

Szent-Györgyi Albert
a Délmagyarország hasábjain
1928 és 1948 között

SZERDA, 1928. SZEPTEMBER 26.

A szegedi egyetem új vegytanára

Budapest, szeptember 25. A kormányzó¹ a vallás- és közoktatásügyi miniszter² előterjesztésére dr. *Szent-Györgyi* Albert groeningeni (Hollandia) egyetemi magántanárt a szegedi Ferenc József Tudományegyetemen üresedésben levő orvosi vegytani tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá kinevezte.

KEDD, 1929. OKTÓBER 1.

Eddig 11 millió pengőbe kerültek az egyetemi építkezések

Érdekes adatok Dézsi Lajos rektori beszámolójában az egyetem ünnepélyes tanév megnyitóján.

(A Délmagyarország munkatársától.)

Vasárnap délelőtt az egyetem tanácsa ünnepélyes tanévnyitó ünnepélyt tartott. Az ünnepélyen megjelentek többek között dr. *Glattfelder* Gyula püspök, dr. *Mártonffy* Károly miniszteri osztálytanácsos a kultuszminiszter képviselőjeként, vitéz dr. *Szabó* Géza kulturatanácsnok, gróf *Teleki* Pál, a polgári, egyházi és katonai hatóságok több képviselője. Dr. *Dézsi* Lajos múlt évi rektor vezetésével vonult be az aulába a tanács, utánuk jött dr. *Győrffy* István, az új rektor az új dékánokkal. A rektor előterjesztette jelentését a lefolyt 1928–29. tanévről. Mindenekelőtt elparentálta az egyetem múlt évi halottjait, dr. *Davida* Jenő és dr. *Szabó* József professzorokat és elbúcsúztatva az egyetemről a budapesti egyetemre távozó dr. *Kolozsváry* Bálint, vitéz dr. *Moor* Gyula és dr. *Szandtner* Pál professzorokat. Üdvözölte ezután az év folyamán kinevezett új professzorokat: *Surányi* Unger Tivadar miskolci jogakadémiai tanárt, dr. *Horváth* Barna kincstári ügyészt, dr. *Darányi* Gyula főbakteriológust, dr. *Jeney* Endre és dr. *Szent-Györgyi* Albert³ egyetemi magántanárokat. (...)

¹ Horthy Miklós

² Klebelsberg Kuno Cambridge-ből hívta Szegedre a már nemzetközileg ismert fiatal kutatót.

³ Szent-Györgyi Albert 1928-ban letette az esküt, de két év fizetés nélküli szabadságot kért és kapott kutatásai befejezésére. Egy évet az USA-ban töltött, és ott nyert ki marhák mellékveséjéből 25 gramm hexuronsavat, amiről később bizonyította, hogy maga a C-vitamin.

PÉNTEK, 1930. NOVEMBER 14.

Csütörtökön délután különös incidens játszódott le az egyetem Kálvária téri épületében

Szent-Györgyi professzor a diákok tanulásáról – Idegen hallgatók a medikusok kémiai óráján – Dr. Issekutz Béla professzor eltávolította az előadóteremből a szegedi fajvédőlap munkatársát – Zajos jelenetek a folyosón és az előadóteremben – A központi egyetemen csütörtökön teljes rend volt – A zsidó vallású hallgatók még pénteken sem jelennek meg az előadásokon

(A Délmagyarország munkatársától.)

Az egyetemen a csütörtöki nap rendezavarás nélkül telt el. Az előadásokon a zsidó vallású hallgatók négy nap után sem vettek részt. A MIEFHÖE⁴ vezetősége csütörtökön délből egyébként megjelent dr. Kováts Ferenc rektornál, és nyilatkozatot nyújtott át. A rendőri készenlélet és a preventív intézkedéseket a rendőrség a csütörtöki nappal megszüntette. Az egyetem tanácsa hétfő óta állandó permanenciában van, és mindennap a késő esti órákba nyúlnak a tanácsülések. Az egyetem környéke visszanyerte régi képét, teljes a rend és a nyugalom. Este a zsidó vallású egyetemi hallgatók ismét megjelentek a rektornál, és az újabb tanácskozások eredményeképpen a zsidó hallgatók a pénteki előadáson sem vesznek részt. A bajtársi szövetségek is gyülekeztek este az egyetemen, és az ülés után rendben szétoszlottak.

Incidens a Kálvária téri kémiai intézetben

Nagy feltűnést keltett az az incidens, ami csütörtökön délelőtt a kémiai intézetben játszódott le. Még a szerdai kémiai órán dr. Szent-Györgyi Albert professzor több hallgatót kikérdezett, azonban nem megfelelő feleleteket kapott, és erre azt a kijelentést tette a hallgatók előtt, hogy *egyetlen jó feleletet kapott, azt is egy zsidótól. Az urak jobban tennék, ha tüntetés helyett tanulnának.* A professzor kijelentését a hallgatóság *türelmetlenül hallgatta végig.* Szent-Györgyi professzor órájára csütörtökön délután megtelt az előadóterem, azonban *jórészt idegen elemekkel*, akik nem tartoztak az orvosi fakultáshoz. Óra után küldöttség ment Szent-Györgyi professzorhoz, és *magyarázatot kért tőle szerdai kijelentéseivel kapcsolatban.* Szent-Györgyi professzor kijelentette, hogy a keresztény hallgatókat nem akarta lekicsinyelni, azonban a hazafiság éppen

⁴ Magyar Izraelita Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Egyesülete

a szorgalomban és a tudásban juthat kifejezésre. Az óra után a folyosóra kitóduló diákság nagy zajt csapott, zúgtak, méltatlankodtak, hangosan vitatkoztak.

A nagy zajra elősietett dr. *Issekutz Béla* professzor a szobájából, aki csendre intette a zajongókat, majd amikor látta, hogy idegen elemek is befurakodtak a hallgatók közé, *felszólította az idegeneket, hogy hagyják el az épületet.*

A folyosóról a professzor bement az előadóterembe, ahol szintén nagy lármá volt, és ott is *leintette a zajongókat.* Közben a professzor meglátott egy fiatalembert, *akit nem ismert.* A professzor megszólította, és megkérdezte tőle, *kicsoda.* A Szegedi Új Nemzedék munkatársa vagyok – felelte a fiatalember.

– *Van rektori engedélye, hogy itt tartózkodik?* – kérdezte a professzor.

– *Nincs!*

Egyre *izgalmasabb* lett a szóváltás, aminek azután az lett a vége, hogy *dr. Issekutz galléron ragadta az Új Nemzedék munkatársát, és kilökte az ajtón.*

A jelenetet a diákok is végignézték. Egy részük abcugolt, másik részük pedig helyeselt.

– *Igaza van a professzor úrnak!* – kiáltották többen.

A diákok ezután kitódultak az utcára. Dr. *Issekutz Béla* professzor ezután bement a szobájába, a zajongókat pedig *az elősiető tanársegédek intették le, és utasították ki az épületből.*

Közben *a rendőrség is értesült a hangos jelenetekről,* készültség jelent meg a kémiai intézet előtt, azonban *beavatkozásra nem került a sor,* mert a hallgatók kisebb csoportban szétoszlottak.

(...)

A rektor felhívása a diákokhoz

Dr. *Kováts Ferenc* rektor felhívást intézett az elmúlt napok eseményeiről az egyetem hallgatóságához. A felhívás többek között a következőket mondja: »Az egyetem hallgatói közül többen olyan súlyos kihágásokat követtek el, amelyek nemcsak az egyetemi fegyelmi szabályzat rendelkezéseibe, hanem még a büntetőtörvénykönyvbe is ütköznek. Ezek a cselekedetek éles ellentétben állanak az egyetem minden egyes hallgatója által az egyetem polgárai sorába történt beiktatásuk alkalmából tett fogadalommal. *Nyomatékosan felszólítom a hallgatóságot fogadalmának legnagyobb mértékben való tiszteletben tartására és arra, hogy minden olyan cselekedettől, amely ezzel ellentétben áll, a legszigorúbban tartózkodjék, mert ellenkező esetben – amennyiben más megtorló intézkedések eredményre nem vezetnek – az egyetem bezárása iránt fogok intézkedni, amely a félév elvesztését fogja maga után vonni.* Egyben értesítem a hallgatóságot, hogy a Karok Dékánjait megkerestem, hogy *mindazok ellen,*

akik a fegyelmi szabályzat ellen vétettek, a fegyelmi eljárást folytassák le. Ezzel kapcsolatban felhívom mindazokat, akik a tüntetésben, illetve atrocitásokban részt vettek, hogy az illetékes Karok Dékánjainál haladéktalanul jelentkezzenek.»

SZOMBAT, 1930. NOVEMBER 15.

A szegedi liberális párt feliratban fordul a kultuszminiszterhez az egyetemi események ügyében

A pénteki nap teljesen nyugodtan telt el – A zsidó vallású hallgatók egyhetes kényszerszünet után hétfőn megjelennek az előadásokon – Issekutz professzor a csütörtöki incidensről

Este bajtársi gyűlést tartottak – Beavatkozásra sehol sem került sor

(...)

VASÁRNAP, 1930. NOVEMBER 16.

A szegedi testnevelési kongresszus előadói

A november 22-én kezdődő országos testnevelési kongresszus előadói: dr. Szent-Györgyi Albert, dr. Veress Elemér, herceg Eszterházy László, gróf Teleki Pál, dr. Vadas Gyula, dr. Zsembery Gyula, dr. Mártonffy Miklós, Kaukovszky Artúr. A kongresszust gróf Klebelsberg Kuno és Karafiáth Jenő, OTT⁵ elnök beszédei nyitják meg.

VASÁRNAP, 1930. NOVEMBER 23.

Szombaton megkezdődött az első testnevelési kongresszus

Ünnepélyes sportesemények keretében avatták fel a rókusi tornacsarnokot

(A Délmagyarország munkatársától.)

Az Országos Testnevelési Tanács kétnapos szegedi kongresszusa szombaton délelőtt kezdődött a városháza közgyűlési termében. *Karafiáth Jenő*, az OTT elnöke nyitotta meg a diszközgyűlést. Szólt a sport demokratizálásának diadaláról, felsorolta a kultuszminiszter sportalkotásait, a fedett uszodát, az olimpiai kiküldetéseket, a testnevelési

⁵ Országos Testnevelési Tanács

főiskola felállítását. Végso célként a nemzeti stadion felépítését jelölte meg. *Gróf Klebelsberg Kuno* kultuszminiszter mondta el ezután ünnepi beszédét. A magyar testnevelés utolsó évtizedének történetét ismertette. A háború után a nemzetek belátták, hogy profilaktikus intézkedésekre van szükség, és ezért felkarolták a testnevelés gondolatát. Nem tornáról vagy kellemes időtöltésről van szó, hanem nagy nemzeti ügyről. Nagy elismeréssel beszélt a kultuszminiszter a leventeoktatók működéséről.

(...)

Felolvasások

A délutáni programot felolvasások töltötték ki. Elsőnek *Szent-Györgyi Albert* egyetemi tanár az iskolai ifjúság testneveléséről beszélt, amely ma még nálunk sok kíváncsalmat hagy maga után. Nagy baj az, hogy kevés időt fordítanak az iskolai testnevelésre, pedig naponta 2–3 órát kellene sportolni. A gyermek és a serdülő ifjú túl van tömve tanulnivalóval, a sportolásra több gondot kellene fordítani. Dr. *Veress Elemér* a testneveléssel kapcsolatban az orvos hivatásáról beszélt, *Eszterházy László* herceg a magyar főiskolai sport nemzetközi értékéről és fejlesztéséről, *Vadas Gyula* a vidék testnevelési feladatát vázolta, gróf *Teleki Pál* előadását gyásza miatt nem tarthatta meg, helyette *Sík Sándor* egyetemi tanár beszélt a magyar cserkészmozgalomról.

(...)

CSÜTÖRTÖK, 1931. FEBRUÁR 5.

Szabadegyetemi előadás

A Ferenc József Tudományegyetem Barátainak Egyesülete ma, csütörtökön délután 6 órakor az egyetem jogi karának I. számú tantermében (központi egyetem, II. em.) szabadegyetemi előadást tart. Előad dr. *Szent-Györgyi Albert* egyetemi tanár a biokémia alapjairól. Belépődíj nincs.

KEDD, 1931. MÁRCIUS 10.

Szegedi egyetemi tanár nagy jelentőségű felfedezése

Dr. Szent-Györgyi Albert kutatásainak eredményéről

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szeptember óta a szegedi egyetemen dolgozik dr. *Szent-Györgyi Albert* professor, és a Kálvária téri laboratóriumban a legnagyobb csendben végzett

munkájára felfigyel az egész tudományos világ. Most került nyilvánosságra kutatásainak legújabb eredménye, ami nagy jelentőségű felfedezést jelent az orvostudomány terén. A professzor meghatározta a bronzkór kórokozóját, és ezzel az anyaggal a lehetőségek egy új sorát nyitotta meg. A megállapítások nagy feltűnést keltettek az orvostársadalomban, a szakkörök nagy érdeklődéssel várják Szent-Györgyi professzor további eredményeit. Szent-Györgyi professzor nevét a külföld jobban ismeri, mint saját városa. Tudományos működését Németországban kezdte, majd Hollandiában dolgozott hét évig, többek között tanára volt a leideni egyetemnek is. Négy évet Angliában töltött, egy évre meghívták Amerikába, és munkásságának, kutatásainak híre egyre nagyobb területeket futott meg. Szakcikkei, tudományos publikációi egymás után jelentek meg New York-i, angliai, németországi szaklapokban, míg a szegedi egyetem hívására visszajött, és elfoglalta a Ferenc József Tudományegyetem biokémiai tanszékét. Az ősz óta itt dolgozik a Kálvária téren, földszinti laboratóriumában elmerülve a kutatóműhely könyvei és kémcsövei közé. Felfedezéséről most számolt be a budapesti Orvosegyesületben, fejtegetései mindenütt nagy figyelmet keltettek. Az előadáson nagyszámú orvos jelent meg, többek között végighallgatták a beszámolót Korányi, Hajnis, Grósz és Tóth tanárok is, akik a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak Szent-Györgyi Albert munkásságáról. A professzor hétfőn délután laboratóriumában fogadta a Délmagyarország munkatársát. Mosolygás és szerénység az első impresszió, ahogy a fiatal professzor elhárítani igyekszik az érdeklődést. Közvetlenség és egyszerűség jelzi egyéniségét, ahogy kedves mosolygással rágyújt kis angol pipájára, majd egy pillanat türelmet kér, amíg a laboratóriumban eligazít egy esti kísérletet. Asztalán levéltömeg, angol és amerikai küldemények: érdeklődések és értesítések. És a falon egy angol tábla, az íróasztallal szemben könyvek, kémcsövek és egy nagy tartály a sarokban. Valami közvetlen amerikai írónak látszik, ahogy keresetlen öltözékében visszatér. Elhárítani igyekszik az érdeklődést, ki szeretne térni a kérdések elől, szerénységével szinte kisebbiteni akarja munkásságának eredményeit. A kérdésekre aztán így magyarázza meg nagy jelentőségű kutatásait:

– A vizsgálatokat Angliában és Amerikában kezdtem meg. A munka arra vonatkozott, hogy mi a mellékvese működése. *Sikerült azután egy anyagot kivonni, és tiszta állapotban előállítani, amely – úgy látszik – az egész szervezetre fontos szerepet játszik, amennyiben az elégségi folyamatokat közvetíti.* Ennek az anyagnak tulajdonságaival részben meg tudjuk magyarázni annak a betegségnek tüneteit, amit a mellékvese hiányos működése okoz.

– Az anyag másik érdekessége az, hogy azt megtaláljuk különböző növényeknél, így a citromnál, narancsnál és káposztánál is. Ezeknél a valószínűség

szerint ugyanazt a szerepet játssza a sejt kémiaiában, mint amilyent az állati testben, és így *ennek az anyagnak ismerete hozzájárul ahhoz, hogy áthidaljuk azt a nagy űrt, ami a növényi és az állati világ között fennáll.*

Szent-Györgyi professzor ezután munkásságának a bronzkórra vonatkozó részéről a következőket mondta:

– A mellékvese szabálytalan működése okozza a bronzkórt, amelynek egyik legfeltűnőbb tünete éppen *a betegek bronzszínű elszínesedése. Az elszínesedést tudjuk azután ezzel az anyaggal megakadályozni, amelynek ismerete szép és tiszta kémiai magyarázatát adja a bronzszín keletkezésének.*

– New York-i kutatók rájöttek arra is – folytatta a professzor –, hogy *a golyva keletkezésében is szerepe van ennek az anyagnak, és ma is folytatják a vizsgálatokat. Megvan a lehetősége annak, hogy ez gyógyászati szempontból is felhasználható lesz. De erről most még korai lenne nyilatkozni. Ebben a pillanatban még a szer előállítása is nehéz. Amerikában, ahol éveken keresztül folytattam a vizsgálatokat, 15 grammnyit állítottam elő, és az anyag minden grammja mintegy 2–3 ezer pengőbe került. Egyelőre így nehéz volna bevezetni a gyakorlatba, de remény van arra, hogy olcsóbban lehet majd előállítani.*

Ehhez először is az anyag pontos kémiai képlete szükséges. Angliában az egyik legnagyobb laboratórium foglalkozik most ezzel a kérdéssel.

Szent-Györgyi professzor egyébként nyolc éve dolgozik ezen a munkán. Angliában és Amerikában kezdte a vizsgálatokat, és az egyes részeredményekről már több alkalommal beszámolt külföldi folyóiratokban. A kutató tudós tovább folytatja munkáját. Mindenfelől érdeklődéssel, figyelemmel és elismeréssel nézik azokat a kutatásokat, amelyeket a szegedi professzor Kálvária téri műhelyében végez elvonulva könyvei és kémcsövei közé. Szent-Györgyi Albert kutatásai elviszik Szeged hírét túl a határokon.

(Vér György)

SZERDA, 1931. JÚNIUS 17.

A szegedi egyetem Budapesten⁶ avatja díszdoktorrá Murray Butlert

Nicolas Murray Butlert, a Columbia Egyetem és Carnegie Alapítvány elnökét, akit a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem tegnap avatott díszdoktorrá,

⁶ 70 évvel később Madeleine Albright amerikai külügyminiszternek adták át Budapesten az egyetem vezetői a díszdoktori oklevelet, mert a biztonságiak kockázatosnak ítélték Szegedre utazását a délszláv háború idején. Mára változott a szabályzat, és a kitüntető cím csak az egyetem hivatalos helyiségében adható át.

csütörtökön délben 12 órakor Budapesten Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter hivatali szobájában avatja a szegedi bölcsészet-, nyelv- és történettudomány díszdoktorává. A díszoklevél-átadási aktuson dr. Kováts Ferenc, a szegedi Ferenc József Tudományegyetem rektorán kívül jelen lesz dr. Kiss Albert, a jog- és államtudományi kar dékánja, továbbá a bölcsészettudományi kar dékánja, Szent-Györgyi Albert és Surányi-Unger Tivadar profeszszorok. Az eredeti terv az volt, hogy Nicolas Murray Butler Klebelsberg Kuno gróf vallás- és közoktatásügyi miniszterrel együtt csütörtökön repülőgépen érkezik Szegedre az avatásra, mivel azonban Butlernek már nincs ideje arra, hogy Szegedre utazzék, a miniszter úgy rendelkezett, hogy az ő hivatali szobájában történjék meg az átadási aktus.

VASÁRNAP, 1932. MÁJUS 8.

35 egyetemi állás megszüntetése ellen memorandumban fordultak a kormányhoz és az országgyűlés tagjaihoz

Megalakult a szegedi tanársegédi kamara

(A Délmagyarország munkatársától.)

A jövő évi állami költségvetés – mint ismeretes – jelentős mértékben csökkentett összeget irányoz elő az egyetem fenntartási költségeire. A jövő tanévtől kezdve mintegy 30–35 adjunktusi, tanársegédi és gyakornoki állást is megszüntetnek, tehát összszel 30–35 fiatal szakember marad kenyér nélkül. A tervezett elbocsátások nagy aggodalmat és elkeseredést váltottak ki az asszisztensek körében, akik most népes értekezletet tartottak.

(...)

Az értekezleten Veress Elemér rektor a legmesszebbmenő támogatásáról biztosította az értekezletet. Felszólalásában utalt arra, hogy az egyetemi tanárokat is sújtaná a nagyszabású elbocsátás végrehajtása, hiszen ők is elvesztenék a maguk nevelte, kipróbált munkatársaikat. Dr. Jeney Endre, az orvosi kar dékánja javaslatot tett arra, hogy ha a tervezett elbocsátások mégis bekövetkeznének, mi módon lehetne bizonyos lehetőségek igénybevételével az elbocsátottak közül egyesek számára megélhetési lehetőséget teremteni. Ezután Szent-Györgyi Albert professzor tett javaslatot egy tanársegédi kamara létesítésére. Engel Rudolf magántanár ismertette a megalakítandó kamara célját és szervezetét, javaslatára egyhangúlag kimondták a kamara megalakulását. Elnökké Veress Elemért, ügyvezető elnökké Szent-Györgyi Albertet választották meg.

SZOMBAT, 1932. NOVEMBER 5.

Előadás a vitaminokról

A MIEFHÖE kultúrelőadásainak sorozatában csütörtökön este dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi professzor tartott előadást. Érdekes és hallgatóinak figyelmét magával ragadó fejtegetéseivel magyarázta a tudománynak mai nézetét a vitaminokra vonatkozólag; végigvezette a vitaminkutatás fejlődését, és bepillantást engedett abba a nehéz és fáradságos munkába, melyet a tudomány végez. Előadás után hozzászólások hangzottak el. A nagyszámú közönség lelkes tapssal honorálta az értékes előadást.

SZOMBAT, 1932. DECEMBER 17.

Szent-Györgyi professzor kitüntetése

Budapest, december 16. A Budapesti Orvos-Egyesület mai közgyűlése a Tauszk Ferenc-díjat dr. *Szent-Györgyi* Albert szegedi egyetemi tanárnak ítélte a mellékvese működéséről végzett tanulmányaiért. A professzor – mint ismeretes – felfedezte a hexuronsavat, amely azonosnak bizonyult a C-vitaminnal. Ez a felfedezés világszerte elismerést szerzett szegedi tudósnek.

PÉNTEK, 1933. MÁRCIUS 17.

A paprikamonopólium

A földművelési miniszter kiküldöttei Szegeden

(A Délmagyarország munkatársától.)

Csütörtökön délután Szegedre érkezett *Ráday* Gyula miniszteri tanácsos, a földművelésügyi minisztérium növényforgalmi ügyosztályának vezetője és *Újhelyi* Andor miniszteri tanácsos, a földművelésügyi minisztérium képviselőjében. A két miniszteri tanácsos szegedi látogatása összefüggésben van a *paprikamonopólium* tervével, amely hónapok óta nyugtalanítja a szegedi paprikaérdekeltségeket. A látogatás célja az, hogy a miniszteri megbízottak ismertessék a szegedi paprikaérdekeltségek képviselői előtt a monopólium tervének részleteit. Ebből a célból *Baranyi* Tibor főispán pénteken délelőtt 11 órára összehívta az érdekeltségek képviselőit. *Ráday* Gyula és *Újhelyi* Andor csütörtökön délután látogatást tett dr. *Szent-Györgyi* Albert professzor laboratóriumában, ahol a professzor tájékoztatta a vendégeket a C-vitamin előállítására

végzett kísérleteinek eredményeiről. Szent-Györgyi professzor – mint ismeretes – *a paprikából vonja ki a C-vitamint, és mivel a C-vitamin előállításához óriási tömegű paprikára van szükség, nem lehetetlen, hogy a nagy jelentőségű tudományos felfedezés gyakorlati alkalmazása megoldja a paprikaválságot.* Csütörtökön délben nagyobb röszei küldöttség kereste fel Baranyi főispánt *Kopasz Antal plébános* vezetésével. A küldöttség a röszei paprikatermelők és kikészítők nevében tiltakozott a paprikamonopólium tervének megvalósítása ellen.

(...)

KEDD, 1933. MÁRCIUS 28.

Dr. Szent-Györgyi Albert professzor Stockholmba utazott

Európai előadókörúton ismerteti a paprikából előállított C-vitamin kérdését

(A Délmagyarország munkatársától.)

Ismeretes az a nagy jelentőségű felfedezés, amit dr. *Szent-Györgyi Albert*, a szegedi egyetem kiváló biokémiai tanára a C-vitamin előállításával kapcsolatban megállapított. A felfedezés nyilvánosságra jutása után az európai hírű tudóst számos külföldi előadásra hívták meg, hogy ismertesse *a paprikából előállított C-vitamin kérdését.* Dr. Szent-Györgyi *vasárnap utazott el hathetes európai útjára*, amelynek során előadásokat tart Stockholmban, Londonban, Uppsalában, Angliában, Párizsban és Zürichben. A professzor magával vitte kísérleteinek anyagát, amelyben ott szerepelnek a paprikából előállított fehér vitaminkristályok. A professzort elutazása előtt miniszteri kiküldöttek keresték fel, akiknek dr. Szent-Györgyi elmondotta, hogy a további munka most három irányban folyik. Elsősorban azzal kísérleteznek, hogy a gyárak milyen módon állíthatják elő a paprikából a tiszta vitamint, másodsorban *a paprikából nagyon olcsó konzervkészítményeket kívánnak előállítani, amelyek a széles néprétegek ellátását lesznek hivatva szolgálni, ami nagy jelentőségű kérdés az olcsó népélelmezés miatt, és a friss paprika fogyasztása is jelentékenyen nőni fog, ami által érezhetően emelkedne a paprika exportja is.*

Dr. Szent-Györgyi Albert előadójáról való visszatérése után tovább folytatja a munkát az Alföldi Mezőgazdasági Intézet közreműködésével. *Obermayer Ernő* fővegyész mindenfajta paprikát a kísérletek céljaira rendelkezésre bocsát.

VASÁRNAP, 1933. ÁPRILIS 9.

Harc az egyetemért

A pénzügyminiszter bejelentette expozéjában, hogy a négy egyetem nem tartható fenn, s vagy az egyik egyetemet meg kell szüntetni, vagy össze kell vonni a fakultásokat. A pénzügyminiszternek ez a bejelentése munkára, harcra és küzdelemre kell hogy szólítsa Szeged egész polgárságát. Ennek a városnak nincsenek olyan politikai támaszai⁷, mint amilyenekre Debrecen és Pécs rábízhatja érdekei védelmét. A szegedi polgárságnak magának kell helyt állania magáért, s magának kell pótolnia a politikai protektorok összeköttetésének, tekintélyének és fellépésének minden súlyát. Meg tudja-e ezt tenni a szegedi polgárság?
(...)

Ha a pénzügyminiszter – helyesen – azt mondja, hogy az Operát és a Nemzeti Színházat, bár évi két millió pengő terhet jelent fenntartásuk, a kultúra és művészet védelmében fenn kell tartani, akkor szabad-e egyetemet csonkítani azért, hogy egy pár egyetemi tanár fizetése és nyugdíja közötti pár ezer pengő megtakarítható legyen? Arról lehet beszélni, hogy az országnak szüksége van-e négy egyetemre, de meglévő egyetemet lerombolni sokkal nagyobb bűn, mint felesleges egyetemet fenntartani. Az egyetemnek nemcsak az a rendeltetése, hogy diplomát nyomjon az ifjúság kezébe. A nőgyógyászati klinika nemcsak azt a feladatot tölti be, hogy orvostanhallgatókat tanít. Vajon mi fontosabb, az-e, hogy a természettudományi fakultás egy-két vegyészdokort avasson fel évenként, vagy pedig az, hogy Szent-Györgyi Albert professzor folytassa és végezze be az egész világ érdeklődését felkeltő kísérleteit?

És mi tudna annyi érdeklődést felkelteni e város iránt, mint amennyit a szegedi egyetem korán elköltözött világhírű professzora, Haár Alfréd, nem is életével, munkájával és eredményeivel, de halálával keltett fel és fordított Szeged felé?
(...)

Az egész várost szólítsák sorompóba, s a város egész népe engedelmessé legyen a munkára toborzó felhívásnak, amikor a szegedi egyetemet, mindannyiunk értékét kell megvédelmezni.

SZERDA, 1933. JÚNIUS 7.

Teniszbajnokság Újszegeden

Szent-Györgyi Albertné versenyzőként (Női egyesben 2., Vegyespárosban 1.), Szent-Györgyi professzor szurkolóként vett részt a versenyen.

⁷ Szeged politikai támasza, Klebelsberg Kuno 1932-ben meghalt.

CSÜTÖRTÖK, 1933. JÚNIUS 8.

Szent-Györgyi professzor rádióelőadása a C-vitaminról

Kétezer kiló szegedi paprikából fél kiló tiszta vitamin – „A C-vitaminnal az amúgy is híres magyar paprika hírneve nagyon megnövekedett”

(A Délmagyarország munkatársától.)

Dr. Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem európai hírű tanára szerdán délután előadást tartott a rádióban a vitaminkutatásairól és a magyar paprika új szerepéről. Az előadást párbeszéd formában rendezték meg; a rádiószpiker kérdéseire Szent-Györgyi professzor világos, könnyen érthető válaszokban adott felvilágosítást munkásságáról, kutatásainak eredményeiről.

Az első kérdésre: *mi a vitamin*, elmondta, hogy az élő szervezetet sok-sok anyag építi fel. Ezeknek az anyagoknak egyik kis része a vitamin, amely az egészség és az élet fenntartásához nélkülözhetetlen anyag. A további kérdések során elmondta, a múlt század elején *Eichmann* holland orvos azt állította, hogy a *beri-beri*, a *skorbut* és a *pellagra* betegségek a *hiányos táplálkozás* következményei. Ezeket a betegségeket főleg a tengeren élő matrózok kapták meg, akik nem vehettek magukhoz zöld táplálékot. Így jöttek rá arra, hogy *a zöld táplálékban kell egy anyagnak lenni, amely nélkülözhetetlen.*

Azóta indult meg a kutatás a vitaminok kérdésében. Nyolc vitamint ismer ma a tudomány, és valószínűleg több nem is létezik.⁸ Jelölésük *A, B, C, D, E vitamin*. A B-vitamin négy különböző anyagból áll, amelyeknek jelei *B1, B2, B3, B12*.

A C-vitamin – mellyel Szent-Györgyi professzor foglalkozik – forrása a gyümölcs. Célja *a C-vitamin tiszta állapotban való előállítás és kémiai analízise.*

1928-ban állította először elő, és ez volt *az első kristályos, tiszta vitamin*. Kísérleti állata a *tengerimalac* volt, amely a trópusokon és kizárólag zöld táplálékkal él. Laboratóriumában megvonta tőle megszokott táplálékát, mire az állat gyengülni kezdett. Fokozatosan táplálta azután ismét zöld anyagokkal, és így jött rá, hogy *mely anyagokban van vitamin.*

Ezt a kísérletet addig végezte, míg sikerült a vitamint tisztán előállítani.

Kísérleteinél *a paprika nagyon fontos szerepet játszott. Az összes növények között abban van a legtöbb vitamin.* Angliában, majd Amerikában dolgozott. Amerikai működése során a vágóhidakról nagy mennyiségű *mellékvesemirigy* állt rendelkezésére. Egy évi munkával és rengeteg kitarással 25 gramm

⁸ Ma 14 vitamint tartunk számon.

C-vitamint sikerült azokból előállítani. A csekély eredmény már-már elvette a kedvét a további munkától, amikor *a sors Szegedre vezette.*

– A múlt évben egy este *zöldpaprikát* tálaltak vacsorára – folytatta ezután Szent-Györgyi professzor. Meglátva a friss, zöld növényt, elhatározta, hogy ismét megpróbálkozik.

Nagy kedvvel fogott hozzá a kísérletezéshez, és kétezer kilogramm paprika feldolgozása után fél kiló tiszta vitamin állt rendelkezésére, amelyet azután szétosztott a *világ tudományos intézetei között.* Még soha ilyen nagy mennyiségben nem állítottak elő vitamint, és ezzel az amúgy is híres magyar paprika hírneve nagyon megnövekedett.

– A vitamin jelentőségét – mondotta ezután – nemcsak a beri-beri, skorbut és pellagra betegségek megelőzése szolgálja. *A gyermekeknek, főleg pedig a csecsemőknek életfontosságú a vitaminos táplálkozás.* Gyenge anyáknál hiányzik a vitamin, és ezt *a jövőben mesterségesen lehet majd pótolni.* A közelmúltban külföldön előadásai során külföldi vegyészgyárakkal tárgyalt, amelyek magyar paprikából fognak vitamint előállítani.

A vitamin előállításához *kizárólag zöldpaprika használható:* meg kell találni a módot, hogy a paprika friss, zöld állapotban legyen szállítható. Befejezésül arról beszélt a szegedi egyetem nagyhírű tanára, hogy egy modern államban *összefüggésnek kell lenni az ipar, kereskedelem, mezőgazdaság és a tudomány között.* A tudományos kutatás olcsóbb eszközökkel nagyobb eredményt érhet el, mint a hadsereg. Szent-Györgyi professzor előadását mindenütt nagy figyelemmel kísérték. Kitűnő, világos, értékes előadásának nagy sikere volt.

KEDD, 1933. JÚLIUS 18.

A balatoni viharban eltűnt 3 angol tudós

Hétfőn délután sértetlenül megtalálták őket

A balatoni viharban vasárnap délután *eltűnt a tihanyi kutatóintézet három angol vendége,* egy férfi és két nő. A társaság vitorlás csónakon ment kirándulni a Balatonra, valószínűleg eltévedtek, hétfő délig még nem találták meg őket. Dr. Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem professzora hívta fel az egyik kirándulóhajó kapitányának a figyelmét arra, hogy a viharban két angol nő és egy férfi küzd a hullámokkal. A professzor elmondotta, hogy a három angol délután kiment vitorlázni a Balatonra. Amikor találkozott velük, már nem voltak urai a vitorláknak, de nem tudott segíteni rajtuk, mert két kisgyermekkel volt. A hajó azonnal elindult a külföldiek keresésére, és az ítéletidőben a késő

éjszakai órákig kereste az angolokat. Végül is kénytelen volt eredmény nélkül visszatérni. Az egész Balaton-vidék aggódik az angolok életéért.

A tihanyi biológiai intézet angol vendégei megkerültek. Amikor a Balatonon kitört a vihar, a szél ronggyá szaggatta vitorlájukat, lehorgonyozták a csónakot, a hullámok azonban kitepték a fenékhorgonyt, és tovább sodorták a hajót, amely 14 órai izgalmas hajózás után Balatonszemesnél ért partot.

SZERDA, 1933. OKTÓBER 25.

Az orvosi fakultás segédtszemélyzete is tiltakozott kedden délelőtt az egyetem megcsonkítása ellen

14 tagú küldöttség kereste fel dr. Veress Elemér orvostudományi dékánt. A küldöttség szónoka társai nevében ecsetelte azokat az aggodalmakat, amelyek a segédtszemélyzetet nyugtalanítják a miniszteri terv kipattanása óta. A dékán a következőket mondta a küldöttségnek:

– Ha a tervezett egyetemcsonkítás valóra válnék, sok tanársegéd és gyakorlonok vesztené el állását, köztük olyanok is, akik a magasabb kultúra munkásaivá válhattak volna, sőt, elvesztenék azt is, amit senki vissza nem adhatna nekik: az időt, amit jövőjük reményében olyan munkára fordítottak, amely éppen a jövő szempontjából hiábavalónak bizonyulna, a munkalehetőség megvonása esetében. Mindenkit meg kell, hogy hasson a kétségbeesés szava, és mindenkinek figyelembe kell venni a letörésnek, a félbemaradásnak, a hiábavaló anyagi áldozatoknak és a munka hiábavalóságának elkeserítő hatását. A dékán vázolta a védekezés módjait, kilátásait és bizalomra, reménykedésre buzdítva a megjelenteket, kérte őket, hogy munkájukat az eddigi lelkesedéssel és szorgalommal folytassák. Ezután a küldöttség dr. Széki Tibor rektort akarta felkeresni, de Széki professzor hivatalosan távol volt, a küldöttséget nem fogadhatta. Előre értesült azonban az orvosi asszisztensi kar szándékáról, őket a legmesszebbmenő támogatásáról biztosította. Kilátásba helyezte, hogy Szegedre való visszaérkezése után, csütörtökön a küldöttséget annál is inkább szívesen fogadja, mert akkor talán alkalma lesz a kar jövőjét illetően már konkrét formában is nyilatkozni. A küldöttség végül dr. Szent-Györgyi Albert professzort, a szegedi egyetem világhírű biokémikusát kereste fel, és támogatását kérte. A professzor a következőket mondotta az asszisztensi kar küldötteinek:

– Én csak azt tanácsolhatom, hogy menjetek vissza, és folytassátok azt a fontos kultúrmunkát, amellyel az országnak eddig is olyan nagy szolgálatot tettetek, jobban járulva hozzá annak biztonságához és jövőjéhez bárki másnál. Tudom, hogy ilyen háborgatott viszonyok között az állandó bizonytalanság

érzetével nem lehet eredményesen dolgozni, és megnyugtatóan én is csak a magam személyes érzésével szolgálhatok. Én magam meg vagyok győződve, hogy semmi olyan intézkedés nem történhetik, amely akár egész egyetemünket, akár annak bármely fakultását létében fenyegetné. Nem tudom elképzelni, hogy bárki vállalja a felelősségét annak, hogy létében ingassa meg az országnak egyetlen egyetemét, amelynek a pestin kívül múltja, és amelynek gyökerei vannak, és azt az egyetemet, amely Erdélyre tartott jogaink jelképe, azt az egyetemet, amely a pesti után a legteljesebb, legtökéletesebben fel van szerelve és működésképes, amelyet nagy, az egész világon ismert tudományos kutatói tevékenysége igazolt. A múlt évben volt alkalmam Párizsban átnyújtani a Rockefeller-alap elnökségének három hatalmas kötetet, amely az orvosi karnak az utolsó két év alatt megjelent tudományos munkáit, kutató eredményeit tartalmazza, amely kötetekben a ti munkátok is lényeges szerepet játszik.

– De ezenkívül az orvosi vagy a természettudományi kar megszüntetése nálunk azért sem lehetséges, mert ezen kar tudományos intézetének felszereléséhez a Rockefeller-alap óriási összegekkel járult hozzá, amivel szemben az ország kötelezettséget vállalt az irányban, hogy az intézményeket fenntartja. Az egyezmény egyoldalú megszegése az összeg hiánytalan visszafizetésén kívül egy olyan, a becsületesség szabályaival ellenkező tett volna, amely világszerte közbotrányt okozna, és megingatná a magyar nép megbízhatóságába vetett mindjobban erősödő hitet. Magam, aki lényegesen járultam hozzá ahhoz, hogy a Rockefeller-alap nekünk segítséget nyújtott, egy ilyen megszüntetési üggyel egy percig sem azonosíthatnám magamat, és ha ilyen irányú intézkedés történne, *az egyetemet és az országot kénytelen volnék elhagyni.*

– Azok a kósza és hivatalos háttérrel nélkülöző hírek, amelyek szerint belőlünk kutatóegyetem lesz, a tanári karban azt a meggyőződést alakították ki, hogy egy ilyen változás egyértelmű a megszüntetéssel, annak csak húzódozó módszere. Ezt a nézetet magam is teljes mértékben osztom. – A mi karunk végül nem szüntethető meg azért sem, mert az Szeged városával, amely az egyetemért olyan óriási áldozatot hozott, elválaszthatatlanul van összeforrv. Ezt bizonyítottuk nemrég a Szegedet veszélyeztető tífuszjárvány leküzdésével és azokkal a vizsgálatokkal, amelyek a reményüket vesztett paprikatermelőknek, kivált a kisgazdáknak új reményt hoztak, és már az idén hozzájárultak a paprika fokozott értékesítéséhez. Nem hiszem, hogy bármely kormány is akár aránylag jelentéktelen megtakarításért, akár bármiféle politikai sakkhúzásért, magára akarná és merné vonni az ország második legjelentősebb és leghívebb városának keserű gyűlöletét.

– Kétségtelen, hogy a mai anyagi helyzet takarékoságot követel, melyből részét az egyetemnek is ki kell vennie, de bízom abban, hogy a kormány, amely

a teremtő munka jelszavával állott az ország élére, meg fogja találni a megtakarítás módját anélkül, hogy az egyetemet vagy annak bármely fakultását, az egyetem egyetemességét, létében veszélyeztetné, és amely olyan derekasan, odaadóan működő tanársegédeinkből és gyakornokainkból desperádókat⁹ és a mai társadalmi és politikai rend elkeseredett ellenségeit kovácsolna.

CSÜTÖRTÖK, 1933. OKTÓBER 26.

Mibe kerül a tudomány?

Próbáljunk továbbra is nyugodtan, szenvedelmek nélkül, rideg, számszerű adatok alapján beszélni az egyetem dolgáról. Mellőzzük ezúttal a kérdés politikai részét, amellyel már foglalkoztunk. Ne említsük az érzelmi momentumokat, amelyek kifejezésre jutottak az általános megdöbbenés megnyilatkozásaiban. Ne foglalkozzunk a város különleges szempontjaival sem, mert ezeknek a pénteki rendkívüli közgyűlés fog hangot adni. Érezzük magunkat felmentve a tudomány megkárosításának fejtegetése alól is. Ez mindennél jobban kidomborodik Szent-Györgyi professzor tegnapi nyilatkozatában, melynek igazi tudóshoz méltó, önérzetes hangja jólesően üt el a megalkuvás és opportunus stílusától. Mindezekről most nem beszélünk. Beszélnek helyettünk a számok, amelyekből az derül ki, hogy mibe kerül a tudomány?

Három vidéki egyeteme van az országnak, az ábécé sorrendjében Debrecen, Pécs és Szeged. Egyetemi felfogás szerint a debreceni teljes, mert megvan mind a négy hagyományos fakultása. Pécs elméletileg teljes, de gyakorlatban ez a teljesség úgy értelmezendő, hogy hozzákapcsolták a soproni evangélikus teológiai főiskolát. Szegednek a négy fakultása még a kolozsvári hagyomány alapján úgy van meg, hogy külön kart létesítettek a matematikai és természeti tudományok számára. A klasszikus egyetemi hagyományoktól ez némi eltérést jelent ugyan, de a gyakorlatban bevált. A reális tudományok erősebb kidomborítása nem ártott meg a kolozsvári és szegedi egyetemnek, és külföldön is van példa ilyen speciális fakultások szervezésére. A három vidéki egyetem létesítése kétségtelenül tetemes áldozatokba került. Ezek az áldozatok azonban nem egyenlő mértékben oszlottak meg a kultúra decentralizálásáért árlejtést rendező állam és az egyetemekért versengő vidéki városok között. Debrecen kezdettől fogva a kivételes pozíció előnyeit élvezte, mert egyetemének alapítása még a háború előtti évekbe nyúl vissza, s ami a háború után adatott neki, csak végleges kiépitése volt a már megadott kereteknek.

⁹ kétségbeesett, mindenre elszánt kalandor

Új áldozatot a város viszonylag keveset vállalt. Pécsett jóformán még csak körvonalak vannak meg, az egyetem épületei még hiányzanak. Se Debrecen, se Pécs áldozatainak mértéke nem hasonlítható össze azzal a példátlan erőki-fejtéssel, amelyet Szeged vállalt, hogy biztosítsa magának egyeteme megszerzését és csorbítatlan fennmaradását. Kétségtelen ugyanis, hogy amit a város az egyetembe befektetett, abban a tudatban tette, hogy ez lesz az egyetem állandóságának garanciája. Nemcsak az áldozatok meghozatalának tudatalattiságában volt meg ez az érzés: a tárgyalások során, a kormányhatalom képviselőinek szájából hallottuk a kijelentést, hogy a klinikák, tudományos intézetek építéséhez való hozzájárulás örökre biztosítja Szegednek az egyetemhez, mégpedig a csorbítatlan egyetemhez való jogát. Mondhatná valaki, hogy vannak a jogoknál erősebb hatalmak is. Politika és gazdasági kényszerűség legázolhatja a jogot. Ma, mikor törvényes és rendeleti intézkedések belenyúlnak a magánjogokba, vajon lehet-e a kultúrához való jogot tisztára jogszerűség címén érvényesíteni? Lehet-e a siker reményével küzdeni a szegedi egyetem csorbítatlan fenntartása mellett csupán a szerződészerűség és az állammal kötött kölcsönös tehervállalás alapján? Elég erős-e a város, hogy ezen az alapon kiküzdje a maga igazát, és nem kell-e felsorakoztatni a jogi érvek mellett az igazat, csakis igazat mondó számokat is?

A magyar állam költségvetése külön-külön feltünteti, hogy mennyibe kerül a három vidéki egyetem fenntartása. El vannak különítve ebben a felállításban a személyi és dologi kiadások. Lássuk, miként oszlottak meg ezek a kiadások a két utolsó költségvetési évben a három vidéki egyetem között.

1932–1933 költségvetési évben

	személyi	dologi	összesen
Debrecen	996 920	1 767 530	2 764 450
Pécs	943 040	1 270 410	2 213 450
Szeged	1 204 900	1 160 230	2 365 130

1933–1934 költségvetési évben

Debrecen	942 530	1 644 570	2 587 100
Pécs	892 090	1 172 410	2 064 500
Szeged	1 124 990	1 050 210	2 175 200

Mit árul el ez a kimutatás? Azt, hogy személyi kiadások tekintetében a szegedi egyetem vezet, dologi kiadások tekintetében azonban messze elmarad a másik két egyetem, de különösen a debreceni mögött. Vajon mi lehet ennek a magyarázata? Az talán, hogy a szegedi egyetemnél aránytalanul jobban

dotálnák a professzorokat, vagy itt hemzsegnék a felesleges és nélkülözhető katedrák?

Szó sincs róla. Egyszerűen az, hogy a szegedi egyetemen a legtöbb a hallgatók száma, tehát a legnagyobb oktató személyzetre van szükség. Debrecenben a hallgatók száma 1400, Pécsen 1100, Szegeden 2200. Ha ennek figyelembevételével az egyetemre fordított összes kiadásokat arányba állítjuk a hallgatók számával, kiderül, hogy Debrecenben és Pécsen egy-egy hallgató évi 1800 pengőjébe, Szegeden ellenben csak 1000 pengőjébe kerül az országnak. Ha szabad ezt mondanunk, ennyibe kerül a tudomány. Azaz, mégsem ennyibe. Ha a kiadásokból levonjuk a tandíjak formájában mutatkozó bevételt, Szegeden még kisebb az egy főre eső költség, vagyis Szeged viszonylag és tényleg a legolcsóbb egyeteme az országnak. Nagyon fontos és nagyon súlyos következtetéseket lehet levonni ezekből a megállapításokból. A szegedi egyetem a legnépesebb, tehát – ha szükségszerűségről lehet beszélni –, a legszükségesebb. A szegedi egyetem a legolcsóbb, tehát – ha pénzügyi szempontokról lehet beszélni –, pénzügyileg a legindokoltabb. Ha csupán rosszul értelmezett takarékosági jelszavak nyomán hozzányúlnak a szegedi egyetem bármelyik fakultásához, megnövelik azt az egy főre eső évi költségátlagot, amibe a tudomány megszerzése kerül. Ha az egyetem az a bolt, ahol a tudományt árulják, s a kultuszminiszter a boltos, aki ezt a drága portékát áruba bocsátja, a tervezett racionalizálás – milyen szép is ez a szó a csonkítás elleplezésére – azt jelenti, hogy a boltos lezárja az egyik kirakatot, de drágábban árulja a gyertyát, lámpát és a világítás szövetnekét.

PÉNTEK, 1933. OKTÓBER 27.

A közeljövőben monstre kísérlet kezdődik az egész világon a C-vitamin élettani hatásának megvizsgálására

Dr. Szent-Györgyi Albert professzor előadása

(A Délmagyarország munkatársától.)

Dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár igen érdekes és értékes előadást tartott a C-vitaminra vonatkozó vizsgálatok eredményeiről szerdán délután a bőrgyógyászati klinika előadótermében. Dr. Szent-Györgyi professzor ismertette a C-vitamin szerkezetére vonatkozó kutatások eredményét. Még az elmúlt őszy folyamán sikerült Szent-Györgyi professzornak szegedi paprikából mintegy félkilónyi vegytiszta aszkorbinsavat, illetőleg C-vitamint előállítania. Ebből az aránylag nagy mennyiségű anyagból ajándékozott

több neves külföldi kémikusnak, hogy derítsék fel a C-vitamin szerkezetét. A C-vitamin szerkezetére vonatkozó kutatások igen gyors tempóban folytak, az egyes kutatások között valóságos kémiai harc indult meg a szerkezet felderítése körül, amelyhez a muníciót Szent-Györgyi professzor szállította vegytiszta C-vitamin alakjában. Az egymás után megjelenő közleményekből ezután kikristályosodott a C-vitaminnak kétséget kizáróan bebizonyított szerkezete. Egy híres angol kémikus nevéhez fűződik a C-vitamin szerkezetének felderítése. Szent-Györgyi professzor előadásában bejelentette, hogy a közeljövőben egy monstrekísérletsorozatot rendeznek a világ összes klinikusainak közreműködésével, hogy a C-vitamin fiziológiai hatását közelebről tanulmányozzák teljesen új irányokban. Ismertette egy svéd orvos nagy jelentőségű megállapításait, amely szerint a C-vitamin hiánya következtében előálló szövettani változások, megbetegedések az emberi szervezetben sokkal előbb jelentkeznek, mint a skorbut tünetei. A monstre kísérlet célja annak a megállapítása lesz, hogy milyen elváltozások következnek be a szervezet ellenálló képességében, ha a C-vitamint részben vagy egészben megvonják a kísérlet alá vetett egyénektől. Ehhez az óriási jelentőségű kísérlethez, amely talán egészen új irányt ad a vitaminkutatásnak, és új lehetőségeket nyit a kutató orvostudomány számára, azt az 5 kiló C-vitamint használják fel, amelyet Szent-Györgyi professzor munkatársai közreműködésével több ezer kiló szegedi paprikából állított elő szegedi laboratóriumában. Ennyi vitamint a világ egy tömegben még sohasem látott. A lebilincselően érdekes előadást nagy figyelemmel hallgatta végig a nagy számban megjelent közönség, amely szünni nem akaró tapsal és éljenzéssel ünnepelte az előadás végén a kiváló kutatót.

CSÜTÖRTÖK, 1933. NOVEMBER 16.

Hírek

Szent-Györgyi Albert előadása

Dr. Szent-Györgyi Albert professzor ma tartja népszerű előadását az Alföldi Utazók és Kereskedők Egyesületében (Kálvin tér 6.) a C-vitaminról. Bevezetőt mond dr. Tonelli Sándor.¹⁰ Belépődíj nincs, vendégeket szívesen látnak. Az előadás este 9 órakor kezdődik.

¹⁰ 1913-tól 1941-ig a Szegedi Kereskedelmi és Iparkamara főtitkára

VASÁRNAP, 1933. DECEMBER 10.

Szerkesztői üzenet

120 aláírás. Kívánságukra összeállítottuk a naptárat arról, hogy az egyetem integritásának védelme érdekében október 21-től november 5-ig mit végzett a Délmagyarország. Parancsoljanak. Pl.

Október 28. Agitációnknak, amelyet az első napokban szinte egyedül végeztünk, máris mutatkoznak eredményei. Már ebben a számunkban tudósítást közölhetünk arról, hogy a Kereskedők Szövetsége állást foglalt az egyetem megcsonkítása ellen. Külön hathasábos tudósításban közöljük Szent-Györgyi Albert professzor ismeretes, bátor nyilatkozatát, ismertetjük az egyetemi ifjúság tüntetését, 6 memorandumát. Baranyi Tibor főispán 27-re összehívta a rendkívüli közgyűlést.

PÉNTEK, 1934. MÁRCIUS 9.

Egészségtani előadás

A szegedi Népművelési Bizottság legközelebbi egészségügyi előadását szombaton délután 6 órai kezdettel dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár: „Az emberi szervezet élet- és kórvegytana” címen tartja dr. Széki Tibor I. számú vegytani intézetének tantermében¹¹ (Templom tér.) Az előadás díjtalan.

VASÁRNAP, 1934. MÁRCIUS 11.

Az anyaszeretet és a – mirigyek

Dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár érdekes előadása az egyetemen

(A Délmagyarország munkatársától.)

Az Iskolánkívüli Népművelési Bizottság rendezésében szombaton délután dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár „Az emberi szervezet élet- és kórvegytana” címmel tartott népszerű, tudományos előadást. A kórbonctan szerepéről beszélt bevezető szavaiban, a kémia és az orvostudomány szempontjából ismertette a *mikroszkóp felfedezésének rendkívül nagy jelentőségét*. Kifejtette, hogy a kémikus munkája, a biokémia sok olyan kérdésre ad világos feleletet, amely nélkül az orvostudomány nem juthatna előre. Nagy érdeklődés közben beszélt ezután Szent-Györgyi

¹¹ Ma Szent-Györgyi Albert előadóterem a szerves kémiai tanszéken, Dóm tér 8.

professzor a *mirigyek szerepéről*, és arról, hogy a legszebb emberi tulajdonságot: *az anyaszeretetet is a mirigyek idézik elő*. Az egyik emberben jobban, a másikban kevésbé van kifejlődve az anyaszeretet tulajdonsága – mondotta –, és ez tisztára a mirigyek kérdése. A kakukkról általánosan elterjedt, hogy az anyaszeretet hiányzik belőle. Ezt a kérdést a tudósok vizsgálni kezdték, és rájöttek arra, hogy azok a mirigyek, melyek az anyaszeretetet előidézik, hiányzanak a kakukkanyából, és *ha bizonyos kémiai anyagok bejutnak a kakukk szervezetébe, a kakukkból is kiváló anya lesz*. A kémia tehát a célnak megfelelően tudja átformálni a szervezeteket. Szent-Györgyi professzor ezután különböző betegségeknek, főképp az izomsorvadásnak kiütő határait mutatta be vetített képekkel, és kifejtette, hogy az izomsorvadást és az Indiában gyakori *beri-beri* betegségeket a szervezetben bizonyos anyaghány idézi elő. Ez az anyaghány a *rossz és egyoldalú táplálkozás következtében támadt*, és vitaminokkal pótolható. Rámutatott Szent-Györgyi professzor a vitaminok óriási fontosságára is. Az ősember korában nem ismerték a vitaminokat – folytatta előadását a kiváló tudós –, és az *ősembernek nem is volt szüksége vitaminra, mert a szabad természetben mindazt megtalálta, amire a szervezetének szüksége volt*. A huszadik század embere azonban el sem képzelhető vitamin nélkül, mert már nem találja meg mindazt, amire a szervezetének szüksége van. A biokémia célja a természet megismerése, és nagy mértékben hozzájárul az emberi szenvedés enyhítéséhez, mert előállítja azokat az anyagokat, amelyekre az emberi szervezetnek, a beteg szervezetnek szüksége van.

A mindvégig érdekes előadás végeztével a nagyszámú hallgatóság hosszantartó tapsal köszöntötte a professzort.

SZERDA, 1934. MÁRCIUS 21.

Szent-Györgyi professzor Belgrádban előadást tart a C-vitaminról

(A Délmagyarország munkatársától.)

Jelentős értékű meghívást kapott dr. Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem professzora, aki nevét a C-vitamin előállításával tette ismertté az egész tudományos világ előtt. A belgrádi királyi orvosegyesület azt a kérést intézte Szent-Györgyi professzorhoz, hogy vitaminkutatásaival kapcsolatosan *tartson előadást Belgrádban*. Dr. Szent-Györgyi a meghívást elfogadta, és közölte a belgrádi orvosegyesület vezetőségével, hogy *szombaton este tartja meg előadását Belgrádban*.

A professzor pénteken utazik el Szegedről, és a jövő héten tér ismét vissza. A belgrádi tudományos körök minden előkészületet megtettek a szegedi tudós fogadására.

SZERDA, 1934. MÁRCIUS 28.

Szent-Györgyi professzor ünnepeltetése Belgrádban

Meleg szerb–magyar barátkozás a C-vitamin lobogója alatt

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szenzációs szereplése volt dr. Szent-Györgyi Albert szegedi egyetemi tanárnak, a világhírű tudósnek Belgrádban, ahol a szerb orvosegyesületben tartott német nyelvű előadást az általa felfedezett C-vitaminról. Szent-Györgyivel már útközben az a baleset történt, hogy Szegeden felejtette az útlevelét, s ezért Szabadkán feltartóztatták, azonban a szerb belügyminiszter nyomban intézkedett, hogy útlevél nélkül is tovább utazhassék. A tudományos estnek messzire kiemelkedő momentuma volt az a beszéd, amivel dr. *Stefanovics* Szvetiszlav, az ismert szerb író és az orvosegyesület elnöke üdvözölte a professzort. A minden tekintetben, főleg 1934-ben jellemző beszédben ugyanis többek közt a következőket mondotta dr. *Stefanovics*:

– Egész sor külföldi tudós után, akik egyesületünket előadásaiikkal megtisztelték, örömmel üdvözlöm vendégünket egy szomszéd országbeli nemzetből, amellyel a jugoszláv és különösen a szerb nép annyi évszázadon át olyan közeli kapcsolatban állott. Ezek a kapcsolatok gyakran szívélyesek és barátiak voltak, de gyakran rosszak is, amint az már közeli szomszédokkal gyakran megtörténik, azonban eme kapcsolatok folytán népeink igen sokoldalú befolyást is gyakoroltak egymásra. *A magasabb szellemi szférákban ez a befolyás a magyar költészet és irodalom jelentős részvételében mutatkozott meg a modern szerb és jugoszláv költészet kialakulásában, de a szerb és jugoszláv kormány is köszönhet egyet s mást a magyar tudománynak, amely annyi orvosunknak és tudósunknak nyújtott kiképzést.*

– Itt is megmutatkozott, hogy a szellemi alkotásnak ugyan korlátolt keletkezési forrásai vannak, de működésüknek és befolyásuknak nincsenek határai. Hangsúlyozni kell, hogy *a tudomány, még inkább, mint az irodalom és a művészet, a jelenkor minden akadályán keresztül is megmaradt nemzetközinek, abban az értelemben, hogy továbbra is az összes népek közös kincse maradt.* Ha tehát beszédem elején azt mondtam, hogy külföldi, mindjárt helyesbítenem kell magamat: *Ön professzor úr, nem idegen számunkra, ön a mienk is, és reméljük, hogy ezután az este után még inkább az marad.*

– Még egyet szeretnék ezúttal bizonyos megalégedéssel hangsúlyozni: azt, hogy ön egy kis nemzetnek a tagja. Volt idő, amikor azt hitték, hogy csak

az úgynevezett nagy nemzetek alkothatnak nagyot az irodalomban, művészetben, tudományban. Azonban kiderült, hogy mindezekben a tereken a kis népek is alkothatnak sok értékeset és nagyot.

SZOMBAT, 1934. ÁPRILIS 7.

Interpelláció készül a képviselőházban a felső-ipariskola épülete ügyében, amelynek tatarozását egyik minisztérium sem hajlandó elvállalni

(A Délmagyarország munkatársától.)

Az egyetemi klinikák felépítésével felszabadult a felső-ipariskola Kálvária téri épülete. Az épület udvari szárnyában a közegészségtani intézet van elhelyezve, néhány helyiséget pedig a dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár vezetése alatt álló orvosi vegytani intézet foglal el. A nagy épület többi helyiségei üresek, és évek óta kihasználatlanul állanak. Annak idején, amikor az egyetemi klinikák céljaira igénybe vették az épületet, nagymérvű átalakítások történtek az épületben. Falakat átvágtak, leszerelték az ipariskola gépeit. Az iskola rendbe hozásának, valamint az épület tatarozásának legalább 120–140 000 pengő volna a költsége. A város egy ízben már felhívta a kultuszminisztériumot, hogy hozassa rendbe az épületet, a minisztérium azonban ez elől kitért, azzal az indoklással, hogy az új ipariskola épületét a háború első hónapjában kórház céljaira vették igénybe, így az átalakítások tulajdonképpen nem a kultuszminisztérium, hanem a hadügyi tárca érdekében történtek. A honvédelmi minisztérium viszont azzal érvelt, hogy a háború befejezése után az épületet az egyetem céljaira engedték át, és így a kultuszminisztérium fennhatósága alá került. Ilyen körülmények között az épület tatarozására egyik minisztérium sem hajlandó.

VASÁRNAP, 1934. ÁPRILIS 22.

Sport

Tanárképző főiskola–Kémiai intézet 22:14 (10:6)

Kosárlabda bajnoki mérkőzés, bíró: Kovács B. János. Góldobók: Ábrahám (14), Zemlényi (4), Molnár (3), Szabó, illetve dr. Szent-Györgyi (4), dr. Hernádi (4) és Straub (6). A kémiai intézet csapatában dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár is játszott.

SZOMBAT, 1934. MÁJUS 19.

A Rotary Clubok szegedi összejövetele

(A Délmagyarország munkatársától.)

A magyarországi Rotary Clubok ez évi városközi összejövetelüket vasárnap és hétfőn Szegeden tartják meg. Az összejövetelre az ország minden részéből érkeznek vendégek Szegedre. Az ismerkedési összejövetel szombaton este háromnegyed 9 órakor lesz a Hungáriában. Vasárnap délelőtt az összejövetel tagjai tiszai sétahajózáson vesznek részt, a hungáriabeli társas ebéd után fél 3 órakor tartják meg a kereskedelmi és iparkamara termében a magyarországi Rotary-körzet évi záró közgyűlését. Fél 8 órakor orgonahangverseny lesz a fogadalmi templomban, ezután a Tisza kertjében bankett. Hétfőn, pünkösd másodnapján a Rotary-tagok megtekintik a Nyilasy emlékkiállítását és az ipari vásárt, 11 órakor pedig a városháza közgyűlési termében előadóülést tartanak. Márkus László „A rotary a közéletben”, Tausz Gyula „A rotary ideológiájáról”, dr. Szent-Györgyi Albert¹² „A paprika vitaminjáról” tart előadást. Az előadóülésen a közönséget is szívesen látják. Az újszegedi vigadóban lesz az ünnepi ebéd.

(...)

CSÜTÖRTÖK, 1934. JÚLIUS 12.

Szent-Györgyi professzor a londoni vitamin-kongresszusról

Az értekezlet teljes egészében elfogadta a professzor C-vitamin-vizsgálatainak eredményeit

(A Délmagyarország munkatársától.)

Dr. Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem európai hírű tanára – mint jelentette a Délmagyarország –, a Népszövetség meghívására három héttel ezelőtt Londonba utazott, ahol részt vett a vitaminkutatók nemzetközi tanácskozásán.

Szent-Györgyi professzor külföldi útjáról most érkezett vissza Szegedre, és a londoni megbeszélések eredményeiről a következőket mondotta a Délmagyarország munkatársának:

¹² 1938-ban Szent-Györgyi Albert töltötte be a szegedi klub elnöki tisztét. A '90-es években újjáalakult klub fölvette a nevét.

– A Népszövetség¹³ politikai munkásságán kívül – amelyről ezúttal ne essék szó –, igen értékes munkáját képezi, hogy időről időre a *tudományos kutatásokat egységes nevezőre kívánja hozni*. A különféle vitaminkutatásoknál ez különösen fontos volt, és a londoni tanácskozásokon *egységes álláspont alakult ki a vitaminkutatási eljárást illetően*.

– *Közös irányelveket, mérőegységeket állapítottunk meg* – folytatta Szent-Györgyi professzor –, *és ez most már kötelező lesz az egész tudományos világra*. A londoni értekezlet *teljes mértékben elfogadta a C-vitaminra vonatkozó vizsgálataim eredményeit*. Szent-Györgyi professzor a C-vitaminra vonatkozó kutatásait most már teljesen befejezte.

– Az intézetemben ez idő szerint *elvont kutatómunkát* folytatok – mondotta. Ez a munka *az égés kémiaiájára* vonatkozik. Tíz éve foglalkozom ezzel, és ennek a munkának egyik része volt a C-vitamin előállítása. Most már azonban semmi dolgom a C-vitaminnal, az erre irányuló kutatásaimat *befejeztem, kimerítettem minden vonatkozását*.

A professzor tavaly két hold földet kért bérbe a várostól. Ki is jelölték a területet, és úgy volt, hogy Szent-Györgyi professzor a városi bérföldön *paprika-termelési kísérletezéseket* fog folytatni.

– Tanulmányozni akartam, hogy a paprika a fejlődés különböző stádiumában mennyi vitamint tartalmaz – mondotta Szent-Györgyi. A kísérletezésekről azonban lemondtam, és a kétholdnyi területen nem is folytattam kísérletezéseket.

Érdeklődtünk, hogy mikor kerül *gyógyszertári forgalomba a C-vitamin*.

– Elvben már elhatározták, hogy a C-vitamin *gyógyszertári forgalomba* kerülhet – mondotta –, de amíg nem tisztázzák a *gyógyszer pontos gyakorlati alkalmazását*, addig nem kerülhet a *gyógytárakba a C-vitamin*. Most orvosi szempontból tanulmányozzák azt a kérdést, hogy a C-vitaminnak milyen legyen a gyakorlati alkalmazása. Az már tisztázva van, hogy *milyen betegségeknél* kell használni, ellenben tisztázásra vár az a kérdés, hogy *milyen betegségi állapotoknál, gyermekeknél milyen korban és mekkora mennyiségben* alkalmazható a legjobb eredménnyel a C-vitamin. Az orvostudomány most ezen dolgozik Szegeden és Budapesten is és a kísérletezések értesülésem szerint annyira előrehaladtak, hogy *rövidesen mint gyógyszer is megjelenik a C-vitamin*.

Kijelentette végül a professzor, hogy egyelőre valószínűleg még egy teljes évig *az orvosi vegytani intézet megmarad régi helyén, a felső-ipariskola épületében*.

¹³ A Népszövetség (Nemzetek Szövetsége) az ENSZ elődje. Létrehozását a párizsi békekonferencia írta elő 1919-ben. Formailag a második világháború alatt is létezett, megszűnését az ENSZ megalakulásakor 1945-ben jelentették be.

Erre nézve a minisztériumtól ígéretet kapott. Az intézet új helyét még nem jelölték ki, csak pusztá feltevés az, hogy az orvosi vegytani intézetet esetleg a gyógyszerintézetben helyezik el. Erről még nem tárgyaltak az egyetemmel, és Szent-Györgyi professzor nem tudja, hogy ez az elhelyezés megfelelő lenne-e.

Szent-Györgyi Albert szeptember elején *Skóciába utazik*, és a tudományos társaságban tart előadást kutatásairól.

PÉNTEK, 1934. JÚLIUS 13.

Egy húszezed gramm: a C-vitamin egysége

(A Délmagyarország munkatársától.)

Jelentette a *Délmagyarország*, hogy a Népszövetség meghívására a nagyobb államok vitaminkutató tudósai legutóbb Londonban kongresszust tartottak, amelyen Magyarország képviselőjében dr. Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem európai hírű tanára vett részt. Beszámoltunk tegnap arról, hogy a londoni kongresszus teljes egészében elfogadta Szent-Györgyi professzor C-vitamin-vizsgálatainak eredményét, és közös irányelveket, valamint mérőegységeket állapítottak meg. Szent-Györgyi professzor csütörtökön a következőket mondta a *Délmagyarország* munkatársának a londoni kongresszus nagy horderejű határozatainak részleteiről, amelyek az egész tudományos világra érvényesek:

– A háromnapos londoni tanácskozáson *egy angol, egy svéd, két amerikai, egy dán, egy olasz, egy spanyol, egy norvég, egy holland és egy francia vitaminkutató* jelent meg. Magyarország részéről én kaptam meghívást Londonba. Ilyen tudományos kongresszusokat a Népszövetség öt évenként szokott egybe hívni, és most a vitaminkutatás problémája a Népszövetség részéről egyelőre a következő öt esztendőre lezárult. A kongresszus ezúttal, mint már ismeretes, *közös irányelveket és mérőegységet* állapított meg.

– A mérőegység ezentúl a C-vitaminnál *egy húszezed gramm* lesz. Az egész tudományos világ által elfogadott mérőegysége lesz ez a C-vitaminnak. A húszezed grammnyi egység a *C-vitamin hatékonyságára* vonatkozik. Van például egy anyagom, mondjuk, valamilyen gyümölcsle, amelynek a vitamintartalmát akarom meghatározni, ha másik anyag hatékonyságához hasonlítom.

Közönséges példával azt mondhatnám, hogy keresni kell egy anyagot, egy folyadékot, amelytől éppen olyan mámoros lesz az ember, mint egy liter tokaji bortól. A tokaji bor hatékonyságát tudományos szempontból csakis így lehetne más anyaggal pontosan meghatározni.

– A C-vitamin kémiai neve: *aszorbinsav*. Az egység a húszezred gramm, és az összehasonlításnál azt vizsgáljuk, hogy bármely idegen anyagban, amelyben a vitamin esetleg előfordul, *mekkora a vitamin hatékonysága*. A mérőegység alapján *az egész világon egyformán és pontosan megtudják határozni, hogy valamelyik anyagban, ha vitamin abban előfordul, mekkora a vitamin hatékonysága*. A közös mérőegység nemcsak a C-vitaminra, hanem *mind a négy vitaminra vonatkozik*.

SZERDA, 1934. SZEPTEMBER 12.

A Rockefeller-kutatóeszközök útja a szegedi egyetemről Debrecenbe

„Mivel a szegedi egyetemen a kórtani tanszék a jövőben szünetelni fog ...az eszközöket szigorú kivételképpen kölcsönadják Debrecennek, bizonytalan időre”

Dr. Kiss Albert rektor Jeney Endre professzor eltávozásáról

(...)

CSÜTÖRTÖK, 1934. SZEPTEMBER 20.

Szeged a New York Timesban

Amerika legnagyobb lapja, a „The New York Times” szeptember 8-án megjelent éjjeli kiadásában¹⁴ az első oldalon hatalmas cikkben foglalkozik dr. Szent-Györgyi Albert szegedi egyetemi tanárral és a C-vitaminnal. A lap közli, hogy Szent-Györgyi professzor a híres szegedi egyetem tanára; foglalkozik Szegeddel, amely a paprika hazája. Megírja a New York Times, hogy a professzor, aki Csikágóban kutatta éveken keresztül azt az anyagot, amelyből a legtöbb C-vitamint elő tudja állítani, Szegeden találta meg ezt az anyagot a paprikában. A lap hosszasan méltatja a professzor érdemeit és a C-vitamin fontosságát az emberi szervezetre.

CSÜTÖRTÖK, 1934. OKTÓBER 4.

A felső-ipariskola rövidesen visszakapja régi hajlékát

A Kálvária téri épületben megkezdték a tatarozást – A jövő félévben megnyílik Szegeden az első elektrotechnikai szakiskola

(...)

¹⁴ Ez valószínűleg a New York Times Evening Post, amely külön újság. Az idézett cikk nem is található a New York Times tárgymutatójában.

KEDD, 1935. JANUÁR 29.

Szent-Györgyi professzor elutazott amerikai felolvasó útjára

Dr. Szent-Györgyi Albert a szegedi egyetem tanára, aki a C-vitamin felfedezésével világhírűvé tette nevét, hétfőn a bostoni Harvard¹⁵ egyetem meghívására Amerikába utazott, ahol előadásokat fog tartani. A professzor néhány hetet tölt Amerikában.

KEDD, 1935. MÁJUS 28.

Szent-Györgyi professzor előadása az orvosi nagyhéten

Budapestről jelentik: Az Orvosi Nagy hét ünnepélyes keretek között kezdte meg tanácskozásait hétfőn reggel. Az együttes ülésen Buday Kálmán egyetemi tanár elnökölt, és az első vita a vitaminhiány körül folyt, amelynek előadója Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem világhírű tanára volt. A professzor fejtegetéseit nagy figyelemmel hallgatták. Az orvosi nagy hét keretében minden folytatják az előadásokat.

SZERDA, 1935. DECEMBER 25.

A C-vitamin után, reméljük, rövidesen eljutunk a második lépéshez is

Szent-Györgyi professzor intézete az állati szervezet égési folyamatának titkait kutatja

A közönség a legtöbbet talán annak az intézetnek a munkájáról tud, amelynek dr. Szent-Györgyi professzor a vezetője: a biokémiai intézet munkájáról. Szent-Györgyi professzor itt jutott világhírűvé vált felfedezésére, itt találta meg a módját annak, hogy miképpen lehet előállítani paprikából a C-vitamint. A nagyközönség erről a felfedezésről úgy tudja, hogy annak korszakalkotó jelentősége van. Szent-Györgyi professzor viszont a tudós szerénységével vagy pedig a tudós soha ki nem elégülő szomjúságával azt mondja, hogy a C-vitamin tudományos szempontból csak kisebb jelentőségű részeredmény, mellékhatása annak a soha véget nem érő tudományos munkának, amely a természet titkainak megismeréséért folyik szakadatlanul.

¹⁵ Tudósított róla a New York Times is.

Szent-Györgyi professzor a C-vitamin előállításának titkaira a Kálvária téri laboratóriumban bukkant. Azóta intézete hajlékot cserélt, átköltözött a Dóm téri palotába.¹⁶ Bejárata éppen szembe néz a dóm homlokzatával. A „leépítés” következtében Szent-Györgyi Albertnek kellett átvennie dr. Széki Tibor¹⁷ intézetét, a szerves és gyógyszerészeti vegytani intézet vezetését is, miután Széki professzor eltávozott Szegedről. A két vegytani intézet azért külön működik, csak közös vezetés alatt. Amikor közöltem Szent-Györgyi professzorral, hogy szeretném újabb kutatásairól tájékoztatni a közönséget, tájékoztató nyilatkozatát írásban juttatta el hozzám. Ez a pársoros nyilatkozat így szól: „Az intézet tudományos munkássága az állati sejtben történő égések felkutatását célozza. Ez az alapvető kérdés oly bonyolult, hogy az távol van a nagyközönség érdeklődését foglalkoztató kérdésektől. Ez a program intézetemet kezdettől foglalkoztatja, és ennek egyik hajtása volt csupán a C-vitamin felfedezése. Hogy ez a vizsgálat hoz-e még majd más hajtást is, azt előre megmondani lehetetlen.”

Végül mégis úgy alakult a helyzet, hogy fölengedett a tudós szűkszavúsága. Intézetének helyiségében: a lombikok, a műszerek, a precíziós gépek világában, lelkes munkatársai között elárult többet is tudományos céljairól.

– Hogy mi a főcél? Az égési folyamat megértése. Azt kutatjuk, hogy az égés miképpen folyik le a szervezetben. A folyamat olyan komplikált, a kérdés annyira elvont, hogy azt néhány szóval megmagyarázni nem is lehet.

Megállapított tudományos igazság az, hogy a szervezetet is éppen úgy az égés táplálja, mint a lokomotívot. A tudomány az égés megértésére törekszik, keresi az égési termékeket, az anyagokat, amelyek szerepet játszanak ebben a kémiai folyamatban. Az egyik ilyen anyag a C-vitamin. Ennek a felfedezése csak az első lépés volt. Most, reméljük, rövidesen eljutunk a második lépéshez is. A professzor most a tudományos kutatás és a gyakorlati téren hasznosítható eredmények közti különbségről beszélt.

– A csillagász – mondotta –, sohasem gondol arra, hogy vizsgálódásainak, kutatásainak lesz-e gyakorlati haszna. Mégis kutatja, vizsgálja az ég titkait. A közönség szempontjából csak annak a fölfedezésnek van értelme és jelentősége, aminek közvetlenül is élvezheti a hasznát. A közönség szempontjából csak az a felfedezés számít, amit, mondjuk, por alakjában bevehet, amitől elmúlik a gyomorgörcse vagy a fejfájása. Ez azonban a tudóst nem érdekli. A tudomány célja a megismerés, a megértés, az igazság keresése. Mivel

¹⁶ 1935 őszén már itt kezdődött az oktatás.

¹⁷ Széki Tibor (1879–1958) Kolozsvárról jött Szegedre, 1922-ben lett a szerves kémiai tanszék vezetője, 1933/34-ben rektor volt. 1935. jan. 28-án a pesti egyetemre távozott.

azonban minden betegség a normális mechanizmus elromlása, az elromlott mechanizmust csak akkor hozhatjuk ismét rendbe, ha értjük, ha tudjuk, hogy a hibát milyen anyagnak a hiánya idézte elő. Ha azután rendelkezünk ezekkel az anyagokkal, és azokat be tudjuk vinni a megzavart működésű szervezetbe, a felismert hibát kiküszöbölhetjük. A tudós megismerésre törekvő munkája során rábukkan ezekre az anyagokra is, ezzel tehát gyakorlati eredményeket is produkál. Kétségtelen, hogy több betegség származik (cukorbetegség, Basedow-kór) a szervezet égési folyamatának elromlásából. Remélem, hogy ha magát az égési folyamatot meg tudjuk érteni, akkor módunk lesz az ilyen megbetegedések gyógyítására is. Eddigi vizsgálódásaink során merült föl egy új anyag, a C-vitamin. Remélem, hogy rövidesen megismétlődik ez a részeredmény. A kilátások mindenesetre kedvezőek.

– Az ilyen természetű kutatásnak ebben az intézetben igen jó esélyei vannak, mert zavartalanul, csendben dolgozhatunk. Igen jó helye, hajléka van intézetünknek. Fontos az is, hogy a klinikákkal igen szoros belső kapcsolatot tarthatunk fenn, mert így azt, amit a teória felvet, a klinikákon rögtön gyakorlatilag is kipróbálhatjuk. Munkánk szempontjából tehát Szegeden majdnem ideális a helyzet. Szent-Györgyi professzorral történt beszélgetés után egyik munkatársa megmutatta a hatalmas intézetet. Végigmentünk a laboratóriumok hosszú során. Mindenütt folyik a csöndes, komoly munka. Halk zümmögéssel dolgoznak a gépek, fiatal asszisztensek komoly tekintetűek ellenőrzése alatt. A lombikokban, a centrifugáló készülékekben, a kémcsövekben, az egymásra zúdított elemek szabályozott kémiai harcában forr, formálódik a cél: a biokémia súlyos titkainak megismerése.

– A C-vitamin arra is jó volt, hogy megmentse ezt a nagyszerűen felszerelt intézetet a leépítés veszedelmétől.

SZERDA, 1936. FEBRUÁR 5.

A gyermek fejlődése és tápláléka

Dr. Szent-Györgyi Albert és dr. Waltner Károly előadása

(A Délmagyarország munkatársától.)

Kedden délután zsúfolásig megtöltötte a közönség a rókusi tornacsarnokot abból az alkalomból, hogy a pedagógiai előadások keretében dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár „A vitaminok és a gyermek fejlődése”, dr. Waltner Károly magántanár „A gyermek táplálkozása” címmel tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást. Dr. Szent-Györgyi Albert bevezetőben ismertette azt

a felfogást, amely a múlt század végén a táplálékkal kapcsolatban felszínre került. A legfontosabb táplálék e felfogás szerint a fehérje, a zsír és a szénhidrát, amely nélkül nincs élet. A múlt században még azt hitték, hogy ha a táplálék kielégítő, ha elegendő mennyiségű tápanyagot tartalmaz, akkor a betegség csak külső káros tényezők hatására keletkezhet. Ezt a felfogást a *vitamin felfedezése teljesen átalakította.*

– A modern orvostudomány már tudja – folytatta a professzor –, hogy *nemcsak a táplálék mennyiségének kell elegendőnek lenni, hanem nagyon fontos szerepe van a táplálék minőségének.* A tápláléknak feltétlenül tartalmaznia kell a *vitaminokat.* Ha a vitaminok a táplálékból hiányoznak – ebben az esetben az ember szervezete megbetegszik.

A professzor ezután ismertette az egyes vitaminokat; az A-, B-, D- és a C-vitamin lényegét.

A C-vitaminnál a *szegedi paprika fontos szerepet játszik, ismertette a C-vitaminnal folytatott vizsgálatait.*

Dr. Waltner Károly a gyermek táplálkozásáról beszélt. Bevezetőben elmondta, hogy a *gyermeknek megfelelő táplálékra van szüksége, mint a felnőtteknek; a gyermeknek napi háromszori étkezésre feltétlenül szüksége van.* Nélkülözhetetlen a *napi fél liter tej,* nyerstejet azonban nem szabad adni a gyermeknek. Elmondta, hogyan kell a téli és kora tavaszi hónapokban a gyermek táplálékát összeállítani. A gyermeknek két hét alatt kétszer krumpelit, háromszor kelkáposztát, kétszer káposztát, kétszer babot, egyszer borsót vagy lencsét kell kapnia. Ezeknek az ételeknek hasznos pótléka a savanya cékla, a sütőtök, a retek, a sós vagy ecetes uborka és az ecetes paprika. Akkor kielégítő a gyermek táplálkozása, ha a rántáshoz megfelelő zsírt adnak. Ezek azok a táplálékok, amelyekre a *gyermeknek feltétlenül szüksége van.* Akinek módjában van, az bővítheti a gyermek táplálékát hússal, tojással és gyümölcs-csel. Ezután táblázat alapján részletesen ismertette a fontosabb táplálékok kalória- és fehérjetartalmát. A babban majdnem annyi fehérje van, mint a húsban. Fontos, hogy a gyermek *nyersen* fogyasztható ételt is kapjon, ennek azonban feltétlenül tisztának kell lenni. A nagyszámú közönség melegen megtapsolta a két kiváló előadót az értékes előadásokért.

SZERDA, 1936. MÁRCIUS 18.

Hírek, előadások

– Az Egyetembarátok Egyesületének természettudományi szakosztálya 18-án délután 5 órakor az I. számú vegytani intézetben szakülést tart a következő

műsorral: dr. Szent-Györgyi Albert, dr. Annau Ernő, dr. Straub Brunó, dr. Laki Kálmán „A sejtoxidációk mechanizmusa és energetikája” címen. Üléselnök dr. Náray-Szabó István. Belépés díjtalán, vendégeket szívesen lát az elnökség.

PÉNTEK, 1936. SZEPTEMBER 4.

Szent-Györgyi professzor előadása Luzernben

Luzernben most tartják a nemzetközi orvoshatet az egész tudományos világ élénk érdeklődése mellett. A svájci kongresszuson részt vesz az orvostudomány számos nemzetközi nevű kitűnősége, többek között Ratkéry Párizsból, Pick professzor Bécsből, Jacobaens Stockholmból, Mellandy Londonból, Sauerbruck professzor Berlinből, Frontali Páduából, Fulton professzor New Havenből, Gregoire Párizsból és még számos, ismert orvostudós. A magyar orvostudományt dr. Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem kiváló tanára képviseli, aki tegnap nagy érdeklődéssel kísért előadást tartott az anyagcsere, a hormonok és a vitaminok kérdéséről. Előadásában ismertette új kutatásainak eredményeit is.

KEDD, 1936. SZEPTEMBER 19.

Hogyan állították elő szegedi paprikából a szegedi egyetemen az új vitamint

Szent-Györgyi és Rusznyák professzorok kutatómunkájának nagy jelentőségű új eredménye: a P-vitamin

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi egyetem egyre emelkedő tudományos rangját most egy olyan nagyfontosságú kémiai és orvosi felfedezés viszi el a nemzetközi tudományos világhoz, amelyre máris felfigyeltek a legjelentősebb tudományos és orvosi körök. Mint még emlékezetes, néhány év előtt a szegedi egyetem biokémiai laboratóriumában sikerült dr. Szent-Györgyi Albert professzornak *szegedi paprikából előállítania a C-vitamint*, amely ismét a Szegeden folyó tudományos munka felé fordította az európai és az amerikai tudományos körök figyelmét. A C-vitamin előállítása nagy lépéssel vitte előre az orvostudományt. Szent-Györgyi professzornak azóta számos nemzetközi tudományos kongresszus előtt kellett előadást tartania munkásságának eredményéről. Most legutóbb – mint jelentette a Délmagyarország – a luzerni nemzetközi orvos kongresszuson

számolt be az új kutatásairól és előadásai általános nagy tudományos visszhangot arattak.

A nemzetközi tudományos világ figyelme most megint a szegedi egyetem intézetei felé fordul, ahol két nagyhírű szegedi orvos tanárnak több munkatársuk közreműködésével sikerült előállítani és a gyógyászat terén eredményesen alkalmazni a legújabb vitamint, a különböző vérzéses megbetegedéseket gyógyító - P-vitamint.

A tavasz óta folytak ezek a kísérletek a szegedi egyetem orvosvegytani intézetében Szent-Györgyi professzor és a belgyógyászati klinikán dr. Rusznyák István professzor vezetésével. Az új vitaminról magyar nyelven még csak a közeljövőben történik meg az első tudományos beszámoló, amikor befejeződnek a most folyamatban lévő vizsgálatok. A nemzetközi orvosvilág már most olyan nagy figyelemmel fordult a Szegeden folyó párhuzamos kutatás felé, hogy az egyik legismertebb német orvosi szemle, a *Deutsche Medizinische Wochenschrift* egyik legutóbbi számában terjedelmes közleményben ismertette a szegedi professzorok munkáját. A kutatók mindeddig elhárították a nyilvánosság érdeklődését azzal, hogy a tudományos és gyakorlati munka még tovább folyik és csak a jövő hónapban fogják publikálni a vizsgálatok eddigi eredményét az orvosi nyilvánosság előtt. A Délmagyarország munkatársának most alkalma van ismertetni a nagy jelentőségű felfedezés részleteit.

Az új vitamin

A kutatómunka első fázisa a szegedi egyetem orvosvegytani intézetében, dr. Szent-Györgyi Albert laboratóriumában kezdődött, majd dr. Rusznyák István belgyógyászati klinikáján folytatódott, ahol első ízben alkalmazták az új vitamint. A kutatómunkában részt vett a két orvostanár három fiatal munkatársa: dr. Armentano Lajos, a szegedi belklinikai kitűnő tanársegédje, dr. Béres Tibor, aki a pécsi egyetem tanársegédje és dr. Bencsáth Andor¹⁸.

A munka akkor kezdődött el, amikor több intézet Szent-Györgyi professzortól *aszkorbinsavat* kért. A professzor abban az időben nem tudott rendelkezésre bocsátani aszkorbinsavat, és azzal válaszolt, hogy alkalmazzák az azóta forgalomba került C-vitamin preparátumot, a *paprikából készült „Vitapric”-ot*.

Nemsokára azután aszkorbinsavat is küldött, és nem sokkal később jelentős megállapításokra figyelt fel a professzor. Kiderült, hogy a tiszta aszkorbinsav

¹⁸ 1945 után Bencsáth Aladár (1907–1999).

nem volt hatásos vérzéses megbetegedéseknél, ellenben a *C-vitaminos Vitapric paprikapreparátumot érdekes eredményekkel alkalmazták.*

A professzor vizsgálat alá vette a két anyagot, és arra a megállapításra jutott, hogy a paprikapreparátumban, illetve a paprikában a C-vitaminon kívül kell lennie még egy anyagnak, még egy vitaminnak, amelyre reagálnak bizonyos vérzéses megbetegedések.

Azonnal megindultak a kísérletek, hogy megállapítsák ezt az akkor még ismeretlen anyagot, amelyet ma már *P-vitamin* néven ismer a tudományos világ.

2 gramm citrin

A munka az elmúlt tavasszal kezdődött meg, de a munkát megnehezítette az a körülmény, hogy ebben az időben nem állott *rendelkezésre megfelelő mennyiségű friss paprika*. Dr. Szent-Györgyi nem várta be augusztust, míg beérik az *új paprikatermés*, hanem *citrommal kezdett kísérletezni*, amelyben ugyancsak nagy mennyiségű C-vitamin van. Bekapcsolódott a munkába a fiatal dr. Béres Tibor, akinek az volt a feladata, hogy *tiszta citromlevet állítson elő. 200 kilogramm citromból a munka során sikerült 70 liter citromlevet kapni*, a levét azután hosszú vizsgálatok és kísérletek után különböző kémiai folyamatoknak vetettek alá.

Végül is sikerült *2 gramm tiszta, minden más anyagtól mentes kristályos anyagot kapni, amelyet ma már citrin néven ismernek, és amely az új vitamint tartalmazta.*

Az első gyógyítások

Már az eddigiekből is megállapítható volt, hogy az új anyag hatással van különböző vérzéses elváltozásokra, a Vitapricot az egyik kísérletező *a hámorrhagikus hajlamosságánál alkalmazta*. A kísérletek során a laboratóriumban *háromféle preparátumot állítottak elő*, és ezeket alkalmazták bizonyos vérzéses megbetegedéseknél. Az új vitaminnal fontos eredményeket értek el *különböző felületi vérzési eseteknél*.

Főképpen olyan vérzések gyógyításáról van szó, *ahol a bőr alatti vérzést a hajszálerek áteresztik*. Előreláthatólag a közeljövőben sikerül az orvosi nyilvánossággal közölni az új vitamin gyógyító hatásának minden kidolgozott részletét, most a vizsgálatokat mindkét intézetben tovább folytatják.

A professzorok első közlésükben beszámolnak arról, hogy egy 33 éves munkásnál jelentkezett *az évek óta időről időre fellépő bőrvérzés*. Már 1934-ben *aszkorbinsavval* próbálták kezelni a szegedi belgyógyászati klinikán, de minden jelentősebb

eredmény nélkül. Harmadszor, amikor ismét jelentkezett a bőrvérzékenység, februárban vették fel a klinikára. Márciusban megkezdődtek Szent-Györgyi intézetében az új kísérletek, és ekkor kezelték először *az új vitamin első preparátumával*. Májusban, júniusban és júliusban *folytatták a vizsgálatot addig, amíg sikerült előállítani az eltrint, az új vitamin harmadik preparátumát, és öt kezelés után megszűntek a bőrvérzések, gyógyultan bocsájtották el a klinikáról.*

A megállapítások szerint ennél a betegnél a vaszkuláris purpura tipikus esete volt konstatálható, és az új vitaminnak mai alakjával való kezelés után 12–14 nap alatt sikerült a vérzést meggyógyítani.

A második esetben egy 32 éves nőnél végeztek eredményes vizsgálatokat, akinél ugyancsak évek óta tartottak a bőrvérzések. Rövid citrinkezeléssel *eltűntek a klinikai tünetek*, és a permeabilitás normálissá lett.

A nyáron kezelték a belgyógyászati klinikán egy 26 éves leányt, akinél több éve tartó vaszkuláris purpurát konstatáltak. A leánynál májusban *súlyos orrvérzés lépett fel*. Azóta naponta *citrininjekciókkal* kezelték. Június elején megszűntek a vérzések. *17 citrininjekció után teljesen eltűntek a klinikai tünetek*. Ez az eset is bizonyította az új vitamin nagy jelentőségű hatását.

*P-vitamin*¹⁹

A vizsgálatok után az első tudományos beszámoló a következőkben foglalta össze az új kísérletek eredményét:

– A purpuramegbetegedések eseteiben a tiszta aszkorbinsav hatástalannak bizonyult, ezzel szemben a különleges paprikakivonatok és a citromléből előállított kristályok alkalmazása eredményes volt. Ezek alapján megállapították, hogy a jelzett növényekben a *C-vitamin mellett még egy másik hatóanyag van, és ezt az anyagot permeabilitás-vitaminnak, P-vitaminnak* nevezték el. *A P-vitamin Szeged számára ismét jelentőséget hoz, a szegedi paprikával folytatott kísérletek során jutottak el öten az új vitamin megállapításához és alkalmazásához.*

Az új anyagot tulajdonképpen *L-vitaminnak* kellett volna elnevezni, mert K-ig már ismeretes volt a vitaminok sora, és most az abc sorrendjében az L következett volna. Elsősorban arra gondoltak a professzorok, hogy *ehhez a vitaminnak is a paprika vezetett el*, de tovább menve az új vitaminnak nagy szerepe van a *permeabilitásnál, tehát a P-vitamin* elnevezést fogadták el, átugorva az abc néhány betűjét.

¹⁹ A P-vitamin hatóanyagai a flavonoidok ma is élettanilag fontos anyagok, de már nem tekintik őket vitaminnak, mert nem elégítik ki azt a szigorú követelményt, hogy teljes hányuk halált is okoz.

A vizsgálatoknak és a kísérleti munkának ma még számos ága van, a munka tovább folyik, és ma még nem ismeretes, hogy mely *betegségcsoportra* lesz kihatással. Ma még nem látható, hogy egy nagy csoport betegség van-e érintve, vagy csak azok a betegségek, amelyekre való hatását a P-vitaminnak már ma is ismerik az eddigi klinikai vizsgálatokból. Sok munkára és sok megfigyelésre van még szükség, amíg teljesen tisztán látható lesz a kérdés teljes jelentősége. Október folyamán minden valószínűség szerint megtartják a professzorok az orvosegyesületben az első tudományos beszámolót. Ebben a beszámolóban is ki fogják fejteni, hogy még hosszú munkára van szükség, és ma még csak az első eredményről lehet szó.

Az egész nyilvánosság nagy érdeklődéssel várja a szegedi tudós tanárok további munkáját és azt az első tudományos beszámolót, amely egy *új nagy jelentőségű magyar felfedezésről fog képet adni az egész nemzetközi nyilvánosság és orvostudomány számára.* (v. gy.)

SZERDA, 1936. SZEPTEMBER 30.

Napi hírek

– Kalkuttai fiatalember a szegedi egyetemen. *Érdekes vendége van a szegedi egyetemnek: Das kalkuttai fiatalember, aki Stockholmból érkezett Szegedre, hogy itt megszerezze a vegyészeti diplomát. A hindu fiatalember dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár intézetében dolgozik, és tehetséges tanítványnak bizonyult. Das a vegyészeten kívül futballozni is szeret. A hindu fiatalembernek a KEAC-ot ajánlották. Das rövidesen kilátogat az egyetemi csapat tréningjeire is.*

CSÜTÖRTÖK, 1936. OKTÓBER 22.

Szent-Györgyi és Rusznyák professzor előadása a P-vitaminról

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szerdán délután a bőrgyógyászati klinika előadótermében megkezdődtek az orvosi szakülések. Az idei első ülés keretében dr. Szent-Györgyi Albert és dr. Rusznyák István egyetemi tanárok számoltak be azokról a nagy jelentőségű kísérletekről, amelyet a *P-vitamin előállítása és alkalmazása ügyében végeztek.* Szent-Györgyi professzor azzal kezdte előadását, hogy a *növényi festékanyagoknak*, a flavonfestékeknek a viselkedését tanulmányozta, és rájött arra, hogy a növényi festékcsoport, amely a növényi sejtekben átváltozást hoz létre, az állati sejtekre is hatással van. Ebből arra lehet következtetni, hogy az élő anyagok

kemizmusánál, növényi és állati sejtek között nincs lényeges különbség. Amikor a kísérletekkel eddig eljutottak, azt kezdték vizsgálni, hogy a *növényi festékcsoport bekapcsolódhat-e az állati biológiába*. A további kísérletek arra mutattak, hogy a növényi festékcsoportnak, a *flavonoknak vitaminjellegük van*. Alapvető konklúzió volt ez, és ez alapon folyt tovább a kísérletező munka. Szent-Györgyi és Rusznyák professzorokat az a kérdés hozta össze a kísérleteknél, hogy *a paprikában van még egy másik anyag is, amely az aszkorbinsav mellett nagy mennyiségben fellelhető*. Az fontos volt, hogy ezt az anyagot *kivonják, izolálják*, és amíg eddig eljutottak, *sok ezer kísérletre, experimentációra volt szükség*. Egy bizonyos kémiai anyagra irányították a professzorok a figyelmüket, ez a flavon, a *paprika festékanyaga volt*. Hosszú munka után végre *sikerült kivonni a paprikából ezt a festékanyagot, és azt kristályos formában is előállították*. Most már a kísérleteknél az volt a cél, hogy a paprika flavonjával *gyógyszeres hatást érjenek el*. A további kísérletek már a *belgyógyászati klinikán* folytak Rusznyák professzor és munkatársainak irányításával. Miután *a kísérletek és az eredmény a paprikával áll összefüggésben, ezért kapta az új anyag a P-vitamin elnevezést*.

Dr. Rusznyák István professzor a flavon festékanyagok klinikai hatásairól számolt be nagy figyelemmel kísért előadásában. A klinikusok először a flavonkészítmények *hatását* próbálták ellenőrizni egy igen veszedelmes betegségnél: a *vérzékenységnél*. Egy szegedi munkásnál, egy 26 és egy 32 éves nőbetegnél folytatták a kísérleteket a citromból kivont anyaggal, a flavonnal. *Mechanikus vérzékenységet idéztek elő, és azt tapasztalták, hogy a C-vitamin-kezelés nem használta a vérzékenység megszüntetésénél*. Amikor azután flavont ismetelten adagoltak, a *vérzékenységet sikerült csökkenteni, és a normális állapotot helyreállítani*. A kísérletek a klinikán most *tovább folynak*, még pedig *aszorbinsavval és flavonnal közösen*. Előrelátható, hogy rövidesen *újabb fontos megállapítások várhatók ezen a téren*. A két professzor nagy fontosságú értékes előadását a nagyszámú közönség hosszantartó tapssal jutalmazta.

CSÜTÖRTÖK, 1936. NOVEMBER 5.

„A vitamin szerepe a terápiában sokkal nagyobb lesz, mint gondolhattuk volna”

Dr. Szent-Györgyi Albert előadása az új vitaminvizsgálatokról

(A Délmagyarország munkatársától.)

A hetenkénti orvosi szakülés keretében szerdán este dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár a *vitaminterápia újabb irányzatairól* tartott nagy figyelemmel

kísért érdekes előadást. Bevezetőben ismertette azokat a kísérleteket, amelyeket *tengerimalacokon végeztek a vitaminnal*. A malacok táplálékából elvonták a C-vitamint, a kísérletek idején pontosan figyelték, hogyan reagálnak az állatok a beavatkozásra. A megfigyelések eredménye az volt, hogy két héten át rendesen nőttek a malacok, azután *megállt a növekedés*, mintha csak elvágták volna. A harmadik hét végén pedig egyszerre nagy esés következett be.

– A vizsgálatok azt mutatták – folytatta Szent-Györgyi professzor, hogy a C-vitamin-mentes táplálkozásnál az állatok kezdetben teljes egészségnek örvendenek. Ez azonban csak *látszólagosan* van így, mert a mikroszkópiai vizsgálatok már arra mutattak, hogy *súlyos elváltozások lépnek fel az állat szervezetében, funkciós zavarok támadnak, a szervezet védekezőképessége rendkívül lecsökken* a különböző betegségekkel szemben. A professzor ezután arról beszélt, hogy egyes embereknek különböző a vitaminszükségletük. Megfigyelték azt is, hogy különböző állapotoknál más és más a vitaminszükséglet.

– Különböző betegségeknel *lázás állapotban hirtelen nagy vitaminkövetelés lép fel*. Nem lehet még pontosan megállapítani, hogy egyes embereknél mennyi a vitaminszükséglet, annyi azonban bizonyos, hogy *betegségeknel, különösen meghülésnel, emelkedik az ember vitaminkövetelése*. Többféle állapot létezik, így megfigyeltünk olyan állapotot is, amelynél a beteg tápláléka rendben volt, mégsem volt képes hozzájutni a szükséges vitaminhoz, ezért kénytelenek voltak P-vitamint adagolni.

– Indiában pusztít egy betegség, amely *idegrendszeri elváltozásokat* hoz létre, évenként 40 000 ember esik áldozatául. A jelenségeket megfigyelték, és felmerült az a gondolat, hogy a *vitamin hiányzik* ezeknek a szerencsétlen embereknek a táplálékából. Fialat kutyákkal kísérleteztek, elvonták a vitamint, illetve vitaminmentes táplálékra fogták az állatokat. Az állatokon ekkor ugyancsak súlyos idegrendszerű elváltozásokat tapasztaltak.

– Az újabb megállapítások szerint nem is a vitaminhiány játszik szerepet az indiai betegségekben, hanem *bizonyos táplálékanyag mérgezést okoz a szervezetben, és ezt kell ellensúlyoznunk a vitaminnal*. A kísérletek most már lényegesen bonyolódnak, nem az a kérdés, hogy van-e a szervezetben vitamin, vagy nincs, hanem a *normális táplálékot kell balanszíroznunk*. Előrelátható már most, hogy a *vitamin szerepe a terápiában sokkalta nagyobb lesz, mint gondolhattuk, és olyan betegségekkel jön kapcsolatba, amelyre eddig nem is mertünk volna gondolni*.

Azzal fejezte be nagy érdeklődéssel kísért előadását Szent-Györgyi professzor, hogy a vitaminkérdésben *napról napra bonyolódik a helyzet*, de remény van rá, hogy a megoldás is bekövetkezik.

PÉNTEK, 1936. NOVEMBER 20.

Tudományos ülést tart Szegeden a belgrádi egyetem orvoscari dékánja

(A Délmagyarország munkatársától.)

Nemrégiben dr. Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem kiváló professzora a belgrádi tudományegyetem meghívására a vitaminkutatásokról előadást tartott Belgrádban. Szent-Györgyi előadása a *magyar–jugoszláv kulturális kapcsolatok kiépítésének* egyik jelentős mozzanata volt, és már akkor beszéltek arról, hogy a magyar és a jugoszláv orvostársadalom több előadás tartásával igyekszik a kulturális kapcsolatokat kimélyíteni a két ország között. A közeledés tovább tart. Értesülésünk szerint *rövidesen Szegedre érkezik dr. Kosztics Alexa, a belgrádi egyetem orvosi fakultásának dékánja, és itt az egyetemen előadást tart. (...)*

KEDD, 1936. NOVEMBER 24.

Hollandiába hívták meg Szent-Györgyi professzort

Tovább folynak a kísérletek a szegedi egyetemen a vitaminokkal

(A Délmagyarország munkatársától.)

Érdekes meghívást kapott dr. Szent-Györgyi Albert, egyetemi tanár, az európai hírű vitaminkutató. *A hollandiai egyetemek kérték fel Szent-Györgyi professzort, hogy kutatásairól tartson előadást. A professzor a szegedi egyetem karácsonyi szünetében utazik Hollandiába, ahol több egyetemen számol be a vitaminkutatás legújabb eredményeiről.* A vitaminnal kapcsolatos kísérletek tovább folynak a szegedi egyetem belgyógyászati klinikáján, ahol a *vérzékenység gyógyításának* terén próbálnak a klinikusok minél nagyobb eredményt elérni. Szent-Györgyi professzor legutóbbi előadásában – amelyet orvosi szakülés keretében tartott – annak a nézetének adott kifejezést, hogy *a vitaminok szerepe a gyógyászatban sokkal nagyobb lesz már a legközelebbi jövőben, mint amelyre eddig gondolni mertek volna.* Most a kutatásokat a megjelölt irányban folytatják, és *könnyen meglehet, hogy rövidesen újabb nagy jelentőségű megállapítások lesznek a vitaminokkal kapcsolatban.* A vitaminokkal a szegedi egyetem több intézetében folynak a széles körű vizsgálatok: a kémikusok Szent-Györgyi professzor vezetésével, a klinikusok Rusznyák István egyetemi tanár irányítása mellett folytatják a kísérleteket. A belgyógyászati klinikán a *P-vitaminnal* – mint ismeretes – *több esetben sikerült a vérzékenységet gyógyítani.* Egy női beteggel most is folynak a kísérletek, mert amíg a többi esetekben kielégítő eredményt értek el, ennél a betegnél *nem látnak*

javulást az orvosok. A beteget injekciózással kezelik, kutatják mi lehet az oka, hogy ez a beteg nem reagál olyan mértékben a vitaminterápiára, mint a többi hasonló betegek, akiknél meglepő gyorsan szép eredményt értek el.

SZOMBAT, 1936. NOVEMBER 28.

Napi hírek

Szent-Györgyi professzor kinevezése.

Budapestről jelentik: A vallás- és közoktatásügyi miniszter a külföldi magyar intézetek kuratóriumának tagjává dr. Szent-Györgyi Albert szegedi egyetemi tanárt kinevezte.

SZERDA, 1937. FEBRUÁR 10.

Medikus–Patikus bál

A vidám, gondtalan farsangi hangulat lopózott vissza a hétfő esti Medikus–Patikus bálra. Színes jelmezek megszámlálhatatlan sokasága hullámzott a Tisza-szálloda termében, amelyet erre az alkalomra nagyon ízlésesen feldíszítettek. A falak mentén és a terem közepén díszes páholyok húzódtak végig. A közönséget Kéký Miklós tanársegéd, bálfőnök üdvözölte, majd a zenekar rázendített a „Hallod-e, rózsám, Katika, kell-e doktor, patika...” kezdetű csárdásra, és megkezdődött a tánc, amely a legjobb hangulatban a kora reggeli órákban ért véget. A bálon megjelent az orvostársadalom számos tagja, az egyetem tanári karából ott láttuk dr. Miskolczy Dezső dékánt, dr. Szent-Györgyi Albertet, dr. Veres Elemért és még többeket.

CSÜTÖRTÖK, 1937. FEBRUÁR 18.

Érdekes előadások az egyetem természettudományi szakosztályában a Magas-Tátra növényzetéről, az oxidációról és a magyarországi gyapottermelésről

(A Délmagyarország munkatársától.)

Az egyetem természettudományi szakosztálya szerdán délután tartott ülésén dr. Győrffy István egyetemi tanár a Magas-Tátra növényzetéről tartott érdekes előadást, és több olyan növényt mutatott be, amelynél egészen különleges fejlődés tapasztalható. Az ülés további részében Szent-Györgyi Albert professzor

az oxidációról és a fermentációról tartott előadást. Képletekkel mutatta be, hogy a szervezet hogyan képes a hidrogént feldolgozni, miképpen egyesül a hidrogén az oxigénnel, majd az oxidáció legutóbbi tudományos vizsgálatait ismertette. Az egész élő világ csak egy anyagot ismer, mondotta, ez a hidrogén, mert az oxigén azonnal átalakul a szervezetben. *Benczés Ferenc* tartott ezután előadást arról, hogy milyen tapasztalatokra jöttek rá Szeged környékén a gyapottermesztők.

SZERDA, 1937. MÁRCIUS 31.

Szent-Györgyi professzor a római Volta-kongresszuson

Az Olasz Tudományos Akadémia meghívta dr. Szent-Györgyi Albertet, a szegedi egyetem európai hírű tanárát, hogy mint az Akadémia vendége, szeptemberben egy hetet töltsön Rómában, és részt vegyen a Volta-kongresszuson. Szent-Györgyi professzor a meghívást elfogadta. A Bécsi Orvos Egylet legutóbb Szent-Györgyi professzort levelező tagjává választotta.

CSÜTÖRTÖK, 1937. MÁJUS 6.

A volt orvostanhallgató, aki álkulccsal járt szigorlatozni

A hamisított szigorlati bizonyítványért három hónapi fogházra ítélték – Súlyos helyzete miatt az ítélet végrehajtását felfüggesztenék

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi törvényszék *Molnár-tanácsa* szerdán délelőtt rendkívül érdekes közokirat-hamisítási ügyet tárgyalt. A vádlottak padjára egy jól öltözött, szarukeretes pápaszemet viselő fiatalember került, aki a tárgyalás megnyitása után izgatott hangon megszólalt;

– Zárt tárgyalás elrendelését kérem.

– Zárt tárgyalást csak a közérkölciség és a közrend megóvása érdekében lehet kérni. Az iratok között nyoma sincs annak, hogy itt valamelyik is veszélyben forogna – válaszolta az elnök.

– A közérkölciség érdekében kérem a zárt tárgyalás elrendelését... – ismételte a vádlott. A bíróság elrendelte a zárt tárgyalást arra az időre, amíg a vádlott kérelmét megindokolja.

Nem telt bele két perc sem, a tárgyalóterem ajtajai megnyíltak, és újból bebocsájtották a hallgatóságot, ami azt jelentette, hogy a bíróság mellőzte a zárt tárgyalást.

Ezután került sor a vádlott személyi adatainak ismertetésére. Kiderült, hogy a fiatalember 25 éves, *volt szegedi orvostanhallgató, és igen előkelő győri szülők gyermeke. Az ügyészség háromrendbeli közokirat-hamisítással vádolta a fiatalembert, mert 1935 júniusának egyik éjszakáján belopózott az egyetem orvosi dékáni hivatalába, és ott az orvosi szigorlati könyvbe olyan bejegyzést hamisított, mintha bonctanból és élettanból jól szigorlatozott volna, holott egyáltalán nem szigorlatozott. Odahamisította dr. Veress Elemér professzor és dr. Gellért Albert magántanár nevét, majd a bélyegzőt is ráütötte a hamis okiratra. Hamisított azután egy szigorlati jelentkezési okmányt, amelyre dr. Szent-Györgyi Albert akkori orvoskari dékán aláírását hamisította, végül még egy hamis okiratot készített, és így összesen háromrendbeli közokirat-hamisítást követett el ugyanaz éjszakán.*

– Megértette a vádat? Bűnösnek érzi magát? – kérdezte az elnök.

– Igen, megértettem, és bűnösnek érzem magam – felelte a vádlott.

– Hát, fiatalember, mondja csak, *miért tette ezt?* – kérdezte ezután az elnök.

Elmondotta ezután a volt orvostanhallgató, hogy 1935 januárjában kellett volna *élettanból és bonctanból szigorlatoznia*, tanult és el is készült, de közben *súlyos betegséget szerzett*, aminek következtében később izületi gyulladást kapott.

– Ez még nem indokolja meg cselekedetét! – szakította félbe az elnök a vádlottat.

– *Édesapám megtagadta a további segítséget*, mert nem szigorlatoztam, de nem tudtam, olyan lelkiállapotban voltam akkor. Közben *meg kellett nősnöm is*, hogy születendő gyermekemnek nevet adjak... *minden összejött ...* Nyomorogtam, most már a feleségemmel együtt..., és ki akartam engesztelni apámat...

– Hogy jutott be a dékáni hivatalba?

– Az ajtóhoz kulcsot reszeltettem, *éjszakára pedig bezárattam magam az egyetem épületébe.*

Amikor minden elcsendesedett, *kinyitottam a dékánátus ajtaját, és elkészítettem az iratokat...*

– Akar még valamit mondani?

– Igen, védekezni akarok! – felelte kétségbeesetten a fiatalember... – *Betegségem, gyors nőülésem, pénztelenségem juttatott erre a helyre. Nem is tudtam, hogy mit cselekszem. . .*

– *Tanulni kellett volna, fiatalember!* – felelte az elnök. Nem lett volna könnyebb dolog tanulni, és emberré lenni, mint ilyen bűncselekményt elkövetni?

– De, igen, könnyebb és jobb lett volna... Az elnök ezután ismertette, hogy a vádlott ellen az egyetemen is fegyelmi eljárás folyt, és a vádlottat *az ország összes egyetemeiről kicsapták*.

Dr. Szarvas János ügyész vádbeszédében azt hangoztatta, hogy a szerencsétlen megtevédt fiatalembert el kell ítélni, de *nem a legsúlyosabban*, mert fiatalos meggondolatlansága, nyomora vitte a bűn útjára.

Dr. Szécsi György védőbeszéde után a bíróság bűnösnek mondotta ki a volt orvostanhallgatót, és *három hónapi fogházra ítélte, de az ítélet végrehajtását három esztendei próbaidőre felfüggesztette*.

Az ítélet indokolásában a bíróság felsorolta azt a nagyszámú és nyomatékony enyhítő körülményt, amelyeket a bíróság az ítélet meghozatalánál figyelembe vett. A bíróság úgy látta, hogy a *végleges züllésbe taszítaná a vádlottat*, ha letöltetné vele a kiszabott fogházbüntetést, míg így remény van arra, hogy megkomolyodik, és értékes tagja marad a társadalomnak.

A fiatalember meghatva köszönte meg a bíróság méltányos ítéletét.

– *Abban a reményben, hogy többé nem találkozunk itt*, én is megnyugszom az ítéletben –mondotta az ügyész, és így az ítélet nyomban jogerőre emelkedett.

KEDD, 1937. OKTÓBER 26.

Dr. Szent-Györgyi Albert a Nobel-díj jelöltje

Stockholm, október 25. Az Aftenbladet értesülése szerint az orvosi és vegytani Nobel-díjat ebben az évben leginkább azoknak a tudósoknak ítélik oda, akik vitaminkutatások terén értek el eredményeket. A lap többek között megemlíti Szent-Györgyi Albert szegedi egyetemi tanárnak, az ismert vitaminkutatónak, továbbá Carner svájci és Walter Havort²⁰ angol kutatónak a nevét.

PÉNTEK, 1937. OKTÓBER 29.

Nobel-díjat nyert Szent-Györgyi Albert, a C-vitamin világhírű felfedezője

Stockholm, október 28. A Karolin orvosi intézet ma döntött az orvostani Nobel-díjról, és azt Szent-Györgyi Albert szegedi egyetemi tanárnak ítélte oda *A szegedi egyetem fiatal tanára az első Nobel-díjas magyar tudós*

²⁰ Paul Karrer és Walter Haworth helyesen a nevük.

(A Délmagyarország munkatársától.)

Csütörtökön a késő esti órákban érkezett meg a szűkszavú hír Szegedre, hogy Stockholmban megtörtént a döntés az idei orvosi Nobel-díj ügyében. *A bizottság a Nobel-díjat dr. Szent-Györgyi Albertnek, a szegedi egyetem világhírű tanárának ítélte oda.*

Néhány nappal ezelőtt közölték a jelentések, hogy Szent-Györgyi professzor is *jelöltje* ennek a kitüntetésnek, és bár a beavatottak számította arra, hogy a fiatal tudós megkapja ezt a világraszóló kitüntetést, a hír mégis *a szenzáció erejével* hatott.

Csütörtökön este, Szigeti József, a világhírű hegedűművész tartotta nagy érdeklődéssel várt hangversenyét a Tisza-szálló nagytermében, amely zsúfolásig megtelt erre az ünnepi alkalomra. A város társadalmának színe-java volt jelen ezen a nevezetes művészi eseményen. A hangverseny szünetében terjedt el a hír, hogy Szent-Györgyi Albert megkapta a Nobel-díjat. Óriási izgalom támadt a hangversenyteremben, mindenki erről a nagy szenzációról beszélt, és az izgalom csak akkor csillapodott le, amikor hosszú szünet után a művész ismét megjelent a dobogón és folytatta hangversenyét.

Pedig az első percekben senki sem tudta pontosan, hogy mi is történt tulajdonképpen. A közönség csak annyit tudott az izgatottan továbbadott hírből, hogy a szegedi egyetem tudós professzorát olyan kitüntetés érte, amilyent csak a legérdemesebbek is csak a legritkább esetben értek el. *Magyar tudós pedig még soha nem kapta meg a Nobel-díjat.*

Az első távirat

Stockholmból érkezett és csupán ennyit mondott: *A Karolin orvosi intézet ma döntött az orvostani Nobel-díjról, és azt Szent-Györgyi Albert szegedi egyetemi tanárnak ítélte oda.*

Néhány perc múlva már új, magyarázó távirat is érkezett:

Stockholm, október 28. A Karolin intézet néven ismert stockholmi orvostudományi főiskola az 1937. évi élettan-tudományi és orvostudományi Nobel-díjat ítélte Szent-Györgyi Albert szegedi professzornak az elégetés élettani folyamatai körül tett felfedezéseinek – különös tekintettel a C-vitaminra és a fumarsav katalizációjára – jutalmazásaképpen.

A városban úgy tudták, hogy a fiatal tudós nem tartózkodik Szegeden. A Délmagyarország munkatársa érdeklődött Szent-Györgyi professzor lakásán, és telefonhívására maga a professzor jelentkezett.

– Már tudom az újságot mondotta a telefonba – Stocholmból kaptam róla telefonértesítést. Jelenleg Stockholmban tartózkodik egy magyar kollégám, Beznák Aladár²¹ professzor, aki tanulmányúton van. Ő hívott fel az imént és elmondotta, hogy részt vett a bizottság ülésén, és amint értesült a döntésről, azonnal felhívott, hogy közölje velem a jó hírt. Mondanom sem kell, hogy nagyon boldog vagyok.

Életemnek talán legboldogabb pillanatához érkeztem el, mert jól tudom, hogy egy kutatót életében csak egyszer érhet ilyen öröm. A döntés részleteit még nem ismerem, de azt hiszem, hogy a C-vitaminra vonatkozó kutatásaim eredményéért részesültem ebben a nagy kitüntetésben. Hogy mi az előzménye ennek az eseménynek? Tíz esztendő óta dolgozom egyetlen problémán, és közben több érdekes adatra bukkantam. Jelöltje már többször voltam a Nobel-díjnak, de a bizottság eddig nem tartotta elég méltónak munkámat és az eredményeimet a kitüntetésre.

Hogy mi a tervem, a jövő programom? Továbbdolgozni. A további kutatásokra ez a tekintélyes díj most már anyagi lehetőséget is biztosít, minek az én számomra óriási jelentősége van.

Mindenki örül Szent-Györgyi professzor kitüntetésének. Mindenki boldogan, büszkén veszi tudomásul, hiszen először történt, hogy Magyarországon dolgozó magyar tudós nyerte el a tudományos életnek ezt a legnagyobb kitüntetését.

De a szegediek még fokozottabban örülnek, hiszen Szent-Györgyi professzort, aki mindössze hét esztendeje dolgozik a város falai között, de azóta szívvel-lélekkel szegedivé vált, amit számtalan esetben be is bizonyított, szegedinek tudja és érzi mindenki.

Szeged öröme

– Olyan boldoggá tett a most kapott hír – mondotta a Délmagyarország munkatársának dr. Pálffy József polgármester –, mintha közvetlenül Szeged várost érte volna ez a páratlan kitüntetés. Szent-Györgyi Albert már eddig is hírt, dicsőséget szerzett városunknak, de azzal, hogy tudományos eredményeivel kiérdemelte ezt a legnagyobb kitüntetést, világhírűvé tette Szegedet.

A város közönsége és hatósága meg fogja találni a módját annak, hogy örömet és háláját megfelelő formában kifejezésre juttassa a Nobel-díjas tudós

²¹ Beznák Aladár (1901–1959) 1935-től a budapesti egyetem élettani tanszékének vezetője volt.

előtt éppen úgy, mint a szegedi egyetem előtt, amelynek régóta igaz büszkesége Szent-Györgyi Albert.

Szent-Györgyi Albert fiatalember. A tudományos Nobel-díj történetében nem sokszor fordult elő, hogy negyvennégy éves tudóst ért ez a kitüntetés. Az orvosi diploma megszerzése után hosszú évekig dolgozott külföldön, ezen kutatások terén elért eredményei révén lett ismert. Hét évvel ezelőtt, 1930-ban került Szegedre, a szegedi egyetem kötelékébe, és a vegytani intézet igazgatójává nevezték ki. Első laboratóriumát a Kálvária téren, a felső-ipariskola alagsorában rendezte be, és itt jutott arra a felfedezésre, amelyet most a tudományos világ a Nobel-díjjal értékelt. Itt jött rá arra, hogy *a C-vitamint* a szegedi paprika tartalmazza aránylag igen nagy mennyiségben, és felfedezte a vitamin előállításának a módját is. Fölfedezéseinek, találmányainak jelentőségét ma már az egész világ ismeri és méltányolja. Amikor először kapta szárnyra a világhír a nevét, a legnagyobb külföldi tudományos intézetek keltek versenyre azért, hogy leköthessék előadások tartására. Egymás után kapta a meghívásokat, és 1934-ben külföldi előadókörutat tett, amelynek során igen sok helyen tartott előadást kutatásainak eredményeiről. Mindenütt óriási lelkesedéssel fogadták és ünnepelték a fiatal tudóst, aki hazaérkezése után változatlan buzgalommal folytatta kutatómunkáját, és csakhamar új fölfedezéssel ajándékozta meg a világot. Rusznyák István professzorral együtt felfedezte *a P-vitamint*, amelynek jelentősége az orvostudományban talán még a C-vitaminnál²² is nagyobb. Óriási jelentősége van annak a felfedezésnek is, amelyet a cukorbetegség gyógyítása terén ért el. Eddig a cukorbetegség egyetlen gyógyszerének a rendkívül drága inzulint ismerte az orvostudomány, amelynek adagolása is komoly nehézségekbe ütközik. Szent-Györgyi Albert megállapította, hogy *a borostyánkősav* szájon át való adagolásával ugyanazt az eredményt lehet elérni, mint az inzulinnal, tehát a cukorbetegség gyógyítása nemcsak olcsóbbá, hanem könnyebbé, veszélytelenné is válik. A borostyánkőssal való kezelés klinikai ellenőrzését a szegedi belgyógyászati klinikán kezdték meg és igen szép eredményekkel folytatják. Ezt a tudományos felfedezést nemrég az angol sajtó hasábos cikkekben ismertette és méltányolta. A magyar közvélemény éppen az angol sajtó híradásaiból értesült a fiatal tudós újabb nagy eredményeiről.

Szent-Györgyi Albert *típusa a modern tudós*nak.

Ha kilép laboratóriuma ajtaján, magánemberré változik, aki különben fáradhatatlan, lelkes segítőtársa tudományos kutatásaiban – és leányával – aki egyébként szintén orvosnak készül – együtt lelkesebb hódolója a sportnak,

²² A C-vitaminnal kapcsolatos eredményei maradtak igazán időállóak.

különösen teniszezni szeret, kitűnő autóvezető, és ami talán egy tudósnál a legszokatlanabb, kitűnő táncos. Sokan vannak Szegeden, akik sokszor gyönyörködve nézték a rokonszenves professzort, amint a kávéház parkettjén jókedvűen tangózik a feleségével vagy leányával. Szent-Györgyi Albert külseje sem emlékeztet a tudósok jellegzetes alakjára, inkább a keresetlenül elegáns férfitípus, amelyet leginkább az amerikai filmekről ismerhet a közönség.

Ezek az apró egyéni tulajdonságok, amelyek a kiváló tudós személyét már eddig is mindenütt rokonszenvesé tették, még őszintébbé és még nagyobbá teszik az örömet, amelyet az egész város érez világraszóló kitüntetése alkalmával.

CSÜTÖRTÖK, OKTÓBER 28.

A kultuszminister elsőnek gratulál

Budapest. A magyar tudóst ért legnagyobb elismerésre Hóman Bálint kultuszminister elsőnek gratulált meleg hangú táviratban Szent-Györgyi professzornak.

SZOMBAT, 1937. OKTÓBER 30.

A város, az egyetem, a társadalom lelkesen ünnepli a Nobel-díjas szegedi professzort

A város díszpolgárává, az egyetem díszdoktorává avatja Szent-Györgyi Albertet – Emlékezem és szegedi otthon köszönti a magyar tudományosság diadalát

Meghatóan meleg ünnepléssorozat a Dóm téri világhíres intézetben

(A Délmagyarország munkatársától.)

A csütörtök este megérkezett hír ünneppé tette az egész város számára ezt a szürke hétköznapot. Mindenki a szegedi egyetem fiatal, világhíres professzoráról beszél, mindenki látni szeretné az első Nobel-díjas magyar tudóst, aki magyar földön végzett munkájával érdemelte ki az egész világ elismerését.

Az egyetem központi épületének két hatalmas zászlórúdjára kora reggel felvonták a nemzetiszínű lobogókat, és az októberi napsugarakban büszkén ragyognak ezek a zászlók. Az orvosi vegytani intézet Dóm téri hajléka felé pedig megindult a népvándorlás. Az újságírók és a fotóriporterek egész légiója vonult fel, de mindenkit megelőzött egy svéd újságíró, Goste Persson, a Stockholm-Tidningen szerkesztője, aki már csütörtökön este érkezett Bukarestből Szegedre, saját kijelentése szerint azért, hogy elsőként üdvözölhesse hazája

nevében a legújabb Nobel-díjast. Svédországban ugyanis biztosra vették, hogy az orvosi Nobel-díj nyertese az idén csak Szent-Györgyi Albert lehet.

És egymás után jelentek meg a vegytani intézetben az egyetem professzorai, hogy megszorítsák kitiüntetett kollégájuk kezét.

Himnusz a Templom téren

Amikor a professzor fél tíz óra tájban megérkezett a Templom téri intézetéhez, ott már több száz főnyi diáksereg várta, és lelkesen éljenezte. Percekig tartó az ováció, a professzor meghiúsítottan, mosolyogva lépett be intézetébe, ahol a munkatársai fogadták harsány éljenzéssel, hatalmas virágokkal.

A téren a diákság serege egyre növekedett, és ütemesen éljenezték a professzort.

– *Él-jen Szent-Györ-gyi! Él-jen Szent-Györ-gyi! Lás-suk Szent-Györ-gyit...*

A professzor, munkatársainak hosszas unszolására ekkor az erkélyre lépett, és bensőséges, közvetlen hangon szólt a lelkesen éljenző ifjúsághoz:

– *Most nem tudok mást mondani fiúik, mint hogy végtelen jólesik látni azt a szeretetet, melyet ti hoztatok most nekem. Nekünk, tanároknak, akik lassan öregedni kezdünk, úgy érezzük, ez a jutalom, majdnem azt mondhatni, nagyobb, mint a Nobel-díj...*

Hatalmas éljenzés fogadta a professzor szavait, majd a diáksereg vigyázzba sorakozott, és meghiúsítottan, könnyesen énekelte a Himnuszt.

Az egyetem ünnepli Szent-Györgyi professzort

Az egyetem tanácsa díszit öltött, hogy dr. Gelei József rektor vezetésével tolmácsolja az *alma mater* üdvözlését. Erről a lélekemelően szép aktusról az egyetem rektori hivatala adott ki tájékoztatót a nyilvánosság számára.

A rektor csak a reggeli órákban szerzett tudomást Szent-Györgyi professzor kitüntetéséről. Azonnal a *fiatal tudós lakására sietett*, és meleg szeretettel köszöntötte, valamint jókívánataival halmozta el az egyetem nevében a még reggeli öltözetében lévő professzort.

A rektor távoztában azonnal intézkedett, hogy *az egyetem összes épületeire tüzzék ki a lobogót, és egyúttal egyetemi szünnapot rendelt el* a Tanács utólagos jóváhagyásával. Ez egyébként annál is inkább szükséges volt, mert a diákság a hír vételére *elhagyta az előadótermet és a Dóm téren gyülekezett, ahol újra és újra ünneplésben részesítette Szent-Györgyi professzort.*

A rektor közben *rendkívüli tanácsulást* hívott össze, amelynek egyetlen tárgya Szent-Györgyi professzor méltó ünneplésének kérdése volt. A rektor

behatóan méltatta a tanácsülésen a tudós professzor érdemeit, azoknak jelentőségét nemzetközi vonatkozásban, s főként a tekintetben, hogy *mit jelent a Nobel-díjas kitüntetés az egyetemre, Szeged városára és osztatlanul az egész magyar nemzetre*. Kiemelte annak a pillanatnak a jelentőségét is, mikor a szegedi egyetem orvostudományi kara arra a gondolatra ébredt, hogy *Szent-Györgyi professzort meg kell hívni a szegedi egyetemre*. Annak a nagy jelentőségű sikernek és általában annak a tekintélynek, melyet Szent-Györgyi professzor az egyetemnek és a városnak szerzett, szoros kapcsolata van ezzel a meghívással. Nyilvánvaló ugyanis, hogy *Szent-Györgyi professzornak Szegedre költözése, a szegedi paprikával való megismerkedése közvetlen kulcsa volt összes nagy sikereinek*.

Igaz ugyan, hogy a C-vitamint Szent-Györgyi már Amerikában előállította volna, azonban ott a *mellékveséből* oly kevés anyaghoz jutott és oly mérhetetlen összegekbe került az első termék, hogy azzal a már előttünk fekvő sokféle sikert alig érhetne volna el. *Szegedre kellett kerülnie, a szegedi paprikával, mint a C-vitamin legbővebb forrásával kellett megismerkednie*, hogy aztán őt az életen mindig kísérő *nagyszerű ötletessége egy istenáldotta pillanatban*, egy megszentelt estebéd alkalmával arra a gondolatra ébressze, hogy *vajon nincs-e a mi édes paprikánkban is C-vitamin*. Itt sikerült az ő Amerikából hozott módszerével kellő mennyiségben C-vitamint ahhoz előállítani, hogy azzal azok a tudományra nézve nagy jelentőségű kutatások most már robbanásszerűleg megindulhassanak, melyek igen különböző irányban utat törtek és eszméket érleltek úgy vegyi, mint élettani kutatási irányzatokban. Ki kell jelenteni, hogy *a Nobel-díjas kitüntetést Szent-Györgyi professzor többért kapta, mint amennyit a C-vitamin jelent*.

A hivatalos jelentés azt mondja, hogy a Nobel-bizottság *„a szervezetben folyó égési folyamatokra vonatkozó összes vizsgálatait, különös tekintettel a C-vitaminra és a fumársavkatalízisre”* tekintetbe vette, mikor a díjat *osztatlanul* neki ítélte.

A rektor felszólalását valamennyi kar részéről meleg megemlékezés és a rektori szavakhoz való csatlakozás követte.

A tanácsülésen szóba került ezen kívül egy *nagyobb díszünnepség megrendezése*, azután egy *Szent-Györgyi emlékérem* veretése, valamint *díszdoktorrá avatásának* kérdése is, amelynek eldöntésére a tudománykarok hivatottak. Az illetékes karok, nevezetesen az orvostudományi és a matematikai-természettudományi kar a mai nap folyamán külön ülésen foglalkoztak Szent-Györgyi kitüntetésének kérdésével.

Az egyetemi tanács végül úgy határozott, hogy *Szent-Györgyit intézetében teljes számban testületileg keresi fel*. Erre az orvosvegytani és gyógyszerészvegytani

intézetben a tanács élén megjelent a rektor, és meleg szavakkal köszöntötte a tanítványaitól és újságíróktól körülvelt professzort.

Szeged díszpolgára

Délben két városi autó állt meg az intézet előtt. Dr. vitéz Imecs György főispán és dr. Pálffy József polgármester autója. A főispán és a polgármester a város üdvözlését tolmácsolta.

A két városi autó innen az *egyetem központi épületéhez* futott. A főispán és a polgármester az *ünneplő egyetem rektorát* látogatta meg, hogy a hivatalos város nevében az egyetemet is üdvözölje.

A látogatás után úgy a főispán, mint a polgármester kijelentette a *Délmagyarország* munkatársa előtt, hogy a város más formában is kifejezésre fogja juttatni örömét és elismerését az első Nobel-díjas magyar tudós iránt.

A legrövidebb időn belül *rendkívüli díszközgyűlésre hívják össze a város törvényhatósági bizottságát*, és ez a díszközgyűlés határozza majd el, hogy *milyen módon* fejezi ki köszönetét a város közönsége a tudósnak, akinek *dicsősége olyan messze látszó fénnel árasztotta el Szegedet*.

Értesüléseink szerint a város köszönetét és elismerését elsősorban azzal dokumentálja, hogy *dr. Szent-Györgyi Albertet a szegedi díszpolgárság ékes-ségével ruházza fel*.

*Szegedi otthont a szegedi egyetem tudósának!*²³

Szó van másról is, Szeged örömeinek más módon való dokumentálásáról is. A gondolat az öröm első pillanataiban fogamzott meg, és néhány óra alatt már, ha nem is cselekedetté, de *határozott szándékká, általános követeléssé* érett.

A világra szóló kitüntetés Szeged, a szegedi egyetem, sőt az egész ország szempontjából súlyos – *veszedelemmel* is jár. Még pedig azzal a veszedelemmel, hogy a világhírű tudóst elhívják az ország *területéről*. Dr. Szent-Györgyi Albert már eddig is számos meghívást kapott a világnak szinte minden részéből, világhírű egyetemek ajánlottak fel neki katedrát, intézetet, de a fiatal tudós *visszautasította* ezeket a ragyogó ajánlatokat, *szegedi katedráját, szegedi intézetét nem volt hajlandó fölcserélni*, mert nem volt hajlandó elhagyni sem ezt a várost, sem ezt az országot. Elsősorban fanatikus *magyarsága* tartotta itt,

²³ A nagy felbuzdulásnak nem tudni mi lett a sorsa, az tény, hogy az ingatlanrovat híre szerint Szent-Györgyi 1942-ben maga vásárolt házat Újszegeden.

de itt tartotta *az a támogató megértés is*, amellyel ez a város és ennek a városnak az egyeteme elősegítette tudományos munkálkodását. Most azonban mindenki el lehet arra készülvé, hogy Szent-Györgyi Albertet *még ragyogóbb meghívásokkal, még kecsegtetőbb ajánlatokkal halmozzák el*, és ennek jelei már az általános öröm első óráiban is mutatkoztak.

Szeged, a szegedi egyetem, de az egész ország számára is felbecsülhetetlenül súlyos veszteséget jelentene, ha a Nobel-díjas tudós áthelyezné további munkálkodásának színhelyét máshová, idegenbe.

Szegedi érdek és országos érdek, hogy Szent-Györgyi Albert továbbra is Szegeden, maradjon és munkáját a szegedi egyetem keretei között folytassa.

Akik ismerik a lelkes tudós gondolkozását, azok már meg is találták a legszebb módját annak, hogy még szorosabb kapcsolatokkal fűzzék ehhez a városhoz. A legkomolyabb formában merült fel az a kívánság, hogy *igazi otthont adjon Szegeden a világhírű tudósnek a város és az állam.*

Értesüléseink szerint *az illetékesekben meg is van ennek a szép, nemes kívánságnak a teljesítésére a hajlandóság*, és szinte befejezett tényként lehet számolni azzal, hogy Szent-Györgyi Albertet *a legszebb ajándékkal tünteti ki a város és az ország: szép családi fészket épített számára Szegeden.*

Azok, akiknek a lelkében először született meg ez a gondolat, az alig két évvel ezelőtt elhunyt világhírű spanyol tudósnek, Ramon Y. Cajalnak példájára gondolnak. *A Nobel-díjas agykutatót a spanyol nemzet és Madrid városa ugyancsak otthonnal ajándékozta meg*, és ez a mélyen emberi ajándék *élete végéig abban a városban, azon a földön tartotta a világhírű tudóst*, ahol nagy jelentőségű tudományos felfedezéseit kidolgozta.

A professzor munkájáról

Szent-Györgyi professzor dolgozószobájában fogadta a Délmagyarország munkatársát és a következőket mondotta munkásságáról:

– Egy évtized óta folytatom *a szervezetekben folyó égések teóriájának vizsgálatát*. Elsősorban *a növényi és állati szövetek légzési folyamatait* tanulmányoztam, és próbáltam megismerni azokat az anyagokat, melyek ezeknél a folyamatoknál fontos szerepet játszanak. Az anyagok nagy jelentőséget nyertek, amikor kiderült, hogy egyikük azonos a *C-vitaminnal*. Ezeknél a kutatásaimnál nagy jelentősége volt *a szegedi paprikának*, amelyből olcsón előállítható a C-vitamin. A következő lépés most már az volt, hogy *a sejtlégzésnek* egy másik fontos tényezőjét: *a borostyánkősavat* vonjuk ki. A Nobel-díj bizottság döntésében ezt a munkát honorálta.

Beszélt még a tudós a *P-vitaminra* vonatkozó kutatásairól, majd a kitüntetésről ezeket mondotta:

– Nagy megtiszteltetés számomra *ez a kitüntetés*. Különösen megtiszteltetés, hogy a *Nobel-díjat osztatlanul és egyhangúlag* ítelték oda, pedig az utóbbi években az volt a szokás, hogy *két részre osztva* adták ki. A továbbiakra nézve, csak annyit mondhatok, hogy *kettőzött erővel és kedvvel folytatom hűséges munkatársaimmal együtt a kutatómunkát – itt Szegeден!*

A professzor *december elején* utazik Stockholmba.

Az intézet

Szent-Györgyi professzor intézete, az orvosi vegytani intézet a legelőkelőbb épületében és a város legszebb pontján van; a Dóm téri árkádok alatt. Az ablakokon a fogadalmi templom tornyai néznek be, és behallatszik az órajáték muzsikája. *A laboratóriumokban szinte éjjel-nappal folyik a munka, az intézet levegője mégis egészen más, mint amilyent a kívülálló elképzelne.* Amint belép az ember a földszinti folyosóra, az első pillanatokban az az érzése, mintha valami *előkelő és igen családias jellegű hotelbe* vagy szanatóriumba érkezett volna. A földszinti folyosó egy helyen kiszélesedik, és a széles, fülkeszerű bemélyedésben *fonott vesszőtetőjű, színes abrosszal terített asztal áll.*

A pihenő félórákat ennél az asztalnál tölti el a fiatal tudós közvetlen munkatársaival együtt, akik a rajongásig szeretik.

Az intézetben leírhatatlan örömet keltett a stockholmi hír, amely pénteken délelőtt rövid időre megszakította a folytonos munkát. A fehér köpenyes asszisztensek sugárzó arccal járták végig a laboratóriumokat, csoportokra verődve beszéltek a Nobel-díjas professzorról, szellemi vezérükről, legjobb barátjukról, Szent-Györgyi Albertről.

A munkatársak a legszeretetre méltóbb professzorról

*Dr. Annau Ernő*²⁴ magántanár, az intézet első tanársegéde, de amikor ebben a minőségében kérjük meg, hogy mondjon valamit professzoráról, élénken tiltakozik a megkülönböztetés ellen. – *Itt nincsenek elsők és másodikok*

²⁴ Annau Ernő (1901–1967) 1934-től egyetemi magántanár, 1940-ben Kolozsvárra távozott, 1942-től nyilvános rendes tanár. 1948-tól a Sao Paoló-i, 1951-től az ottawai egyetem tanára.

– mondja –, itt valamennyien egyformák vagyunk, *munkatársai* professzorunknak, aki szintén nem tesz különbséget köztünk.

A többiek, *csupa lelkes arcú fiatalember és leány, körénk sereglenek és most már kollektív beszélgetés* fejlődik ki. Meg sem lehet állapítani, hogy ki, melyik részét mondja az elhangzottaknak. Mindenkinek van hozzátennivalója, és minden elhangzó szót *a fönntartás nélküli szeretet és a ragaszkodás melegsége* áraszt el.

– A legeszményibb professzor – mondják –, modora rendkívül közvetlen, szívélyes, és valami *megmagyarázhatatlan szuggesztív erő árad belőle*. Nagyszerű megfigyelő, semmi sem kerüli el, és *örökké vidám*. Élvezet vele, mellette dolgozni. *Tiszta családi légkört teremt mindig maga körül, és boldog az, aki munkatársának mondhatja magát.*

– Együtt él velünk nemcsak a laboratóriumokban, hanem *az életben is*. Örökké feledhetetlenek lesznek valamennyiünk számára a *délutáni teázások*.

– Minden délután öt órakor félbeszakad a munka, a teasarokban gyűlünk össze, és teázás közben beszélgetünk mindenről, *ami a nagyvilágban történik, a politika, az irodalom, a művészet eseményeiről, megvitatunk mindent*. Az ilyen délutáni teázások alkalmával csak egyről nem esik szó, a tudományról, a laboratóriumokban folyó munkáról. Itt ez a téma a legszigorúbban tilos.

– És a professzorban megvan az a képesség is, hogy *lelket, hitet tud önteni munkatársaiba*. Valósággal neveli magának a munkatársakat. Két ilyen neveltje van most, Laky Kálmán²⁵ és Straub Brunó²⁶, akik az ő vezetése és irányítása mellett dolgoztak és szerezték meg *a biokémiai doktorátust*. Ők az *első biokémiai doktorok* Magyarországon. Egyik főelve az, hogy *mindenkinek honorálni kell munkáját*. Gavallérosan honorálja is. Tud törődni munkatársainak magánviszonyaival, és bőkezűen támogatja azokat, akik rá vannak utalva a támogatásra. Törődik apró cseprő dolgaikkal is, és sokszor megtörtént már, hogy egyik-másik munkatársának *még a lakását is ő rendezte be...*

Olyan feleslegesnek látszott a kérdés, hogy *örülnek-e* munkatársai professzoruk világraszóló kitüntetésének, hiszen az öröm ott ég minden arcon...

²⁵ Az USA-ban is együtt dolgozott Szent-Györggyivel, és épített karriert Koloman Laky néven.

²⁶ Straub Ferenc Brunó (1914–1996) Szent-Györgyi legsikeresebb tanítványa, a Szegedi Biológiai Kutatóközpont alapító főigazgatója (1970–1978), később a Magyar Népköz-társaság Elnöki Tanácsának elnöke (1988–1989).

– Dupla örömet jelent a mi számunkra, mert a kitüntetés nemcsak a kutató tudós eredményeinek elismerését és munkájának jutalmazását jelenti, hanem *az embert is érte, akit a rajongásig szeret minden munkatársa.*

– *A legkedvesebb anekdotázó típus a mi professzorunk* – egészíti ki még a rajzot az egyik munkatárs –, a legkomolyabb kísérletek hangulatát is be tudja aranyozni egy-egy vidám, tréfás megjegyzésével, egy-egy szellemes *anekdota* elmondásával.

SZOMBAT, 1937. OKTÓBER 30.

Szent-Györgyi Albert

Ebben a véres világrengésben, töméntelen bánatunk, csalódásunk és fájdalom közepette olyan jólesik megpihenni, felüdülni, megvigasztalódni kicsit Szent-Györgyi Albert világraszóló dicsőségén. Ezen a tiszta, igazi dicsőségen, amelynek békés sugárözönéből jut egy kevéske Szegednek és a szegedi egyetemnek is, és annyi sok hull belőle szegény, kifosztott, megtépázott maradék országunkra. Szegedet és a szegedi Ferenc József Tudományegyetemet most a Nobel-díjjal kitüntetett fiatal tudós nevével együtt ragyogó szárnyára kapja a világhír és Szeged dicsősége, Magyarország dicsősége, Szent-Györgyi Albert dicsősége néhány pillanatra talán elhomályosítja, elfeledteti a Keleten és a Nyugaton vezénylő tábornokok oly gyakran forduló, de mindig szörnyű dicsőségét.

Ez a fiatal tudós, aki a lombikok és a retorták csöndes világában tölti termékeny életét, elérte azt, amit se Kelet, se Nyugat, se Észak, se Dél egyetlen tábornoka sem ért el soha: a békére, a boldogságra, a nyugalomra, az emberi sorsra szomjazó emberiség hajtott önként és boldogan fejet előtte. Elérte azt, amit a leghatalmasabb szuronyerdőkre támaszkodó parancs sem érhet el soha: ölelő áhítattal ejtik ki mindenütt a nevét, ahol civilizált ember él ezen a földön.

Égő városok rettenetes máglyafénye festi vörösre az eget Keleten és Nyugaton, fülsiketítő, idegtépő robajjal pattannak szét a bombák és gyilkolják halomra az esztét embert párnázott ajtók mögött sima arcú diplomaták keresik a béke ködbevesző útját – úgy látszik hiába és hasztalanul. És Stockholmban összeül néhány halk szavú tudós, hogy megvizsgálja és lemérje néhány sűrű tétel értékét. A mérték itt finom, csalhatatlan műszer. Hajszálpontosan mutat, nem törődik semmi mással, csak a meztelenségében leggyönyörűbb igazsággal. Nem törődik semmivel, ami elválasztja az embert az embertől, a népet a néptől, a fajtát a fajtától. De megkeresi és megtalálja a hidakat, amelyek mégiscsak átívelik ezeket az elválasztó, gránát vagy gyűlöletvágtá roppant szakadékokat.

Aztán, amikor megállapodik a mérleg, és skálájáról leolvassák az eredményt, néhány szerény szóval tudtára adják a világnak.

A szerény hírnek egyetlen pillanat alatt hófehér szárnya nő, és a szárny szelíd suhogása, amely megremegteti a sürgönydrótokat és az éter hullámain, néhány vigasztaló, biztató pillanatra elfojt minden csatazajt, a halált okádó ágyúk bömbölését: a halált, a pusztulást szállító repülőgépek berregését, a mérges gázok süvöltését, megnyitja a fojtó füstből, gázból és lángból kevert ködkárpitot, hogy átbocsássa rajta a békés napéltető világosságát és melegét.

És néhány pillanatra megnyugszik a dinamit is, Nobel Alfréd borzalmas találmánya, amely szeplőtelen szándékkal fogantatott, és azzal a küldetéssel született erre a világra, hogy az embert szolgálja, az ember életét tegye könnyebbé, derűsebbé, emberibbé, de aztán igájába fogta a rombolás és a gyilkolás vérszomjas szelleme, és mire felnőtt, véreskezű, véres lelkű rabszolga lett belőle. A föltaláló úgy érezte, hogy találmányával Pandora szelencéjét nyitotta föl, amelyből aztán a béke és a boldogság helyett a gyász és a fájdalom, a kiontott embervér és a pusztulás gyilkos szelleme szabadult ki. Szörnyű vérdíjnak érezte azt a roppant jövedelmet, amellyel háláját akarta kifejezni feltalálójának a kiszabadított szellem, de hiába menekült előle, a pénz utolérte, elborította, szinte megfojtotta.

Aztán megszületett lelkében a gyönyörű gondolat: a dinamit szellemének vérdíjával kell megváltani a megcsúfolt békét.

Így keletkezett közel négy évtizeddel ezelőtt a Nobel-alapítvány, és így szolgálja közel négy évtizede a világbéke véresre hajszolt gondolatát.

A svéd akadémia bizottságai állapítják meg esztendőről esztendőre, hogy ki volt az a tudós fizikus, vegyész, orvos, író vagy politikus, aki a leglángolóbb lélekkel, a legeredményesebben dolgozott a dinamit pusztításainak jóvátételéért. És a vagyont érő Nobel-díjat ezeknek a kiválasztottaknak ítéli oda a svéd akadémia, amely a tudományos eredmények, az irodalmi alkotások és a békepropaganda elbírálásánál csak a béke, az emberi fejlődés szolgálatának mértékét veszi figyelembe.

A svéd akadémia mostani döntése Szent-Györgyi Albert nevét is rávéste arra a gránátsziklára, amely olyan biztatóan emelkedik ki a világot elborító könny és vérözön óceánjából, amelyen a béke fehér szárnyú galambjai pihennek meg, és amelyről soha el nem homályosodó fénnel ragyognak a legnagyobb, a legtündöklőbb nevek.

A stockholmi hír hófehér szárnyainak suhogása boldog örömmel tölti el ennek az országnak és ennek a városnak a népét, amely fölött az október végi napfényözön olyan ritka aranypompájával ünnepel maga az ég is.

VASÁRNAP, 1937. OKTÓBER 31.

„A Nobel-díj Klebelsberg Kuno kultúrmunkájának igazolását jelenti...”

Szent-Györgyi professzort ünnepelte szombaton a törvényhatóság kisgyűlése és az egyetem doktoravató ülése

„A Nobel-díjas professzornak a magyar földdel, Szegeddel és a szegedi egyetemmel való összeölelkezése örök és elválaszthatatlan egybeforradás volt”

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szeged szombaton is teljesen hatása alatt állott annak a nagy kitüntetésnek, amely Szent-Györgyi Albertet érte. A Nobel-díjas tudós szombat reggel gyalog indult el a Rudolf téri lakásáról²⁷ és első útja a Fogadalmi templomba vezetett. Lement a kriptába, ahol Klebelsberg Kuno előtt hosszasan imádkozott. A kriptából az orvosi vegytani intézetbe ment, ahol már várták a különböző testületek küldöttségei, hogy tisztelegjenek előtte. A küldöttségek elvonulása után a professzor a következőket mondotta a Délmagyarországnak:

– Első utam ma Klebelsberg koporsójához vezetett – mondotta. *Neki köszönhetem, hogy Magyarországon vagyok, az ő lelkének nagysága hozott vissza ide. Azóta is az ő eszméjének szolgálatában állok, és mindig az ő elgondolásainak próbáltam megfelelni. Ha most valami fájdalom keveredik a nagy örömöm közé, úgy az fáj legjobban, hogy ő már nem tudta megérni az én örömmünnepeimet, amely pedig az ő kultúrmunkájának igazolását jelenti. Ő mindenáron a fiatalokat kívánta támogatni, azokat igyekezett lehetőleg nagyszámban a külföldi kultúrcentrumokba kiküldeni, hogy gyarapodjanak tudományokban. Az utolsó években sokszor fájdalommal gondoltam arra, hogy az országnak anyagi helyzete miatt nem állott módjában Klebelsbergnek ez irányú munkásságát még jobban fejleszteni.*

Szent-Györgyi professzor ezután hozzákezdett a szombaton érkezett újabb üdvözlő táviratok átolvasásához. József Ferenc főhercegektől a következő szövegű távirat érkezett:

„Mindketten lelkesen gratulálunk a nagyon megérdemelt Nobel-díjhoz. Nemcsak a Méltóságodat, de az egész nemzetet tisztelték meg ezzel. József Ferenc királyi herceg és Anna királyi hercegnő”

Gratuláló sürgönyt küldtek még többek között: Pogány Móric, Kertész K. Róbert, MEFHOSz,²⁸ a Magyaróvári Gazdasági Akadémia, a budapesti

²⁷ Ma Roosevelti tér 14.

²⁸ Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége.

holland főkonzul, a Természettudományi Társulat, a szolnoki művésztelep. 57 távirat külföldről érkezett. Budapestről a *Fehérvári úti polgári és ipari leányiskola 700 növendéke* expresszlevélben gratulált a tudósnek.

Gelei rektor a tudós politikai jelentőségéről és a szegedi Szent-Györgyi Albertről a szombati doktoravató ülésen

Szombaton délben új doktorokat avatott a szegedi egyetem. Az avatás után dr. Gelei József rektor többek között a következőket mondotta az új doktorokhoz fordulva:

– A ti szárnyra kelétek a *kolozsvár-szegedi Ferenc József Tudományegyetem legdicsebb történelmi napjaira, sőt többet mondok, a magyar történelemnek is egyik legszebb óráira esik*. Egybeesik azzal a nagy szárnyalással, amelyet a testében megtépázott, de szellemében töretlen magyar génusz a világtörténelemben most és mindenkor véghezvisz.

Tegnap, ma és mindenkoron, amíg él – és hiszem, hogy örökkön él a mi egyetemünk – a ti nagy professzorotokat, Szent-Györgyi Albertet ünnepelte az egyetem, és ünneplem én is ma itt ti elöttetek.

– A ma egy hete innen szárnyra kelt doktorok előtt a *tudomány politikai pályafutásáról és a tudós politikai jelentőségéről* beszéltem e székben.

És íme, mintha Isten akart volna igazolni engem, már itt is van számunkra, nagy ajándékként, egy örök tanúságtétel, mert a magyar név tegnap, egy tudós fia révén megint méltó lett régi nagy híréhez a népek és a nemzetek nagy világa előtt. Szeretnék most azon a nagy ölelkezésen elmerengni, amely a *tudomány és a szeretet* között végbement.

– Ez nem ott kezdődött, hogy a tudóst hitvese boldogságától áradóan és gyöngéden átölelte és a nő örökkön tette ihlető csókjaival elárasztotta. Nem is ott, hogy az egyetem rektora, kemény és meleg átöleléssel fejezte ki előtte örömét és büszkeségét. S nem azzal végződött, hogy az egyetem is körülsimogatja, könnyek között sokszorosan magához ölelgette nagy fiát. Hanem *az első nagy ölelkezés már ezek előtt régen végbement a tudós és a magyar föld között*. Az első, aki megmozdult a hír hallatára, a magyar anyaföldből, a *szegedi rög* volt, s az első, aki szárnyain fölszálla a magyar föld édes gyümölcsei közül, az immáron megdicsőült magyar paprika volt. Aztán jött a másik ölelkezés, a *Dóm téren, a magyar diák és a magyar tanítómester között*, a nagy és örök igazságú igével: *a tanítvány szeretete a Nobel-díjnál is többet ér*.

– Doktor Urak! Útra kelő kedves gyermekeim! – fejezte be beszédét a rektor. – Hagyjátok bennünk, folyton itt maradókban, élni a hitet, hogy *csak*

egyetlen, csak egy végleges összeülekezés lehetséges; hogy a tudománynak a szeretettel való összeülekezése, hogy Szent-Györgyi Albertnek a magyar földdel, e földnek édes gyümölcsével, Szeged városával és egyetemünkkel való tegnapi összeülekezése egy örök, elválaszthatatlan egybeforrás volt, és hagyjátok élni bennünk a hitet, hogy erre már nem következhetik más összeülekezés, erre már nem jöhet semmiféle szomorú búcsúölelés.

*A törvényhatósági kisgyűlés ünnepli Szent-Györgyi professzort
A főispán napirend előtti beszéde*

Szeged kisgyűlése szombat délután tartott ülésén rendkívül meleg ünneplésben részesítette a szegedi egyetem Nobel-díjas tanárát. Az ülésen elnöklő dr. vitéz Imecs György főispán emlékezett napirend előtt a szegedi tudós világra szóló sikeréről.

(...)

VASÁRNAP, 1937. OKTÓBER 31.

A Nobel-díj és magyar nyertesei

Írta: Csekey István²⁹

Egy kis etimológiával kezdem. Sokan azt hinnék, hogy a *nobel* szónak valami köze van *Nobel* nevéhez. Pedig egyáltalán semmi. A *nobel* szó a francia *noble*-ből származik, és jelentése „nemes”, „előkelő”. Ennek képmására magyar hangsúlyozással és kiejtéssel mondjuk ki a híres svéd kémikusnak és nagyiparosnak, *Nobel* Alfrednak a *nevét is*, holott svédül éppen megfordítva kell hangsúlyozni és kiejteni. Tehát rövid o-val, a hangsúlyt az utolsó, ebben az esetben a második szótagra helyezve, miközben az l kettőzöttnek hallatszik. Kiejtése tehát helyesen nem *nobel*, hanem ellenkezőleg, *nobell*. *Nobel* Alfred 1833-ban született Stockholmban, és 1896-ban halt meg San Remóban. Előbb atyja szentpétervári gyárában foglalatzkodott, amikor az azonban 1859-ben összemlott, visszatért Stockholmba, és robbanóanyagok gyártásához kezdett. Első nitrogliceringyára azonban 1864-ben maga is a levegőbe röpült. 1875-ig

²⁹ Csekey István (1889–1963) Kolozsvárt szerzett államtudományi doktorátust (1911), a budapesti egyetemen magántanári címet (1919). 1933-tól a tartui (Észtország) egyetem magántanára, 1931-től Szegeden, 1940-től Kolozsvárt, majd Pécsen a politika tanára.

tizenöt gyárat alapított Európa különböző államaiban. Különösen a dinamit feltalálása óriási vagyonhoz juttatta. Mint agglegény halt meg, és kereken 32 millió svéd korona vagyonát végrendeletileg a Nobel-alapítványra hagyta. Ennek évi kamatait öt olyan személy közt osztják ki, „akik az elmúlt esztendőben az emberiségnek a legnagyobb hasznot hajtottak”. Az öt díj közül évente az első hármat olyanoknak ítélik oda, akik a fizika, kémia és orvostudomány (vagy fiziológia) terén a legjelentékenyebbet alkották. A negyedik az irodalmi, az ötödik pedig a békedíj.

A fizikai és a kémiai díjat a stockholmi Királyi Tudományos Akadémia (Kunglig Vetenskapsakademien), az orvosit (esetleg élettant) a stockholmi Karolina Orvosi és Sebészi Intézet, az irodalmit a Svéd Akadémia (Svenska Akademien), a békedíjat pedig egy, a norvég stortingtól (parlamenttől) választott öttagú bizottság ítéli oda. A díj, amikor 1901-ben először kiadták, 150 ezer svéd korona volt. A háború alatt és óta több díj kiadását visszatartották, úgy, hogy ezáltal az összeg emelkedett. Legmagasabb volt 1931-ben, amikor 173 ezer svéd koronára rúgott. Az 1937-es Nobel-díj 158 463 svéd korona, ami kereken kétszázezer pengőnek felel meg.

Reméljük, a pénzügyminiszter úr meg fogja találni a módját, hogy *több mint egynegyedét el ne vegye az állam jövedelmi, kereseti és vagyonadó címen.* A Nobel-díjat, amely mind előkelőségénél, mind anyagi súlyánál fogva a legmagasabb kitüntetés, amely tudóst vagy írókat érhet e világon, eddig tizen-nyolc állam fiainak ítelték oda. Most tizenkilencediknek *Magyarország* sorakozik hozzájuk. *Szent-Györgyi Albert*, a szegedi egyetemen az orvosi vegytan nyilvános rendes, valamint a szerves és gyógyszerészvegytan megbízott tanára világhírnevet szerzett a szegedi egyetemnek és hazájának, amikor a stockholmi *Kunglig Karolinska Medica-Kirurgiska Institutet* 1937. október 28-i ülésén egyhangúlag és osztatlanul, vagyis teljes összegében neki ítélte az 1937. évi orvosi Nobel-díjat. *Szent-Györgyi* professzor ily módon kétségkívül *az első olyan magyar tudós*, aki mint ilyen részesült ebben a világraszóló kitüntetésben, és aki így Magyarországot is bevonta a Nobel-díjas országok sorába. Ha azonban behatóbban megvizsgáljuk a harminchat esztendőn át Nobel-díjat nyerteknek névsorát, akkor nyomban kiviláglik, hogy abban *Szent-Györgyit* megelőzően három olyan tudós név szerepel, amelyet Magyarország ajándékozott a nagyvilágnak. Miután azonban ezek *külföldi egyetemeken* működtek, amikor a díjat elnyerték, nem hazájuknak, hanem az illető külföldi államnak szereztek világhírnevet és dicsőséget. Szinte fájdalom tölti el szívünket, ha a nagy külföldi lexikonokban felütjük a Nobel-díjnyertesek névsorát feltüntető táblázatot, e három névnel egyáltalán nem tűnik ki, hogy azoknak *Magyarországhoz* bármi közük is lett

volna. Mi azonban annál büszkébbek lehetünk hazánk tehetségtermő erejére, minek következtében szinte tékozolhattuk a magyar tehetségeket a külföldnek. Az első magyarországi származású Nobel-díjas *énárd Fülöp* volt, aki 1862. június 7-én született kereskedőcsaládból Pozsonyban, és egyetemi tanulmányait részben Budapesten végezte. Berlinben *Helmholtznál*, Heidelbergben pedig *Bunsennél* dolgozott. 1892-ben *Hertz* a bonni egyetemen habilitálta, 1894-ben Breslauban³⁰ lett rendkívüli tanár, a következő évben az aacheni technikai főiskola tanára, 1896-ban az elméleti fizika rendkívüli tanára Heidelbergben, két év múlva rendes tanára Kielben, 1907 óta pedig Heidelbergben. A katódsugarakra vonatkozó világhírű vizsgálatai alapján, amelyek előkészítették a Röntgen-sugarak felfedezését, nyerte el 1905-ben a fizikai Nobel-díjat.

1927 júniusában felkerestem őt heidelbergi villájában a Neckar partján a Neuenheimer-Landstrasse 2. alatt. Igen melegen, szinte meghatódva érdeklődött magyar hazája iránt, bár magát német származásúnak mondotta. A társalgás németül folyt, de állítása szerint nem felejtett el magyarul. 1931-ben nyugalmába vonult.³¹

A másik magyarországi eredetű Nobel-díjnyertes *Bárány Róbert* volt, aki 1876. április 22-én ugyancsak kereskedőcsaládból született Bécsben. 1909-ben a bécsi egyetem magántanára lett a fülgyógyászatból. 1917-ben a svéd *uppsalai* egyetemnek lett nyilvános rendkívüli, 1926-ban nyilvános rendes tanára. 1914-ben nyerte el az orvosi Nobel-díjat a fül ívjáratára vonatkozó tanulmányaiért. Ő már nem is vallotta magát magyarországi származásúnak, nevét *Baraninak*³² ejtette ki. A Nobel-díj-nyertesek jegyzékében mint osztrák és svéd szerepel.

A harmadik Nobel-díj nyertes, akinek családja magyar eredetű, *Zsigmondy Richárd* volt. Ő is Bécsben született 1865. április 1-jén. Atyja a bécsi közkórház főorvosa volt. Anyja szintén magyar származású volt: Szakmáry Irma. 1893-ban magántanár lett kémiából a grazi egyetemen, 1897–1900 közt a jénai Schott-féle üvegműveknél tevékenykedett, 1908-ban a kémia tanára lett Göttingenben. A kolloidkémia terén végzett úttörő munkájáért 1925-ben elnyerte

³⁰ Breslau szudétanémet város a mai Lengyelországban. Mátyás király idején Boroszló, ma Wrocław a neve.

³¹ Lénárd Fülöp 1907-től az MTA tagja. A fizikusok között a fajelmélet híve volt. Megkülönböztetett igazi, német fizikát (kísérleti) és zsidó fizikát (pl. az Einsteinét). 1947-ben hunyt el.

³² Bárány Róbert 1936-ban hunyt el. Svédországban élő leszármazottai írni ma is ékezetekkel írják nevüket.

a kémiai Nobel-díjat. 1903-ban ő találta fel az ultramikroszkópot, 1918-ban a membránszűrőt, 1922-ben az ultraszűrőt. Nála is már egyedül a neve mutatta magyar származását. *Lenarddal* együtt a németbirodalmi Nobel-díj-nyertesek számát szaporította. Meghalt Göttingában 1929. szeptember 23-án. Jóllehet tehát a magyar föld és a magyar faj világhírű tehetségekkel ajándékozta meg az emberiséget és a Nobel-díj-nyertesek közt a magyarság számát ily tekintélyesen növeli, hivatalosan *Szent-Györgyi professzort* tekinthetjük elsőnek, akinek nevével Magyarország bevonult a Nobel-díjas országok sorába. Neve már 1934 óta szerepelt a Nobel-díj jelöltjei között, és *csak kis híja, hogy ő is nem mint valamelyik külföldi egyetem tanára részesült ebben a nagy kitüntetésben*. A nagyközönség előtt mint a C-vitamin kitermelője vált híressé. A Nobel-díjat azonban sokkal átfogóbb címen nyerte el: „a szervezetben folyó égesi folyamatokra vonatkozó összes vizsgálata, különös tekintettel a C-vitaminra és a fumársav-katalízisre” alapján. Kutatásainak eredményei a közeli napokban fognak angol nyelven megjelenni Szegeden a M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem Barátainak Egyesülete Acta című kiadványaiban a Rothermere-alap támogatásával. *Szent-Györgyi kollégánk világsikere* következtében világmárkává vált *Klebelsberg szegedi egyeteme*, amelyet ő megkülönböztetéssel, tekintettel hatvanöt éves múltjára, az ország második egyetemének tartott. Hisszük és reméljük, hogy *most már a magyar közoktatásügyi kormányzat is vissza fog térni ehhez az elgondoláshoz, és nem fogja a szegedi egyetemet, a kolozsvári nemes tradíciójú egyetem folytatását, az új alapítású másik két vidéki egyetemmel minden tekintetben azonosítani*. Szeged szabad királyi város pedig *mindent el fog követni, hogy az első magyar Nobel-díjas tudóst falai közt megtarthassa*. Máris komoly mozgalom indult meg, hogy a város karöltve az állammal megépítse *Szent-Györgyi* professzor részére azt a kis *C-villát*, amely elválhatatlan szimbiózisként jelképezze a szegedi paprika és a C-vitamin kitermelőjének, a Nagy Magyar Alföld különleges termékének és a magyar tudománynak nemes kapcsolatát. Erre ismerünk külföldi példákat is. Így járt el a hálás spanyol állam nagy fiával, *S. Ramon Y. Cajallal*, a Nobel-díjas agykutatóval, akinek „Regeln und Ratschlage zur wissenschaftlichen Forschung” (München, 1933) című munkáját tanítványa, *Miskolczy Dezső*, ugyancsak szegedi egyetemi tanár fordította le a spanyol eredetiből németre. De ugyanilyen nemzeti ajándékkal lepte meg Észtország nagy regényíróját, *Eduard Wildet*, akit az észti Jókainak mondhatunk. Tudomásunk szerint *Szent-Györgyi* professzor *december 10-én* fog megjelenni Stockholmban, hogy a Nobel-alapítvány szabályzata értelmében átvegye a királytól a hatalmas összeget, továbbá a róla szóló oklevelet és az aranyérmét. Mint a tudomány világhírű babérkoszorúsát legjobb kívánságaink kísérik útjára. De egyetemünk is meg fogja

találni a módját, hogy visszatérése után kivegye méltó részét az ünneplésből. *Országos ünnepély keretében fogja a természettudományok honoris causa doktorrá avatni és átnyújtani neki a Szent-Györgyi-émlékérmét*, amelyet orvoskarának határozata alapján veretni fog. Egyetemünk abban a degradációs kísérletben, amely legújabban a főváros egyetemét, mint „archiegyetemét” szokta szembeállítani valamennyi vidéki egyetemmel, csak a megkülönböztetett második helyért versengett. Nem tudjuk, hogy a Nobel-díj révén nem lett-e az ország első egyeteme...

PÉNTEK, 1937. NOVEMBER 12.

A szegedi paprika az idén két Nobel-díj kiosztásában játszott fontos szerepet

*A Nobel-bizottság kiadta az irodalmi, a fizikai és a kémiai díjat
Dr. Szent-Györgyi Albert napokkal ezelőtt megjósolta, hogy kik
kapják meg a kémiai Nobel-díjat*

Stockholm, november 11. Az irodalmi Nobel-díjat Roger Martin du Gard francia írónak ítélték oda. Roger Martin du Gard 1881-ben született. Először régészeti tanulmányokkal foglalkozott és ebben a tárgykörben több értekezése jelent meg. Első regényét, a Jean Barois-t, 1913-ban adták ki, majd ezt követően egymás után jelent meg a Thibault-családdal foglalkozó regénysorozata. Ez a regénysorozat Franciaország társadalmi és pszichológiai fejlődésének történetét írja le egy francia család történetének keretében. A regénysorozat még nem teljes, a befejező köteteken most dolgozik az író. Roger Martin du Gard legutóbb megnyerte Párizs város irodalmi nagydíját is. A fizikai Nobel-díjat megosztották Thomson (London) és Davidson (New York) között. A kémiai Nobel-díjat szintén megosztották [Paul] Karrer zürichi és [Walter Norman] Haworth birminghami tudósok között.

Szent-Györgyi professzor a kémiai Nobel-díj nyerteseiről

(A Délmagyarország munkatársától.)

A Délmagyarország munkatársa néhány nappal ezelőtt látogatást tett dr. Szent-Györgyi Albertnél, a szegedi egyetem professzoránál, akit az orvosi Nobel-díjjal tüntettek ki. Beszélgetés közben szóba került az idei kémiai Nobel-díj odaitélésének kérdése is. Szent-Györgyi professzor akkor teljes

precizitással megjósolta már a csütörtöki döntést, amelynek híre csak lapzárta előtt néhány perccel, a legutolsó táviratok között érkezett meg Szegedre. A szegedi Nobel-díjas a beszélgetés alkalmával a következőket mondta:

– Az idei kémiai Nobel-díjat megítélésem szerint P. Karrer zürichi és W. N. Haworth birminghami professzorok között fogják elosztani. Mind a kettőhöz baráti kapcsolatok fűznek, és velük szoros együttműködésben álltam.

– Karrernak sok más értékes munkája mellett a Nobel-díjjal valószínűleg a vitamin „A” kémiai mibenlétének tisztázását fogják jutalmazni. Karrernak ez irányú munkássága nagyon közeli vonatkozásban áll egy kiváló hazánkfiának, Zechmeister László pécsi egyetemi tanárnak³³ munkáival, aki évek óta ugyanezen a területen dolgozik, és aki a nemzetközi tudomány egyik legkimagaslóbb alakja. Karrer és Zechmeister működése között a nagy különbség csak az, hogy míg Karrernek minden anyagi eszköz bőségesen áll rendelkezésére, addig Zechmeister a legsanyarúbb viszonyokkal küszködik. Mikor néhány év előtt meglátogattam, még egy finomabb mérlege sem volt. Munkásságát az Akadémia az idén nagydíjával tüntette ki. Ha Zechmeisternek is alkalma lett volna anyagi akadályok nélkül tehetségét teljes mértékben felhasználni, úgy nagyon valószínűnek tartanám, hogy most együtt utaznánk Stockholmba.

– Haworth professzor a cukrok kémiájának tisztázása körül szerzett nagy érdemeket. Ugyanabban az irányban dolgozott, mint egy világhírű hazánkfi, Zemplén Géza, a műegyetem tanára.³⁴ Úgy Karrer, mint Haworth sokat dolgoztak a vitamin C-n. Vizsgálataiknál azt az anyagot használva fel, amit itt Szegeden a paprikából állítottunk elő. Annak idején Karrer egyik asszisztensét is Szegedre küldötte, hogy ebben a munkában segítkezzen. Ezzel a szegedi anyaggal sikerült Haworthnak a vitamin C finom kémiai struktúráját tisztázni. Valószínűnek tartom, hogy a Nobel-bizottság Haworth ezen kísérleteit is fogja a Nobel-díjjal jutalmazni. Így a szegedi paprika az idén két Nobel-díj kiosztásában fog fontos szerepet játszani.

Amint a jelentés igazolja, Szent-Györgyi Albert jóslata szóról szóra bekövetkezett. A szegedi Nobel-díjas professzor intézeti dolgozószobájának falát különben egy érdekes csoportkép díszíti. A kép az októberben rendezett brüsszeli nemzetközi kémiai kongresszus résztvevőiről készült. Köztük van Szent-Györgyi Albert és a kémiai Nobel-díj két nyertese is.

³³ Zechmeister László (1889–1972). 1940-től a kaliforniai egyetem tanára.

³⁴ Zemplén Géza (1883–1956). 1948-ban Kossuth-díjjal tüntették ki. Többek között Oláh György Nobel-díjas kémikus és Örkény István író is tanítványai voltak.

VASÁRNAP, 1937. NOVEMBER 21.

Szeged közgyűlése december 1-jén avatja díszpolgárrá Szent-Györgyi Albertet

*Szerdán küldöttség keresi fel Fabinyi Tihamér pénzügyminisztert
a város és az állam által építendő családi hajlék ügyében*

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szombaton délelőtt *Imecs György* főispán bizalmas megbeszélésre hívta össze a közgyűlési pártok vezetőit, hogy letárgyalja velük azt a javaslatot, amely a rövidesen összehívandó, rendkívüli közgyűlés elé kerül dr. *Szent-Györgyi Albert díszpolgárrá választása ügyében*. A megbeszélés fél tizenkettőkor kezdődött, és egy órákor ért véget, a kérdés minden részletét még nem tárgyalták le, és így a jövő héten ismét összeül a bizottság. A megbeszélésről dr. vitéz *Imecs György* főispán a következőket mondotta a *Délmagyarország* munkatársának:

– Abban állapotunk meg végérvényesen, hogy a *rendkívüli díszközgyűlést december elsején délben 12 órákor tartjuk meg*. A bizottság minden tagja a legnagyobb helyesléssel fogadta azt az elgondolást, hogy *Szent-Györgyi Albert* már mint *Szeged díszpolgára* menjen ki Stockholmba a Nobel-díj átvételére. Megállapodtunk abban is, hogy szerdán küldöttség utazik Budapestre, és felkeresi *Fabinyi Tihamér* pénzügyminiszter urat. A küldöttségnek a polgármester úron és rajtam kívül a város országgyűlési képviselői lesznek a tagjai. Közölni fogjuk a miniszter úrral Szeged társadalmának, de az egész magyar közvéleménynek is azt az egyöntetű kívánságát, hogy a Nobel-díjas tudóst a város és az állam családi hajlékkal ajándékozza meg Szegeden.

– Az a vélemény alakult ki, hogy a ritka ajándék belső értékét nagy mértékben fokozná, ha az nem kizárólag a város ajándéka lenne, hanem *a város és az állam közös ajándéka*. Miután a gondolatot a kultuszminiszter úr a lapokban közölt nyilatkozata szerint a legnagyobb rokonszenvvel fogadta, a pénzügyminiszter urat arra fogja megkérni ez a küldöttség, hogy a terv megvalósítására nyújtson anyagi fedezetet. Ha megkapjuk a választ, hazaérkezésünk után ismét összeül a bizottság, és akkor végérvényesen összeállítjuk a rendkívüli díszközgyűlés elé terjesztendő javaslatot, amelynek harmadik pontja az *utca elnevezésre* vonatkozik.

Dr. Gelei József, az egyetem rektora, aki szintén részt vett a szombati értekezleten, nagyobb beszédet tartott. Kifejtette, hogy az egyetemi tanárt két pozitív lelki értéken keresztül lehet megítélni, az egyik *a tanítói, oktatói*, a másik pedig *a tudós bűvárértéke*. *Szent-Györgyi Albertben* ez a két nagy érték egyesül. Éppen ezért *óriási értéket jelent a szegedi egyetem és a város számára*.

De mint tudósnak, felmérhetetlen *nemzetgazdasági jelentősége* is van, *óriási szolgálatot tett az egész magyarságnak azzal, hogy kitüntetése alkalmából az egész világsajtó napokon át hatalmas cikkekben foglalkozott vele.*

– Az elmúlt fél évszázadban alig volt a magyar történelemnek ehhez a kitüntetéshez fogható és mérhető jelentőségű eseménye – mondotta a rektor. De Szent-Györgyi nagy jelentőségű fölfedezésének rendkívül sokat köszönhet a *szegedi paprika* és ezen keresztül Szeged város, sőt az egész ország közgazdasága is. A *C-vitamin* *hihetetlen mértékben népszerűsítette a paprikát*, és része van abban, hogy a paprikaexport néhány év alatt évi *negyvenkét* vagonról közel *kétszáz* vagonra emelkedett. Szent-Györgyi fölfedezésének óriási propagandaerejét bizonyítják azok a külföldi orvosok, akik egymás után jelentkeznek Szegeden, *hogy tanulmányozzák a paprikás magyar ételeket*. A paprika előtt tehát Szent-Györgyi tudományos fölfedezése következtében még óriási jövő áll, aminek az egész ország, az egész magyar közgazdaság érezni fogja a hasznát.

PÉNTEK, 1937. NOVEMBER 26.

Mohácsi Jenő rádióelőadása Szent-Györgyi professzorról

(A Délmagyarország munkatársától.)

Csütörtökön este 10 órakor a magyar rádióban Mohácsi Jenő³⁵, a kiváló író – akinek nevét „Az ember tragédiája” költői német fordításából [1927] Európa-szerte ismerik – érdekes német nyelvű előadást tartott „*Professzor Szent-Györgyi, der ungarische Nobel-preisträger*” címen. Bevezető szavaiban méltatta annak jelentőségét, hogy Szent-Györgyi Albert az első olyan magyar tudós, aki *korunk legnagyobb tudományos kitüntetését* elnyerte az emberiség haladása érdekében kifejtett munkásságáért. Vácolta, hogy a szegedi professzor a *C-vitamin* felfedezése és a *fumársav* szerepének a biológiai égési folyamatokban való megállapításáért kapta az orvosi Nobel-díjat.

– Szívügyem volt – folytatta előadását –, hogy a nagy magyar kutatót munkahelyén keressem fel. A professzor hangját már ismeri a nyilvánosság, amikor a magyar rádióban előadást tartott, és amikor nemcsak köszönetet mondott a nagy tömegű üdvözlésekért, hanem vallomásos szavakat is mondott, amelyekben szívből és lélekből hitet tett hazájának kultúrföldjén az emberiség haladásáért folytatott munka mellett.

³⁵ Mohácsi Jenő (1886–1944) hírlapíró, műfordító, Juhász Gyula egyetemi társa, barátja. Útban Auschwitz felé hunyt el.

Mohácsi Jenő ezután elmondotta látogatásán, *Szegeden*, hogyan kereste fel a monumentális Dóm téren, világhírű intézetében a professzort. Megkapó szavakkal vázolta a Dóm tér művészi szépségeit, és ennek során megemlítette, hogy ezen a téren rendezik meg minden év nyarán az Európa-szerte híres szabadtéri játékokat. Ismertette ezután, hogyan került a kolozsvári egyetem Szegedre, majd színes szavakkal írta le, hogyan talált rá Szent-Györgyire laboratóriumában. Kiemelte, hogy a nagy kutató ezüstös hajával, magas homlokával, világos szemével egy művész képét adja, majd leírja „boszorkánykonyhájának” különböző titkait, amiből a laikus ember vajmi keveset érthet. Mivel a professor azonnal nem hagyhatta abba kísérleteit, kiváló munkatársa, Annau magántanár kalauzolta addig az intézetben, és megmutatta a különböző nagyszerű berendezéseket a pincétől a második emeletig. Büszkén mutatta meg azokat az üvegeket, amelyekben 1932-ben előállították *a szegedi paprikából kivont első C-vitamint*. Ebből a C-vitaminból Szent-Györgyi professor ellátta a világ összes laboratóriumait, amelyek ezzel a fontos anyaggal foglalkoznak.

Mohácsi Jenő ezután színes rajzban mondotta el, miképpen ismertette előtte Szent-Györgyi Albert dolgozószobájában azokat a gondolatokat, amelyek kutatásait vezetik. A professor ismertette filozófiai és kémiai álláspontját az élő szervezetek kérdéséről, majd azt, hogyan kezdett tíz évvel ezelőtt foglalkozni az oxidációs kérdésekkel. Vázolta a külföldi, hollandiai, angliai és amerikai munkáját, majd elmondotta, hogy *1930-ban jött Szegedre gróf Klebelsberg Kunónak, a nagy kulturpolitikusnak a hívására*. Meg kell mondanom – folytatja a professor –, hogy a szükséges drága kísérleti anyagokat mindig rendelkezésemre bocsátotta a minisztérium és a nagy áldozatot hozó külföld.

– Egy olyan kutatóintézetnek – mondotta ezután Szent-Györgyi –, amelyen az enyém, szüksége van olyan atmoszférára, amelyben a fiatalság jól érzi magát. A fiatalságnak együtt kell dolgoznia és élnie a tanárral, és meg kell adni számára a lehetőséget, hogy vitatkozhasson. Diákjaim egyenlők mellettem, velük együtt nemcsak dolgozom, hanem együtt sportolok is.

Mohácsi Jenő azzal végezte előadását, hogy csak egy ilyen meleg szellemű együttműködésben lehet ilyen harmonikus kutatómunkát folytatni.

– *Az első magyar Nobel-díj nemcsak egy nagy kutatónak, de egy nagy európeérnek is jutott* – mondotta. Szegedre ma az egész kultúrvilág figyel. A hatalmas téren ott áll a dóm, amelynek kriptájában Klebelsberg Kuno pihen, és amelynek homlokzata előtt minden nyáron felhangzik Madách *Tragédiájának* költészete. A templomban a nagy kulturpolitikus hamvai pihennek, a templommal szemben pedig a világhírű kutató dolgozik, az a kutató, akit a nagy miniszter idegenből visszaadott hazájának...

CSÜTÖRTÖK, 1937. DECEMBER 2.

Szeged parlamentje feledhetetlen, bensőséges ünnepen avatta díszpolgárrá Szent-Györgyi Albertet

Pálffy polgármester: „A Nobel-díjas professzor kutatásainak külön nagy értéke az, hogy tudását nem a gyűlölet, a halál és a pusztulás, hanem az élet szolgálatába állította”

Szent-Györgyi professzor: „Az egyetlen, ami bennünket elesettségünkben felemelhet: a mások iránti jóakarát, az építés, az összefogás, a kultúra és tudás, nem pedig a kurjongatás, a civakodás és rombolás”

(A Délmagyarország munkatársától.)

Akik részesei és szívtanúi voltak szerdán délben annak a mélyen ünnepi hangulatnak, amely betöltötte a szegedi városháza közgyűlési termét és körülölelte a díszpolgárrá avatott Nobel-díjas tudóst, sokáig fognak visszaemlékezni erre a felemelő, vigasztaló ünnepre. Mintha a feldíszített közgyűlési terem falai között az annyiszor megcsúfolt szeretet és béke ült volna diadalmas ünnepet, és mintha az összedobbanó szívek penitenciát tartottak volna a sok mulasztásért, nemtörődömségért.

Szent-Györgyi Albertet ékesítette fel a szegedi parlament a szegedi díszpolgárság díszével, a szegedi egyetem világhírű tudós professzorát, aki szerényen, megilletődve és mégis annyira felmagasodva állt a legőszintébb tapsok és éljenek mindenkit magával ragadó fergetegében, mint Igaz Ember szívből és lélekből mintázott szobra.

És Szent-Györgyi Albert tett hitvallást a *szereetet, a béke és a kultúra* mellett.

A városháza tornyára már reggel felvonták a város lobogóját, amely messze hirdette, hogy ünnepet ül szabad királyi Szeged városa.

A városháza előtt díszegyenruhás lovasrendőrök sorakoztak fel, díszőrség állt a kapu előtt is, a kapu alatt pedig ősi díszben a városi hajdú, jelképezve, hogy az *ősi autonómia* üli a maga ünnepét. A széles márványlépcsőket bíborszőnyeg borította, és a dísznövények örökzöldje szegélyezte. A folyosói bejárat két oldalán egy-egy robusztus szobor állt őrt – Tápai Antal művészi alkotása –, és benn, a közgyűlési teremben girlandok, színes perzsaszőnyegek és *paprikafüzérek* díszítették a falakat.

Már jóval tizenkettő előtt gyülekezni kezdett az ünnepi közgyűlés közönsége. A terem lassanként megtelt ünneplőruhás városatyákkal és a meghívott vendégekkel, akiknek soraiban megjelent dr. *Gelei József* egyetemi rektor vezetésével a szegedi egyetem nagytanácsa, a helyőrség tisztikarának küldöttsége, a szegedi közintézmények vezetői. Lelkes éljenzés fogadta a terembe lépő *Herczeg Ferencet*, a törvényhatóság örökös tagját, aki autón érkezett meg

Szegedre, hogy részt vegyen a díszközgyűlésen, amely után nyomban visszautazott Budapestre. A közgyűlés tagjai helyükről felállva fogadták dr. *Glattfelder* Gyula megyés püspököt, a város díszpolgárát. A közgyűlés szociáldemokrata tagjai, akik eddig elvi okok miatt semmiféle személyes vonatkozású díszközgyűlésen nem vettek részt, most teljes számban megjelentek.

A középső páholyban foglalt helyet dr. *Szent-Györgyi* Albertné dr. *Pálfy* Józsefné, dr. *Imecs* Györgyné társaságában.

Tizenkét óra után néhány perccel vonult be a közgyűlési terembe dr. vitéz *Imecs* György főispán és dr. *Pálfy* József polgármester vezetésével a város tanácsa. Az elnöki emelvény mögött felálltak a város díszbe öltözött hajdúi, a teremre néma csönd borult, és a karzatról felhangzott a *Magyar Hiszekegy*.

A főispán tartott ezután szépen felépített elnöki megnyitót. Hangsúlyozta, hogy a város törvényhatósága ünneplő lélekkel ült egybe, hogy kifejezze tiszteletét azzal a férfiuval szemben, akire mint nagy fiára jogos büszkeséggel tekint az egész nemzet. Méltatta *Szent-Györgyi* Albert tudományos és emberi érdemeit, és annak a szolgálatnak az értékét, amelyet az országnak tett. Meggyőződése, hogy a Nobel-díjjal kitüntetett magyar tudós dicsősége termékenyítő hatással lesz a magyarság öntudatára.

A nagy tetszéssel fogadott megnyitó után dr. *Tóth Béla* polgármesterhelyettes részletes beszéd keretében ismertette a javaslatot, amelynek lényege az, hogy a törvényhatósági bizottság, méltányolva azokat az érdemeket, amelyeket *Szent-Györgyi* Albert a Nobel-díj elnyerésével szerzett, mondja ki, hogy hálája és elismerése jeléül a város díszpolgárává választja.

Zúgó helyeslés mutatta, hogy a javaslatot a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel fogadta el. Ebben a pillanatban megszólalt a városháza harangja, és messze hangzó zengéssel hirdette: *Szent-Györgyi* Albertet díszpolgárává választotta a szegedi parlament. A főispán már enunciólta is az egyhangúlag hozott határozatot, majd *Raskó* Sándort felkérte, hogy a törvényhatóság küldöttsége élén hívja meg a közgyűlési terembe a város új díszpolgárát.

A küldöttség, amelynek tagjai voltak *Back* Bernát, *Dettre* János, *Keller* Mihály, *Szivessy* Lehel és *Tonelli* Sándor, eltávozott a közgyűlési teremből.

Néhány perc múlva fölzúgott ismét a taps. Mindenki felállt helyéről és úgy ünnepelte a terembe lépő tudóst, aki megilletődve állt meg az elnöki emelvény előtt, majd mosolyogva köszönte meg az ünneplést. A taps, az éljenzés hosszú percekig tartott.

A főispán intézett ezután beszédet *Szent-Györgyi* Alberthez. Ezeket mondotta:

– Szeged törvényhatósági bizottsága Méltóságodat egyhangúan díszpolgárává választotta. A város közönségét képviselő bizottság ezzel a csak igen kivételesen gyakorolt ténykedésével kifejezni kívánta háláját Méltóságodnak

az emberiség javát szolgáló világraszóló tudományos felfedezéseiért, amelyekkel az országnak s egyben Szeged városának nagy dicsőséget szerzett, és kifejezni egyúttal azt a tiszteletet és ragaszkodó szeretetet is, amelyet Szeged lakossága Méltóságod nagyrabecsült személye iránt érez. Méltóságodat ebből az örvendetes ünnepi alkalomból erről a helyről tisztelettel és igaz magyar szeretettel üdvözlöm.

A polgármester avatóbeszéde

Ezután a polgármester tartotta meg avatóbeszédét, és átadta a díszpolgári díszes oklevelet.

– A régi municípiumok egyik legszebb és az autonómia teljes épségben megmaradt joga – kezdte nagyhatású beszédét a polgármester –, a tisztelet és bizalom nyilvánításának alkotmányos formák közt, a város közönségének legfőbb képviselője: a közgyűlés útján való gyakorlása. Akik az autonómiát elméletileg és gyakorlatilag ismerik és tisztában vannak az autonómia nem csak önkormányzati, hanem alkotmányjogi tartalmával is, *aggódva látják annak minden csorbítását, a közigazgatási ügyintézés mind több ágazatának államosítását, a kormányzatnak egyre növekvő beavatkozását.*

Innen van az, hogy magasán értékelve a csorbítatlanul megmaradt autonóm jogokat, amelyek kormányhatósági jóváhagyástól függetlenül gyakorolhatók, *a legnagyobb körütekintéssel, a legalaposabb mérlegelés után szinte szolemnis hangulatban gyakorolja az autonómia.*

– Méltóságod a legmagasabb tudományos kitüntetést nyerte el osztatlanul, és ezzel páratlanul nagy díszet, dicsőséget szerzett önmagának, a Ferenc József Tudományegyetemnek, Szeged városának és az egész magyar nemzetnek. És ha valamikor, úgy most hatványozottan nagy jelentősége van ennek a kitüntetésnek Csonka-Magyarország mai helyzetében, amikor gyűlölködő ellenségeink legszívesebben kiradíroznák a magyart Európa térképéről, és ehelyett minduntalan felszökken a legkülönfélébb nemzetközi stadionok árboacán a magyar testi és szellemi kultúra dicsőségét népek és nemzetek versenyében kimagasló győzelmét hirdető nemzeti trikolór, és vigyázz állásba merevülten idegenek milliói előtt felzúg a Himnusz fenséges akkordja: *Isten, áldd meg a magyart.*

– A trianoni ökölcsapás első kábulatából már magunkhoz térhettünk volna – folytatta. – Ébredjünk nemzeti erőink öntudatára, *az álmodozásból most újból felráz bennünket egy magyar tudós, akiről nem mi, hanem a világ tudósai állapítják meg irigylet nagy értékét, ami a mienk, magyaroké. És vele együtt mienk, magyaroké a tudomány, a művészet és irodalom, a szellemi és testi*

kultúra olimpikonjainak ezeréves nemzeti kultúránkból kitermelődött számos nagy értéke, amely mint az igazgyöngy az ezeréves szenvedésben fogantatott. (Éljenzés.)

– Hát mégha a nemzeti kultúra kincstárában jobban őriztük volna a múltban azokat a magyar értékeket, akik a külföldön kerestek érvényesülést. A múltbeli gazdaságunk megengedhette ezt a tékozlást, de szomorú jelenünk arra kötelez, hogy *ezentúl jobban vigyázzunk értékeinkre, és igyekezzünk azokat a magyar nemzeti kultúra koronájának örök díszeül úgy beforrasztani, hogy azok onnan le ne hulljanak és idegen kapzsiság zsákmányául ne szolgálhasanak.* (Nagy taps.)

– Úgy gondolom, hogy professzor úr magyar szíve és érzése már *kifor-málta erre a megnyugtató elhatározást*, és abban csak megerősíti Méltóságodat a magyar nemzet most Méltóságod felé áradó elismerésének és szeretetének mindenünnen való megnyilatkozása, de tudom azt is, hogy *a magyar föld mágnese, amely Méltóságodat a szegedi földhöz vonzotta, erősebb, mint az arany csillogásának hatása, ami eddig elcsábította a bűvárokodásban elmélyült, cselekvéseiben és eredményeiben grandiózus, de személyében és tiszteletreméltó életmódjában igénytelenül szerény tudóst.* (Taps.)

– Professzor úr megismerte és megértette a magyar földet, itt a szeri pusztá közelségében különösen televény szegedi földet, a lélek és a tudás ekéjével szántotta azt, lelkének sugallatát követve, lehajolt hozzá, *felemelte onnan a szegedi föld különleges, rubintos fényű virágát, a paprikát*, és a paprika felemelte Méltóságodat a tudomány legmagasabb jutalomnak eléréséhez.

– Minden emberségesen gondolkozó ember szemében Méltóságod tudományos kutatásainak külön nagy értéke az, hogy *tudásának erejét nem a gyűlölet, halál és pusztulás, hanem az élet szolgálatába állította, és az emberiség javára érvényesítette, kiérdemelve ezzel a tudomány Nobel-díja mellett a józanság és szeretet Nobel-díját is.* (Éljenzés.)

– Siettünk Méltóságodnak átnyújtani a díszpolgári oklevelet, mert azt akartuk, hogy *Méltóságod a Nobel-díj átvételénél Stockholmban már mint Szeged díszpolgára jelenhessék meg*, és hogy ezen a felemelő ünnepségen Méltóságod maga mellett érezze *Szeged egész közönségének lelki jelenlétét.* (Nagy éljenzés.)

– Nem volna teljes ünnepi megnyilatkozásunk – fejezte be beszédét meghatott figyelemben a polgármester –, ha emlékezésünk szárnya nem rebbenne *a dóm kriptája felé*, ahonnan a város legnagyobb barátjának, gróf Klebelsberg Kunónak szelleme helyeslően int felénk, mintha azt mondaná, hogy *veletek vagyok, veletek örvendezek, hogy Szent-Györgyi Alberttel megajándékozhattalak titeket.*

– Szent-Györgyi Albert professzor úr Szeged doktora és díszpolgára, jelen tudományos életünk *Albertus Magnusa*³⁶, kézszerításon keresztül fogadja Szeged város közönségének szívélyes, marasztaló üdvözlétét.

Szent-Györgyi professzor hitvallása

A lelkes tapsokkal kísért beszéd után dr. Szent-Györgyi Albert átvette a polgármestertől a bőrtokba zárt díszpolgári diplomát, és csendes, megilletődött hangon, néma csendben, de a helyeslés gyakran feldübörgő tapsai közben beszélni kezdett.

– Mély megilletődéssel köszönöm meg ezt az oklevelet –, kezdte elfogódott, a bensőség melegével átítatott egyszerű hangon –, mellyel engem a város szeretete és nagylelkűsége a legmagasabb polcra emelt, melyre a város polgárát emelheti. E díszpolgárság külső jele annak, hogy elértem a legmagasabb kitüntetés, amit elérhet ember: polgártársai szeretetét. (*Taps.*) Eddig azt hittem, hogy a legtöbb, mit ember elérhet: egy tisztas sírhely. De nekem ennél a sors többet juttatott, egy helyet polgártársaim szívében.

– De kétség is tölt el az öröm és a meghiúsultság mellett, mert az én nevem a szegedi díszpolgárok sorában olyan nagy nevek mellé kerül, amelyekkel magát nem mérheti. Megnyugvást abban a gondolatban keresek, hogy ez a kitüntetés nemcsak nekem, az én csekély személyemnek szól, hanem *annak a kultúrmunkának, melynek közkatona vagyok*, és a közgyűlés a kultúra és tudomány helyét akarta megjelölni a város életében ezzel a díszpolgári oklevéllel.

– De azt a helyet, melyet a város a maga életében a kultúrmunkának szánt, ezt a helyet a város már régen tettekkkel jelölte ki. Mikor a világháború megfosztotta vagyonától, fojtó határokkal vette körül, s szinte elvette tőle a lélegzés lehetőségét, akkor *ez a város a legnagyobb megpróbáltatás idején életét és biztonságát nem drótsövényekben kereste, hanem megnyitotta kapuit a tudás, az új igazságok előtt*, akkor ez a város legnagyobb áldozatok árán hajlékot adott az egyetemnek, melyet mások elüldöztek.

Ez a város – Klebelsberg szavát követve – helyét a nap alatt a kultúra békés fegyvereivel akarta kivívni.

³⁶ Nagy Albertja. Albertus Magnus (1193–1280), német teológus, filozófus, polihisztor. Szintetikus, enciklopédikus gondolkodóként utókorától a *Doctor Universalis* melléknevet kapta.

– Ez a város idő előtt bizonyosságát adta *hitvallásomnak*, hogy az önvédelem egyetlen biztos fegyvere *a mások iránti jóakarat; hogy jóléthez csakis becsületes, önzetlen munka, építés és összefogás, nem pedig kurjongatás, civakodás és rombolás vezet (Lelkes taps.)*, hogy az egyetlen, ami bennünket elesettségünkben felemelhet, létjogosultságunkat a nagyvilág előtt szegénységünkben is bizonyíthatja, *az a kultúra, a tudás, a tudomány és a művészet*, melyben egyforma szava van kis és nagy nemzeteknek. *Ha e város példáját a nemzetek is követnék, ma az emberiség egy boldogabb jövőnek nézne elébe.*

– Boldog vagyok – folytatta az őszinte érzéstől áttüzesedett hangon –, ha munkám csak kis mértékben is leróhatta *a tudomány és az egyetem háláját e város iránt*, s hogy a véletlen úgy akarta, hogy éppen az én szerény igyekeztem legyen újabb példája annak, hogy *a tudomány ma még elvont eredményei ott állhatnak már holnap a földműves mellett*, megkönnyítve neki verejtékes munkáját, *hogy a szellemi munka éppúgy nélkülözhetetlen téglája egy nemzet épületének, mint a földműves fáradozása; hogy a hazáért dolgozni nem a jel-szavak hangoztatásával, az ellentétek kiélezésével, de a békés, becsületes kezek munkában való összeforrása által lehet.*

– Akik az én érdemeimet oly jó indulattal méltatták, leginkább azt emelték ki, hogy most először történt, hogy igazán magyar ember kapta a Nobel-díjat. Ha nekem kellene a történelekről számot adni, én inkább azt emelném ki, hogy az én emlékezetem óta *először történt, hogy egy város és egy ország oly osztatlanul örült egy még élő fia sikerének.*

Ez az öröm mintha egy pillanatra egy nagy kultúregységgé forrasztotta volna mindazt, aki magyar. S ebben az örömben az én szegedi polgártársaim teljes szívvel osztoztak, nekem megsokszorozva a boldogságot. Ez az öröm *a Nobel-díjat Szeged családi ünnepévé tette*, és a díszpolgári oklevél *külső megpecsételése ennek a mi közösségünknek, mely ezentúl csak szorosabbra fűződhet. (Lelkes taps.)*

Nem tudok érte mást tenni, *mint tovább dolgozom; nem tudok mást tenni, mint az én soha el nem múló hálámat és szeretetemet, fogadjátok ezt cserébe tőlem.*

A megrázó, élményszerű beszéd után ismét percekig zúgott a taps, a közgyűlés közönsége felállva ünnepelte Szeged díszpolgárát, aki meghatva hajolt meg a város parlamentje előtt.

Az ünnepi közgyűlést a főispán zárta be.

– Ünnepi szívvel jöttünk – mondotta –, ünnepi szívvel távozzunk. Megadtuk városunk polgárának azt a legnagyobb mérvű tiszteletet, amit a város adhat. Apponyi Albert, Klebelsberg Kuno, Gömbös Gyula, Glattfelder Gyula mellé Szent-Györgyi Albert nevét is beírtuk a város aranykönyvébe.

És aranybetűkkel vésődik a neve minden szegedi polgár szívébe is. Szolgáljon az ő példája útmutatásul, hogy *a közjóért hittel, kitartással, áldozatkészséggel végzett munka a legnemesebb hála azért az ajándékért, hogy a földön vagyunk*, és nyújtson ösztönzést mindnyájunknak, hogy tehetségünkhöz képest soha meg ne szűnjünk a közért munkálkodni.

Most a *Himnusz* zengett fel a karzaton, és közgyűlés véget ért.

A városatyák, a vendégek odasereglettek Szent-Györgyi Albert köré. Mindenki boldog volt, aki megszoríthatta a kezét.

SZOMBAT, 1937. DECEMBER 11.

A svéd király a Rákóczi-induló hangjai mellett adta át Szent-Györgyi Albertnek az első magyar Nobel-díj aranyérmét

*A szegedi egyetem tudós tanárának nemzetközi dicsősége a stockholmi
akadémia pénteki ünnepén*

(A Délmagyarország munkatársától.)

Pénteken délután öt óra ötvenkét perckor elhalt a zene a rádió hangszórójában. Néhány pillanatil csak a váltakozó áram monoton, finom zúgása hallatszott, azután megszólalt a szpíker, jelentve, hogy a stúdióból a rádió szalonzenekara játszott részleteket Lehár *Éva* című operettjéből.

– Tizennyolc órakor – mondotta –, tehát nyolc perc múlva, *helyszíni közvetítést adunk Stockholmból, a Nobel-díj átadásáról...* újból csend, amelyet csak az ismert szünetjel szaggat kisebb részekre. Közben még egyszer jelentkezik a szpíker, és közli, hogy a stockholmi ünnepség kissé elhúzódott, ezért a rádió helyszínre küldött munkatársa csak öt perccel a program szerinti idő után kezdi meg tudósítását.

Nemsokára aztán megszólal Svédország fővárosából Knebel Miklós pápai kamarásnak a hangja. Először *a nagy esemény színhelyét* ismerteti. Megtudjuk, hogy a Nobel-díjat a svéd akadémia gyönyörűen földíszített zenetermében adja át *Gusztáv svéd király* a kitüntetett tudósoknak. A hatalmas terem zsúfolásig megtelt. Ott van a tudományos világ számos előkelősége, és ott van a svéd társadalom elitgárdája. Kinn az utcán nagy pelyhekben hull a hó, amely vas-tag takarót borít a házakra és az utcákra. De benn a zeneteremben tavaszt varázsolt a sok dísznövény.

A középén *a svéd király*, és körülötte egész családja. Az ünnepély pontosan öt órakor kezdődött, kezdetét kürtzó jelezte. Először a király foglalta el családjának tagjaival együtt a helyét.

A Nobel-díjjal kitüntetett tudósok csak ezután vonultak be a terembe, hogy a király felállással üdvözölhesse azokat, akik tudományos munkájukkal, nagy jelentőségű eredményeikkel kiérdemelték ezt a tiszteletadást. Azután bevonult a diplomáciai testület. A követek között a Stockholmban annyira népszerű Matuska Péter magyar követ feleségével együtt.

A közönség soraiban ül Szent-Györgyi Albertné leányával. Mosolyogva nézi az urát, aki az öt Nobel-díjas között foglal helyet. Néha visszamosolyog leányára és feleségére...

Az előadó közben a kémiai Nobel-díj nyerteseinek, Karrer és Haworth professzoroknak a munkáját méltatja.

Most kerül sor Szent-Györgyi professzorra. A királynak átadják az oklevelet, az aranyérmét és a borítékot, amely a Nobel-díjról szóló csekket rejt magában. Megszólalnak a harsonák, a király feláll a helyéről, Szent-Györgyi professzor ott áll előtte, és mély meghajlással fogadja a király feléje nyújtott kezét. *Dübörögve zendül fel a tapsorkán.* Szent-Györgyi professzor megilletődve veszi át a kitüntetés szimbólumait. Aztán megkezdődnek az *üdvözlések*. A svéd akadémia előadója üdvözli először a magyar tudóst. Svédül beszél. Rövid beszédében gyakran csendül fel az ismerős szó: „*vitamin-cé*”.

Most a király beszélget néhány pillanatig Szent-Györgyi Alberttel, aki aztán mély meghajlással távozik, és elfoglalja ismét a helyét. A zenekar játszik, közben a rádióriporter ismerteti Szent-Györgyi Albert pályafutását. Az akadémia előadójának a beszédét hallani ezután ismét. Hosszabb, szakszerű előadásban ismerteti a *három tudós eredményeit*, amelyek bizonyos vonatkozásban kapcsolatosak egymással. Különös hangsúllyal emeli ki Szent-Györgyi professzor *felfedezéseit*, amelyek a biológiai szervezetekben végbemenő égési folyamat számos részletét tisztázták, és nyújtottak új utat a további tudományos kutatások számára. Ismét feldübörög a taps, megharsannak a kürtök. Szent-Györgyi Albert arcán mély megilletődöttség látszik. A zenekar pedig rázendít Berlioz *Rákóczi-indulójára*. A magyar motívumok diadalmas akkordjai töltik be a stockholmi akadémia dísztermét. A király érdeklődve hallgatja a muzsikát. A keze önkéntelenül is veri a taktust trónszerű karosszékének támláján.

Odakint pedig szakadatlanul havazik. A svéd fővárost fényzőn borítja el, az utcákat villanygírlandok díszítik. *Stockholm ünnepet* ül. Népszerű királyának harmincéves uralkodó jubileumát együtt ünnepli az 1937-ik évi Nobel-díjak kitüntetettjeivel, akik ezen az estén a *király vendégei* lesznek.

A rádió tudósítója most Szegedről beszél, idézi Ferenc József mondását, hogy *Szeged szebb lesz, mint volt*, aztán megemlékezik a Tisza-parti metropolis nagy jótevőjéről, *Klebelsberg Kunóról*, aki a szegedi dóm kriptájában vigyáz szeretett városára, és akinek a szelleme most együtt ünnepel az egész

magyarsággal, hiszen Szent-Györgyi Albertet ő hívta meg a szegedi egyetemre, és így történhetett, hogy Szeged város díszpolgára vehette át ezen a felejthetetlen ünnepnapon a svéd királytól a gyönyörű aranyérmét. A Rákóczi-induló akkordjai lassan elhalnak. Halk kattanás hallatszik. Stockholmot kikapcsolták. Vége a helyszíni közvetítésnek. Már ismét csak a váltóáram finom monoton zúgása remeg a hangszórókban. Az egész világ tudományos és kulturális életének figyelme közben vette át egy szegedi tudós az első magyar Nobel-díjat.

Szent-Györgyi kutatásának méltatása

Az ünnepség alatt egymás mellett foglalt helyet [Clinton Joseph] Davisson [1881–1958] New York-i egyetemi tanár [a fizikai], [Karrer zürichi] és Haworth birminghami egyetemi tanár, a két kémiai Nobel-díj nyertese, Szent-Györgyi Albert az orvosi Nobel-díj nyertese és Roger Martin du Gard francia író, az irodalmi díj nyertese. [Georg Paget] Thomson [1892–1975] londoni egyetemi tanár [a fizikai díj másik nyertese betegsége miatt nem jelenhetett meg az ünnepségen, helyette az angol követ vette át a díjat. Szent-Györgyi érdemeit Hammarsten svéd egyetemi tanár méltatta, többek között ezeket mondta:

– „A Szent-Györgyi által felállított új tételek teljesen új helyzetet teremtettek a kémiában. Szent-Györgyi elméletei és kísérletei magyarázták meg a katalizációnak eddig teljesen ismeretlen lefolyását. A katalizátorok egyik legfényesebb tulajdonsága, hogy a fényenergiát használják fel saját alakításukra és növelésükre. Legjobban szeretnék kizárólag Szent-Györgyi professzor felfedezéseiről beszélni, de a dolgok megértéséhez elengedhetetlenül szükséges, hogy az ő kutatásának előzményeit is ismerjük. Ezután Hammarsten egyetemi tanár részletesen ismertette Szent-Györgyi Albert kutatásainak főbb mozzanatait. Hammarsten először svéd, majd rövidebben angol nyelven mondotta el méltató beszédét, amelynek elhangzása után *Szent-Györgyi Albert* felemelkedett helyéről, a király elé ment, és látható megindultsággal vette át a király kezéből a díszes aranyérmét, az oklevelet és a csekket tartalmazó pecsétes borítékot. Amikor a király kezet fogott Szent-Györgyi Alberttel, a közönség viharos tapsal köszöntötte az 1937-ik évi orvosi Nobel-díj nyertesét. A zenepalota előtt óriási tömeg várta sűrű hóesésben a Nobel-díjasok megjelenését, akiket viharos lelkesedéssel köszöntött, amikor kiléptek a kapun.

A díszvacsora

A városháza aranytermében este fél 9 órakor tartották meg az ünnepi lakomát. A vacsorán megjelent a svéd trónörökös és a királyi család sok más tagja.

A diplomáciai testület tagjai közül megjelent Matuska Péter magyar követ feleségével, továbbá az angol, svájci és a francia követ, a norvég ügyvivő, Pettersson magyar főkonzul, a svéd külügy- és közoktatásügyi miniszter. Megjelent a vacsorán Das, Szent-Györgyi tanár volt indus tanítványa is, aki egy évet Szegeden töltött a Dóm téri intézetben, és aki most Stockholmban folytatja tanulmányait. A díszvacsora után tíz órakor a stockholmi diákszövetségek rendeztek estélyt a városháza kék termében, amelyen megjelentek a díszlakoma résztvevői. Szent-Györgyi Albert a kötelező Nobel-előadást szombaton délben tartja meg az orvosi kar patológiai intézetében, az előadás után részt vesz a svéd egyetem rektora által tiszteletére rendezett ebéden.

VASÁRNAP, 1937. DECEMBER 12.

Szent-Györgyi Albert a svéd király estebédjén

Stockholm, december 11. Gusztáv svéd király szombaton este a Nobel-díjjal kitüntetett tudósok tiszteletére ebédet adott, amelyen az ünnepelteken kívül részt vett a királyi család tagjai közül Gusztáv Adolf trónörökös, Károly herceg, a király öccse és felesége, Ingeborg hercegnő, Gusztáv Adolf herceg feleségével, Sybill hercegnő, a trónörökös öccse, Vilmos herceg. Részt vettek azonkívül az érdekelt államok: Anglia, Amerika, Svájc, Franciaország és Magyarország követei, továbbá a kormány tagjai és igen sok polgári, katonai és udvari méltóság. Az ebédre mintegy 100 személyiség kapott meghívást. Az asztalnál Matuska Péter magyar követ jobbján Karrer Nobel-díjas tudós felesége, balján Dearing stockholmi amerikai követ ült. Az amerikai követtől balra ült Szent-Györgyi Albert, mellette Vigfors pénzügyminiszter. Szent-Györgyi Albertné mellett az egyik oldalon Maugras Rose francia követ, a másik oldalon Károly herceg, a király öccse ült. Asztalbontás után a király megszólítással tüntette ki a megjelenteket, és hosszasan elbeszélgetett a vendégekkel, akik a legjobb hangulatban a késő esti órákig maradtak együtt.

KEDD, 1937. DECEMBER 14.

Az emberiség békéjéről és a svéd–magyar barátságról beszélt Stockholmban Szent-Györgyi professzor

Stockholm, december 13. A svéd akadémia világraszóló ünnepe és a svéd király lakomája után *Holmgren*, az orvosegyetem rektora, *Szent-Györgyi Albert* tiszteletére ebédet adott, amelyen megjelent *Matuska Péter* követ

is. Vasárnap *Matuska* Péter magyar követ a Grand Hotel címertermében nyolcvanszemélyes estebédet adott. Matuska Péter köszöntötte a Nobel-díjas magyar egyetemi tanárt. *Szent-Györgyi* Albert meghatottan mondott köszönetet az üdvözlésért. Matuska Péter követ és felesége – mondotta – igazán nyolcmillió magyar szeretetreméltóságát és szívélyes vendégszeretetét egyesítik magukban. Amikor idejött, *nagyon félt* – mondotta –, *hogy kudarcot vall a Karolin-intézet tudósai előtt*. Félelme csak akkor szűnt meg, amikor látta, *milyen őszinte szeretettel fogadják*. Emlékeztetett arra, hogy *régi barátja Svédországnak, hiszen már negyedszer látogat el ide*. Részt vett a háborúban, és sok államot bejárta. Mindenütt azt tapasztalta, hogy *az emberek mind szeretik egymást, és segítenek egymáson, ha tudnak*. A háborús pszichózis és a gyűlölködés egyes helyeken csak azért van meg, mert az emberek nem ismerik egymást eléggé, mert mihelyt megismerik, szeretik is egymást. *Szent-Györgyi* professzor végül a svéd–magyar barátságra, a szebb jövőre, az *emberiség békéjére és megértésére* üritette poharát. Pohárköszöntője befejeztével az egybegyűltek lelkesen ünnepelték a Nobel-díjas magyar tudóst. A vacsora végén *Clarence von Rosen* magyarbarát svéd főrend köszöntötte Matuska követet és *Szent-Györgyi* professzort. *Szent-Györgyi* Albert hétfőn *Gusztáv* svéd trónörökösnel kihallgatáson jelent meg, és *Bayer-Krucsay* Dezső főkonzul kérésére átnyújtotta a trónörökösnek az *Archeologia Ungarica* 22. kötetét. A svéd trónörökös, aki élénken érdeklődik a régészeti tudományok iránt, nagy köszönettel fogadta az ajándékot, és felkérte *Szent-Györgyi* tanárt, hogy *Bayer-Krucsay* Dezső főkonzulnak tolmácsolja köszönetét.

SZERDA, 1937. DECEMBER 15.

Szent-Györgyi Albert ünneplése Göteborgban

Göteborg, december 14. *Szent-Györgyi* Albert a göteborgi svéd–magyar társaság meghívására, Matuska Péter magyar követ és felesége, valamint *Petterson* stockholmi magyar főkonzul és felesége társaságában Göteborgba utazott, ahová délután 3 órakor érkeztek meg. Este 7 órakor a Borze dísztermében nagy estély volt. *Björkmann*, a göteborgi orvoskamara elnöke üdvözölte *Szent-Györgyit*. *Szent-Györgyi* Albert ezután humorral és mély kedéllyel teleszótt beszédében méltatta a Nobel-díj jelentőségét, majd a svéd–magyar társaság működéséről szólt. *Szent-Györgyiék* szerdán reggel *Esbjerg* dán kikötővárosba mennek, ahonnan hajón Angliába, majd Tirolba utaznak.

SZOMBAT, 1937. DECEMBER 25.

Szent-Györgyi Albertről dolgozatot írt a IV. elemi

9 éves kisdíákok a Nobel-díjas tudósról és a vitaminról

(A Délmagyarország munkatársától.)

A közelmúlt napok egyikén, a belvárosi elemi fiúiskola IV. a) és IV. b) osztályai-ban magyarórát tartottak. Dolgozatot írtak a kis nebulók, és a két osztály érdemes tanítója: Barabás Jenő és Dózsa Imre egymással megállapodva, elhatározták, hogy Szent-Györgyi Albert professzorról íratnak dolgozatot. Fel is adták a leckét a tanító urak az izgatott növendékeknek – ez volt a megírásra váró dolgozat lényege: (...)

A dolgozatírásnak az szokott a folytatása lenni, hogy a tanító úr a tartalom és a külalak szempontjából osztályozza a dolgozatokat, és ráírja az érdemjegyeket. A belvárosi fiúiskola negyedik osztályos növendékeinek dolgozatát *nem osztályozzák a tanító urak.*

Egészen más, egészen kivételes elbánásban fognak részesülni ezek a dolgozatok. Erről az elbánásról Botond Lajos, a belvárosi községi elemi fiúiskola igazgatója az alábbiakat mondotta:

– A mi iskolánkban a növendékeinkkel rendszerint azt fogalmaztatjuk meg a magyar dolgozatírás keretében, amit a gyermekek átéltek. Az év elején tanultak a növendékek a paprikáról, és közben a C-vitaminról, Szent-Györgyi professzorról is magyarázott nekik a tanítójuk. Most azután, hogy Szent-Györgyi Albert megkapta a Nobel-díjat, elhatároztuk, hogy róla íratunk dolgozatot. Nagy örömmel szolgál, hogy értesült a két negyedik osztály dolgozatairól a professzor, és kifejezte elutazása előtt azt a kívánságát, hogy *a legjobb dolgozatot 20 pengővel kívánja jutalmazni.* Amikor a világhírű tudós visszaérkezik Szegedre, elébe terjesztjük a tanfelügyelőség útján a dolgozatokat, és ő maga választja majd ki közülük azt, amelyik a legérdemesebb a jutalmazásra. Ezekben a napokban a belvárosi elemi fiúiskola negyedik osztályos növendékei körében nagy izgalom uralkodik. Türelmetlenül várják a kis nebulók, amikor hazatér Szegedre Szent-Györgyi Albert, akinek – szerintük – bizonyára az lesz az első dolga, hogy a sok dolgozat közül kiválassza a legeslegjobbát...

Hartmann Mihály

CSÜTÖRTÖK, 1937. DECEMBER 25.

Miskolc köszönti Szent-Györgyi Albertet

Miskolc, december 22. Miskolc törvényhatósági bizottsága szerda délután Halмай Tibor polgármester elnöklésével ülést tartott. A napirend előtt

a polgármester megemlékezett arról a világsikerről, amely a magyarságot Szent-Györgyi Albert dr.-nak a Nobel-díjjal való kitüntetésével érte.

– Dr. Szent-Györgyi Albert nemes alakja Miskolc város előtt nem ismeretlen – mondotta –, mert 1915-ben a világhírű tudós innen indult el a harctérre, mint az itt állomásozó 65. gyalogezred önkéntese.³⁷ A polgármester indítványára a törvényhatósági bizottság egyhangú lelkesedéssel elhatározta, hogy Szent-Györgyi Albertet Miskolc város közönsége nevében meleg szeretettel táviratilag üdvözli...

KEDD, 1938. JANUÁR 4.

Szent-Györgyi professzor Svájcban pihen, és január végén tér vissza Szegedre

„Örökké felejthetetlen, álomszerűen szép napok voltak a stockholmi Nobel-ünnepségek”

(A Délmagyarország munkatársától.)

Egy hónapja van távol Szegedtől dr. Szent-Györgyi Albert professzor, aki december tizedikén vette át Stockholmban világraszóló ünnepségek fényében a Nobel-díjat. A stockholmi ünnepségek után a professzor Svájcba utazott családjával, és ott tölti a szabadságát. Szent-Györgyi professzor most, az újév alkalmából hosszabb beszámolót írt Demény Károlyéknak, felesége szüleinek. Demény Károly ny. államtitkár Budapesten, az első kerületben, a Napos út 3. szám alatt lakik. Ha Szent-Györgyiék Pestre mennek, itt szoktak megszállni, ide várják őket január közepére is. Demény Károlyné érdekes dolgokat mondott el a professzor külföldi útjával kapcsolatban a Délmagyarország munkatársának: – Éppen most kaptunk levelet a vejemtől, mondotta Demény Károlyné. Svájcban vannak, Beaufort városkában, a Montblanc tövében, és kitűnően telnek a napjaik. Ezt írják többek között: „Ideálisan lehet itt pihenni, már nagyon is ránk fért ez a pihenés. Egész nap *síelünk*, kitűnő az idő, és gyönyörű a hó. Egyes helyeken másfél méteres a hóréteg, nap nap után hatalmas területeket kalandozunk be. A hideg még tűrhető, mostanában 15 fokos hidegek vannak errefelé, de el vagyunk készülve sokkal szigorúbb hidegre is.” Arról írnak még a professzorék a levélben, hogy még most is a stockholmi szép napok hatása alatt vannak – *örökké felejthetetlen, gyönyörű, álomszerű napok voltak ezek* –, írták. Nem lehet leírni azt a pompát, amely ott körülvett bennünket. Majd ha hazatérünk, sokat beszélünk még mindenről.

³⁷ Az elnevezés megtévesztő, mert nem önként jelentkezőről van szó. A tartalékos tiszt-képzésben résztvevőket, a későbbi karpaszományosokat hívták akkor így.

Megemlíti levelében Szent-Györgyi professzor, hogy *január közepéig maradnak Svájcban*, onnan Bécsen át térnek vissza Budapestre, és előreláthatólag *január harmadik hetében érkeznek vissza Szegedre*. Szent-Györgyiék leánya szintén Svájcban tölti a telet, illetőleg az egyetemi szünidőt, de most nincs a szüleivel, hanem egy másik társasággal Oberbourgban tartózkodik. Az a professzor terve, hogy *Párizsig elkíséri leányát*, ha visszautazik Cambridge-be, és onnan jönnek haza. Szegeden már megkezdődtek az előkészületek Szent-Györgyi professzor ünnepestélyes fogadtatására. Közvetlen hazaérkezése után kerül sor arra, hogy az *egyetem díszdoktorává* avatja, és ekkor leplezik majd le a *Szent-Györgyi emléktáblát* az egyetem orvosi karán. Még elutazása előtt felkérte a professzort az Egyetemet és Főiskolát Végzett Nők Egyesületének szegedi csoportja, hogy tartson előadást új kutatásairól. Szent-Györgyi professzor megígérte, hogy hazaérkezése után megtartja az előadást az Egyetemet Végzett Nők Egyesületében.

KEDD, 1938. JANUÁR 11.

A színházi iroda hírei

Díszelőadás dr. Szent-Györgyi Albert tiszteletére. Holnap este a „Mignon” dr. Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas professzor tiszteletére díszelőadásban kerül színre. A világhírű magyar tudós hazaérkezett svédországi és svájci útjáról, a szerda esti díszelőadás lesz az első alkalom, hogy Szeged közönsége ünnepségben részesítse a világhírű professzort. A „Mignon” főszerepeit Anday Piroska, Szabó Ilonka, Farkas Sándor és dr. Szedő Miklós éneklék.

CSÜTÖRTÖK, 1938. JANUÁR 13.

Mignon

Anday Piroska, Szabó Ilonka, Szedő Miklós és Farkas Sándor vendégszereplésével

Díszes, ünnepi, valóságos díszelőadás volt szerdán este a színházban.³⁸ Szeged egy ünnepi operaelőadás keretében hódolt a stockholmi dicsőséges napok után munkahelyére visszatért Szent-Györgyi Albert professzor, a békés és teremtő szellemi munka nagy emberi hőse előtt, és a színház erre az alkalomra díszes

³⁸ Sziklai Jenő színigazgató október végén az elsők közt gratulált Szent-Györgyiének (l. Sándor János: A szegedi színjátszás krónikája. Szeged, 2003. 477.). A *Mignont* ő rendezte.

szereposztásban felelevenítette a „Mignon”-t. Hosszú évek óta nem hallottuk a szegedi színpadon Thomas³⁹ operáját, a nagy francia romantika korszakának ezt a hetvenéves dalművét, és valahogy ez az alkotás is példázza azt a gondolatot, amelynek jegyében – a szellemi együttműködés, a megértés, a gyűlölet nélkül való emberi szolidaritás eszméiben – Szent-Györgyi Albert dolgozik. Ez a szellem és ez a korszak volt az, amelyben a francia Thomas és a francia Gounod művészete állította az operaszínpadra mindörökre szóló megértéssel a német szellemiség leghatalmasabb alakjának, Goethének költészetét: a német „Wilhelm Meister”-t és a német „Faust”-ot. A drámaiságában is érzelmes, régóta kedvelt opera annyi éves szünet után most sem tévesztette el hatását. (...)

Az előadás előtt Sziklai igazgató köszöntötte a függöny előtt néhány szóval az egyik feldíszített földszinti páholyban helyet foglaló Szent-Györgyi profeszszort, akit a telt ház sokáig, az őszinte érzések forró bensőségével ünnepelet.

CSÜTÖRTÖK, 1938. JANUÁR 13.

Elkészült az egyetem Szent-Györgyi emléklakettje

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi egyetem orvostudományi kara, amikor megérkezett a híre annak, hogy dr. Szent-Györgyi Albert professzor kapta meg az idei orvosi Nobel-díjat – mint ismeretes –, elhatározta, hogy az orvostudományok díszdoktorává avatja a világhírű professzort, ugyanakkor elhatározta azt is, hogy a Nobel-díjas professzor emlékét művészi plaketten örökíti meg. A kar határozatát az egyetemi tanács azonnal felterjesztette a kultuszminisztériumhoz, miután az egyetem valakit csak az államfő hozzájárulásával avathat tiszteletbeli doktorrá. Az egyetemen arra számítanak, hogy a kormányzói engedély január végén, legkésőbb február elején megérkezik Szegedre, és akkor megtartják az egyetem díszülését, amelyen ünnepléses formák között díszdoktorrá avatják dr. Szent-Györgyi Albertet. Ugyanakkor avatják fel az emléklakettet, amelyet a kar megbízásából Szentgyörgyi István, a Corvin-koszorús szobrász, a budapesti Horthy Miklós-hídnál felállított tengerészemlékmű alkotója készített, mégpedig a szép ügy iránti lelkesedésből, teljesen díjtalanul. A plakett most készült el, és már le is szállították Szegedre. Az életnagyságú bronzplakettet, amelyen a művész a Nobel-díjas professzor nagyszerűen sikerült arcmását mintázta meg, az orvosi kar tanácstermének falán helyezik el. A plakett felírása mindössze a következő: *Nagyrápolti Szent-Györgyi*

³⁹ A Mignon zeneszerzője Ambroise Thomas, szövegét Goethe: Wilhelm Meister tanulóévei című műve nyomán Jules Barbier és Michel Carré írta.

Albert. Szeged 1937. Az orvosi kar az állami pénzverdében megrendelte a plakett bronzba öntött kicsinyített mását, mivel a közönség köréből többen azzal a kívánsággal fordultak az egyetemhez, hogy szeretnének másolatot szerezni a művészi plaketteről. A kis bronzplakettek hamarosan elkészülnek.

PÉNTEK, 1938. JANUÁR 21.

Napi hírek

Előadások – Az Egyemet és Főiskolát Végzett Nők Egyesületének szegedi csoportja felkérte dr. Szent-Györgyi Albert professzort, hogy a Nobel-díj átvétele alkalmából szerzett benyomásairól előadás keretében számoljon be. A kiváló tudós pénteken este 6 órakor tartja meg előadását a Ferenc József Tudományegyetem bölcsészeti karának auditorium maximumában „A Nobel-díj kiosztása” címen. Ez lesz az első alkalom, hogy a Svédországból hazatért világhírű professzor személyesen szól Szeged közönségéhez. Az előadás során a szegedi közönség megtekintheti a Nobel-díj oklevelét, és azt az aranyérmet, amit a svéd király nyújtott át Szent-Györgyi professzornak.

SZOMBAT, 1938. JANUÁR 22.

„Erős a hitem, hogy az emberi jóság és a béke végül mégis győzedelmeskedik a pusztítás és a gyűlölet fölött”

Szent-Györgyi professzor nagyhatású előadása a Nobel-díjas ünnepegekről – „Stockholmban mindannyian a világbékéről és az emberi szolidaritásról beszéltünk, erre volna ma a legnagyobb szükség a földön...”

(A Délmagyarország munkatársától.)

Péntek délután zsúfolásig megtelt az egyetem bölcsészeti intézetének nagy előadóterme. Dr. Szent-Györgyi Albert professzor tartott előadást az Egyemet és Főiskolát Végzett Magyar Nők Egyesülete szegedi csoportjának felkérésére. Amióta Szent-Györgyi professzor Stockholmból hazaérkezett, ez volt az első alkalom, hogy megjelent a szegedi közönség előtt. A Nobel-díj kiosztásáról tartott, egyetemi meglátásokkal átszőtt rendkívül érdekes előadást, mintegy 6–700 főnyi hallgatóság előtt. Percekig tartó taps köszöntötte Szent-Györgyit, amikor elfoglalta helyét. A tudóst meleg szavakkal dr. Schmidt Henrikné, az egyesület elnöknője üdvözölte. Szent-Györgyi professzor azzal kezdte előadását, hogy amikor Szeged felé utazott, érezte, hogy hazajön. Újat nem tud mondani,

mert mindent elmondtak, megírtak már róla. Azt is megírták, hogyan adták át a Nobel-díjat. – Azt mondom most el, hogyan kap az ember Nobel-díjat – folytatta, és arról beszélt, hogy 1933-ban járt Stockholmban, és már akkor szó volt róla, hogy megkapja a kémiai Nobel-díjat. De erről akkor lemaradtam – jegyezte meg Szent-Györgyi derűtséget keltve. – Egyszer megjelentek a hírek a svéd lapokban is, hogy Szent-Györgyi a Nobel-díj jelöltje. Elküldték a lapot nekem is, a cikk mellett nagy fénykép volt. Csak az volt a baj, hogy a fénykép nem engem ábrázolt. Egy csinos, fiatal férfiarc mosolygott le a képről: nem én voltam... Azzal folytatta előadását, hogy tavaly októberben már félhivatalosan arról értesítették, hogy megkapja a Nobel-díjat.

Azon a napon, amikor megtörtént a döntés, izgatottan várta a telefon-értesítést. – Este fél 8 órakor csengett a telefon – mondotta a tudós. Nagyon izgatott voltam, mikor levettem a kagylót. Nem Stockholm jelentkezett, hanem az anyósom. Ez már nem volt jó jel. De ezúttal jó hírt közölt az anyósom: gratulált a Nobel-díjhoz. Azt hittem, hogy tréfál, de nem. Utána egy barátom hívott fel Stockholmból, és ő is gratulált... Ez már más, kezdtem igazán örülni. Par órával később már Hóman miniszter gratulált, ekkor már biztos voltam a Nobel-díjban, egy miniszter mégsem tréfál ilyen dologban... – Sok gond is jár a Nobel-díjjal – folytatta ezután. Most híres ember lettem. Eddig beszélhettem, amit akartam, összevissza gagyoghattam, nem volt baj. Most már nagyon-nagyon meg kell gondolnom, hogy mit beszélek.

Magyar Nobel-díjas tudósnak még nehezebb a helyzete.

– Az angol díjnyertes tudós mondhat akármit, az angol nemzet az marad, aki volt: nagy és hatalmas. De reánk, magyarokra, most felfigyelt a tudományos világ, vigyázni kell minden szavunkra. Arról beszélt azután a tudós, hogy sehol másutt nem volna ilyen nagy jelentősége a Nobel-díjnak, mint Svédországban. Ehhez kellett a nagy Nobel Alfred, egy nagy nemzet és a nagy, önfeláldozó emberi közösség érzése. Svédországban tudnak vigyázni a Nobel- pénzre – folytatta Szent-Györgyi. Ott nem sikkaszthatják el, nem kallódhat el, és még adóba sem foglalják le. A Nobel-díjjal kapcsolatban nem ismerik ott az adót, a díj kivitelénél sem számítottak fel adót. Arról beszélt ezután, hogy mi adja a Nobel-díj nagy tekintélyét. Hosszú hónapokig tartó tanácskozás előzi meg a Karolina intézet döntését, amelynek helyállóságában sohasem kételkedik a tudományos világ.

A Nobel-díj átadása is fényes ünnepség között zajlik le. A díj díszét adja az is, hogy az átadási ünnepségen megjelenik a király. A 80 éves svéd király nemcsak király, hanem őszinte, igaz ember is – jegyezte meg a tudós –, aki ezután a legfőbb mozzanatról: *a díjkiosztásáról* beszélt. – Már az állomáson kezdődik a cere-

mónia – mondotta. A svéd külügyminiszter képviselője fogadja, és a szállóban megkapja az utasításokat. Mindent a legapróbb részletekig, és minden jelölt mellé beosztanak egy úgynevezett vőfélyt. A díszteremben a svéd nemzet díszé-java, élén az ősz királlyal. Ilyenkor az embert borzasztó meghatottság érzése fogja el. Engem is elfogott az érzés: ebben a csúnya világban van egy sarok, ahol az emberi szeretet maradéktalanul érvényesül. Beszélt ezután Szent-Györgyi a kiosztásról. Amikor átadták a díjat, a Rákóczi-indulót játszotta a zenekar. Azért volt ez, mert kerülni akarják még ennél az aktusnál is a nemzetiségi szempontokat. Senkinek nem játszik a nemzeti himnusz, hanem valamilyen sajátos dalt, amely az országára emlékezteti. Kedves figyelem volt, hogy a Rákóczi-indulót játszották a magyar díjnál. – A kiosztásnál a diplomával és az aranyéremmel együtt a király átadja a Nobel-díjasoknak a díjat is – folytatta a tudós. Nem a pénzt adják át, hanem egy csekket, amelyet másnap lehet beváltani. Az ünnepegről az ünnepeltek elmennek táncolni, és könnyen megtörténhetik, hogy tánc közben elvesztenék a nagy pénzt, ha azt a zsebükben tartanák... Bankett is következett, amelyen nagy beszédek hangzottak el. Megrázó dolog volt, hogy mi, Nobel-díjasok, anélkül, hogy összebeszéltünk volna, mindannyian a világbékéről és az emberi közösségről beszéltünk. Úgy látszik, mindannyian éreztük, hogy erre volna a legnagyobb szükség ma a földön. Másnap a Nobel-díjas tudósunk előadást kellett tartania azokról a kutatásairól, amelyért a kitüntetést kapta. Szent-Györgyi előadásán olyan sokan vettek részt, hogy a folyosók is megteltek érdeklődőkkel. A királyi bankettéről beszélt még Szent-Györgyi, és elmondotta, hogy milyen közvetlen volt a királyi család. – A bankett végén a ruhatárba mentünk kabátunkért – beszélt Szent-Györgyi. Már indulófélben voltunk, amikor egy hátsó ajtón egyszerre csak megjelent a svéd trónörökös, és aziránt érdeklődött, hogy rendben van-e minden, megkaptuk-e a kabátunkat, kalucsninkat? Hát ezt a közvetlenséget nem lehet elfelejteni... A Luca-ünnepegről beszélt most Szent-Györgyi professzor. Az ünnepség királynőjét ő koronázta meg. – A leggyönyörűbb svéd leányt választottam – mondta.

SZERDA, 1938. JANUÁR 26.

A szabadtéri játékok karmesterafférja

Szent-Györgyi professzor vezetésével kedden küldöttség járt a polgármesternél

(A Délmagyarország munkatársától.)

Megírta a Délmagyarország, hogy Fricsay Ferenc, a szegedi katonazenekar karnagya néhány nappal ezelőtt levelet intézett dr. Pálfy József polgármesterhez,

és bejelentette, hogy visszavonul a város zeneéletének szolgálatától, lemond a Filharmonikus Egyesületnél és a Városi Énekkarnál betöltött karnagyi tiszt­ségéről is. A fiatal karnagyot – amint ez köztudomású – az készítette elhatározására, hogy a szabadtéri bizottság az idei Dóm téri játékok műsorában semmiféle szerepet nem szánt neki. Fricsay lemondása feltűnést keltett, és kedden délben dr. Szent-Györgyi Albert professzor vezetésével küldöttség jelent meg dr. Pálffy József polgármesternél. A küldöttség tagjai a Filharmonikusok Egyesülete választmányának tagjai közül kerültek ki. Dr. Szent-Györgyi Albert azzal kezdte beszédét, hogy a küldöttség a polgármestert mint a város első polgárát, mint a Filharmonikus Egyesület elnökét és mint ismert zenebarátot kereste fel. Hangsúlyozta, hogy Szegednek nagy kulturális érdekei fűződnek a fiatal tehetségek lelkesítéséhez, támogatásához, mert a fiatal tehetségek munkája nélkül nemigen tudna semmilyen téren sem zöldágra vergődni ez a város. Csak a legnagyobb elismerés hangján lehet megemlékezni azokról a szép eredményekről, amelyeket a fiatal Fricsay Ferenc ért el néhány év alatt a szegedi zeneélet szolgálatában. Mégis az utóbbi időkben olyan momentumok merültek fel, olyan mellőzések érték, amelyek alkalmasak arra, hogy elkedvetlenítsék, de azzal a veszéllyel is járnak, hogy megbénítják Szeged zeneéletét, miután a szegedi zenészek egy emberként állnak karmesterük mellett. Ennek a sérelemnek az a lényege, hogy a város a szabadtéri játékok idei műsorára tűzött Hány János című daljáték dirigensi tisztségét egy olyan fiatal karmesterre kívánja bízni, aki semmivel sem különb, nevesebb muzsikus Fricsaynál, akinek a szerepeltetését tehát elfogadható magyarázattal nem lehet megindokolni.⁴⁰ Senkinek, Fricsaynak sem lehetne kifogása az ellen, ha a *Hány János* vezényletét egy nemzetközi viszonylatban is nagynevű dirigensre bízna a város. – Szeged zenekedvelő közönsége azzal a kéréssel fordul a város polgármesteréhez – folytatta Szent-Györgyi professzor –, úgy is, mint a Filharmonikus Egyesület elnökéhez, hogy gondoskodjék arról, hogy a *Hány Jánost* Fricsay vezényelje, vagy pedig nyújtson olyan anyagi rekompenzációt a Filharmonikus Egyesületnek, amelyet Fricsay is, az egyesület is erkölcsi elégtételként elfogadhat. A polgármester válaszában kijelentette, hogy a legteljesebb megértéssel kezeli, és mindent el fog követni, hogy megoldhassa ezt a kérdést. Nagyon örül annak, hogy Szent-Györgyi vezetésével megjelent küldöttség olyan erkölcsi súlyt képvisel, amelyre biztosan támaszkodhat a kérdés elintézése alkalmával. Tisztában van azzal, hogy a felmerült kérdés nem Fricsay személyes ügye, hanem a város zenekultúrájának az ügye. De ettől

⁴⁰ Rubányi Vilmos (1905–1972) volt ekkor az Operaház karmestere, 1954–57 közt a Szegedi Nemzeti Színházé, 1958–71 közt a debreceni Csokonai Színház zeneigazgatója.

teljesen függetlenül Fricsayt személyileg is, de mint művészt is igen nagyra becsüli. Mindezek a szempontok készítetik arra, hogy minden erejével igyekezék a legmegfelelőbb megoldás megteremtésére. A küldöttség nevében Szent-Györgyi professzor köszönte meg a polgármester ígérését.

PÉNTEK, 1938. JANUÁR 28.

A szabadtéri karmesteraffér

A budapesti Operaház tagjai elégtételt kérnek Rubányi Vilmosnak

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szabadtéri játékok ismeretes karmesterafférja egyre szélesebb hullámokat ver. Legutóbb – mint ismeretes – dr. Szent-Györgyi Albert professzor vezetésével a Szegedi Filharmonikusok Egyesületének választmánya küldöttségileg kereste föl dr. Pálffy József polgármestert. A küldöttség élén a Nobel-díjas professzor azt mondta beszédében, hogy a szabadtéri játékok rendezőbizottsága részéről mellőzés érte a filharmonikusok karnagyát, Fricsay Ferencet, és kérte a polgármestert, hogy változtassa meg a határozatot, és bízza meg Fricsayt a műsorra tűzött *Háry János* dirigálásával, vagy pedig adjon olyan anyagi támogatást a filharmonikusoknak, amit Fricsay is elfogadhat erkölcsi elégtételül. Hangsúlyozta Szent-Györgyi, hogy nem merült volna fel kifogás, ha olyan karmestert szerződtenének, akinek a neve nemzetközi viszonylatban is fokozná a szegedi játékok vonzó erejét, de Rubányi Vilmost ilyennek nem tekinthetik. Az egyik budapesti napilap csütörtöki számában hosszabb cikkben foglalkozott a szegedi karmesterafférral, és az előzmények ismertetése után többek között ezeket írta: – Szent-Györgyinek ez a felszólalása igen nagy megütközést keltett az Operaházban, ahol rendkívül nagyra becsülik Rubányi Vilmos karmester valóban értékes képességeit. Nem tudják megérteni, hogy ezt a kitűnő karmestert, aki mindenkor mintaképe volt a korrektségnek, és soha mással, mint a művészetével nem törődött, miért éri Szent-Györgyi Albert professzor részéről támadás. Kijelentették az operaházi tagok, hogyha Rubányi Vilmos nem kap elégtételt, és nem ő fogja vezényelni a *Háry János* előadását, nem működnek közre a szegedi előadásokon. Ebben mindenki igazat is ad nekik. Ez a legkevesebb, amit pályatársukért, a nagytehetségű fiatal karmesterért megtehetnek. De gyakorlati szempontból is teljes naivitás az, amit a szegediek kívánnak. Egy nehéz műnek az előadását egy vagy két futólagos próba után nem lehet olyan karmesterre bízni, aki nem ismeri az együtttest, és sohasem vezényelte még ezt a művet. Csakis olyan dirigens

mellett tudják képességeiket teljes mértékben kifejtteni a művészek, akiknek vezetéséhez hozzászoktak. Színházi és főleg zenei körökben nagy érdeklődéssel várják a bonyodalom további fejleményeit.

CSÜTÖRTÖK, 1938. MÁRCIUS 17.

A paprika a rádióban

Szerdán délután helyszíni közvetítés készült a paprikakísérleti állomásról

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szerdán délután a rádió érdekes közvetítést vett fel viaszlemezre az újszegedi vegykísérleti és paprikakísérleti állomásról „Néhány szó a vitamindús magyar paprikáról” cím alatt. A közvetítést Budinszky Sándor, a rádió helyszíni közvetítési osztályának vezetője tartotta, és rendkívül érdekes, színes riportban számolt be a paprikakísérleti állomás működéséről és magáról a paprikáról. A felvétel délután fél öt órakor Szanyi [István] fővegyszer irodájából kezdődött. Budinszky Sándor a mikrofon előtt rövid bevezetőt tartott, azzal kezdte, hogy ismét Szegedről közvetít, ezúttal a világhírű paprika a közvetítés tárgya, az a paprika, amely világhírt szerzett Szegednek. Megemlékezett Szent-Györgyi professzorról, és közölte, a professor megígérte, hogy maga is interjút ad a közvetítés során. Ugyanakkor ijedten konstataálta, hogy a professor még nem érkezett meg. A következő pillanatban aztán jelentette, hogy az ablakon kitekintve, megpillantotta a világhírű Nobel-díjas professzort, aki kocsjából kilépve, szinte rohan fel a lépcsőkön. A következő percben már a mikrofon előtt állott Szent-Györgyi professor, és első szava, amelyet a hallgatóság a mikrofonon keresztül hallhat, a következő volt: – Kérem, szabad a mikrofon előtt pipázni? Budinszky Sándor nevetve nyugtatta meg a professzort, hogy a pipázás egyáltalán nem árt a mikrofonnak. Ezután kezdetét vette az interjú, amelynek során a professor lelkes szavakkal dicsérte a paprikakísérleti állomást, amely őt kísérleteiben hathatósan támogatta. Az interjú végén Budinszky Sándor megkérdezte a professzort, hogy foglalkozik-e továbbra is a paprikával? – Hogyne – felelte Szent-Györgyi –, a paprika olyan növény, amely szinte kiismerhetetlen és kimeríthetetlen. Szent-Györgyi Albert mikrofonoséta következett ezután, amelynek keretében Budinszky színes szavakkal ecsetelte az intézet működését. Elvezette a hallgatóságot a laboratóriumokba, ahol éppen Benedek László vegyszer górcsővön keresztül vizsgálta a paprikát; bemutatta az egyéb munkatermeket is. Az érdekes közvetítés során törént, hogy belépett a terembe egy paprikakikészítő, aki amiatt panaszkodott,

hogy paprikáját a malomban leminősítették, ami ellen tiltakozik. A kikészítőt nyomban a mikrofon előtt megnyugtatták, majd paprikáját hirtelen megvizsgálták, és közölték vele, hogy a minősítés bizony helyes volt. A közvetítés végén Szanyi fővegyész beszélt a paprika múltjáról, és ezzel, Budinszky Sándor záró szavai után a közvetítés véget ért. A közvetítést viaszlemezre vették fel, és szombaton délután adják le a hallgatók számára. Értesülésünk szerint a szegedi közvetítést Amerika számára is kisugározzák.

PÉNTEK, 1938. MÁRCIUS 18.

Szent-Györgyi Albert díszdoktorrá avatása

Budapest, március 17. A kormányzó a vallás, és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére megengedte, hogy a szegedi Ferenc József Tudományegyetemen dr. Szent-Györgyi Albertet kimagasló érdemei elismeréséül a bölcsészettudományok tiszteletbeli doktorává avassa, és részére a tiszteletbeli doktori oklevelet kiszolgáltassa.

Szent-Györgyi professzor előadásai a liege-i egyetemen. Szent-Györgyi Albertet, a szegedi egyetem Nobel-díjas professzorát a belga liege-i egyetem meghívta a „Franchi” tanszékre. Szent-Györgyi Albert a meghívást elfogadta, és ez év őszén néhány hónapot fog tölteni Belgiumban, mint a „Franchi” tanszék tanára. Erre a tanszékre a belga egyetemek kiváló külföldi fizikusokat és kémikusokat szoktak meghívni. Szent-Györgyi professzor a különböző belga egyetemeken fog francia és holland nyelven előadásokat tartani. A párizsi Francia Biochemiai Társaság arról értesítette Szent-Györgyit, hogy ezévi ülését kivételesen Liege-ben fogja megtartani, hogy ott a Nobel-díjas tudós elnöklete alatt tanácskozassék.

CSÜTÖRTÖK, 1938. ÁPRILIS 7.

Csütörtökön délben avatja a szegedi egyetem díszdoktorrá a Nobel-díjas Szent-Györgyi Albertet

Szerdán este lampionos szerenádott adott az Egyetemi Énekkar

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi Ferenc József Tudományegyetem csütörtökön avatja a matematikai és természettani tudományok *honoris causa* doktorává dr. Szent-Györgyi Albertet, az egyetem Nobel-díjjal kitüntetett tudós professzorát. Az avatás ünnepélyes keretek között, az egyetem díszközgyűlésén történik meg.

Az ünnepély fél 12-kor kezdődik az egyetem aulájában. A díszközgyűlést dr. *Gelei* József rektor nyitja meg, majd dr. *Fröhlich* Pál professzor, a matematikai és természettudományi kar dékánja ismerteti az előzményeket és azokat az okokat, amelyek a tudománykart arra készítették, hogy előterjesztést tegyen a Nobel-díjas professzor díszdoktorsággal való kitüntetésére. Ezután Szent-Györgyi professzor leteszi az előírt fogadalmat, utána az egyetemi tanács doktorra fogadja Szent-Györgyit, akihez a rektor intéz üdvözlő beszédet. Végül dr. *Szent-Györgyi* Albert megköszöni az egyetemtől kapott kitüntetést. Az ünnepi díszközgyűlés előtt és után a Lengyelországba készülő Egyetemi Énekkar énekl el a Hiszekegyet és a Himnuszot.

Szent-Györgyi Albert ünneplése már szerdán este megkezdődött. Az esti gyorssal Szegedre érkezett a kormány képviselőjében dr. *Szily* Kálmán államtitkár, a kultuszminisztérium egyetemi osztályfőnöke, aki dr. *Glattfelder* Gyula megyés püspöknél szállt meg. A megyés püspök Szent-Györgyi Albert és Szily államtitkár tiszteletére este szűk körű vacsorát adott a püspöki palotában. Kilenc óra után néhány perccel felvonult a püspöki palota Gizella* téri homlokzata elé az Egyetemi Énekkar Kertész Lajos karnagy vezényletével, és *lampionos szerenád*ot adott Szent-Györgyi Albert tiszteletére. A Nobel-díjas professzor a megyés püspök és a kultuszállamtitkár társaságában megjelent a püspöki palota erkélyén és onnan intett köszönetet a szerenádért az Egyetemi Énekkarnak, amelynek tagjai és velük együtt a Gizella téren egybegyűlt nagyszámú közönség lelkesen megéljenzte Szent-Györgyi Albertet.

PÉNTEK, 1938. ÁPRILIS 8.

Szent-Györgyi Albert: a szegedi egyetem díszdoktora Nagyszabású beszédek a szegedi egyetem felejthetetlen ünnepén

„Az emberiség jobb jövőjéért békésen egymás mellett kell élnünk, és nem az a lényeg, hogy a magunk nemzetiségét vagy pártját helyezzük mindenki más fölé, hanem az, hogy a tudást helyezzük a tudatlanság fölé, a szeretetet a gyűlölet, az építést a rombolás fölé!”

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi egyetem csütörtökön délben avatta a bölcsészstudományok díszdoktorává az *alma mater* büszkeségét, a Nobel-díjas dr. *Szent-Györgyi* Albert professzort.

* Ma Aradi vértanúk tere.

A díszdoktoravató gyűlés fényes külsőségek között folyt le a lobogódíszbe vont központi épületben. Egymás után érkeztek a meghívottak, az egyetemek, a tudományos intézetek és a hatóságok képviselői, valamint a közönség szái.

Az egyetem aulájában az egyetemi tanács emelvényén leleplezésre várt az a művészi bronzplakett, amelyet az orvoskar professzorai készítették a Nobel-díjas professzorról. Az emelvényen szemben, az első széksor közepén foglalt helyet dr. Glattfelder Gyula megyés püspök, mellette dr. Szily Kálmán államtitkár a kultuskormány képviselőjében. Mellettük, jobbról és balról dr. Pálffy József polgármester, dr. vitéz Imecs György főispán, dr. Konczwald Endre táblaelnök, dr. Csikesz Sándor, a debreceni egyetem rektora, dr. Belák Sándor, a budapesti egyetem orvoskari dékánja, dr. Imre Sándor, a műegyetem képviselőjében, dr. Berde Károly, a pécsi egyetem professzora, dr. Zombory Jenő főügyész, dr. Löw Immanuel főrabbi, felsőházi tag, dr. Buócz Béla rendőrfőkapitány-helyettes, dr. Mansfeld Béla, a pécsi egyetem orvoskarának dékánja, dr. Joó Gyula dékán és dr. Rátz Béla professzor, a kecskeméti jogakadémia képviselőjében, dr. Bruckner Győző, a tanárképző főiskola képviselőjében. Bakó László református lelkész, dr. Paraszky Gyula járásbírósi elnök, Szepessy Aladár pénzügyigazgató, Szüts Ferenc postafőigazgató, Tóth Tibor MÁV üzletigazgató, Koltay Alajos tanügyi főtanácsos, dr. Endrey Béla hódmezővásárhelyi polgármester, dr. Beretzk Pál vásárhelyi polgármester-helyettes és még számosan. Mögöttük zsúfolásig megteltek a széksorok, a terem hátsó részében az egyetemi ifjúság helyezkedett el.

A díszülés

Fél tizenkettő óra után vonult be az aulába dr. Gelei József rektor vezetésével az egyetem tanácsa, és megjelent a professzorok között dr. Szent-Györgyi Albert, aki frakkot öltött erre az alkalomra, és az emelvény előtt elhelyezett karosszékekben foglalt helyet. Néhány másodperc múlva felhangzott a Hiszek-egy az Egyetemi Énekkar előadásában, majd megkezdődött a díszközgyűlés. A rektor néhány szóval üdvözölte a megjelenteket, majd dr. Fröhlich Pál dékán részletesen ismertette az előzményeket. Elmondotta, hogy a matematikai és természettudományi kar *egyhangú határozattal* foglalt állást Szent-Györgyi díszdoktorsága mellett. – Szinte fölösleges megindokolni a kar elhatározását – mondotta a dékán –, hiszen *Szent-Györgyi Albert személyében először ért magyar tudóst a Nobel-díj kitüntetése*. Szent-Györgyi tudományos kutatásai nemcsak elméleti, hanem nagy jelentőségű gyakorlati eredményeket is hoztak. Szent-Györgyi Albert kitüntetése dicsősége az egyetemnek is, a nemzetnek is.

Szent-Györgyi professzor ezután letette a *fogadalmat*, majd ismét a dékán szólalt fel. Kifejtette, hogy a díszdoktorságnak három előfeltétele van.

Az egyetem vagy a *tudományok fejlesztése* terén szerzett érdemeket, vagy az *egyetem érdekében végzett kiváló szolgálatokat* jutalmazza ezzel a kitüntetéssel, vagy pedig *rendkívüli ünnepélyes* alkalommal avat díszdoktorrá. Még eddig soha nem fordult elő, hogy *valaki mind a három előfeltételnek megfeleljen*. Szent-Györgyi Albert az első, aki mindhárom jogcímet megszerezte ehhez a kitüntetéshez.

Szent-Györgyi professzor ezután a rektorhoz lépett, aki kézfogással fogadta a bölcsész tudományok díszdoktorává. A négy dékán hasonlóképpen kézfogással avatta doktorrá a Nobel-díjas tudóst.

Gelei József beszéde

Most dr. Gelei József rektor intézett magas szárnyalású beszédet az egyetem új díszdoktorához. Azzal kezdte, hogy a jelen évszázad magyar történetének két kiemelkedően fontos eseménye volt, az egyik a *limanovai* ütközet, amely 1914. december 5-én zajlott le, és amelyben a *magyar kard* dicsőséggel döntötte el a világháború felét. A másik jelentős esemény időpontja *1937. október 28.*, amikor a Nobel-bizottság meghozta döntését. A magyar kardnak és a magyar teremtő észnek – mondotta a rektor –, ennek a *mi kettős jobbik énkünknek* ez volt a két legutolsó elismerése, két legutóbbi diadala, és mindkettő nyomott, fojtott hangulatból rázott fel bennünket.

A rektor ezután markáns színekkel festette le azt a *mármoros hangulatot*, amelyet a Nobel-bizottság döntése keltett az országban. *Szent-Györgyi Albert világhírnevet adott a szegedi egyetemnek, a szegedi paprikának*. Az egész ország lelkében kivirágzott a hála és a mármoros szándék, *viszonozni valahogy ezt a nagy ajándékot*. A szegedi egyetem tanárainak lelkében szinte egyszerre született meg az elhatározás, hogy a Nobel-díjas kartársat a díszdoktorság ékességével kell felruházni. Azóta – folytatta a rektor – az október napi eseményből az idők sorain magyar szívünkben magyar történelem lett. Te, kedves barátom, *bevonultál a magyar történelem nagyjai közé*. És most sikered, békés munkád nagy jelentőségének láttán, veled sóhajthatnánk fel, vajha az a kincs, az a megtakarított vagyon, amelyet ez a nép a hon oltárára áldoz, mind, vagy legalább is túlnyomó részben *a szellem teremtő munkájának támogatására fordíthatnák*. Azonban ha nézzük azt, hogy a nemzet történelmét a tudósok, az írók, hitszónokok, államférfiak és hadvezérek egyaránt írják és csinálják, de talán sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy *a tudomány csak közben-közben tudott szóhoz jutni*, a hit csak ritkán hirdette a békét, az író és államférfi csak rövid ideig vezethette népét a boldog fejlődés útjain – el kell ismernünk, hogy

a legtöbb szóhoz a hadvezér jutott, és legtöbb áldozatot mindig a hadsereg követelt. Hogy van az, hogy se író, se tudós, se hitszónok, se államférfi nem tud azon a történelmi sorson változtatni, hogy a népek végül is ne a hadvezérek kezére kerüljenek.

Miért nem tudjátok ti, az élet alaptitkainak kutatói, a béke szérumát vagy vitaminját feltalálni, miért van az, hogy a nemzeti élet végső oxidációja legtöbbször a kard élén és a honnak vérrel szentelt porában következik be. A felelet erre csakis abban van, hogy egyfelől ismerjük fel a történelmet, a maga változhatatlan valóságában, és ismerjük el azt is, hogy a történelem alanya az ember is, lényegében épp oly változatlan, és változtathatatlan, mint történelme.

Sajnálattal állapította meg ezután a rektor, hogy a magyar nemzet közvagyonát a történelem folyamán legtöbbször a hadvezérek, a háborúk emésztették fel, de magyar szempontból annál nagyobb dicsőséget jelent, hogy a magyar szellem megmaradó fillérekből is világsikerrel üzte a tudományok művelését.

A rektor nagy tapsal fogadott beszédében végül arra kérte a Nobel-díjas professzort, hogy messze hallatszó szavával mindig hirdesse a magyar igazságot. Majd átnyújtotta a rektor a Szent-Györgyi emlékplakett kicsinyített mását, miközben Fröhlich dékán elvonta a leplet a nagy plakett elől.

Szent-Györgyi professzor beszéde

Ezután Szent-Györgyi Albert mondotta el megrázó hatású hitvalló beszédét.

– Mély megilletődéssel veszem át ezt a díszdoktori oklevelet – kezdte –, a legnagyobb kitüntetést, amit egyetem adhat, az egyetem, amely maga a legmagasztosabb intézmény, amelyet a társadalom eddig magából kitermelt, melynek működését immár hét évszázad koronázza. Az egyetem lényegében még ma is az, ami volt évszázadokkal azelőtt, első alkotásának idején a professzorok gyülekezete és az azok körött csoportosuló, tudást kereső ifjúság. A „professzor” mivoltát neve is mutatja. A „confessor” az, aki magában titkon gyón. A „professzor” a szó értelménél fogva az, aki nyíltan gyón, nyíltan tesz hitvallást a maga legbensőbb meggyőződéséről, aki keresi a tudást, az igazságot és ha azokat megtalálja, azokról félelem nélkül tesz nyíltan tanúbizonyságot, tekintet nélkül minden külső hatalomra.

– Az igazságoknak ez a törhetetlen keresése és szeretete, a szellemi szabadság az egyetem éltető levegője, és az egyetem is csak addig élhet és tarthat számot magas helyére, amíg ezen hivatásának eleget tesz, és nem adja el magát a nap divatos jelszavainak, pártnézeteket helyezve az örök igazságok helyébe.

– Erre a magasztos hivatásra: az igazság törhetetlen kérésére és félelmetlen hirdetésére a professzort maga az állam is kötelezi – folytatta. Ezt az állam azáltal juttatta kifejezésre, hogy két hivatás viselőivel szemben, *a professzorral és a bíróval szemben*, megvonta önmagától a jogot, hogy e két hivatás viselőit állásukból idő előtt elbocsáthassa. Evvel az állam *nemcsak biztosítja a professzort és a bírót, egyben kötelezi őket, hogy mindig csakis legbensőbb, legigazabb meggyőződésüket hirdessék.*

– Ezek körül a nyílt hitvallók, professzorok körül csoportosul az ifjúság, a nemzet virága, hogy tudásvágyát kielégítse, és magát az életre, a tudás esz-
közeivel fegyverezze. Itt az egyetemen forr egybe az öregek bölcsessége a fiatalok tudásvágyával, az öregek élettapasztalata a fiatalság tüzével. *Az egyetem az emberiség legdrágább kincsének, a tudásnak fáklyavivője, a legszebb érzések és vágyak kielégülésének helye, az örök igazságok, mély meggyőződés, tudás keresésének a tanításnak és tanulásnak tűzhelye, ahol nincs keresnivalója a tülekedő pártharcoknak és gyűlölködésnek.*

A mai háborgó világban különösen megkerülhetetlen menhelye az egyetem a megnyugvásra váró életnek. Ha széjjelnézünk a nagyvilágban, úgy azt látjuk, hogy a nemzetek közti viszonyt *gyűlölet, félelem, uralomvágy, önzés uralja*, hogy mindenki a *saját fáját, nemzetiségét és nyelvét akarja a másik fölébe helyezni*, hogy a polgárok világszerte békés munkájuk gyümölcseiből a pusztítást kovácsolják. Az egyetem a maga sok évszázados történelmével, *a nagy közös emberi ideálok szolgálatával fölötté áll a történelem pillanatnyi ingadozásainak, és megmutatja azt az irányt, amely felé az emberiség jobb jövője fekszik.* Ez a nagy történelmi távlat azt tanítja, hogy *nem állhatunk mindannyian egymás fölött, hanem egymás mellett kell hogy éljünk, ha békeségben akarunk élni és hogy nem az a lényeges, hogy a magunk nemzetiségét, fáját vagy pártját helyezzük mindenki más fölé, hanem hogy a tudást helyezzük a tudatlanság fölé, a képességet és szaktudást, tehetséget – a protekció és pártérdem fölé, a szeretetet a gyűlölet fölé, a megértést a marakodás, az építést a rombolás fölé.* (Lelkes taps.)

– De az egyetem nem csak a közös emberi ideálok, az egyben legmélyebb hazaszeretet hirdetője is, azé a mélységes hazaszereteté, amely *nem merül ki a jelszavak kurjongatásában, a mások gyűlöletében, hanem azt tanítja, hogy minden erőnket, képességünket, tudásunkat, minden lélegzetünket és idegszámlunkat a haza szolgálatába állítsuk, hogy a hazát nagygyá, a közös emberiség hasznos és méltó tagjává tegyük.* (Sokáig tartó meleg taps.)

Ez az egyetem – mondotta ezután –, ez az ősi évszázadoktól megszentelt intézmény hajlik le most hozzá, hogy felemeljen. *Megtisztelés értékét megketőzi az, hogy az egyetem, amely ezt teszi, az én saját egyetemem.*

Hogy valaki saját hazájában lehessen próféta, az ritkaság, de hogy *valakit saját egyeteme emeljen fel, arra a történelem még kevés példát adott*. De nekem a szegedi egyetemnek ez a nagylelkűsége még egy más okból is kettősen kedves. Engem az én vérem anyai ágon a tudományhoz, apai ágon Erdélyhez köt. Ez az egyetem nemcsak a tudomány tűzhelye, de egyben Erdély egyeteme is. De ha tekintetem nem a történelem messzi távlatába bocsájtom, hanem itt nézek körül, úgy magam előtt nemcsak az ősi professzort, hanem kedves ismerős, baráti arcok sorát látom, és lelkemet *meleg barátság és hála érzése hatja át*, mert ha az én kutatásaim eredményre vezettek, ennek egyik oka az, hogy ezen az egyetemen engem mindig *egy kedves, jóindulatú baráti kör, kollégáim, tanártársaim köre vett körül, megadva azt a lelki légkört, amely előfeltétele az eredményes kutatói munkának*.

Én, kedves professzortársaim, a *legnagyobb hálával, köszönettel, szeretettel adózom nektek, akik kedves, megértő, jóindulatokkal megadtátok nekem azt a mindennapi meleg lelki környezetet, amely szükséges ahhoz, hogy a tudomány rögös útján el ne csüggedjünk*. És ti most még megtoldottátok az egyetem ajándékát a *magatok nagylelkű adományával*, és azt a mulandó alakot, amelyben most előttetek állok, művészi kezek segítségével örökítettétek meg. De evvel az ajándékkal nemcsak nekem, hanem a ti saját *nagylelkűségeteknek és kollegiális szereteteknek állítottatok emléket*, amely szeretet mindannyiunkat egybekapcsol, és amely ennek az egyetemnek különös büszkesége.

Az emberi léleknek egyik sajátossága, hogy jobban szeret adni, mint kapni, vagy legalább is azt kívánja, *ha kapott, valamit adjon is érte*. Én már hetek óta szégyenkezve állok a jóindulatnak, a szeretetnek a sok megnyilatkozásával szemben – fejezte be mély hatású beszédét –, mert *mit tudok én mindezért adni?*

– Én nem állíthatok ki díszoklevelet, és nem önthetek ércből szobrokat én, a laboratóriumnak egyszerű és csendes munkása. De talán szerénytelenség is lenne egy ilyen nagy ősi intézmény, mint az egyetem kegyét egy ilyen kis közembernek viszonzni akarni. Mégis, nem tudom leküzdeni a vágyat, hogyha csak jelképesen is, valamiképpen ne viszonzzam az egyetem ajándékát. Ezért méltóztassanak megengedni, hogy az *egyetem oltárára letegyek egy kis darabka papirost, amelyen csupán néhány kézzel írott szó áll. Ez a távirat hozta nekem a Nobel-díj örömét. Engedjétek meg, hogy ezt a kis darabka papirost hálám jelképeképpen tegyem az egyetem oltárára*. Isten vezéreljen mindannyiunkat.

A díszközgyűlés közönsége tomboló lelkesedéssel ünnepelte a beszéde végeztével az egyetem új díszdoktorát, aki megilletődve állt a tapsok és zúgó éljenzés központjában, majd átadta Gelei rektornak a *szürke stockholmi táviratot*.

Az ünnepélyt az Egyetemi Énekkar a Himnusszal fejezte be. Amikor Szent-Györgyi Albert elhagyta a dísztermet, a mellette lévő tanácsteremben az Egyetemi Énekkar tagjai sorfalat álltak, és a közójük lépő Szent-Györgyi professzort a régi üdvözlő dallal ünnepelték:

Éljen ő, boldogan.

Az Isten éltesse őt soká.

Éljen, éljen soká!

PÉNTEK, 1938. ÁPRILIS 8.

„Ne csak a vitaminok oszoljanak szét a táplálékunkban, hanem a tudás szelleme az emberek között”

Az Egyetem Barátainak Egyesülete csütörtökön délután tartotta utolsó szabadegyetemi előadását, amelyen Szent-Györgyi tanár tartott előadást. Az egyetem aulája zsúfolásig megtelt közönséggel, amelynek soraiban ott volt dr. Szily Kálmán államtitkár, dr. vitéz Imecs György főispán, dr. Gelei József rektor, az egyetem professzorai nagy számban és a város társadalmának számos vezetője. Dr. Ereky István egyetemi tanár nyitotta meg az előadóülést, és mint az Egyetem Barátai Egyesületének elnöke az egyetem összessége nevében üdvözölte dr. Szent-Györgyi Albert díszdoktorát. Ezután Szent-Györgyi Albert azzal kezdte meg „Égések és vitaminok” című előadását, hogy ezen a napon már másodszor veszi igénybe a közönség türelmét – ez nem az ő hibája – mondotta –, hanem az egyetemé, amely tudni akarja, hogy ha már díszdoktorságot adott, miért adta azt. Sokan úgy képzelik – folytatta –, hogy egész nap a paprikában kutat, keresi a betegek gyógyítására alkalmas szert. Sohasem vezette az a szempont a kutatásainál, hogy használható, gyakorlati dolgokat találjon. A tudomány igazságokat keres, új igazságok megismerését keresi, nem sejti előre, hogy mire lehet majd felhasználni, de azután belső öröm tölti el a kutatót, ha kiderül, hogy betegeket lehel, felfedezésével gyógyítani, vagy paprikát lehet vele könnyebben értékesíteni. Ezután kutatásait ismertette. Munkája – mondotta – az energia keletkezése körül mozgott. Az állati energia nem más, mint a hidrogén és oxigén egyesülése. Az élet folyamata a hidrogén és oxigén atomok céltudatos egyesülése szervezetünkben. Kutatásai abból indultak ki még medikus korában, hogy mit csinál a mellékvese kérge, vizsgálni kezdte, miért halnak meg az emberek mellékvese nélkül, és miért barnulnak meg a betegeséjű emberek. Gondolta, hogy az állat és növény között nem lehet nagy különbség, és ezért azokat a növényeket vette vizsgálat alá, amelyek könnyen megbarnulnak. Azután áttért a mellékvesék vizsgálatára, és Amerikában

ebből sikerült előállítani a C-vitamint. Erre azonban csak később jött rá, hogy a birtokában levő kiválasztott anyag nem más, mint a C-vitamin, aminek létezéséről már száz év óta tudtak, csak az összetételét nem ismerték. Ezután már olyan anyagot kellett keresnie, ami könnyebben hozzáférhető, és ennek során jutott el a szegedi paprikához. Két hét alatt már fél kiló C-vitaminja volt, és elárasztották vele az egész tudományos világot. Egy osztrák orvos egyszer azzal a kéréssel fordult hozzá, hogy évek óta tartó vérzését akarja megszüntetni, és C-vitamint kér, mert azt reméli, hogy ettől meggyógyul. Még nem volt annyi C-vitaminjuk, hogy küldhettek volna az orvosnak, és ezért azt ajánlotta neki, hogy egyen paprikát, abban van elég C-vitamin. Ebből indultak ki dr. Ruzsnyák István professzorral a vérzékenységet megszüntető P-vitamin kutatásánál, amelyet szintén a paprikából állítanak elő, és ezért adták a P nevet is.

– Mi az a C-vitamin? – folytatta előadását Szent-Györgyi professzor. A latin szó magyar fordítása után sokan úgy gondolják, hogy az élet közepének titka. Külsőleg olyan, mint a konyhasó, szabad szemmel meg sem lehet attól különböztetni. A C-vitamint annak a szernek tartják, amely megszünteti a skorbutot, de a skorbut és az egészség között nagyon széles terep van. A skorbut akkor lép fel, ha a C-vitamin egészen hiányzik a szervezetből, ha azonban csak részben hiányzik, könnyebben megfázunk, és könnyebben éri más betegség is az embert. A vitaminoknak napról napra nő a jelentőségük, a vitaminok még nagyon sokat fognak hozzájárulni a betegségek leküzdéséhez és az emberi nyomorúság csökkentéséhez. Előadását annak a hangoztatásával fejezte be a professzor, hogy ne csak a vitaminok oszoljanak szét a táplálékunkban, hanem a tudás szelleme az emberek között, és akkor az emberi nyomorúság még nagyobb mértékben fog csökkenni. A nagy figyelemmel hallgatott, élvezetes, humorral is átszótt közvetlen előadást a hallgatóság sokáig tartó lelkes tapssal fogadta, majd Ereky professzor mondott az előadásért köszönetet.

SZERDA, 1938. ÁPRILIS 13.

Szent-Györgyi professzor lányának szerencsés autóbalesete

Dr. Aigner Károly autója összeütközött egy szekérrel, szerencsés véletlen folytán nem történt sérülés

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szerencsés kimenetelű baleset érte kedden délután a dorozsmai országúton a Nobel-díjas Szent-Györgyi Albert professzor leányát, Nellyt. Szent-Györgyi Albert leánya a cambridge-i egyetem hallgatója, néhány nap óta Szegeden

tartózkodik. Kedden délután [ifjabb] dr. *Aigner* Károly társaságában, az orvos sportkocsiján autókirándulásra indult Dorozsma felé. Mögötte *Szent-Györgyi* Albertné haladt maga vezette kocsiján. A fiatal orvos hatalmas tempóban vezetett, és amikor a csontgyárhoz ért, megtörtént a baleset. Szemben egy szekér jött, amelyen *Volde* Károly kocsmáros és fia ült. Dr. *Aigner* *nem tudta hirtelen lefékezni az autót, a kocsi átfarolt a túlsó oldalra, és elkapta a parasztkocsit.* A ló hámjá elszakadt, a ló megvadulva elvágatott. A szekéren ülők leestek, a *kocsi pedig az autó elé került, és tovább sodródott mintegy negyven-ötven méternyire, majd mindkét jármű az árokban kötött ki, összetörve.* Csodálatosképpen sem *Szent-Györgyi Nellynek, sem az orvosnak nem történt baja.* Dr. *Aigner* Károly mindössze az arcán szenvedett kisebb karcolást a szélvédő üvegtől, ezt a karcolást a kivonult mentők kötötték be, ugyancsak a mentők részesítették segélyben a *Voldékat* is, akik közül az apa a kezén szenvedett kisebb sérülést. A helyszínre dr. *Domonkos* Ferenc rendőrfogalmazó vezetésével rendőri bizottság szállott ki, és a balesetről jegyzőkönyvet vett fel.

VASÁRNAP, 1938. ÁPRILIS 17.

Szent-Györgyi professzor és Roger Martin du Gard közös könyvet tervez a békéről⁴¹

Szegedre jön a Nobel-díjas francia író a Nobel-díjas magyar tudóshoz – Egy szegedi egyetemi hallgatónő doktori disszertációt ír du Gard-ról

(A Délmagyarország munkatársától.)

A magyar közönség talán soha olyan nagy érdeklődést nem tanúsított még a Nobel-díjjal kitüntetett tudósok és írók iránt, mint a legutóbbi, az októberi döntés óta, ami különben természetes is, hiszen most történt először, hogy ez a legelőkelőbb testület magyar tudóst, magyar egyetem professzorát tüntette ki a Nobel-díjjal dr. *Szent-Györgyi* Albert személyében. Ma már megállapítható minden elfogultság nélkül, hogy *Szent-Györgyi* Albert kitüntetése nagyobb szolgálatot tett a magyarság ügyének, mint akár a legtervszerűbb, a legköltségesebb propaganda, mert éppen a legkiválóbbak, a legjobbak figyelmét terelte Magyarországra és a magyarság problémáira. *Szent-Györgyi* Albert kitüntetésének hatását a nemzetközi viszonylatban meg inkább fokozzák azok a nagyszerű, fölemelő

⁴¹ 1938 őszén Belgiumban, Liege-ben, *Szent-Györgyi* egyedül vetette papírra gondolatait a békéről franciául. Péter László kezdeményezésére magyarra Rakonczai János fordította *A béke élet- és erkölcsstana* címmel, és a szegedi Bába Kiadó adta ki 2001-ben.

és megnyugtató megnyilatkozások, amelyekben a Nobel-díjas professzor minden alkalommal újból és újból hitet tesz a béke, a humanizmus és a legletisztultabb, legemelkedettebb hazaszeretet elve mellett. Amikor Szent-Györgyi Albert átvette a svéd királytól Stockholmban világra szóló kitüntetését, ott megismerkedett *Roger Martin du Gard*-ral, az irodalmi Nobel-díj nyertesével. A magyar tudós és a francia író között igen szoros szellemi barátság keletkezett, amelynek valószínűleg irodalmi eredményei is lesznek. Arról van szó, hogy a két Nobel-díjas – hír szerint – *közös könyvet fog írni a – békéről*. Dr. Szent-Györgyi Albert, akinél érdeklődtünk az érdekes terv iránt, nem ad határozott választ. – Igen – mondja – volt szó közöttünk ilyenféléről, de ez ebben a pillanatban kicsit távolinak látszó gondolat. Találkozásunk óta nem szakadt meg ugyan a kapcsolat közöttünk, de kicsit nehezzé vált az érintkezés. Hetekbe telik, amíg leveleink megtalálják egymást. Ennek pedig az az oka, hogy Martin du Gard mindig utazik, hosszabb időt nemigen tölt egy helyben. Ha Párizsba írtam neki, a levelem valószínűleg Olaszországban érte utol. Szó volt arról is, hogy a közeljövőben találkozunk, és megbeszéljük tüzetesebben a Stockholmban fölvetődött gondolatot, de kölcsönös elfoglaltságunk miatt erre a találkozásra eddig még nem adódott alkalom. Hallottunk arról is, hogy a Nobel-díjas francia író Szegedre is ellátogat, hogy professzor úrral itt találkozzék – mondtuk. – Igen, erről is volt szó és lehet, hogy erre is sor kerül egyszer, de egyelőre még nagyon bizonytalan, hogy mikor – válaszolta Szent-Györgyi Albert, aki erről az érdekes tervről többet semmiképpen sem volt hajlandó elárulni. Martin du Gard-nak különben más kapcsolata is támadt időközben Szegedről, mégpedig a szegedi egyetem egyik fiatal hallgatójával, *Aldobolyi Nagy Helgával*, aki a bölcsészeti fakultás francia–olasz szakos hallgatója. *Aldobolyi Nagy Helga*, aki jelenleg a grazi egyetemen tökéletesíti német és francia nyelvtudását, *doktori szakdolgozatának témájául az irodalmi Nobel-díj legutóbbi kitüntetettjét, a francia Martin du Gard-t választotta*, még pedig tanárának, dr. *Zolnai Béla* professzornak a tanácsára. A fiatal filozopternő nagy lelkesedéssel látott még a télen munkához, amelyről csillogó szemmel beszél: – Roger Martin du Gard – mondja lelkesülten – a Nobel-díjat a *Les Thibaults* című regénysorozatával nyerte el.

(...)

CSÜTÖRTÖK, 1938. MÁJUS 5.

Szent-Györgyi Albert előadást tartott Szabadkán

Szabadka, május 4. Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem Nobel-díjas tanára a Rotary Club meghívására szerda este előadást tartott Szabadkán.

PÉNTEK, 1938. MÁJUS 20.

Napi hírek

– A Szegedi Sakk Kör 23-án este fél 9 órakor tartja a kör helyiségében évi rendes tisztújító közgyűlését. A kör új elnökévé dr. Szent-Györgyi Albert professzort választja meg ünnepélyes keretek között.

VASÁRNAP, 1938. MÁJUS 22.

Vitamin a betegnek, hogy meggyógyuljon, az egészségesnek, hogy a betegséget megelőzzük

Érdekes előadások a vitaminok jelentőségéről a szegedi orvosi továbbképző tanfolyamon

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szombaton délelőtt kezdődött meg a szegedi belgyógyászati klinikán az a kétnapos orvosi továbbképző tanfolyam, amelyet *Vitaminok jelentősége a mindennapi gyakorlatban* összefoglaló címmel rendez az Orvosi Továbbképzés Központi Bizottsága. A tanfolyam résztvevői között igen sok fiatal vidéki orvos is volt, dr. *Dittrói* Gábor egyetemi tanár nyitotta meg a tanfolyamot, bevezető szavaiban a vitaminkérdés jelentőségéről szolt, amely egyre jobban az érdeklődés előterébe került, hangoztatta, ez a kérdéskomplexum annyira szélesedik, hogy esetleg néhány év múlva már át sem lehet tekinteni. A tanfolyam első előadását dr. *Szent-Györgyi Albert* egyetemi tanár, a C-vitamin világhírű Nobel-díjas felfedezője tartotta a vitaminokról általában. Arról beszélt Szent-Györgyi professzor, hogy mit kell tudni az orvosnak a vitaminokról. Négy kérdésre kell felelni: mi az a vitamin, hányféle vitamin van, mennyit kell a vitaminokból adni, és végül milyen esetekben kell vitaminokat adni? Szent-Györgyi professzor ezután részletesen foglalkozott mind a négy kérdéssel. Fejtegette a vitaminok biológiai hatásait az emberi test szöveteiben. A funkció szempontjából nincsen semmi különös jelentőségük a vitaminoknak – mondotta. Van azonban egy igen fontos szerepük. Az élővilágnak alapvető tulajdonsága a lustaság, a természet nem csinál semmit, ami nem okvetlenül szükséges, és ezért *a vitaminokkal fűti munkára a szervezetet*. – Pasteur fölfedezése után – folytatta – a kórbonctan azt állapította meg, hogy minden betegségnek valamilyen *pozitív oka* van. Nagy felháborodást keltett, amikor egy holland orvos azzal állt elő, hogy *egy anyagnak a hiánya is betegséget*

idézhet elő. A vitamin egyike a sok anyagnak – mondotta –, amit a szervezet nem tud mással pótolni, másból előállítani – a *vitaminoknak mindig ott kell lenni a táplálékunkban*, mert különben egyes funkciók kieshetnek. – Arra a kérdésre, hogy hány vitamin van – folytatta –, nagyon nehéz válaszolni, mert *minden évben felfedeznek egy-két vitamint.* A klasszikus vitaminoknak nevezett *A, B, C-vitaminok a legfontosabbak*, amelyeknek praktikus jelentőségük abban áll, hogy hiányuk betegséget okoz. – Ugyanígy nehéz feleletet adni arra is, hogy *mennyit* kell adni a vitaminokból. A vitamin teljes hiányában bekövetkező skorbut és az egészséges állapot között azonban zavart idézhet elő a szervezetben *a részleges vitaminhiány is.* A vitaminmennyiség megállapításánál azt kell szem előtt tartani, hogy a szervezet maximális működést legyen képes kifejteni. Végül azzal foglalkozott, *milyen esetekben* kell vitamint adni a szervezetnek. Minden esetben – mondotta –, *egészséges embernek és betegnek egyaránt, az orvosnak gondoskodnia kell arról, hogy a szervezet el legyen látva vitaminnal.* Minden betegség összefügg egy vitamin hiányával, de tulajdonképpen nem tudjuk megmondani, hogy milyen betegségeknel kell vitamin. *A betegnek vitamint kell adni, hogy meggyógyítsuk, egészségesnek pedig azért, hogy a betegséget megelőzzük.* Elmondta ezután Szent-Györgyi professzor, hogy életének egyik legnagyobb benyomása volt, hogy *belgyógyászatból megbukott orvosnövendék korában, mert nem tudta megnevezni a sok betegség nevét*, ami a szervezetet érheti. Nem tudja elképzelni, hogy annyi nyavalyája legyen az embernek, mert különben az emberi faj már kipusztult volna. *A mi szervezetünk tökéletes* – mondotta –, a betegség úgy képződik, *hogy kedvezőtlen körülmények között élünk*, amelyre a szervezet nincs berendezve. A betegség nem a szervezet tökéletlenségén múlik, ha kellőképpen elláttuk volna a beteget vitaminnal, már meg sem betegedett volna. Nagy figyelemmel hallgatott érdekes előadását azzal fejezte be Szent-Györgyi professzor, hogy *ha megjavul a néptáplálkozás, és a vegyipar kellően ellátja az emberiséget vitaminokkal*, akkor az emberi szenvedés még nagyobb mértékben csökkenthető. A következő előadást dr. *Rusznyák István* professzor tartotta a C-vitamin hiányról, majd dr. *Purjesz Béla* professzor a B-vitamin-hiányról, dr. *Miskolczy Dezső* professzor „A vitaminok jelentősége az ideggyógyászatban” címmel adott elő. A délutáni előadásokat dr. *Vidákovits Kamilló* egyetemi tanár „A vitaminok jelentősége a sebészetben” címmel, dr. *Berecz János* egyetemi tanár „A vitaminok jelentősége a szülészetben és nőgyógyászatban” címmel, dr. *Melczér Miklós* egyetemi tanár „A vitaminok jelentősége a bőrgyógyászatban” címmel tartott nagy figyelemmel kísért előadást.

 KEDD, 1938. MÁJUS 31.

A magyar–jugoszláv közeledés

Szent-Györgyi professzor belgrádi útja. Az OMKE⁴² hivatalos lapjának tegnapi számában olvassuk a következőket: Kerek egy esztendeje, hogy Franges egyetemi tanár és volt miniszter hatalmas előadást tartott Budapesten az OMKE meghívására. *A magyar és jugoszláv gazdasági és kulturális közeledések* nevezetes etapja volt ez az előadás. Örömmel vesszük a hírt, hogy a jugoszláv professzor budapesti előadását ezen a héten egy magyar egyetemi tanár belgrádi előadása követte. A kezdeményező ezúttal a szegedi Rotary Club volt, és hogy a kirándulás nagy sikert jelentett, mind a kitűzött célra és mind a magyarság tekintélyére nézve, azt bőven megmagyarázza két szó, az előadó neve: *Szent-Györgyi Albert.* A Nobel-díjas nagy magyar tudós kutatásainak eredményéről és módszeréről beszélt. A belgrádi egyetem aulája zsúfolásig megtelt tanárokkal, hallgatókkal, a jugoszláv kulturális élet minden számottevő tényezője eljött meghallgatni a szomszéd állam világszerte elismert nagy tudósát. A magyar kutató előadását a belgrádi lapok tudósítása szerint rendkívüli tetszéssel, lelkes tapsviharral fogadták. A Rotary nagy sikere, hogy megint egy lépéssel közelebb vitte egymáshoz a két nemzetet. Szent-Györgyi tegnap érkezett meg Budapestre. Az OMKE egyik szerkesztőjének módja volt beszélni a világhírű tudóssal. – Rendkívül meg vagyok elégedve belgrádi utam eredményével – mondotta. Nagy melegséggel és szeretettel fogadtak kollégáim és az egyetem diáksága. Az orvoskari dékán maga hívott fel, hogy menjek el a magyar diákok társaságába. *Úgy látom, hogy egyre javuló atmoszféra alakul ki, s a tudományos együttműködés lehetősége adva van. Igen jó benyomásokkal tértem haza a jugoszláv fővárosból.*

 PÉNTEK, 1938. JÚLIUS 22.

Szent-Györgyi professzort díszdoktorrá választotta a párizsi Sorbonne

„A világ legrégebbi egyetemének díszdoktorsága a Nobel-díj mellett a legmagasabb kitüntetés, amely a tudomány emberét érheti” – A kitüntetés újabb bizonyítéka a megértésnek, jóakaratsnak és a nemzetek közötti megbékélésnek

⁴² Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés

(A Délmagyarország munkatársától.)

A párizsi Sorbonne díszdoktorává választotta dr. Szent-Györgyi Albertet, a Nobel-díjas szegedi egyetemi tanárt tudományos kutatómunkásságának elismeréséül. A Sorbonne-on ünnepélyes külsőségek között novemberben avatják díszdoktorrá dr. Szent-Györgyi Albertet. A párizsi egyetem által az őt ért megtiszteltetésről a kiváló tudós a következőket mondta: – A párizsi egyetem a világ legrégebbi egyeteme. Ennek megfelelően a párizsi egyetem díszdoktorsága a Nobel-díj mellett a legmagasabb kitüntetés, amely a tudomány embereit érheti. Bár a kitüntetés tisztán kulturális jellegű, a díszdoktorrá választás mégsem szokott ellentétben állani az ország politikai érzületével. Ezért az én díszdoktorrá való megválasztásom újabb kifejezése annak a mindjobban erősödő szimpátiának és jóakaratnak, amely Franciaországban Magyarország iránt megnyilatkozik. Végtelenül sajnálom, hogy a háború köztünk és az ősi francia kultúra között szakadékot hozott létre, amelynek áthidalására elérkezett az idő. Magam évek óta ebben az irányban dolgozom, és francia részről teljes megértésre és jóindulatra találtam, díszdoktorságom is ennek a kifejezője.

PÉNTEK, 1938. AUGUSZTUS 19.

Napi hírek

– *Szent-Györgyi professzor előadása Zürichben.* A zürichi nemzetközi élettani kongresszusra meghívták a szegedi egyetem világhíres tanárát, a Nobel-díjas dr. Szent-Györgyi Albertet, akinek a fízológiai kémiai tárgykörből tartott előadása élénk visszhangot keltett a világ minden részéből összesereglett tudósok között. A professzor a diszhydrációról és az állati testben végbemenő oxidatív leépítési akciókról tartott előadást. Ez a tárgykör, amely az állati testben végbemenő tápanyagelégéssel és az energiák felhasználásával foglalkozik, ma az orvosi kémiai kutatás középpontjában áll. Szent-Györgyi professzor kifejtette, hogy az állati testben az oxigén az oxidálható anyagokkal nem közvetlenül kerül összeköttetésbe, hanem először bizonyos fermentumok révén hidrogénné válik, és az oxigén ezzel egyesülve válik vízzé. A professzor megállapítása, hogy az izomzatban a fumársav hidrogénátvivő szerepet játszik. Véleménye szerint a dehidrációnak egy bizonyos meghatározott úton kell végbemennie, hogy szerepét betölthesse. Kutatásaiból sorolt fel ezután érdekes példákat az izmok erőiről.

SZOMBAT, 1938. NOVEMBER 5.

Szombaton a párizsi Sorbonne díszdoktorává avatják Szent-Györgyi Albertet

(A Délmagyarország munkatársától.)

Egy éve annak, hogy dr. Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem világhírű tanára a stockholmi Karolin intézet döntése nyomán megkapta az orvosi Nobel-díjat. Az azóta eltelt esztendő alatt a tudományos világ elhalmozta meghívásokkal, és ahol a nagy tudós megjelent, mindenütt újabb megismerést és elismerést szerzett a magyar tudományosság, a magyar kultúra részére. Számos külföldi egyetem előadások tartására hívta meg Szent-Györgyit. Most legutóbb a belgiumi Liege-ben tartott sorozatos előadást igen nagy tudományos érdeklődés mellett. A legnagyobb elismerést, amely Nobel-díjas tudóst érhet, most kapja meg Szent-Györgyi Albert a párizsi egyetemen, ahol szombaton délelőtt díszdoktorrá avatják. Az avatási szertartás a párizsi egyetem nagy amfiteátrumában lesz, és jelentőségére jellemző, hogy részt vesz azon Lebrun, a francia köztársaság elnöke és Han Zav kultuszminiszter is. A felavatási ünnepségen Szent-Györgyi Albert érdemeit Tiffeneau professzor méltatja. A francia tudós nyilatkozatában a következőket mondotta a Sorbonne új díszdoktoráról: – A párizsi egyetemet általában mindenütt a világon első vonalbelinek tartják; ennek tudatában határozottan állíthatom, hogy az önök Nobel-díjas tudósát ért francia kitüntetés nemcsak Szent-Györgyi Albert számára, hanem éppen az ő tudományos személyiségére való tekintettel elsősorban a mi számunkra jelenthet megtiszteltetést és örömet. A Sorbonne tudományos testülete rendkívül fontosnak tartja a francia–magyar tudományos kapcsolatokat. Avató beszédemben ezt feltétlenül hangoztatni fogom, de rámutatok majd arra is, milyen fontos a tudományos haladás szempontjából Szent-Györgyi professzor munkássága, amely megmutatta, hogy nemcsak gazdag ország, hanem szabadságáért küzdő, nehéz viszonyok között elő nemzet fia is adhat nagy ajándékot az emberiségnek. Párizsban egyes körökben úgy tudják, hogy a párizsi egyetem pár évre katedrát ajánl fel Szent-Györgyi Albertnek.

CSÜTÖRTÖK, 1938. NOVEMBER 10.

Szent-Györgyi professzort ünnepli Párizs Szerdán előadást tartott a Sorbonne-on

Párizs, november 9. Dr. Szent-Györgyi Albert szegedi egyetemi tanár, akit szombaton – mint ismeretes – fényes keretek között avattak a párizsi egyetem

díszdoktorává, ma a Sorbonne-on előadást tartott, amelyen beszámolt legutóbbi kutatásainak eredményéről. A tudós tiszteletére a francia tudományos világ szombat óta az ünnepek egész sorát rendezte. Vasárnap délután Roussy, az egyetem rektora adott ebédet tiszteletére, este az egyetem gyógyszerésztudományi kara adott vacsorát. Dr. Szent-Györgyi Albert keddi előadása után az alábbi nyilatkozatot tette: – A háború és az azt követő évek sajnos, elválasztottak bennünket a francia kultúrától. Elérkezett az ideje azonban annak, hogy ezt a távolságot ismét áthidaljuk, és Magyarországot közelebb hozzuk a francia kultúrához. A Párizsi Magyar Intézet ebben az irányban igen áldásos tevékenységet fejt ki. Ennek az intézetnek külső keretei, sajnos, túl szerények. Sürgős szükségletnek tartom egy magyar diákotthon építését az egyetemi város keretein belül. Ilyen otthon felépítése a magyar világpropaganda egyik legfontosabb eszköze lenne. Az intenzív magyar propagandát létkérdésnek tartom. A magam részéről csak egy igazán hatásos propagandát ismerek, és ez szociális és kulturális életünk kiépítése, hangsúlyozta Szent-Györgyi azután, hogy Franciaországban igen meleg fogadtatásban volt része. Ez nem szólt csupán személyemnek – mondotta –, hanem egyúttal kifejezése annak, hogy Franciaország kezdi megérteni, hogy mi, magyarok csupán a tarthatatlan igazságtalanságot akarjuk kiküszöbölni, természetesen jogainkat akarjuk, és azt, hogy szomszédainkkal való megértésben nyugodtan dolgozhassunk a nyugati kultúráért, amelyet sok évszázadon keresztül védelmeztünk. – Jelenleg a belgiumi liege-i egyetem külön laboratóriumot bocsátott rendelkezésemre – mondotta. A négy belga egyetem elküldötte ide legderékabb fiatal biokémikusait, hogy kezem alatt dolgozzanak. Néhány nappal ezelőtt Erzsébet belga anyakirályné fogadott kitüntető módon. Február végén az Egyesült Államokba utazom néhány előadás tartására, azután visszatérek Szegedre, hogy újult erővel lássak munkához magyar tanítványaim körében.

PÉNTEK, 1938. NOVEMBER 25.

Napi hírek

Szent-Györgyi Albert – a Feltalálók Szövetségének tb. elnöke

A Magyar Feltalálók Országos Szövetsége vasárnap ünnepélyes közgyűlést tart a Tudományos Akadémia nagytermében. Az ünnepélyes közgyűlés keretében iktatják be elnöki tisztségébe dr. vitéz József Ferenc főherceget és választják meg tiszteletbeli elnökké dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanárt.

VASÁRNAP, 1938. DECEMBER 25.

A legjobb szegedi teniszező: Kuhn István dr. (KEAC)

A legjobb hölgyversenyző: Szent-Györgyi Albertné

(A Délmagyarország munkatársától.)

A teniszszövetség központja ilyenkor szokta összeállítani az év eredményei alapján a versenyzők erőlistáját, amelyet nagy érdeklődéssel vár mindenki, aki szereti ezt a szép sportot.

(...)

A legjobb szegedi, illetve délkerületi hölgyversenyző dr. Szent-Györgyi Albertné, a Nobel-díjas professzor felesége, aki a vezetők között kapott helyet idei teljesítménye alapján az I. a) osztályban.

VASÁRNAP, 1938. DECEMBER 25.

Vasárnapi konferansz

Egy éve múlt azoknak a boldogan szép napoknak, amikor a tudományos életünk és egyetemünk nagy sikerű hőségnek, *Szent-Györgyi* Albert professzornak Nobel-díja a világ tudományos életének napfényét szerezte meg a magyar kultúra és a magyar szellemiség részére. A professzor – mint ismeretes – ebben a tanévben (minden szegedi diák szomorúságára) eleget tett régebbi külföldi meghívásainak, és már hónapok óta a liege-i világhírű egyetemen szerez újabb híveket a magyar tudományosság és az átfogóan emberi gondolat részére. Februárig tartanak a minden tudós számára kitüntetett belgiumi előadások, majd Amerikába hajózik, ahova ugyancsak több meghívás szólítja. New Yorkon kívül a Los Angeles-i egyetemen is előadásokat kell tartania – késő nyár lesz, amikor visszaindulhat Európába, vissza nagyhírű szegedi intézete felé, kiváló munkatársai közé. A professzor jelenleg Észak-Franciaországban, Haut-Saone-ban tölti a karácsonyi vakációt, sítalpakon együtt van az egész család, a méltóságos asszony, legelső és leghívebb munkatársa és leánya is, aki a cambridge-i laboratóriumnak egyik legkiválóbb növendéke. A haut-saore-i szép fehér napok után még visszatér Liege-be, és akármit mondanak a különböző hírek: Szent-Györgyi Albert minden röpködő hír és minden féltő aggodalom ellenére is a nyáron megint visszatér Szegedre, dolgozni és dolgozni. Egyáltalán nincs szó arról, hogy elhalasztaná szegedi visszatérését, vagy más meghívást fogadna el, továbbra is a meghitt Dóm téri falak között kíván dolgozni, elvonulni, csöndben, pipájának festői füstjében, legjobb munkatársai között, legszebb eredményei színhelyén.

Ezt igazolja minden híreszteléssel szemben az a lelkesítő tény is, hogy az állam 15 ezer pengő értékű pompás kutatókészülékkel lepi meg nagy tudós fiát; most rendelte meg a kultuszgkormány azt a hatalmas spektroszkópot, amelynek segítségével, a színképelemzéssel folytatni tudja Szegeden biokémiai vizsgálatait. A készüléket még Hóman Bálint ígérte meg a világhírű szegedi tudósnak, a megrendelésre most került sor, amikor Teleki Pál gróf kultuszminister mindenben magáévá tette elődje tervét. Az értékes spektroszkópot már készítik is, mire a késő nyárra Szent-Györgyi professzor hazaérkezik, már ott lesz a Dóm téri műhely falai között meglepetésül, ajándéknak, köszönetül a magyar állam hálás ajándéka a híres nagy magyar tudósnak...

VASÁRNAP, 1939. FEBRUÁR 26.

Vasárnapi konferansz

És ha már Amerikánál tartunk, arról is be kell számolni, hogy az „Aquitania” fedélzetén csütörtökön érkezik New Yorkba mindnyájunk híre és büszkesége: Szent-Györgyi professzor, aki világhírével és új kutatásaival valóban végigszeli Amerikát Rochestertől a Los Angeles-i egyetemig. Késő nyár lesz, mire a tiszta tudomány nagy művésze visszatér Szegedre...

CSÜTÖRTÖK, 1939. MÁRCIUS 9.

A szegedi egyetem egyhangúlag Szent-Györgyi Albertet választja felsőházi képviselőjévé

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi Ferenc József Tudományegyetemnek Berecz János dr. professzor halála és Issekutz Béla⁴³ professzor eltávoztása óta *nincs a felsőházban képviselője*. Kormányrendelet folytán az egyetemi tanács elhatározta, hogy a felsőházi rendes és póttag választását *március 20-ig* megejtji. Szily Kálmán államtitkár szegedi látogatása alkalmával a választás idejét március 16-ra tűzték ki. Közben megindultak a kombinációk a megválasztandó felsőházi tag személyére vonatkozóan. A helyzet az volt, hogy Berecz János professzor személyében az *orvosi fakultás* 1942-ig magának vindikálta a képviselői jogot, de voltak olyanok, akik azon a véleményen voltak, hogy nem kell bevárni az 1942-ig terjedő ciklust, miután póttagsági

⁴³ Id. Issekutz Béla (1886–1979) 1937. szeptember 1-jével a budapesti egyetem Gyógyszerismereti Intézetének lett tanára.

képviselő sincsen. Így más fakultást illetne meg a képviselői jog. Sorrendben a *bölcsészeti* fakultás következett volna, de itt olyan nézet alakult ki, hogy a képviselői tagság *továbbra is az orvosi kart illeti meg, úgyhogy* ők nem is jelölnek. Így jutott el a tárgyalás a *jogi karhoz*, miután olyan vélemények is voltak, hogy az orvosi kar előtt a jogászokat illeti meg a képviselő. Így, amennyiben a jogi karról van szó, rendes taggá *Erekly István dr. rektort, póttaggá Csekey István dr. dékánt* vették kombinációba. Hosszas tárgyalás után az egyetemi tanárok között *egyöntetű felfogás alakult ki*. A március 16-i felsőházi választáson a felsőházi rendes tagságra a szegedi egyetem orvosi karának világhírű tagját, Szent-Györgyi Albert professzort jelölik, illetve választják meg. Szent-Györgyi Albert professzor – mint ismeretes – jelenleg *Amerikában* tartózkodik, és megválasztásáról semmit sem tud, ez azonban nem akadály a felsőházi taggá való megválasztásának. Rendkívül örömdetes az a tény, hogy az egyetem tanári kara az indítvány elhangzása után *egyhangúlag határozta el Szent-Györgyi Albert professzor megválasztását*. A Ferenc József Tudományegyetem Nobel-díjas tudósa *mindenképpen megérdemelt pozícióhoz jut*, szegedi vonatkozásaiban pedig *szinte felmérhetetlen tény Szent-Györgyi professzor felsőházi taggá való választása*. Most az idegenforgalom megindulása előtt Szeged a világhírű tudós megválasztásával kapcsolatban ismét helyet kap a világlapok hasábjain, és nyilvánvaló annak méltatása is, hogy *Szeged nagy tudósát az egyetem megtisztelte az egyhangú felsőházi tagsággal*. A választáson részt vesznek az *összes egyetemi rendes és rendkívüli tanárok*. A választás titkosan történik, a professzorok kinevezésük, rangidősségük sorrendjében járulnak az urnához, és *titkosan adják le szavazatukat*. Szent-Györgyi Albert professzor mellett a póttag előreláthatólag az orvosi kar szeniorja, Vidákovics Kamill dr. sebész professzor lesz. A választással kapcsolatban némely professzor olyan értesültség birtokában van, hogy Szent-Györgyi professzor nem fogadná el a felsőházi tagságot. A tényen ez nem változtat, miután *az egyetem megtisztelő egyhangú választása mindenképpen megtörténik*. Ha Szent-Györgyi professzor tényleg nem vállalkozna a felsőházi szerepre, a tényleges tagságot a póttag, ebben az esetben Vidákovics Kamill töltené be.

PÉNTEK, 1939. MÁRCIUS 17.

A szegedi egyetemet Szent-Györgyi Albert dr. képviseli a felsőházban⁴⁴

Felsőházi póttag: Miskolczy Dezső dr.

⁴⁴ A kétkamarás parlament főrendi háza 1918-ban megszűnt, 1926-ban szervezték újjá a felsőházat, amelyben többek között az egyetemek, kamarák képviselői is helyet kaptak.

(A Délmagyarország munkatársától.)

Csütörtökön délután egyórás tanácskozás után az egyetem tanári kara Szent-Györgyi Albert dr. Nobel-díjas professzort, a Ferenc József Tudományegyetem képviselőjeként felsőházi rendes taggá választotta, míg a póttag: Miskolczy Dezső dr. professzor lett. A felsőházi tag választásának szükségessége Berecz János dr. professzor halála és Issekutz Béla dr. professzor eltávoztása folytán következett be. Az egyetem tanácsa a választás iránt lépéseket tett a kormánynál, ahonnan három hét előtt érkezett le az utasítás a felsőházi tagok megválasztására. Ilyen körülmények között állapították meg a választás napját március 16-ában. A választáson részt vettek az összes egyetemi rendes és rendkívüli tanárok. A szavazás titkos volt, a professzorok rangidős sorrendben, egymás után adták le szavazatukat. A szavazóurna fölbontása után kiderült, hogy a legtöbb szavazatot a rendes tagságra Szent-Györgyi Albert, a rendkívüli tagságra Miskolczy Dezső kapta. A jegyzőkönyv elkészítése után Ereky István dr. rektor kihirdette Szent-Györgyi Albert, illetve Miskolczy Dezső megválasztását. Miután a jelen pillanatban nem lehet tudni, hogy Szent-Györgyi Albert professzor hol tartózkodik, az egyetem tanácsa úgy határozott, hogy amint Szent-Györgyi professzor tartózkodási helye ismeretessé válik, a megválasztást tartalmazó jegyzőkönyvet nyomban eljuttatják hozzá. Egyidejűleg az egyetem tanácsa a jegyzőkönyv egy példányát fölterjesztette a kormánynak, illetve a felsőház háznagyi hivatalához. Szent-Györgyi Albert professzor felsőházi taggá való választása általános meglepetést keltett. Ereky István rektor kijelentette a Délmagyarország munkatársa előtt, hogy a választás fölött a legnagyobb örömét fejezi ki.

SZOMBAT, 1939. ÁPRILIS 29.

Szerdára hívták össze a képviselőházat

Az országgyűlés két házának pénteki rövid ülése

Budapest, április 28. Néhány perces formális ülést tartott pénteken délben a képviselőház. A Ház tudomásul vette a felsőház elnökének átíratát a zsidó-javaslat módosításainak elfogadásáról, majd megállapították a legközelebbi ülés napirendjét.

(...)

A felsőház is formális ülést tartott. A felsőházi tagok névsorából törlik a nemrég elhunyt Sontagh Jenőt és Károlyi Gyula grófot, aki – mint ismeretes – lemondott tagságáról. Ezzel szemben felveszik a felsőházi névjegyzékbe

Werth Henriket, Endrei Vendelt, Tóth Tihamért, Szluha Aladárt, vitéz Bittera Miklóst és Szent-Györgyi Albertet.

VASÁRNAP, 1939. ÁPRILIS 9.

Közgazdaság

A helyes paprikatermelés és -feldolgozás – Szanyi István fővegyész felvilágosító füzet

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szanyi István fővegyész, a szegedi mezőgazdasági vegykísérleti és paprika-kísérleti állomás vezetőjének tollából igen hasznos és érdekes népszerű tanulmány jelent meg a helyes és célszerű paprikatermelésről és -feldolgozásról „Hogyan dolgozzunk, hogy a fűszerpaprika-őrlemény kifogástalan minősítést nyerjen” címmel.

(...)

Megállapították, hogy a paprika festőanyaga nem mérgező, még a nagy mennyiségben fogyasztott paprika sem okozott mérgezést vagy egészségügyi bántalmakat. A vitamintartalomról a tanulmány a következőket mondja: – Szent-Györgyi Albert dr. kutatásai során arra a szenzációs felfedezésre jutott, hogy a paradicsomalakú paprika jóval több C-vitamint tartalmaz, mint a citrom. Vizsgálataim szerint a maghon, erezet és a mag C-vitamint nem tartalmaz, csak a termésfal (pericarpium, paprikabőr). A fűszerpaprikában több C-vitamint találtam, mint a paradicsomalakúban vagy az étkezésiben, vagy az elefántormány alakúban. A C-vitamin mennyisége a füstösödésnél, a pirodásnál, illetve a teljes érésnél a legnagyobb.

– Szent-Györgyi és Rusznyák István vizsgálatai alapján beigazolódott, hogy a paprikában még egy, a flavonfestékek csoportjába tartozó vitamin is van, mely a vérzékenység egyik csoportját gyógyítja, ezt P-vitaminnak nevezték el. Zechmeister és Cholnoky vizsgálatai kiderítették, hogy a paprikában A-provitamin is van, amely a szervezetben A-vitamin-hatást fejt ki. A rendkívül hasznos, minden paprikával foglalkozó részére értékes útmutatásokat és tájékoztatásokat szolgáló, világos és mindenki számára érthető tanulmányt Szanyi fővegyész a következő sorokkal végzi: „A magyar fűszerpaprika és az Istentől áldott magyar föld jóságát, minőségtermelését igazolja; a magyar kezek gondos munkáját bizonyítja, jelenti és hirdeti a magyar élni akarást!” – Kívánatos volna, hogy az ízlésesen kiállított füzet mindenhova eljusson, ahol paprikával foglalkoznak, és ahol szükséges a paprika helyes megismertetése.

SZERDA, 1939. MÁJUS 24.

A szegedi egyetem jövő évi rektora: Baló József dr.

A jogi kar dékánja: Ereky István dr.

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi Ferenc József Tudományegyetemen kedden délelőtt megválasztották a jövő évi rektort. Az idei tanév végével, augusztusban lelépő Ereky István dr. helyére a karok négy-négy, összesen tizenhat elektora egyhangúlag Baló József dr. orvosprofesszort választotta jövő évi rektorrá. Baló professzor mint az orvosi kar soron következő tanára nyerte el egyhangúlag a legelső egyetemi méltóságot. A kar professzorai között Szent-Györgyi Albert 1928 óta nyilvános rendes tanár, tehát ebben a minőségben egy évvel megelőzi Baló József dr.-t, aki 1929-ben lett nyilvános rendes tanár. Baló József dr. azonban már 1927 óta működik a szegedi egyetemen, az első években mint rendkívüli tanár, 1929-től mint nyilvános rendes tanár. Az egyetemi régi gyakorlat szerint azokat az éveket is beszámítják a rektori sorrendnél, amelyeket korábban mint rendkívüli tanárok töltöttek el. Prorektort csak akkor választanak, ha a rektori választást a miniszter már megerősítette. A jogi kar ugyancsak tegnap választotta meg dékánját a következő évre, a kar dékánja az 1939–40-es tanévre Ereky István dr. lett. A többi karok dékánjait a legközelebbi kari üléseken választják meg. Az új tanács augusztus 23-án veszi át hivatalát.

SZERDA, 1939. JÚLIUS 12.

Szent-Györgyi professzor augusztus végén érkezik vissza Amerikából Szegedre

Munkatársai Berlinben, Liége-ben, Manchesterben, Cambridge-ben dolgoztak

(A Délmagyarország munkatársától.)

A mezőgazdasági iparok hétfőn megnyílt nemzetközi kongresszusának prospektusa Szent-Györgyi Albert dr., a szegedi egyetem Nobel-díjas professzorának előadását is hirdeti. Érdeklődtünk a hírről a professzor szegedi intézetében, ahol most nyári hangulat uralkodik, de az egyik első emeleti szobában fáradhatatlanul dolgozik Szent-Györgyi professzor titkárnője.⁴⁵ Az intézetben nem tudnak arról, mintha Szent-Györgyi Albert rövidesen hazaérkezne, és így az agráripari

⁴⁵ Czétényi Margit 14 éven át volt Szent-Györgyi titkárnője.

kongresszuson hirdetett előadását megtartaná. A professzor családjával jelenleg még mindig az Egyesült Államokban tartózkodik. Az előre elkészített hivatalos program, amely előadások sorozatából állott a különböző amerikai egyetemeken – véget ért. Szent-Györgyiék a nyár folyamán még utazásokat tesznek Amerikában, és augusztus közepén kelnek útra Európa felé. A professzor legutolsó leveleit Illinois-ból és Nashville-ből küldte, legutolsó levelében utasította intézetét, hogy utoljára augusztus 1-jén küldje utána postáját. Jelezte azt is a professzor, hogy hazaérkezése után nyomban megkezdi munkáját színeképelemző kísérletekkel. Erre a célra a napokban érkeztek meg Szegedre azok a modern színeképelemző gépek, amelyeket Szent-Györgyi Albert munkájához föl fog használni.

Véget ért a munkatársak küldetése

Ugyanakkor, amikor Szent-Györgyi Albert dr. tavaly útrakelt, négy munkatársa: Gerendás Mihály dr., Banga Ilona dr., Laky Kálmán dr., és Straub F. Brunó dr. tanársegéd is elhagyta Szegedet, hogy Európa különböző tudományos intézeteiben dolgozzanak. A négy munkatárs küldetése egy év elteltével most nyert befejezést. Gerendás Mihály dr. a közelmúltban, Banga Ilona dr. pedig a múlt héten érkezett haza, de jönnek hamarosan Laky és Straub tanársegédek is, hogy mesterük érkezésénél teljes számban együtt legyenek.

Berlin, Liége, Manchester, Cambridge

Gerendás Mihály dr. tanársegédet bent találjuk az intézetben. Kérdéseinkre elmondja, hogy egy évig a berlin-dahlemi „Zellphysiologische Institut”-ban, sejtkutató intézetben dolgozott Otto Warburg professzor mellett. Ugyanolyan fényelektromos színeképelemző készülékekkel dolgozott, amilyenek most Szegedre érkeztek. A színeképelemzési módszereket tanulmányozta, előkészületül a szeptemberben Szegeden kezdődő munkákhoz, ezenkívül fermenteket izolált. Tréfásan jegyzi meg, hogy Berlinben mint „baromfikereskedő” is szerepelt. A Collegium Hungaricumban ugyanis együtt lakott Kispéter Miklós filmrendezővel, aki az akkor készülő „Könnyű a férfiaknak” című film magyar tanácsadója volt. A film egyik jelenetében szerepel egy baromfi-kereskedő cég felirata. Kispéter Miklós Gerendás Mihály nevét választotta ki, és a filmen a következő cégtábla szerepel az egyik jelenetben: „Gerendás Mihály baromfikereskedő”. A „Könnyű a férfiaknak” című filmet éppen a napokban vetítette az egyik szegedi filmszínház, akik megnézték,

láthatták az érdekes születésű feliratot. Elmondta még Gerendás Mihály dr., hogy Banga Ilona, aki Szent-Györgyi professzorral kelt együtt útra, és Belgiumba, Liège-be kísérte, majd Liège-ben maradt, és ott folytatott kísérleteket. Több dolgozata is megjelent, többek között egy általános feltűnést keltő munkáját közölte a „Hoppé Seiler’s Zeitschrift für physiologische Chemie” című tudományos folyóirat a dioxin maleinsavról. Laky Kálmán dr. Manchesterben a magyar származású Polányi professor mellett dolgozik még jelenleg is, Straub F. Brunó Cambridge-ben Keilinnél. Mindkettőjüknek több dolgozata jelent meg a „Naturwissenschaften” című folyóiratban, őket július közepére várják Szegedre.

CSÜTÖRTÖK, 1939. AUGUSZTUS 17.

Szent-Györgyi professor Amerikából visszaérkezett Szegedre

(A Délmagyarország munkatársától.)

Egyéves külföldi utazás után kedden visszaérkezett Szegedre Szent-Györgyi Albert dr., a szegedi egyetem világhírű Nobel-díjas tanára. A professor – mint ismeretes – az elmúlt ősszel egyévi szabadságra indult, hogy eleget tegyen több külföldi meghívásnak. Előbb a liege-i egyetemen tartott rendszeres kollégiumot, majd Svájcba, Franciaországba és Angliába látogatott el, a kora tavasszal pedig Amerikába utazott, és végigjárta a tengerentúli kontinenst New Yorktól Kaliforniáig. Számos tudományos intézetet és laboratóriumot keresett fel, valamint egy sorozat előadást tartott, mindenütt általános érdeklődést keltve, és újabb megbecsülést, nemzetközi rangot szerezve a magyar tudományosságnak. Utazásai és előadásai során újabb igen értékes kapcsolatokat szerzett a magyar tudományos élet részére. Egyéves távolléte alatt a szegedi egyetem felsőházi taggá választotta, a párizsi Sorbonne pedig tiszteletbeli doktorává avatta. Előadókörútja és egyéves szabadságának lejárta után Amerikából visszatért Szegedre, hogy tovább folytassa tudományos működését a Ferenc József Tudományegyetem falai között. Mialatt távol volt, megérkezett Dóm téri intézetébe az a modern készülék, amelyet az állam vásárolt részére még a Nobel-díj elnyerése alkalmából. Ezzel az új különleges készülékkel fogja most folytatni kutatómunkáját. Munkatársai és tanítványai – akik közül számosan ugyancsak most tértek vissza külföldi tanulmányútjukról – már felállították a különleges készüléket, és a professor már a közeli napokban megkezdte, illetve tovább folytatja munkáját. Az egyéves távollét után meleg szeretettel fogadták a világhírű tudóst, aki már el is foglalta régi munkahelyét a szegedi egyetemen.

KEDD, 1939. OKTÓBER 3.

Tanévnyitó díszközgyűlés a Ferenc József Tudományegyetemen

(A Délmagyarország munkatársától.)

A Ferenc József Tudományegyetem vasárnap délelőtt fél 12 órakor tartotta tanévnyitó díszközgyűlését a központi egyetem dísztermében. (...).

Az egyetemi énekkar elénekelte a *Magyar Hiszekegy*⁴⁶-et, majd Ereky István dr. lelépő rektor tartotta meg az elmúlt tanév beszámolóját. Rámutatott azokra a világtörténelmi eseményekre, amelyek következtében a Felvidék egy részét visszacsatoltuk, és Kárpátalját visszaszereztük.

(...)

– Azokat a tátongó réseket – folytatta a lelépő rektor –, amelyeket a halál és a nyugdíjazás ütött sorainkban, be kellett töltenünk. Egyetemünk felsőházi tagjává Szent-Györgyi Albert professzort választották meg.

(...)

A rektori beszámoló után Ereky István néhány lelkes szó kíséretében Baló Józsefnek, az új rektornak adta át a rektori méltóság jelvényét, s átadták jelvényeiket az egyes dékánok is. Baló József rektor meghatottan mondott köszönetet a lelépő rektornak hozzá intézett szavaiért, majd megtartotta tudományos értekezését: „Az érelmeszesedés megelőzése” címmel, amelyet a közönség mindvégig rendkívül nagy figyelemmel hallgatott. Az egyetem tanévnyitó ünnepe a *Himnusz* eléneklésével ért véget.

SZOMBAT, 1939. OKTÓBER 28.

Egy éve Szegeden tartott előadást Gerhard Domack, az idei orvosi Nobel-díj nyertese – Szent-Györgyi Albert nyilatkozata az 1938-as Nobel-díjjal kitüntetett Heymans orvostanárról

Stockholm, október 27. Az 1939. évi élettani és orvosi Nobel-díjat Gerhard Domack tanárnak (Elberfeld, Németország) ítelték oda. A Nobel-díjat a kémiai terápia terén való fölfedezéséért kapta. A *prontosil* nevű anyagnak a baktériu-

⁴⁶ 1920-ban, a trianoni békeszerződés után kiírt pályázat nyertese, Papp-Váry Elemérné Sziklay Szeréna (1881–1923) nemzeti imája lett. „Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában, Hiszek egy isteni örök igazságban, Hiszek Magyarország feltámadásában! Ámen.” A később 15 szakaszossá bővített verset Szabados Béla zenésítette meg. Az ima, illetve belőle a dal olyan korszakban keletkezett, melyben nem volt olyan politikai irányzat, mely ne értett volna vele egyet.

mokkal szemben mutatkozó hatásáról tett fölfedezéséért kapta a díjat. Ennek során új gyógyszert állított elő, amellyel lehetővé vált az orbánc, a tüdőgyulladás, influenza és egyéb szepszikus bántalmak gyógyítása. Az 1938. évi orvosi Nobel-díjat, amelyet a múlt évben nem osztottak ki, Corneille Heymans tanárnak (Gand⁴⁷, Belgium) a sinusüregnek és a főütőérnek a lélegzés szabályozása szempontjából fontos működéséről tett fölfedezéséért ítelték oda. Gerhard Domack professzor mintegy évvel ezelőtt Szegeden is járt Rusznyák István dr. professzor meghívására, látogatást tett a belgyógyászati klinikán, majd az Orvosegyesületben előadást tartott, és beszámolt a prontosil megállapításához vezető hosszú vizsgálatairól. Előadása nagy figyelmet keltett, már akkor komolyan emlegették nevét a Nobel-díj jelöltjei sorában. A belga Heymans tanárról Szent-Györgyi Albert dr., a szegedi egyetem világhíres Nobel-díjas tudósa a következőket mondotta a Délmagyarország munkatársának: – Heymans tanárt jól ismerem, tavaly jártunk is nála gandi intézetében, Nobel-díja őszinte örömmel tölt el, kiváló tudós, aki igen jelentős fiziológiai munkásságot fejtett ki. Munkásságát jól ismeri a tudományos világ, a stockholmi akadémia olyan tudóst tüntetett ki vele, aki úgy munkásságával, eredményeivel, mint egyéniségével méltán rászolgált erre a legnagyobb tudományos kitüntetésre. Eredményeit régóta ismerem, és nagyra értékelem – őszinte örömmel tölt el a bizottság mai döntése.

CSÜTÖRTÖK, 1940. JANUÁR 18.

Szent-Györgyi Albert följánlotta Nobel-aranyérmét Finnországnak

Amint a Magyar Távirati Iroda jelenti: Szent-Györgyi Albert dr. egyetemi tanár, az 1937. évi orvosi Nobel-díj nyertese, a finn követség útján följánlotta több mint egyharmad kilogramm súlyú Nobel-aranyérmét Finnországnak.

SZOMBAT, 1940. FEBRUÁR 17.

Több mint 2000 választó fizet büntetést, mert nem élt szavazati jogával a májusi választáson

(A Délmagyarország munkatársától.)

Ismeretes, hogy a májusi országgyűlési választások során Szegeden kétezer hatszázán nem éltek szavazati jogukkal. Azokat, akik nem igazolták kellően

⁴⁷ Flamand neve Gent

távolmaradásukat, a választási törvény értelmében 5–20 pengős pénzbüntetésre ítélte a városi kihágási bíróság, és ez ellen hatszáznegyvenen éltek föllebbezéssel a polgármesterhez. A föllebbezéseket most bírálták el; Szabó Béla dr. községi bíró földolgozta az anyagot, és ennek alapján a polgármester a föllebbezések kétharmad részének helyt adott, a többit, mint meg nem felelőt, elutasította.

(...)

Igen érdekes egyébként, hogy nem szavazás miatt felelősségre vonták Szent-Györgyi Albert professzort és feleségét is; a Nobel-díjas professzorról köztudomású, hogy az elmúlt évet külföldön töltötte, és éppen a májusi választások idején Amerikában tartott tudományos előadásokat. A professzor is megföllebbezte a kiadvást, amelynek során igazolta, hogy amerikai útja miatt nem élhetett szavazati jogával feleségével együtt. Ennek alapján a polgármester helyt adott a fellebbezésnek.

VASÁRNAP, 1940. MÁRCIUS 10.

Szent-Györgyi professzor átadta Nobel-díjas aranyérmét Onni Talas finn követnek

Nagy jelentőségű előadás az egyetemen a finn kérdésről

(A Délmagyarország munkatársától.)

Főlemelő ünnepség színhelye volt szombaton 18 órakor a Ferenc József Tudományegyetem aulája. Onni Talas finn követ „A finn kérdés” címmel tartott közel egyórás előadást. Az égetően aktuális és fölépítésénél fogva is rendkívül érdekes előadásra ünnepi közönség gyűlt egybe az aulában. A termet zsúfolásig megtöltő közönség első soraiban ott láttuk az egyházi, polgári és katonai hatóságok fejeit, valamint az összes társadalmi egyesületek, intézmények vezetőségét. Az emelvényen helyet foglalt az egyetem egész tanári kara, míg az előadói asztal mellett Onni Talas, Finnország követe, Ereky István dr., az ünnepséget rendező egyetembarátok elnöke, Csekey István dr. és Schneller Károly dr. professzorok foglaltak helyet. Onni Talas előadását Ereky István dr. vezette be, majd a finn követ kezdte meg német nyelvű fölolvasását. Bevezetésként utalt arra, hogy mennyire hálás azért a megtisztelésért, amely a meghívás által érte, s hogy ilyen előkelő közönség előtt fejtheti ki az okokat, amelyekért Finnország az orosz túlerővel szemben kénytelen szabadságát és függetlenségét fegyveresen megvédeni. Finnország helyzetét sehol a világon nem érthetik meg annyira, mint Magyarországon, nemcsak a rokoni

kapcsolatok alapján, de azért is, mert mindkét népnek közös a sorsa. Itt utalt a két nemzet történelmének rokon vonásaira, majd arra tért rá, hogy miképpen alakult az elmúlt századok során Finnország és Oroszország viszonya. Átfogó történelmi visszpillantást adott Finnország végzetes helyzetének kialakulásával kapcsolatosan.

(...)

A finn követ előadását a hallgatóság lelkes éljenzéssel és tapsal fogadta, s több ízben tapsviharral szakította félbe. Az előadás után szinte történelmi pillanatnak nevezhető esemény játszódott le az egyetem aulájában. Ereky István dr. megköszönte Onni Talas nagyszerű előadását, majd közölte a finn követtel, hogy Nobel-díjas professzorunk, *Szent-Györgyi Albert* dr. kíván szólni néhány szót. Szent-Györgyi professzor az egyetemi tanárok sorából előrelépett, és néhány keresetlen szó kíséretében *átnyújtotta Onni Talas követnek Nobel-díjas aranyérmét*, amelyről – amint ismeretes –, a közelmúltban lemondott a finnek megsegítése érdekében. Az egyharmad kilogramm⁴⁸ súlyú aranyérmét eredeti tokjában nyújtotta át a szegedi egyetem világhírű professzora, a közönség percekig tartó ovációjának lelkes kísérete mellett. Onni Talas finn követ meleg szavakkal mondott köszönetet Szent-Györgyi professzornak, és *hangsúlyozta, hogy a finn nemzet már sok szép gesztust látott a magyar vérrokonok részéről, de az, amit most Szent-Györgyi professzor tett, a magyar szív és rokonérzés legszebb szimbóluma.* Szent-Györgyi Albert dr. attól az emlékéremtől vált most meg a finn nép javára, amellyel mint a tudomány kiemelkedő bajnokát az egész világ színe előtt kitüntették. Az ünnepség után a Tisza-szálloda éttermében bankett volt.

VASÁRNAP, 1940. ÁPRILIS 6.

Vasárnapi konferansz

Néhány nap előtt hazaérkezett Szegedre Nobel-díjas professzorunk tudós kisasszonylánya, Szent-Györgyi Nelly, aki immár harmad éve járja a leghíresebb európai intézeteket, előbb Cambridge-ben dolgozott, az ősszel pedig Svájcban folytatta munkáját. Karácsonykor édesapja látogatta meg sítalpakon a svájci havasok között, most a látogatást itthon adja vissza tudós kislánya. Apa és leánya régen várt forró és lobogó újratalálkozását, most már megint hosszabb együttlétét csütörtök este az operaelőadás után egy lobogó és elragadó valcer is lelkesen, sőt lobogva ünnepelte.

⁴⁸ valójában 206 gramm

KEDD, 1940. ÁPRILIS 30.

A tudomány és művészet szabadsága mellett tett hitet Szent-Györgyi Albert dr., a Magyar Tudományos Akadémián tartott előadásában

Budapest, április 29. A Magyar Tudományos Akadémia vasárnap tartotta századik közgyűlését. Az ünnepi ülést Mátyás király emlékének szentelték. A díszes közönség sorában megjelent Horthy Miklós kormányzó és Teleki Pál gróf miniszterelnök. József királyi herceg elnök megnyitó beszédében Mátyás királyról emlékezett meg, és a nemzeti egység fontosságát hangoztatta. Hóman Bálint kultuszminiszter Mátyás királyról szóló tanulmányát olvasta föl. Hangoztatta, hogy Mátyás európai viszonylatban is kimagasló alakja volt a monarchikus és rendi erők dualizmusán épült nemes állammal harcba szálló újkori királynak, aki óvakodott attól, hogy csorbát ejtsen a nemzeti önkormányzat elvén. Szent-Györgyi Albert, a Nobel-díjas szegedi professzor a kísérleti természettudomány történelmi felelőségéről tartott előadást. A nagynevű professzor többek között a szabad vizsgálódás elve mellett tett hitet, és a művészet, valamint a tudomány szabadságának a fontosságát hangoztatta.

– A tudomány és művészet – mondotta Szent-Györgyi Albert – csak ott virágzik, ahol a gondolat szabad, és az igazság megismerésének van becsülete. Ahol a gondolatot béklyóba verik, és a tudományos igazságokat a divatos politikai eszmék szolgálatába akarják állítani, ott még egy jól szervezett ősi kultúra is pár év alatt lehanyatlik.

SZOMBAT, 1940. MÁJUS 4.

Hírek

Szent-Györgyi Albert belga kitüntetése

Budapestről jelentik: III. Lipót belga király Szent-Györgyi Albert egyetemi tanárnak a Lipót-rend parancsnoki keresztjét adományozta azon munkájának elismeréséül, amelyet Szent-Györgyi professzor az elmúlt év folyamán mint a liege-i francia tanszék munkatársa a belga kultúráért végzett.

1940. MÁJUS

A Nemzeti Múzeumban helyezik el Szent-Györgyi Albert Nobel-érmét

Egy helsinki magyar megváltotta, és a múzeumnak adományozta a finn segélyakciónak felajánlott aranyérmét

(A Délmagyarország munkatársától.)

A Délmagyarország annakidején megírta, hogy Szent-Györgyi Albert dr. világhírű magyar tudós a színarany Nobel-díj-érmét *felajánlotta a finnországi segélyakció céljára*. Tekintettel arra, hogy ez az érem a magyar nemzet kivételes büszkesége, mindenképpen *fájdalmas veszteséget jelentett volna annak az országból való kivitele és esetleg fenyegető beolvasztása*. Ezért a Nemzeti Múzeum éremtárát is magában foglaló országos történeti múzeum főigazgatója, Zichy István gróf haladéktalanul lépéseket tett abból a célból, hogy *ezt az értékes darabot megfelelő ellenszolgáltatás fejében megválthassuk, és így az országnak megmenthessük*. Onni Talas dr. finn követ a magyar nemzet és a magyar kultúra nagy barátja, *a legnagyobb megértéssel karolta föl ezt a tervet, és közbenjárására az eredeti terv oda módosult, hogy Hilbert Vilmos helsinki vállalati igazgató készséggel vállalkozott arra, hogy az értékes aranyérmét megfelelő pénzösszeg felajánlásával a segélyakciótól megváltja, és a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozza*. A terv valóra vált. Az ajándékozó Hilbert Vilmos Onni Talas dr. finn követ kíséretében szerdán délelőtt megjelent Zichy István gróf főigazgatónál a Nemzeti Múzeumban, és *átadta Szent-Györgyi professzor Nobel-aranyérmét*. A főigazgató meghatott szavakkal mondott köszönetet a rendkívül értékes ajándékért mind a nagylelkű adakozónak, mind az ajándékot közvetítő Onni Talas dr. finn követnek, aki Magyarországról való eltávozása előtt ilyen nagylelkű gesztussal pecsételte meg Magyarország és annak kultúrája iránt érzett őszinte barátságát. Az ajándékozó óhajának megfelelően a Magyar Nemzeti Múzeum a kiváló becsú, értékes emléktárgyat az éremtár állandó kiállítása keretében készített díszhelyen *haladéktalanul közszemlére teszi*.⁴⁹

PÉNTEK, 1940. JÚNIUS 21.

Ma adják át az egyetem emlékérmét Szent-Györgyi professzornak

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi egyetem világhírű professzora, Szent-Györgyi Albert pénteken délben az egyetem részéről kitüntetésben részesül. Az egyetem tanácsa határozatot

⁴⁹ Ma is a Nemzeti Múzeumban van, de csak időszakosan látható.

hozott, hogy följánlja Szent-Györgyi Albert dr.-nak a Ferenc József Tudományegyetem emléklakettjét. Ezzel a gesztussal a szegedi egyetem megbecsülésének akarja újabb tanújelét adni a Nobel-díjas magyar professzor iránt, aki jelenleg is az egyetemen működik, s a Nobel-díj világra szóló dicsőségének fényében is megmaradt olyannak, amilyennek őt Szegeden ismerték és szerették. (..)

Az emlékérmeket pénteken délben 12 óra 30 perckor nyújtják át Szent-Györgyi professzornak a központi egyetem aulájában a doktorrá avatási ünnepség keretében díszes külsőségek között.

CSÜTÖRTÖK, 1940. AUGUSZTUS 8.

Szent-Györgyi professzor, a sportrepülő

Interjú Szent-Györgyi Albert dr.-ral a hármashatár-hegyi repülőtáborban, ahol a Nobel-díjas tudós vitorlázó repülői vizsgát tett

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szent-Györgyi Albert dr.-ról, Szeged Nobel-díjas nagy tudósáról köztudomású, hogy ízig-vérig modern ember gondolkodásmódjában, tetteiben egyaránt. Mint ilyen, lelkes híve a sportnak, és fárasztó tudományos munkája közben gyakran keres felüdülést a sportok világában. Kitűnően teniszezik, nagyszerű autóvezető, kedvelője a vízisportnak is. Cseppet sem hat tehát meglepetésként egyik délutáni budapesti lap híre, hogy Szent-Györgyi professzor fölcsapott vitorlázó-repülőnek, rövid idő alatt elsajátította a vitorlázó-repülés tudományát, és máris szép eredményeket ért el. A lap munkatársa meglátogatta a professzort a budapesti egyetemi sportklub hármashatár-hegyi repülőtáborában, és interjút csinált vele. A riporter éppen diákok karéjában találta a professzort, amint kis nadrágban, napvédő szemüveggel a szemén, izmos-rugalmasan magyarázott valamit. Korántsem a C-vitaminról tartott előadást. A vitorlázó-repülésről beszélgetett sporttársaival. Az újságíró kérdésére, hogy mióta űzi a vakmerő sportot: – *Már három hete, sőt már az A-vizsgát le is tettem* – felelte büszkén a professzor. – *Miből áll ez az A-vizsga?* – Szakszerűen megmondhatom: *Kétszer harminc másodperces egyenes siklás célleszállással. Néhány nap múlva leteszem a B-vizsgát, amely háromszor egyperces repülést követel, S-fordulóval és célleszállással, azután pedig már csak a C-vizsga van hátra. Ez ötperces nivó feletti vitorlázórepülés, célleszállással.* Arra a kérdésre, hogyan jutott eszébe, hogy repülni tanuljon, a professzor így felelt: – *Semmi különösebb célom nincs vele. Csak nyaralok és sportolok.* Fontos szerepe a repülésnek csak az ifjúság körében van, s amint tapasztalom, lelkesedés és tudás

szempontjából nincs is hiány a fiúknál. – Szép nyaralás ez itt, kint a hegyoldalban. Ha esik az eső, bemegyünk a sátorba, és várjuk, amíg eláll. *Ha süt a nap, ha jó szél van, repülünk. Ez a foglalkozásunk most valamennyiünknek. Itt lakunk, itt sportolunk, itt is alszunk.* A sátrakban persze nincs világítás, olvasni sem lehet, tehát: *teljes a pihenés.* Megvan a manapság sokat hangoztatott teljes „kikapcsolódás” is, mert a tudományt lehelő rideg görcsövek bizony nagyban különböznek a fantáziadús hófehér, impregnált vászonnal bevont repülőszárnyaktól. A tudományos kísérletekre terelte ezután az újságíró a szót, de a szegedi paprika világhírű tudósa mereven elzárkózott. – *Csak semmi tudomány!* – mondotta. – *Most csak sporttal foglalkozom, semmi egyébbel.* Minden erőmmel, minden ambíciómmal azon vagyok, hogy mielőbb jó repülő váljak belőlem. *Ősszel aztán újra bevonulok az egyetemre, és folytatom a megkezdett új kísérleteimet.* Titkárömnek már jó előre kiadtam az utasítást: senkinek nem vagyok ott, mindenkinek tagadjon le, s ha kell, viharágyúval riassza el a látogatókat. Nem különködés ez, de higgyék el: *tudományt nem lehet másképpen csinálni, mint abszolút nyugalomban.* A professzor ezután beszállt egy egyszemélyes vitorlázógépbe, és elrepült a riport színhelyéről. Vagy hétszáz métert mehetett a levegőben, aztán „kilebegtetett” leszállással leereszkedett a mezőre.

KEDD, 1940. SZEPTEMBER 10.

Szent-Györgyi Albert dr.: A magam részéről Szegedhez vagyok nőve

A világhírű Nobel-díjas tudós nyilatkozata az egyetem ügyéről

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi egyetem eltávozásával kapcsolatban a legkülönfélébb kombinációk és találgatások látnak napvilágot. A hírlapi nyilatkozatok és magánvélemények megegyeznek abban, hogy *Szegedet nem lehet megfosztani egyetemétől:* ebben a tekintetben az illetékes tényezők már megnyugtató kijelentéseket tettek. Pálffy József dr. polgármester jelenleg is Budapesten tartózkodik, és *tárgyalásokat folytat az egyetem ügyével kapcsolatban Hóman Bálint kultuszminiszterrel.* A tárgyalásokról kiadott hivatalos értesítés nem hagy kétséget aziránt, hogy Szeged nem marad egyetem nélkül. A távozással kapcsolatban azonban olyan értelmű nézetet is tartalmaz ez a nyilatkozat, hogy Szegednek – éppúgy mint Pécsnek – áldozatokat kell hoznia. Annak a kérdésnek vizsgálata mellett, hogy *vajon Debrecen miért marad ki az áldozatok nyújtásából, az is nyílt kérdés marad Szegeden, hogy melyek azok az áldozatok, melyeket a városnak*

hoznia kell annak az egyetemnek ügyében, amelyre eddig közel 20 millió pengőt költött, s amely egyike azoknak az intézményeknek, amelyek a város trianoni megcsonkítottságát eszmei és gyakorlati értelemben is némileg ellensúlyozni képesek. Vannak olyan intézetek a szegedivé vált kolozsvári egyetemen, amelyek itt nőttek ki a talajból a szegediek szeme láttára, és a szegediek erejéből, s nem lehet a legkisebb mértékig sem kifogásolni, hogy Szeged ragaszkodni kíván minden öröme és együttérzése mellett is ahhoz, amely összenőtt ezzel a várossal, amely hozzánőtt Szeged minden polgárának szívéhez. Ilyen többek között *Szent-Györgyi Albert személye és intézete*. A tárgyalások jelenlegi stádiumában még ismeretlenek a részletekbe bocsátkozó tervek és megoldások, s épp ezért nem lehet sem jóslásokat, sem végleges döntéseket a nyilvánosság elé tárni, kétségtelen azonban, hogy a várható döntés igen nagy fontosságú lesz a város jelene és jövője szempontjából.

Szent-Györgyi Albert dr. professzor szegedi lett, Szegedet tette naggyá és híressé, s a város másként nem juttathatja kifejezésre háláját és szeretetét, csak azzal, hogy ragaszkodik Szent-Györgyi Albert dr. személyéhez és további szegedi munkásságához. Bármilyen áldozatra is képes az ügy érdekében ez a város, de éppen az annyiszor idézett szegedi szellem megjutalmazásaképpen joggal várhatja, hogy ezt a kérését és kívánságát teljesítik. *A Délmagyarország* munkatársa felkereste intézetében *Szent-Györgyi Albert dr.-t*. A világhírű tudós kérdésünkre a következőket mondotta:

– A szegedi egyetem eltávozásával kapcsolatban most folynak a tárgyalások az illetékes kormánykörökkel, így talán fölösleges nyilatkozattal megelőzni a kérdés fejleményeit. Nem akarom megelőzni, és nem is előzhetem meg a várható vagy remélt intézkedéseket: annyit mondhatok, „hogy a kormány részéről a legmesszebbmenő jóindulat tapasztalható az egyetem áttelepítésének ügyében”. Az én intézetemnek a sorsa – éppúgy, mint a többié – Hóman Bálint kultuszminiszter kezében van. *Döntés előtt minden bizonnyal megkérdez engem is, és akkor én a miniszter elé tárom az intézetemmel kapcsolatos kérdéseket és kívánalmakat. A magam részéről Szegedhez vagyok nőve, Szeged talajában gyökereznek azok a termékek, amelyeket a világ szerény kísérleteimen keresztül megismert. Hogy melyek az áldozatok, amelyeket Szegednek egyeteme elmenetelével hoznia kell, még nem tudom, minden remény megvan azonban arra, hogy a kormány a legmesszebbmenő jóindulattal hoz döntést ebben az igen fontos kérdésben. Arról sincs tudomásom, hogy Kolozsvárott adva vannak-e azok a feltételek, amelyek szükségesek intézetem működéséhez: ez is olyan probléma, amelynek megvilágítása egyik igen lényeges pontja a most folyó tárgyalásoknak. Én bizvást remélem, hogy Szeged meg lesz elégedve a tárgyalások eredményével.*

PÉNTEK, 1940. SZEPTEMBER 13.

Szent-Györgyi Albert dr. professzor Szegeden marad*A város jövő évtől vállalni tudja a jogi fakultás fenntartásának költségeit**(A Délmagyarország munkatársától.)*

Tonelli Sándor dr. kamarai főtitkárnak a *Délmagyarország* csütörtöki számában megjelent cikke élénk feltűnést keltett Szegeden. A társadalom vezető köreiből is az a vélemény alakult ki a cikk nyomán, hogy a *Tonelli Sándor által fölvetett gondolat nem kivihetetlen, sőt Szeged szempontjából nemcsak kitűnő alkalom, hanem megvalósítandó szükségesség is.* Szegednek *fenn kell tartania a jogi fakultást, ezt kívánja meg a város kulturális múltja, egyetemi jellege és jövője is.* Áldozni kell Szegednek, és Szeged, ha kell, minden bizonnal áldozni fog azért, hogy egyetemének jogi és államtudományi kara fennmaradjon. Kérdést intéztünk a felvetett tervvel kapcsolatban Pálffy József dr. polgármesterhez. Pálffy polgármester *igen nagy készséget tanúsít az irányban, hogy ezt a kérdést a terv szerinti megoldás stádiumába juttassa a Hóman Bálint kultuszminiszterrel való tanácskozások során.* – Arra fogom kérni a minisztert – mondotta a polgármester –, *hogy ebben az évben ne szüneteltessék a szegedi egyetem jogi fakultását, a munka menjen tovább mint eddig, a jövő évben pedig a város vállalni tudja a jogi kar fenntartásával kapcsolatos kiadásokat. Egyébként a szegedi egyetem ügye a lehető legjobb síneken halad, Hóman kultuszminiszter erdélyi útja után azonnal Szegedre jön, s itt megkezdi a tanácskozásokat a kolozsvári és a szegedi egyetem ügyében a professzorokkal. Az egyetemi tanárok szabad kezet kapnak abban a tekintetben, hogy Szegeden kívánnak-e maradni, vagy Kolozsvárra szándékoznak menni. Az egyetemi fölszerelések, az egyetemi könyvtár Szegeden marad, s nagy örömmel közölhetem azt, hogy Szeged Nobel-díjas büszkesége: Szent-Györgyi Albert dr. professzor intézetével együtt Szegeden marad.* Szegedhez ragaszkodó nyilatkozatot adott a napokban a szegedi és a fővárosi sajtónak, s így az ő kívánsága és a mi örömünk találkozik. A megalapítandó szegedi Horthy Miklós egyetem ügyében egyébként végleges kép csak a kultuszminiszterrel folytatott szegedi megbeszélések alapján alakul ki, de már most a döntés előtt is az látszik, hogy kéréseink meghallgatásra találnak.

1940. OKTÓBER

Szeged hangja a parlament egyetemvitájában

Szögi Géza dr. felszólalása

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szombati számunkban jelentettük, hogy a képviselőház egyetemi törvényjavaslati vitájában Szögi Géza dr. Szeged képviselője felszólalt a szegedi egyetem csorbítatlanságának fenntartása mellett.⁵⁰ A kultuszminister csütörtöki beszédében meghatározta az egyes egyetemek jellegét. A debreceni egyetem a tanítóképzés és tanárképzés, a pécsi a jogi képzés, a szegedi pedig a természettudományi továbbképzés helye kell, hogy legyen. A Nobel-díjas Szent-Györgyi Albert professzornak természettudományos működése az indoka annak, hogy nemcsak csonkítatlan állapotban ottmaradt az egyetem bölcsészeti kara, de hogy Szeged egyáltalában egyetemet kaphat. Négy természettudományi tanszéknek Szegedre helyezéséről van szó. Ezzel a négy tanszékkel talán 18 egyetemi hallgató fog Szegedre érkezni. Ezzel szemben a jogi és államtudományi karnak megszüntetésével 600 egyetemi hallgatónak kell Szegedről eltávoznia. Végül kérte a minisztert, hogy gondolja meg a kérdést, mert még nem késő. *Határozati javaslatot terjesztett be a szegedi tudományegyetem jogi és államtudományi karának változatlan fenntartásáról.*

CSÜTÖRTÖK, 1940. OKTÓBER 24.

Szent-Györgyi Albert dr. lesz a szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem rektora

November 11-én kezdődnek az előadások

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi egyetem megnyitásával kapcsolatban még nem történt végleges döntés. Az eddigi tervek szerint október 29-én vagy 30-án lenne a Horthy Miklós Tudományegyetem felavatása, ezt követné az egyetem megnyitása, amelyen az új rektor beiktatása is megtörténik. *A szegedi egyetem első rektora* – amint értesültünk, *Szent-Györgyi Albert dr., a világhírű Nobel-díjas tudós lesz, ő nyitja meg az új szegedi egyetemen az első tanévet.* Az egyetemmel kapcsolatban az egyetemi professzorok kinevezésének nyilvánosságra hozatala óta

⁵⁰ Szögi Géza (1902–1952) ügyvéd, 1939-től Szeged nyilaskeresztes országgyűlési képviselője. A halálos ítélettől zsidó tanúk vallomásai mentették meg. A váci börtönben halt meg.

megtörténtek a szükséges intézkedések, a beosztások és az intézetek működése tekintetében. Arra vonatkozólag, hogy a jogi kar elvesztéséért milyen kárpótlásokat kap Szeged, még csak ígéretek és találgatások vannak. Valószínűnek látszik, hogy későbbi időpontban felállítják a szegedi egyetem intézményével kapcsolatban *a mezőgazdasági középfokú iskolát*, amely gazdasági szakemberek képzésének tekintetében bír rendkívül nagy jelentőséggel. A szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem – ha jogi kar nélkül is –, de a további fejlődés reményében kezdheti meg november elején a működését. (...)

SZERDA, 1940. OKTÓBER 30.

Szent-Györgyi Albert dr. lett a Horthy Miklós Tudományegyetem rektora

Rövidesen megválasztják az egyetem felsőházi képviselőjét

(Délmagyarország munkatársától.)

Szegeden kedden reggeltől a késő esti órákig folytak az egyetemen azok a tanácskozások, amelyek a Horthy Miklós Tudományegyetem megnyitásával, valamint az egyetemi tanács és az új rektor megválasztásával állottak kapcsolatban. Szily Kálmán dr. államtitkár ebben az ügyben kedden hajnalban Szegedre érkezett. A reggeli órákban az egyetemre ment, ahol a *Horthy Miklós Tudományegyetem professzorai letették kezébe a hivatali esküt*. Délben szűk körű ebéden vett részt Szily államtitkár az egyetemi tanárok társaságában. *Délután került sor az egyetemi tanács és az új rektor megválasztására*. Este 8 órakor választották meg a Horthy Miklós Tudományegyetem első rektorát: *a rektor Szent-Györgyi Albert dr. professzor, a Nobel-díjas szegedi tudós lett*.

Az egyetemi tanács és a dékánok megválasztásával kapcsolatban Szily Kálmán államtitkár kívánságához képest az egyetem szerdán ad ki hivatalos tájékoztatót. A szegedi egyetem ügyében egyébként rendkívül érdekes közjogi helyzet állott elő *a felsőházi képviselő ügyében*. A Szegeden működő kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem felsőházi képviselője *Szent-Györgyi Albert dr.*, professzor, felsőházi póttag *Miskolczy Dezső dr.* professzor volt. A Ferenc József Tudományegyetemnek Kolozsvárra való költözésével Szent-Györgyi Albert dr. felsőházi tagsága megszűnt, tekintve, hogy a Nobel-díjas professzor az *újnonnan* megalapított Horthy Miklós Tudományegyetemen maradt és itt fejté ki *további működését*. *A Ferenc József Tudományegyetemnek felsőházi póttagja: Miskolczy Dezső dr.* pedig Kolozsvárra távozott az egyetemmel. Ennek következtében tehát *érdekes közjogi probléma merült fel, az a kérdés, vajon Miskolczy Dezső automatikusan*

megkapja-e Szent-Györgyi Albert dr. örökét a felsőházban, vagy pedig a Ferenc József Tudományegyetemnek is új felsőházi tagot kell választania. Szeged viszonylatában az a helyzet, hogy a Horthy Miklós Tudományegyetemnek jelenleg nincs felsőházi képviselője, és így a felsőházi képviselő új választás útján kerül betöltésre. A választás a napokban megtörténik, úgy, hogy a felsőház legközelebbi ülésén már részt vesz a két egyetemnek újonnan megválasztott felsőházi képviselője is.

CSÜTÖRTÖK, 1940. OKTÓBER 31.

Veress Elemér, Banner János és Fröhlich Pál a kari dékánok

(A Délmagyarország munkatársától.)

Jelentette a *Délmagyarország*, hogy a szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem kedden megtartotta alakuló ülését, megválasztotta az új egyetem első rektorát, valamint a karok dékánjait. Az egyetem rektora *Szent-Györgyi Albert dr. lett.*

(...)

VASÁRNAP, 1940. NOVEMBER 3.

Diákjóléti intézmények felállítása, a jogi kar visszaállításának szorgalmazása és a tudományos kapcsolatok fenntartása a Horthy Miklós Tudományegyetem új rektorának legfontosabb teendői – Nyilatkozik Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem első rektora

(A Délmagyarország munkatársától.)

A központi egyetem homlokzatán pénteken korán reggel már ragyogva hirdették az aranybetűk: „*M. kir. Horthy Miklós Tudományegyetem.*” A legfiatalabb magyar egyetem tehát hivatalosan megkezdte működését, és ennek jele az is, hogy *Szent-Györgyi Albert dr.*, a Horthy Miklós Tudományegyetem első rektora nyilatkozattételre kérte magához a szegedi sajtó képviselőit, akik már több ízben keresték őt az elmúlt napokban, hogy a szegedi egyetemmel kapcsolatos tervei felől érdeklődjenek.

– *Új egyetem rektorának kötelessége, hogy az egyetemet megszervezze, annak működését megindítsa és zavartalan munkáját biztosítsa – kezdte nyilatkozatát a Horthy Miklós Tudományegyetem Nobel-díjas rektora. – Az én igyekezetem az lesz, hogy a nyugtalan idők ellenére az egyetem nyugodtan szentelhesse minden erejét hivatásának: a tudás terjesztésének. Ezen az úton a Ferenc József*

Tudományegyetem tradícióit igyekszünk követni. – Változás csak két irányban lesz – folytatta Szent-Györgyi Albert dr. – Az egyik változás az, hogy ez az egyetem most már ízig-vérig saját egyeteme Szegednek, s így szeretném azt a viszonyt, amely a város és az egyetem között fennáll, még bensőségesebbé tenni. Ez irányban a polgármester úrtól máris a legnagyobb biztatást kaptam. – A másik változás a jogi kar szüneteltetéséből adódik. Hallgatóságunk csökkent, viszont az egyetem kebelén belül helyiségek szabadultak fel, s így megnyílik a lehetősége annak, hogy az ifjúság számára az egyetem valóságos otthon nyújtson. Szándékom az ifjúságnak az egyetem épületében helyiségeket juttatni, ahol jól és otthon érezheti magát, s azt szeretném, ha ezáltal az egyetem minden hallgatójának igazi otthonává válnék. Itt emlékeztetnünk kell Szent-Györgyi professzor és az egyetemi hallgatóság között mindig fennállott szeretetteljes kapcsolatokra. A diákok szinte rajongó szeretettel vették körül a Nobel-díjas professzort, akiben nemcsak a kiváló tudóst, az ideális tanítómestert, de az embert is szerették és becsülték. S íme, Szent Györgyi rektor első ténykedéseként diákjóléti intézkedéseket foganatosít a Horthy Miklós Tudományegyetemen, amely, hisszük, hogy valóban az ifjúság igazi otthona lesz. Az egyetem első rektora utalt még arra is, hogy ilyenformán a szegedi egyetem különbözni fog a többi hazai egyetemektől, de – mint mondotta – az ifjúság felkarolása megfelel Szeged jellegének. A Nobel-díjas tudós az egyetemi tanárok és az ifjúság közötti kapcsolat kimélyítéséről még a következőket mondotta: – Azon leszek, hogy a mi egyetemünkön tanár és tanítvány között a viszony, amennyire lehet, még bensőségesebbé váljék, és az egész egyetem – hogy úgy mondjam – egy nagy család legyen. A diákok megszervezett új otthonának meg fogok adni minden lehetőséget a fejlődésre. A rektor ezután az egyetem és a város kapcsolatairól beszélt igen bizakodva.

– Szeged legjellegzetesebb tulajdonának nem a paprikát vagy a szegedi papucsot tartom – mondotta Szent-Györgyi Albert mosolyogva –, hanem azt a kedves, nyílt, szeretetteljes, barátságos viszonyt, amely ennek a városnak lakóit összefűzi ... A város és az egyetem közötti kapcsolatokat igyekszem tehát minél jobban kifejleszteni. Ezt az igyekezetemet a polgármester úr is teljes mértékben átérzi, s ez irányban hathatós támogatását nekem megígérte. A főispán úr is minden tekintetben osztja elgondolásaimat, és őszinte támogatást ígért. – Mikor és hogyan remélhetjük, hogy a jogi kar is működni fog? – tettük fel a kérdést, hiszen a jogi kar szüneteltetése a szegedi egyetemnek nagy hátrányt jelent. – Minden igyekezetemmel azon leszek – válaszolt Szent-Györgyi Albert dr. –, hogy a jogi kart minél előbb felállíthassuk. A jogi karról mi egy percre sem mondtunk le, s ennek jelképeként az egyetem ünnepi ülésein a jogi kari dékán székét üresen hagyjuk. Benyomásom az, hogy

a kormánynak is az a szándéka, hogy a jogi kart – amint a viszonyok megengedik – Szegeden felállítsa.

Most a Nobel-díjas tudóshoz intéztük a kérdést: – *A hivatali teendők nem fogják-e elvonni nagy jelentőségű kutatómunkájától a rektor urat? – Ez nekem is súlyos gondot okoz – válaszolt őszinte mosolyával –, de mint rektornak olyan kiváló egyetemi személyzet áll rendelkezésemre, amely át van hatva a közös munka eszményétől, és így remélem, hogy vállaimról sok gondot levesznek, és lehetővé teszik számomra kutatómunkám folytatását. – Az orvosvegytani intézetben pedig az én tanítványaim már annyira felnőttek, hogy a munka az én pillanatnyi távollétem alatt is zavartalanul folyik tovább. Végeredményben tehát a rektori hivatal nem jelent akadályt kutatásaimmal kapcsolatban.*

A Nobel-díj kötelez. A Horthy Miklós Tudományegyetem új és első rektorát kötelezi az irányban, hogy a tudományos kapcsolatokat az egész világ tudományos szerveivel fenntartsa és kiépítse, amennyire a mai zavaros időkben lehetséges. Ezzel kapcsolatban Szent-Györgyi Albert, a Nobel-díjas tudós így nyilatkozott; – *Az egyetem az emberiség közös tudásának őre és továbbvivője. Ezen a téren vállaltva kell dolgoznunk a világ összes többi egyetemével és tudásával; legyenek azok bármelyik országban, vagy beszéljenek bármilyen nyelven. – A háború jelentheti egyes országok között a postaforgalom szüneteltetését, de nem jelentheti azoknak a belső kapcsolatoknak meglassulását, amelyek egyetemet egyetemhez, tudóst tudóshoz fűznek – folytatta Szent-Györgyi rektor. – Így a Horthy Miklós Tudományegyetem is teljes mértékben bele fog kapcsolódni a nagy, tudományos emberi közösségbe... Kérdést intéztünk arra vonatkozólag is az egyetem rektorához, hogy milyen viszonyt fog fenntartani a Horthy Miklós Tudományegyetem a Ferenc József Tudományegyetemmel. Szent-Györgyi professzor kijelentette, hogy természetesen a legbensőségesebb kapcsolatokat tartják fenn a Ferenc József Tudományegyetemmel, amelytől semmiféle távolság nem választja el az ifjú szegedi egyetemet. Végül az iránt érdeklődtünk, hogy mikor nyílik meg az egyetemi tanév. – *A beiratkozások már 4-én, hétfőn megkezdődnek, az előadások pedig 11-én. Hogy a megnyitó ünnepség mikor lesz, nem tudjuk még.* Az egyetemi tanács ugyanis feliratban kérte az egyetem nevét adó Horthy Miklós kormányzótól, hogy a megnyitó ünnepség fényét megjelenésével emelje. Most Magyarország kormányzójától függ, hogy mikor tartja meg a Horthy Miklós Tudományegyetem első évének megnyitóját, s mikor indul el tudományfejlesztő útjára Szeged város, a Civitas Solis⁵¹ egyeteme, ahonnan a magyar nemzet megújulásának és fejlődésének útja is elindult az ország áldásos gyarapodása és szellemi fejlődése felé.*

⁵¹ A Nap városa (latin).

PÉNTEK, 1940. NOVEMBER 8.

Összeállították az egyetemnyitás országra szóló ünnepségének programját

Horthy Miklós kormányzó, Teleki miniszterelnök, Varga és Hóman miniszterek a szegedi egyetem hétfői megnyitásán

(A Délmagyarország munkatársától.)

A város hatósága és közönsége a hétfői országra szóló egyetemnyitó ünnepség hatása alatt áll. A város egyes részein már megtették a szükséges intézkedéseket a földíszítést illetően. Az állomás épületének egyes részein felrakták a lobogókat és dísznövényeket, hogy teljes pompában várhassa az állomás a Szegedre érkező Horthy Miklós kormányzót. A Boldogasszony sugárúton végig magas keresztlobogókat feszítenek ki, a házakat azonban nemcsak az útvonalon, hanem az egész városban felloboгоzzák. A polgármester ezzel kapcsolatban azzal a kéréssel fordul a háztulajdonosokhoz, hogy a házakat már a hét végén lobogózzák fel. Az ünnepségre, mint arról hírt adtunk, Szegedre érkezik Horthy Miklós kormányzó, Teleki Pál gróf miniszterelnök, Varga József iparügyi miniszter, Hóman Bálint kultuszminiszter; és sokan mások az ország vezető társadalmából. A magas vendégek részére díszemlevényt készítenek az egyetem aulájában. A kormány már szétküldte az ország minden részébe a meghívókat, szám szerint 470-et. A vendégek elhelyezése meglehetősen gondot ad a rendezőségnek, mert az aulában csak mintegy 270 hely van. Az egyetem nyitó ünnepsége hétfőn délelőtt 11 órakor kezdődik. Pálfy József dr. polgármester üdvözlö a város nevében a megjelenteket, majd az egyetem rektora: Szent-Györgyi Albert, utána pedig Hóman Bálint kultuszminiszter mond beszédet. Az ünnepség után a Tisza-Szállóban villásreggeli lesz 1 órai kezdettel. A villásreggeli beszéd nem hangzik el. Villásreggeli után Horthy Miklós kormányzó és kísérete visszautazik Budapestre. A miniszterelnök és a miniszterek, valamint a többi magas vendégek este vacsorán vesznek részt, ahol Teleki Pál gróf nagyszabású politikai beszédet mond. Az egyetemi ünnepség ügyében egyébként ma, pénteken Szegedre érkezik Terbocz Miklós miniszteri tanácsos, akit a rendezés munkálataival, a fogadás előkészítésével bíztak meg. Ebben az ügyben csütörtökön délelőtt értekezlet volt a városházán, ahol megbeszélték az ünnepség programjával kapcsolatos intézkedések életbe léptetését.

SZOMBAT, 1940. NOVEMBER 9.

Szent-Györgyi professzor a tankönyvről

A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat legutóbbi közgyűlésén igen érdekes beszédet mondott Szent-Györgyi Albert dr., a szegedi egyetem Nobel-díjas professzora. A mai középiskolai oktatásról és tanrendszerről szólva úgy találta, hogy annak szellemi parancsa értelmében a könyv arra való, hogy megtanuljunk. Szent-Györgyi professzor ezzel szemben azt hangsúlyozta, hogy az ő felfogása szerint a könyv mindenre való, csak arra nem, hogy bemagoljunk. *A könyvet szeretni kell, ismerni, forgatni, s benne eligazodni, de ennél többre nem való.* Magát a szót: „tankönyv” lehetetlennek találja. Az a kívánsága, hogy ha már szükség van valamilyen „tankönyvre”, akkor az olyan legyen, hogy ne lehessen észrevenni rajta, hogy tankönyv. Például egy 15 éves kisleány kémiai könyve szép, színes, virágos könyv legyen. A mai tankönyveknek már a külseje is ijesztő, belseje pedig lelketlen adathalmaz. Az ilyen könyv ijesztő pusztítást végez a fiatal lelkekben, meg kell tanulni, hogy látszatra kielégítse a tanárt. Szent-Györgyi professzor úgy véli, a rossz könyvet kinyomatni sem kerül kevesebbe, mint a jót. Szent-Györgyi Albert dr. a jó könyveket három csoportba osztotta; az első csoportba a szépirodalmi jellegű könyveket sorolta. „Itt van lefektetve az emberi szellem termésének legtöbb virága, mindaz, ami szép és jó, amit az emberi szellem magából kitermelt. Ezek a könyvek az emberek legfőbb barátai, ezek elhozzák az ember egyszerű hajlékába az emberiség legnagyobb szellemeit” – mondotta Szent-Györgyi professzor a szépirodalmi művekről. A második csoportba a tudományos munkákat sorolta, a harmadikba pedig a lexikonokat, szótárakat, telefonkönyvet, stb.-t, amelyekben a szükséges és hasznos adatokat fektetik le.

VASÁRNAP, 1940. NOVEMBER 10.

Ünnepi hangulatban, fellobogózva várja Kormányzóját a Magyar Feltámadás Városa

Teleki miniszterelnök, Varga és Hóman miniszterek vasárnap délután érkeznek Szegedre – Ma tartják meg a MÉP⁵² vacsoráját a Tiszában

(A Délmagyarország munkatársától.)

Pénteken este Szegedre érkezett Terbocz Miklós miniszteri tanácsos, és kezébe vette a szegedi egyetem megnyitásával kapcsolatos rendezői munkák irányítását.

⁵² Magyar Élet Pártja; különböző neveken a korszak kormánypártja.

A városházán a főispán, a polgármester és a rendőrfőkapitány-helyettes, valamint az egyetemi professzorok bevonásával értekezletet tartottak, amelyen megállapították az ünnepség sorrendjét. Vasárnap, azaz ma *délután érkezik Szegedre Teleki Pál gróf miniszterelnök, Varga József és Hóman Bálint miniszter.* Este nagyszabású MÉP-vacsora lesz a Tisza éttermében, ahol Teleki Pál gróf miniszterelnök programadó politikai beszédet mond. *Hétfőn délelőtt érkezik Szegedre az Árpád motoroson Horthy Miklós kormányzó és kísérete.* Az állomáson úgynevezett *kisfogadás lesz: Tukats Sándor dr. főispán és Pálffy József dr. polgármester, valamint katonai díszszázad fogadja az ország kormányzóját a földíszített állomáson.* Az állomásról azonnal az egyetemre megy a kormányzó, ahol részt vesz az alapító és megnyitó ünnepségen. Tukats Sándor dr. és Pálffy József dr. üdvözli a megjelenteket, majd *Szent-Györgyi Albert dr. rektor* mond beszédet, majd Hóman Bálint beszél. Az ünnepség után a Tisza éttermében szűk körű villásreggelin vesznek részt az előkelőségek. A város felkészülten várja egyetemének ünnepélyes megnyitását. Az utcákat már fellobogózták, az egyetemen délszaki növényekkel, címerekkel és zászlókkal díszítették fel a folyosókat és az aulát, az ünnepség színhelyét. Az aulában kétoldalt díszemlévényeket állítottak fel Horthy Miklós kormányzó és kísérete, valamint a miniszterelnök és a miniszterek részére. A bejáratot fellobogózták, a lépcsőket szőnyegekkel borították le. A város szeretettel, hálával és hódolattal várja az ország kormányzóját, akinek nevét fogja viselni a most megalapított, új munkára induló szegedi egyetem. Az egyetemi megnyitó ünnepség programja a következő: 1. Himnusz. Énekli az egyetemi énekkar. 2. A vallás- és közoktatásügyi miniszter beszéde. 3. A főméltóságú kormányzó úr engedélyt ad a megnyitásra. 4. Magyar Hiszekegy. 5. A Rector Magnificus megnyitó beszéde. 6. Üdvözetek. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem tanárainak képviselője, Szeged város polgármestere, a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem rektora a magyar egyetemek és tudományos egyesületek nevében, az egyetemi ifjúság képviselője mondanak üdvözlő beszédet. 7. A Rector Magnificus zárószavai. 8. Szózat. Énekli az egyetemi énekkar.

KEDD, 1940. NOVEMBER 12.

Kormányzó urunk beszédével, országgraszoló fényes ünnepség keretében nyílt meg a Horthy Miklós Egyetem

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szeged kultúrtörténetében új fejezet nyílt meg hétfőn délelőtt, vitéz Horthy Miklós, Magyarország kormányzója jelenlétében megnyitották a szegedi Horthy

Miklós Tudományegyetemet. Az új egyetem megnyitásának ünnepségére már vasárnap este Szegedre érkezett *Teleki Pál* gróf miniszterelnök, *Varga József* kereskedelem- és iparügyi miniszter, a város két képviselője, valamint a főváros több politikai és társadalmi vezetője. A Horthy Miklós Tudományegyetem megnyitásának napján ünnepi díszbe öltözött a magyar feltámadás városa. A házakat fellobogózták, az utcákon ünneplő tömegek várták a kormányzó urat, Magyarország egyetlen vezérét, aki húsz esztendővel ezelőtt Szegedről indult el történelmi útján. A központi egyetem környékén díszruhás rendőrség és katonaság állt sorfalat, és tartotta fenn a közlekedés útját az állomás felé, amerről a kormányzó úr, gépkocsijának 11 óra után meg kellett érkeznie. Ünnepi misére szólaltak meg a harangok a fogadalmi székesegyházban reggel 9 órakor. *Glattfelder* Gyula dr. megyés főpásztor fényes papi segédlettel szentmisét pontifikált, amelyen megjelent *Teleki Pál* gróf miniszterelnök és *Varga József* kereskedelemügyi miniszter, valamint Szeged város egyházi, katonai és polgári hatóságainak valamennyi vezető férfinja. A szentmise után *Silley Antal* altábornagy, *Tukats Sándor* dr. főispán, *Pálfy József* dr. polgármester és *Buócz Béla* dr. rendőrfőkapitány-helyettes az állomásra hajtattak, hogy a főméltóságú urat fogadjak. Tizenegy óra után gördült be a kormányzó szalonkocsija a pályaudvarra. A főméltóságú úr frissen, ruganyos léptekkel ugrott le a szalonkocsiból. A fogadás után ellépett a tiszteletére kivezényelt díszszázad arcvonala előtt. (...)

Gyülekeznek az előkelőségek a megnyitó ülésre

Már 10 óra tájban gyülekezett az aulában az ünnepség publikuma. Díszmagyarruhás hölgyek csoportja sugározta szét a teremben az ünnepi hangulatot, a férfi vendégek is magyaros vagy utcai fekete öltönyben jelentek meg. (...)

Az összes magyar egyetemek képviseltették magukat, legnagyobb számban természetesen a Ferenc József Tudományegyetem, amelynek tanárai közül igen sokan jelentek meg a testvéregyetem megnyitásán *Bartók György* dr. rektor vezetésével. (...)

A kormányzó érkezése

Feszült várakozás csöndje fogadta az aulában a testőrgárda felsorakozását, amely jelezte, hogy megérkezett Magyarország kormányzója. A kormányzó úr gépkocsin hajtattott a központi egyetem épülete elé, s gépkocsijából kiszállva az egyetem tanácsa, élén Szent-Györgyi Albert rektorral üdvözölte a főméltóságú urat.

Néhány perccel 11 óra után vonult be vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó a Horthy Miklós Egyetem aulájába. Szünni nem akaró, lelkes éljenzés és taps fogadta a kormányzót, az egyetemi énekkar megilletődötten énekelte el a *Himnusz*t, majd a kormányzó úr elfoglalta helyét a díszemelőnyen. Az emelőny tanácsasztala mellett Hóman Bálint dr. kultuszminiszter, Szent-Györgyi Albert dr. rektor és az egyetem tanácsa helyezkedett el.

Hóman kultuszminiszter egyetemnyitó beszéde az új egyetemi törvényről

Hóman Bálint dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter nyitotta meg a Horthy Miklós Tudományegyetem első ülését. Bevezetőként jelentette a főméltóságú kormányzó úrnak, hogy a Horthy Miklós Tudományegyetem szervezési munkálatai befejeződtek, majd köszönetét fejezte ki, hogy Magyarország kormányzója az ő dicsőséges nevével ékesített egyetem megnyitását megjelenésével megtisztelni kegyeskedett, ezzel újabb kifejezést adva Szeged városa iránti pártfogó megértésének. A miniszter megemlékezett beszédében elődjéről: Klebelsberg Kuno grófról, s abból az alkalomból idézte Szeged nagy pártfogójának emlékét, amikor az elhunyt miniszter szívében fogant, pompás egyetemi városban új életre kel szívének legkedvesebb gyermeke: a szegedi egyetem. A kultuszminiszter ezután a tudomány célját ismertette, és fejtegette a tudomány nemzetköziségét s egyben nemzet felettiséget, hangsúlyozva, hogy a tudomány nemzet feletti jellege korántsem jelenti a nemzeti élettől való függetlenséget, avagy éppen nemzettelenséget, majd beszélt az egyetemi tanár hármashivatásáról és háromirányú felelősségéről, amely hármashivatás jelent számára, de ha valamelyikről megfeledkezne, nem volna többé méltó erre a címre. Rátért arra, hogy az egyetemi tanárok közül hányan tértek vissza a kolozsvári egyetem székhelyére, s hányan gyökereztek meg itt, abban a városban, amely otthont nyújtott a száműzött egyetemnek. Majd kijelentette, hogy Szeged városa a kormányzó úr őfőméltósága apai szeretetének, mindenkori kormányai megértésének, a városi vezetők bölcsességének és a szegedi magyarság áldozatoságának eredményeképpen két évtized alatt Magyarország egyik legkiemelkedőbb kulturális központjává, a magyar tudományosság erős várává fejlődött. (...)

A kormányzó beszéde

Nagy taps követte a kultuszminiszter beszédét, amely után vitéz nagybányai Horthy Miklós Magyarország kormányzója emelkedett fel helyéről, és elmondta ünnepi beszédét. A főméltóságú úr beszéde a következőképpen hangzott:

– A kolozsvári magyar királyi Ferenc József Tudományegyetem hazatért régi otthonába, hogy húszévi száműzetése után újra Erdély fővárosában folytassa művelődésünket gazdagító érdemes munkásságát. – Magyarország törvényhozása ez ünnepi alkalommal, megemlékezvén Szeged szabad királyi városnak az egykor falai közé menekült egyetem fennmaradását biztosító áldozatairól, elismerésképpen Szegeden új egyetem felállítását rendelte el. – A nevemet viselő szegedi tudományegyetem megnyitásának mai örömnepén megelégedéssel gondolok vissza a nemzeti újjáépítés itt átélt első sorsdöntő napjaira. A történelem színe előtt Szegedé az a nagy érdem, hogy a nemzeti újjászületésnek ez a város volt a bölcsője. Elismeréssel emlékezem meg Szeged népének két évtizedes lelkes és lankadatlan munkájáról, nemzeti művelődésünknek hozott nagy áldozatairól is.(...)

– Amidőn ezt az új egyetemet rendeltetésének átadom, bizonyos vagyok benne, hogy méltó hajléka lesz az ezeréves magyar kultúrának. Ebben a meggyőződésben kérem egész jövő működésére a Mindenható áldását!

Szent-Györgyi rektor az egyetem hármas hivatásáról

A kormányzó beszédét áhítatos csöndben, állva hallgatta végig az ünneplő közönség, majd hosszantartó, lelkes taps viharzott fel. Az egyetemi énekhar a *Magyar Hiszekegyet* énekelte el, amelynek hangjai után Szent-Györgyi Albert dr., a Horthy Miklós Tudományegyetem első rektora emelkedett szólásra. – Az új egyetem első rektorának első kötelessége – mondotta –, hogy mélyen hajtsa meg az egyetem zászlaját főméltóságod előtt. Erre a zászlóra színeinkül főméltóságod családi címerének színeit, a kéket és a pirosat választottuk, hogy ezek a színek nagy patrónusunk hímezett nevével együtt késő századok után is eszményképpül idézzék fiatalságunk elé annak a férfiúnak képét, aki Szegedről elindulva bátorságával, bölcsességével, önfeláldozásával, a szellemi és erkölcsi javak tiszteletével, emberi megértésével, lángoló hazaszeretetével ezt az országot elesettségéből felemelte és megcsonkítottságában kiegészítette. Magyarország akkor lesz nagy, ha itt minden ember azon igyekszik, hogy a maga körében, legyen az a kör bármely kicsiny, oly munkás vagy vezető legyen, amilyen munkása, atyja és vezére Horthy Miklós az ő népének. Szent-Györgyi rektor köszöntötte ezután a miniszterelnököt, Hóman Bálint kultuszminisztert és a megjelent előkelőségeket, majd rátért arra, hogy az egyetem jogilag új egyetem ugyan, de gyökerei a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemhez nyúlnak vissza. Meghatott hangon idézte ezután Klebelsberg Kuno gróf emlékét, és felszólította a közönséget, hogy egy pillanatnyi hallgatással áldozzon

Szeged néhai, nagy pártfogója emlékének. A közönség felállással, mélységes csöndben tisztelgett Klebelsberg Kuno gróf szelleme előtt. Az egyetem rektora megemlékezett ezután Szeged áldozatosságáról, amellyel a Kolozsvárról idemenekült Ferenc József Tudományegyetemet befogadta. Hajlékot emelt az egyetemnek, s ez a hajlék most már az ízig-vérig szegedi egyetem hajléka lett. Megemlítette, hogy az ifjú egyetem rövid élete alatt is a város kétféleképpen adott kifejezést szeretetének. A város asszonyai a főispán vezetésével felajánlották, hogy az egyetem zászlaját elkészítik, a polgármester pedig a város nevében készséggel vállalta el az egyetem diákokthonának berendezését. Szent-Györgyi Albert dr. ezután rátért székfoglalójára. Az egyetemnek régi szokása, hogy a hivatalban lévő rektor értekezik az elméjéhez legközelebb álló tárgyról, ő a szívéhez legközelebb eső tárgyat választja; az egyetemről és az ifjúságról kíván értekezni. – Fejtegetésem anyagául 20 esztendő elmélkedés és tanítói tapasztalat szolgál – mondotta a rektor –, úgy, hogy tárgyamat elég világosan látom ahhoz, hogy szavaimat rövidre foghassam. Az egyetem feladata hármas: legősibb hivatása gyűjteni, terjeszteni és gyarapítani az emberi tudást. Második feladata kis számban nevelni a jövőnek tudósokat, akik majdan ezt a hivatást tőlünk átveszik. Újabb eredetű, de nem kevésbé magasztos az egyetemnek harmadik hivatása, nevelni a nemzet részére polgárokat, akik el vannak látva a szellem fegyverével. Erről a három hivatásról egyenként kívánok szólni, de hozzáteszem azt, hogy a mi egyetemünknek van még egy negyedik, külsőleges hivatása is: hogy a nagy magyar Alföld szellemi központja legyen. – Az emberiség legfőbb kincse mindaz a szép, jó és nemes, amit eddig az ember elméje és lelke teremtett. Az egyetem ezen kincsek közül a tudásnak őre, hirdetője és gyarapítója, örökét évezredekől az emberi szellem közös tárházából veszi. Így tőle joggal azt várhatjuk, hogy ellent álljon a politika hullámzásainak s eszményeit az idők háborgásán keresztül sértetlenül mentse át a jövőnek. Azt várhatjuk, hogy az egyetem karain a gyűlölködést kizárva, a tudás szelíd fénye mellett csendben munkálkodjék, s éljen örök emberi eszményeinek. – De az egyetemnek a tudást nemcsak őriznie, hanem gyarapítania is kell. Ezen munkájában az egyetem szövetségese, munkatársa a világ összes más tudós testületének, tekintet nélkül nyelvre vagy országhatárookra.

– De a tudományos kutatással az egyetem nemcsak a nagy emberi szellemi közösség iránt rója le kötelességét, a kutatás lelkes művelése szükséges ahhoz is, hogy az egyetem megfelelhessen mindennapi feladatának. Jó tanítás csak ott folyhat, ahol él a kutatás szelleme, az igazságok lelkes, pártatlan szeretete. De tudományos kutatómunkánkkal hazafias kötelességünket is teljesítjük, mert hiszen éppen a tudomány, a kultúra az egyetlen terep, amelyen

a versenyt a nagy nemzetekkel egy kis nemzet is felveheti, megcsillogtatván nevét az emberi történetben. Az egyetem második feladatáról, a tudósképzésről e helyen nem kívánok részletesen szólni, inkább rátérek harmadik feladatára, a szellem fegyverével vértezett hasznos honpolgárok nevelésére. Ez nem tartozik az egyetem ősi hivatásai közé, de az új korban az egyetem megnyitotta kapuit az ifjúság nagy tömegei előtt, ifjak előtt, akik nem tudósok, de a közélet hasznos polgárai akarnak lenni. Ugyanakkor az egyetem, amely azelőtt anyagilag független volt, elfogadta az állam támogatását. Szent-Györgyi Albert dr. ezután azt fejtegette a továbbiakban, hogy az egyetem ezelőtt csak tudósokat képzett és magas tudományt hirdetett. Az ifjúság tömege azonban ma már nem akar tudós lenni. Középut azonban nincsen a nevelés terén, s az egyetem előbb-utóbb kénytelen lesz előadásait két csoportba osztani. – Határozottan állítom – mondotta, hogy az egyetemnek alkalmazkodnia kell hallgatósága és az élet igényeihez. Egész közoktatásunknak, úgy a középfokú, mint a magas oktatásnak egyik alapvető hibája, hogy a tanítást a tananyag, nem pedig a hallgató szemszögéből ítéli meg. Itt egy másik alapvető kérdésre, az egyetem tanítói és nevelői hivatására tért át, és megrajzolta a közéleti ember ideálját. Szent-Györgyi Albert dr. így folytatta nagykoncepciójú székfoglalóját:

Kritika a középiskolai oktatásról

– Az egyetemnek sokoldalú feladatai teljesítésénél nagy nehézségekkel kell küzdenie. Egyik nagy nehézsége, hogy a középiskola nem adja meg neki a szükséges támogatást és száraz, túltömött anyagával elfeledkezik a jellem és a szellem kifejlesztéséről s padjainkba gyakran küld önálló gondolkodásra képtelen, fásult, görnyedt hátú 18 esztendőes aggastyánokat, akik az egyetemet csak lépcsőnek tekintik egy nyugdíjas állás elnyerésére, melyet legszívesebben a nyugdíjon kezdenének, és akiket rémület tölt el, ha az ember tőlük önálló gondolkodást követel. Úgy szintén nem végzi el a középiskola számunkra a szükséges kiválogatást, s nem tudná elvégezni még akkor sem, ha szigorát fokozná, mert az élet és az iskola méretei nem azonosak. Egy színjeles érettségi bizonyítvány nekünk nem ad felvilágosítást arra, hogy gazdája kiválóság avagy értéktelen magoló. Kívánatos lenne, hogy padjainkba csakis azok kerüljenek, akikben megvan az adottság a szellemi pályára, tekintet nélkül a szülők anyagi vagy társadalmi helyzetére, mint ahogy nemzeti érdek lenne az is, hogy azok, akikben a képesség megvan, csakugyan padjainkba is kerüljenek. Másik nehézség az egyetemeknek túlzásfolttsága, a hallgatóság és tanszemélyzet aránytalansága. Ennek következménye, hogy a katedra lépcsője tanár és hallgató között gyakran

áthidalhatatlan távolságot jelent. Pedig nevelői és tanítói hivatásunkat csak úgy teljesíthetjük igazán, ha a tanár tanítványának nemcsak cenzora, de barátja, munkatársa és idősebb testvére. – Őszintén remélem, hogy ez az ifjú egyetem meg fog birkózni tudni feladataival, és hogy Szeged barátságos levegőjében meglesz a bensőségteljes, meghitt viszony tanárok és tanítványok között, mert csak ily közösség mellett remélhetjük, hogy eleget tehetünk annak a feladatunknak is, hogy ifjúságunkba oltuk azt az izzó hazaszeretetet, amely nem a jel-szavak hangoztatásából, a mások gyűlöletéből vagy eltiprásából áll, de abból, hogy a hazaért a legnagyobb áldozat is csekély legyen, hogy a hazáért ne csak meghalni, de ami annál sokkal nehezebb, élni is tudjunk. – Feladataink súlyosak, felelősségünk nagy, erőink csekélyek, így kérjük Isten segedelmét, hogy hazánknek békét, nekünk pedig erőt adjon a munkához, s evvel a kérésünkkel együtt egy másik fohászt is küldjünk az Egek Urához, hogy a mi patrónusunkat, Magyarország kormányzóját, vitéz nagybányai Horthy Miklóst sokáig éltesse.

Üdvözlő beszédek

A nagy tapssal fogadott beszéd után a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem tanárainak képviselőjében Buza László dr. jogi kari dékán mondott üdvözlő beszédet. Hangoztatta, hogy a kolozsvári és a szegedi egyetemnek egy a lelke, és a kolozsvári egyetem tanárai mindig hálával gondolnak Szegedre, és kérte, hogy Szegeden is mindig szeretettel gondoljanak Erdélyre. Pálfy József dr. polgármester a város közönsége nevében mondott üdvözlő szavakat. Bejelentette, hogy Szeged város lakossága teljes mértékben értékelve Szent-Györgyi rektor szép gondolatát, az ifjúság iránti szeretettől indítva, 5090 pengővel hozzájárul a központi egyetemen létesítendő diákklub berendezéseinek költségeihez. Az összes többi egyetem és magasabb fokú oktatás képviselőjében Wendl Aladár, a József nádor műszaki egyetem tanára mondott üdvözlőbeszédet, majd Strausz Gyula⁵³ negyedéves magyar–német szakos hallgató megkapóan szép, szárnyaló beszédet mondott az ifjúság nevében. Végül Szent-Györgyi rektor néhány meleg zárószóval befejezte az ünnepséget. A közönség a *Szózat* elhangzása után percekig kitörő lelkesedéssel ünnepelte Magyarország kormányzóját, aki szeretetteljes mosollyal fogadta a tüntető lelkesedést, majd a rektor felkérésére a tanácsasztalhoz lépett, és beírta nevét az egyetem aranykönyvének első lapjára: *Horthy, 11 / XI 940*. A második

⁵³ Magyarosított nevén Nyikos Gyula (1919–2003) a Szegedi Egyetemi Ifjúság elnöke, 1945 után az USA-ba távozott, New Yorkban főiskolai tanár volt, német nyelvet és irodalmat tanított.

oldalra Teleki Pál gróf neve került. A megnyitó ünnepség után a kormányzó úr és kísérete azonnal a pályaudvarra hajtatott. Az egyetem épülete előtt várakozó gépkocsijáig az egyetem tanácsa kísérte el Magyarország kormányzóját. A kint várakozó tömeg leírhatatlan, szűnni nem akaró lelkesedéssel ünnepelte a kormányzót. Teleki Pál gróf miniszterelnök, Varga József miniszterek és a Szegeden maradt előkelőségek a Hóman Bálint miniszter által adott ebéden vettek részt a Tisza-Szálló nagytermében. Az előkelőségek a Lél-motorossal 3 óra 40 perckor visszatértek a fővárosba. Itt említjük meg, hogy az egyetem megnyitó ünnepségéről a rádió jól sikerült helyszíni közvetítést adott.

Az egyetemi ifjúság lampionos felvonulása

Hétfőn este 8 óra tájban a Turul Szövetség bajtársi egyesületeibe tömörült egyetemi ifjúság lampionos felvonulást rendezett a város utcáin. Az ifjak, akikhez a szegedi munkásifjúság küldöttsége is csatlakozott, fél 9 tájban a központi egyetem elé vonult, ahol Szent-Györgyi Albert rektor, az egyetemi tanács tagjai és Szily Kálmán államtitkár fogadták őket. Az ifjúság szónokai: Teehy János, Fodor József és Rónai István rövid beszédekben kifejezést adtak az egyetem megnyitása feletti örömüknek, és biztosították ragaszkodásukról az egyetem vezetőségét. A beszédekre Szily államtitkár és Szent-Györgyi rektor válaszolt.

CSÜTÖRTÖK, 1940. NOVEMBER 14.

A tanárképző főiskolásokkal együtt több mint ezer hallgatója van a szegedi Horthy Miklós Tudományegyetemnek

A szorosán vett egyetemi hallgatók száma csak 531

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi Horthy Miklós Tudományegyetemen megindult az oktatómunka. A hallgatók beiratkozása befejeződött, az egyes tudománykarokon a profeszszorok és a hallgatók megkezdték az egyetemi életet. Dr. Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas tudós, az egyetem rektora, nemrég nyilatkozott a megalakult Horthy-egyetem munkarendjéről, a diákszociális intézmények fejlesztéséről, s mindarról a tudományos törekvésről, amelyet a szegedi egyetem munkaprogramja magában foglal. Kétségtelen, hogy bizonyos nehézségekkel kell megküzdenie a szegedi egyetemnek, s bármennyire hangoztatták is az illetékes kormánynyilatkozatok, hogy a jogi kar elvesztése nem érinti súlyosan a várost és az egyetemet:

a helyzet az, hogy a nehézségek, még ha csak átmenetinek tekintjük is azokat, a jogi kar eltávozása miatt következtek be. Közel 600 hallgató távozott Kolozsvárra Szegedről, s éppen a napokban jutott nyilvánosságra Bartók György kolozsvári rektor nyilatkozata, amely szerint több mint másfél ezer hallgatója van a kolozsvári egyetemnek, úgyhogy ebben a tekintetben bizonyos túlsúlyfolttság állt elő a kolozsvári egyetemen. Ez a helyzet abból adódott, hogy az egész Szeged-környék ifjúsága a kolozsvári egyetem jogi fakultására volt kénytelen beiratkozni. A szegedi egyetem többi fakultásának működését természetesen nem befolyásolja a jogi kar elvesztése, sőt az orvosi karon nagy arányú létszámnövekedés állt elő. A szegedi egyetem beiratkozott növendékeinek száma a folyó tanévben a következő: Orvosi kar: 203 hallgató, bölcsészeti 89 hallgató, matematika 118 hallgató, gyógyszeres 71 hallgató, Apponyi bölcsészek: 50 és a polgári iskolai tanárképző főiskola bölcsészhallgatói: 525, összesen: 1056 hallgató. Ha ebből a számból levonjuk a tanárképző 525 növendékét, vagyis azoknak a hallgatóknak számát, akiket kizárólag a tanárképző ittléte kapcsol az egyetemhez, akkor kitűnik, hogy a szegedi egyetemnek tulajdonképpen félezer hallgatója van, szemben a kolozsvári egyetem 1600 növendékével. Számbelileg tehát érzékeny veszteséget jelent a jogi kar elvitele.

PÉNTEK, 1940. DECEMBER 13.

A patikus úr megszólalt

Egy kitűnő és nem éppen vékony erszényű makói patikus, Szöllősi Jenő – van-e ki e nevet nem ismeri – jelenleg nyilas képviselőként ül a Házban, megtámadta – Szent-Györgyi Albertet a képviselőházban. Szöllősi Jenő a Nobel-díjas professzort, a szegedi egyetem rektorát. Hogy miért: az most nem kívánczik ezeknek a soroknak a keretébe, de nem tartozik sehova sem, ahol a mondanivalóknak általában kulturális vonatkozásuk van.

(...)

Szent-Györgyi Albert Szöllősi Jenő ellenére is megmarad – mindnyájunknak, magyaroknak, embereknek – Szent-Györgyi Albertnek.

SZOMBAT, 1940. DECEMBER 14.

Szent-Györgyi Albert rektor beszéde a diáksághoz a diákegység megteremtéséről

„A közös eszmének távol kell állnia a napi politikától, egyetlen eszme vezetheti csak a munkát: mindnyájan magyarok vagyunk”

(A Délmagyarország munkatársától.)

Az utóbbi időben sok szó esett az egyetemi diákegység megteremtéséről. Az eddigi helyzet visszásságaira rámutatott legutóbbi beszédében *Hóman* kultuszminister is. Kolozsvárott pedig feloszlatták az összes diákegyesületeket, és *egyetlen hatalmas diáktáborba* egyesítették az Alma Mater polgárait. Ezzel eléri azt az egyetem, hogy – a kultuszminister szavaival élve – kiöregedett, örök diákvezérek hangoskodása nem vezetheti többé az ifjúságot az egyetemi egyesületi életben. A diákegység megvalósításának gondolatát két évvel ezelőtti kísérletezés óta most először dr. *Szent-Györgyi Albert* szegedi egyetemi rektor vetette fel a Horthy Miklós Tudományegyetem megalapításakor elmondott beszédében és későbbi nyilatkozatában. A megteremtendő diákegység ügyében a szegedi egyetemen *diákgyűlés* ült össze. *Szent-Györgyi Albert* rektor az egyetemi tanárok útján közölte a diáksággal a nagygyűlés összehívását. Zsúfólásig megtelt az *auditorium maximum*: az egyetemi hallgatóság szinte teljes számban megjelent a nagygyűlésen. Dübörgő taps fogadta a terembe lépő *Szent-Györgyi Albert* professzort és a vele együtt érkező tanári kart. Részt vett az ülésen *Sík Sándor*, *Banner János*, *Greguss Pál*, *Veress Elemér*, *Batizfalvy János*, *Kramár Jenő* és még számos egyetemi tanár. A tanárképző főiskola növendékei nem vettek részt a nagygyűlésen, tekintettel arra, hogy a nagygyűlés kizárólag az *egyetemi diákegyesületek* ügyéből ült össze: ebben a tekintetben pedig a tanárképző főiskola külön csoportot képez.

Szent-Györgyi Albert beszéde a diáksághoz

Hosszantartó taps köszöntötte a katedrára lépő *Szent-Györgyi Albert* rektort, aki a következő beszédet intézte az egybegyűlt diáksághoz:

– A diáknagygyűlést azért hívtam össze, hogy tájékoztassam önöket, és tájékozódjam magam is a diákság nézetét illetően. Ezen a nagygyűlésen megjelentek a professzor urak is, mintegy kifejezésül annak, hogy együttéreznek a diáksággal. *Új szellem van itt kialakulóban, és ez az új szellem már nem választja el a tanárt és diákot, a katedrát és a padokat.* – *Egységbe szeretném tömöríteni az ifjúságot* – folytatta beszédét *Szent-Györgyi Albert* rektor –, mint az ifjúság barátja: *otthont akarok adni az egyetemen a hallgatóknak.* Ezt az otthont kötelességem megadni mint rektornak. Mint hazafinak pedig az a kötelességem, hogy *az ifjúságnak megadjam a lehetőséget a teljes lelki kifejlődésre, öntudatos diákságot szeretnék, amely helyet kaphat az egyetem vezetésében, amely felelősségteljes emberré tudja nevelni magát, amely egyéniséggé*

válik. Ez a diákság hazafias kötelessége, így kell értelmeznie az ifjúságnak a hazafiasság fogalmát. Egyéniséggé kell nevelnie magát, hogy művelt, gerinces, egész ember legyen, mert a korok hibája, hogy nem embert, hanem tömeget nevel, amelyet egy-egy jelszóval bármilyen irányba el lehet téríteni és fel lehet használni. Azért van szükség a diákegység megteremtésére – mondotta továbbiakban a rektor –, hogy a széthúzó és sok irányban elágazó egyesületek helyett olyan közösség jöjjön létre, amelyben módja legyen az ifjúságnak önmaga erejével megteremtenie azokat a lehetőségeket, amelyek az egyetemen kívüli továbbképzésben, klubéletben és minden egyéb vonatkozásban azt a célt szolgálják, hogy egyéniség, ember váljék a diákból. Ez eddig nem volt. Bizonyos érdekképviseletet létesítettek ugyan Budapesten, ezek azonban nem tudják intézni, nem tudják megoldani a vidéki problémákat. – *Nem fordulok senki és semmi ellen* – hangzott a beszéd további része. – *Azt szeretném, ha közös eszme, láthatatlan kapocs tartaná össze ezt az ifjúságot.* Ennek a kapocsnak másnak kell lennie minden eddiginél. Meggyőződésem, hogy az egyetem hallgatója *elsősorban diák*. Ha ezt valaki nem érzi, akkor ne jöjjön ide, sokkal jobban megleszünk nélküle. *Ennek a közös eszmének távol kell állnia a napi politikától; egyetlen eszme vezetheti csak ezt a munkát; mindnyájan magyarok vagyunk.* – Én világnézetet senkire nem akarok oktroyálni, *erőszakosságot nem kívánok alkalmazni*, mert ennek nem vagyok híve. *Ebből a munkából éppen az egység érdekében ki kell zárni a napi politikát és minden jelszót*, mert a legszebb jelszavakat is félre lehet érteni és félre lehet magyarázni. Ebben a munkában tekintettel kell lenni arra, hogy azok, akik ebben a diákegységben dolgoznak, *egy családnak, az egyetemnek fiai, aki nem ennek, nem jelentkezhetsen senki sem, aki nem ennek a családnak, nem az egyetemnek tagja.* Ez a munka csak az egyetem munkája, s ez a munka a napi politikától függetlenül is a hazafias és megszentelt kötelességét teljesíti, s a jelszavak hangoztatása nélkül is azt az eszmét vallja, amely az örök magyarság életerejének alapeszméje. – S végül szükség van erre a diákegység megteremtésére azért is, hogy a diákság *önmaga is beleszólhasson önmaga ügyeinek intézésébe.* Ez a munka országos jelentőségű lesz, az egész ország egyetemi életére kihathat. Ezért kértem most azt önöktől, hogy akarják-e ezt a diákegységet, és megbíznak-e bennem? Az ifjúság lelkes, dübörgő tapsal fogadta Szent-Györgyi Albert beszédét, amely után a diákság részéről szóltak hozzá a diákegység megteremtésének technikai kivitelezése ügyében. A vita során felszólt Greguss Pál professzor is, aki örömmel üdvözölte a diákegység megteremtésének tervét, és sok sikert kívánt a megvalósítást illetően. A diákság ezután bizottságot választott, amely kidolgozza a diák egységszervezet megalkotásának részletes tervét.

 SZERDA, 1940. DECEMBER 25.

A Szent-Györgyi-intézettől Kolozsvárig

Tíz év munkája és impressziói a Dóm téri Nobel-díjas laboratórium-ban - Dr. Annau Ernő professzor a Szent-Györgyi-iskolát folytatja a kolozsvári egyetemen

(A Délmagyarország munkatársától.)

A Nobel-díj árnyékában... Körülbelül így lehetne meghatározni azt a csöndes, elvonult és visszavonult munkát, amelyet dr. Annau Ernő végzett majd tíz éven keresztül a szegedi egyetemen, Szent-Györgyi Albert intézetében. A nyilvánosság számára szinte láthatatlanul, megközelíthetetlenül és hangtalanul folyt ez a kutatói és egyetemi munka, amelynek irányát természetesen a szegedi egyetem Nobel-díjas tudósa határozta meg, és amelyről a figyelmesen érdeklődő nyilvánosság részére csak akkor tárult fel egy-egy villanás, ha a szegedi biokémiai intézetből egy-egy publikáció indult el a nemzetközi tudományos világ felé, amelyen Szent-Györgyi Albert szikrázó fényű neve mellett ott szerepelt Annau Ernő kollaboráló munkásságának szignumai is. A csöndesen, a szellemi ember derűjével, boldog elvonultságban dolgozó fiatal tudós majdnem tíz évig volt a Szent-Györgyi-intézet első tanársegédje és professzorának egyik legközvetlenebb és legkitűnőbb munkatársa. A Ferenc József Tudományegyetem kolozsvári hazatérésével dr. Annau Ernőt a kormányzó egyetemi tanárrá nevezte ki, és megbízta a kolozsvári egyetem biokémiai tanszékének vezetésével. Szent-Györgyi Albert első munkatársa tehát katedrát kapott, és most nemcsak folytathatja a szegedi Nobel-díjas intézetben tíz évig *elő-készített* munkásságát, de új intézetet teremt a Szent-Györgyi-iskola tanításai számára.

Tíz év

Maga az a tény külön jelentőséget érdemel, hogy Szent-Györgyi Albert legközvetlenebb munkatársa önálló intézetet és tanszéket kapott, de a tudományos és tanítói esemény mellett meg kell állni egy pillanatra azért is, hogy belenézhessünk abba az átható csöndbe, abba a szigorúan elzárt elvonultságba, amelynek bezárt falai mögött A n n a u Ernő tíz évig dolgozott világhíres professzorának oldalán. A szigorú záruk csak most pattantak le erről a háttérbe húzódó elzárt ajtóról, amikor Annau Ernő átvette a maga katedráját, és most

van azon az úton, hogy a Szent-Györgyi-iskola szellemében maga teremtsen a maga számára kutatóintézetet.

(...)

Egy fiatal tudós Szegedre indul

Dr. Annau Ernő 1927-ben végzett a budapesti egyetemen, orvosi diplomát szerzett, de soha nem volt gyakorló orvos. Hét évig dolgozott Vámosy Zoltán gyógyszer-tani intézetében, közben egy évet a Korányi-intézetben is töltött, élettannal Farkas Géza mellett foglalkozott, majd orvosi diplomája mellett a műegyetemre is járt vegyészetet tanulni Zemplén Gézánál: már ekkor el volt határozva útja és életé-nek célja: a vegytan, nemsokára majd a biokémia. Minden kedve és érdeklődése a vegyészet felé hajtotta, egy célja volt ekkor: minél jobban és sokrétűbben meg-ismerni a kémia kérdéseit. Aztán 1930-ban ösztöndíjjal egy évet Berlinben töltött, és amikor 1931-ben Szent-Györgyi Albert megteremtette szegedi intézetét, jelent-kezett az akkor alig harmincöt éves professzornál, és vele együtt Szegedre érkezett.

(...)

A biokémia mutatta meg az utat

Rájön az ember, hogy tulajdonképpen minden orvosi probléma mögött mélyeb-ben vegyszeti kérdések jelentkeznek. Úgy van az, hogy az orvostudományban a vegyészet mutatta meg azt az utat, amelyen pozitív eredményeket lehet elérni és feleletet lehet találni sorozatos megismerések után egy sereg kérdésre. Az orvos-tudomány a diagnózison szerencsére már túljutott, ami tisztázatlan, az nagyrészt vegyi, biokémiai probléma. – Kilenc év alatt azok a kérdések kerültek tisztázásra, amelyekre Szent-Györgyi már feleletet adott, az intézet elsősorban oxidációs kérdésekkel foglalkozott. A változatlanul továbbfolyó megfigyelések a tápanyag felhasználásával vannak összefüggésben. Ha ugyanis ezeknek a folyamatoknak a normális lefolyását megismerjük, akkor ebből a közös jelenségekre is lehet következtetni. Természetesen itt nincs szó befejezett és bevégzett munkáról. A megfigyelés és megismerés állandóan tartó folyamat, amely ma is tovább tart számos probléma tisztázására. Az ilyen ősidő óta tartó vizsgálatok sorában meg kell ismerni most a zsíroknak eddig még tisztázatlan kérdéseit.

A Szent- Györgyi-iskola

Természetesen igen nehéz és körülményes megvilágítani és csak valamennyire is magyarázni a nyilvánosság előtt ezeket az alapvető, éppen azért legmélyebb

kérdéseket. *A szénhidrátok és zsírok égési folyamata az élő szervezetben...* Nyilván a vizsgálat- és kísérletsorozatok végén ugyanolyan kötet magyarázza meg majd a titkokat, mint Szent-Györgyi Albertnek az a munkája, amely a Nobel-díj után ma már ott van minden vezető nyelven a világ minden intézetében.

Az ő szellemét...

– Szent-Györgyi Albert egyik jelentősége abban van, hogy feltétlenül szuggesztív egyéniség, aki olyan légkört tudott teremteni, amely embereket indukált a kutatásra. Ez pedig egy tanárnál a legnagyobb dolgok egyike. Magyarországon csak kevés embernek volt ilyen szuggesztív egyénisége, adottsága és kivételes sajátsága. Az ő szellemét próbálom tovább vinni Kolozsvárra, a mellette töltött tíz év nyomait és szuggesztivitását viszem magammal, azzal az elhatározással, hogy maradjon együtt egy társaság, amely azt a szellemet képviseli, amit Szent-Györgyi hirdetett. Ha az ő indulására és munkásságára gondolok vissza, látni kell, hogy semmiből teremtődött Szegeden valami... és most hasonló helyzet adódik Kolozsvárott, ahol egy új intézetet kell majd megszervezni. Azokkal a tanulságokkal, amelyek Szent-Györgyi intézetéből és iskolájából kisérennek el Kolozsvárra. Annau Ernő mindössze egy ötven kilós ládát visz magával a csendes intézet hallgató falai közül, egy kis ládát néhány kémcsővel és néhány vegyszerrel, amelyek szegedi tíz évéhez nőttek, és amelyeknek titkai most majd Kolozsvárott bontakoznak ki. Többet nem is szabad elvinni – mondta tartózkodóan a professzor, ha valaki előlről kezdi az egészet, az intézetet... Voltaképpen semmiből teremtődött a Nobel-díjas szegedi intézet is... Annau Ernő útravalóul csak néhány kémcsövet, néhány vegyszert és – egy érzelmet titkoló, sokkal többet mondó hátbavágást, meg egy nyugtalan, finom, ma már mély barázdás, őszülő szellemi arcot mutató fényképet, amelyet Szent-Györgyi Albert nyújtott át távozó tanítványának, aki egyetemi katedrát kapott, és *most* építi meg a Szent-Györgyi-iskola másik műhelyét.

Vér György

VASÁRNAP, 1941. JANUÁR 12.

Vasárnapi konferansz

A kitűnő egyetemi énekkar végre megfelelő helyet kapott az egyetemen. Az eddig majdnem hajléktalanul bolyongó énekkar számára Szent-Györgyi Albert rektor állandó egyesületi és klubhelyiséget biztosított a központi egyetem épületében – az egyetemi énekesek az egyelőre szünetelő jogi kar második emeleti

volt dékáni szobáit kapták meg, ahol Kertész Lajos vezetésével a legnagyobb lelkesedéssel már meg is kezdődtek a próbák, saját helyiségben új lendülettel halad előre a nemesen szép munka. Ez a helyiségrendezés is kapcsolatban van Szent-Györgyi professzornak azzal a nemes elgondolásával, hogy otthont, valódi otthont teremt a diákságnak az egyetem falai között. Az ifjúság lelkes örömmel vette tudomásul, hogy az alma mater falain belül nemcsak drukkolni lehet a szigorlatokra, de diákéletet is lehet teremteni, sőt énekelni is lehet.

SZOMBAT, 1941. JANUÁR 25.

Fényes sikerrel tartották meg az egyetemi bálát

(A Délmagyarország munkatársától.)

Híven ahhoz az elgondoláshoz és programhoz, amelynek megvalósítását a fiatal Horthy Miklós Tudományegyetem rektora, Szent-Györgyi Albert tűzte ki célul, a szegedi egyetemen a komoly tudományos munka mellett megindult az eleven, pezsgő diákélet is, amely az egyetem fiatalságának a város társadalmába való szerves bekapcsolását célozza, és nyilvánvalóan a kapcsolatok kimélyítését eredményezi. A Szent-Györgyi Albert által megvalósított diákegység, amely amint köztudomású, különböző alakulataiban nemes tervek megvalósításán dolgozik, pénteken este az egyetemi bál megrendezésével lépett első ízben a nyilvánosság elé. Ez a színes, forró, hangulatos, feledhetetlen báli éjszaka, minden részében méltó volt ahhoz az elgondolásához, amelynek megvalósításán az ifjúság fáradozik. A város társadalma szépen képviselve volt ezen a megmozduláson, bizonyosságot téve arról, hogy az új egyetem fiatalságát ugyanúgy szívébe fogadta, mint az előbbi egyetemét. Külön jelentőséget adott az eseménynek, hogy a Kormányzó úr őfőméltósága elvállalta a nevéből elnevezett egyetem ifjúsága által rendezett bál legmagasabb védnökségét.

(...)

Amikor a vendégek elfoglalták helyeiket az emelvényen, a nyitópárok vonultak fel a terem hosszában, Csapó Árpád bálelnök a rektor elé lépett, és engedélyt kért a bál megnyitására. Szent-Györgyi rektor ekkor a következőket mondotta: – Mielőtt megkezdenénk a mulatozást, küldjünk háromszoros éljent a budai Várba, a mi legfelsőbb urunkhoz, Horthy Miklós kormányzó úrhoz! Háromszoros harsány éljen volt a válasz a rektor szavaira. Ezután Buócz Zoltán cigányvajda megadta a jelt a zenének, a cigány rázendített a „Még azt mondják, nincs Szegeden boszorkány” kezdetű csárdásra, és megkezdődött a tánc.

(...)

CSÜTÖRTÖK, 1941. JANUÁR 28.

Bonyodalmak az Egyetembarátok Egyesülete körül

Rendkívüli közgyűlést hívnak össze a kolozsvári különválás részleteinek tisztázására – Biztosítják a szakosztályok tudományos működésének a folytatását

(A Délmagyarország munkatársától.)

Amióta a Ferenc József Tudományegyetem visszatért Kolozsvárra, és külön törvénnyel, most már végleges székhellyel Szegeden megalakult a Horthy Miklós Tudományegyetem, *bonyodalmak és nehézségek merültek fel az Egyetembarátok Egyesületének működése körül.* Ez az egyesület – mint ismeretes – rendkívül fontos szerepet töltött be a szegedi egyetem életében úgy tudományos, mint társadalmi téren, ezenkívül pedig abban az irányban, hogy Szeged szellemi társadalmát a legszorosabban egyeteméhez fűzze. Az egyesület két évtizeden keresztül igen tevékeny és termékeny működést fejtett ki, akcióival jelentékenyen elősegítette az egyetem életét, azonfelül *igen szép vagyonnal is rendelkezett, amelyet teljes egészében tudományos munkák céljaira bocsátott.* Ez az egyesület tette lehetővé az egyetem hivatalos kiadványainak, az *Acta* füzetek kiadását. A Ferenc József Tudományegyetem Kolozsvárra való visszatérésével, illetve a jogi kar szüneteltetésével elköltözött Szegedről az *egyesület elnöksége is, és így nem volt szabályszerű fórum, amely biztosította volna az egyesület további munkáját.* Az Egyetembarátok ilyen körülmények között *ebben a félévben nem folytathatták működésüket,* ami érzékenyen érintette az egyetemi életet. Éppen ezért dr. Szent-Györgyi Albert rektor szerda délután értekezletre hívta össze az Egyetembarátokat, hogy *a bonyodalmakat megoldják, és főképpen, hogy biztosítsák a további munkát.*

SZOMBAT, 1941. FEBRUÁR 1.

Sport

A teniszszövetség új tisztikara

A teniszszövetség alföldi kerülete pénteken délután tartotta tisztújító közgyűlését, a betegesen fekvő zombori Rónay Gyula helyett dr. Máthé Ferenc elnöklésével. A jelentések elhangzása után a kandidáló bizottság kijelölte a tisztikart, amelyet a közgyűlés egyhangúan megválasztott. A tisztikar a következő: örökös

díszelnök: dr. Kogutowicz Károly, díszelnök: vitéz Silley Antal. tb. elnökök: dr. Tukáts Sándor, dr. Szent-Györgyi Albert⁵⁴ (...)

SZOMBAT, 1941. FEBRUÁR 1.

Vasárnapi konferansz

Tegnap járt le az a nagy érdeklődést keltő pályázat, amelyet Szent-Györgyi Albert rektorunk írt ki a szegedi diákinduló komponálására. A diákok a pályázatot a legnagyobb lelkesedéssel fogadták, egymás után érkeztek be a legkülönösebb pályamunkák, hiszen nemcsak az 50 pengő kincséről van szó, de a dicsőségről is. Jelentkeztek olyan ifjú zeneszerzők is, akik még nélkülözik a kontrapont tudományát, és akik a zsűri előtt – füttyülve fogják előadni pattogó indulójukat. A zsűri nemsokára összeül, meghallgatja a lekottázott és elzongorázott pályaműveket, hogy meghozhassa döntését.

VASÁRNAP, 1941. FEBRUÁR 2.

A Szegedi Egyetem modern élete tantermekben, diáklklubokban, diákhangversenyeken, írói szemináriumokban

(A Délmagyarország munkatársától.)

*Az egyetem a tudomány tűzhelye – mondotta egy alkalommal Szent-Györgyi Albert rektor –, amelynek munkássága a közös emberi értéknek, a tudomány-nak szolgálatában áll, ugyanakkor pedig meg kell felelnie napi feladatának is. És a klasszikus megállapítás azt jelenti, hogy az egyetem nem állhat meg a múlt értékeinek vizsgálatánál és a jövő várható kialakulásának tanulmányozásánál, hanem a mindennapokkal, a *jelennel* is szoros kapcsolatot kell fenntartania. A tudományos kutatás és a gyakorlati élet edzi egész emberré a fiatalságot, amelynek éppen Szent-Györgyi Albert szavai szerint a jelenlegi középiskolai rendszerben nincs meg a lehetősége arra, hogy a mindennapok életébe belekapcsolódjék: nincs *az életre nevelve*. Ezen az állapoton kíván segíteni Szent-Györgyi Albert és minden munkatársa, amikor a tudományos élet és a gyakorlati élet, valamint a professzor és a tanítvány között akar mély, lélekből fakadó kapcsolatot teremteni.*

⁵⁴ Szent-Györgyi Albertné mint éljáterkos a vezetőségnek is tagja volt. Amerikába távo-zása után férjét választották be.

Rektor a diáklklubban

Ez a kapcsolat nemcsak a *tantermekben* eredményez közvetlenebb hangulatot, amelynek természetszerű következménye a könnyebb tanítás és a könnyebb tanulás, hanem a katedráról lelépve *otthonába* hozza közel a tanárt és a diákokat. Szent-Györgyi rektor *klubhelyiségeket* bocsátott a diákság rendelkezésére⁵⁵ s ezeket a klubhelyiségeket nemcsak azzal teszi a hallgatók egyetem otthonává, hogy játéktérket, olvasótermeket, tanulószobákat rendez be, hanem főként azzal, hogy *maga is, mint az egyetem és a diákok vezetője, megjelenik a klubhelyiségekben diákjai között*, részt vesz játékaikban, gyűléseiken. Gyakran hív össze diákgyűléseket, amelyeken a hallgatók *saját parlamentjük* előtt vitatják meg a felmerülő problémákat. Leül velük a klubasztalokhoz, ahol *együtt énekel*, együtt tölt velük néhány vidám órát, hogy aztán a tanulás idején is együtt töltse diákjaival a *komoly elmélyedés* óráit. A mindennapi apró, mégis súlyos gondoktól is igyekszik mentesíteni Szent-Györgyi rektor a diákságot, ezt már az eddigi intézkedésekkel, diáksegélyezési akciókkal is sikerült megközelíteni. A gondatlanság, a vidámság felszabadítja a hallgatókat a sokszor rájuk nehezedett depresszió alól, s ennek hatása megmutatkozik abban, hogy *a komoly munka könnyebben megy*. Ez az elv érvényesül, és ér el csodálatos eredményeket a nyugat-európai egyetemeken, ahol a tanár és tanítvány nem a *pad és a katedra* távolságában, hanem a *testvéri, baráti és meghitt közelségében* végzi munkáját.

„Fel kell rázni az ifjúságot”

Ennek az egyetemi szellemiségnek kialakításával kapcsolatban kérdést intéztünk Szent-Györgyi Albert professzorhoz, aki a következőket mondotta: – *Otthonont kell adni az egyetemen az ifjúságnak*. Otthonont, ahol testvért és barátot talál, ahol adva vannak azok a lehetőségek, amelyek megmentik a tudományt, megmentik az életet a szárazságtól. *Erre a fiatalságra a jövőben nagy feladatok várnak minden pályán és minden tekintetben. S ha ma körülnézek, akkor azt kell mondanom, hogy fel kell rázni az ifjúságot, hogy lásson, hogy megérezze: mit hogyan kell, és mit hogyan nem szabad csinálni*. Az előbbire meg lehet tanítani, mert a fiatalság tanulni is akar, az utóbbira pedig elég példát szolgáltat a kor, amelyben élünk. *Tanítani csak úgy lehet, ha a diákság érzi a vele való törődést*. S ezzel kapcsolatban ki kell térnem arra a kérdésre, amelyet még igen

⁵⁵ A SZEI otthona végül a Szukováthy (ma Ady) téri épület alagsorában kapott helyet.

sokszor érinteni fogok, hogy az általam életre hívott *diákegység* voltaképpen *nem szervezet és nem diákegyesület*, hanem *az egyetem családiasságának kifejeződése*. Én sokáig nem akartam ezzel a nyilvánosság elé lépni, mert minél többen tudnak valamilyen dolgot, annál többen szeretnek ellenkezni. De az a lelkesedés, amellyel ennek a tervemnek megvalósítását a diákság fogadta és elősegítette, őszintén szólva meglepett, és igen nagy örömmel töltött el. Most már nyugodtan léphetünk a nyilvánosság elé. *Mi, a tanárok, ésők, a hallgatók együtt vagyunk...*

50 filléres zongorahangverseny az egyetemen

Legutóbb Szegeden hangversenyezett *Fischer Annie*, akit a hangverseny szünetében felkeresett *Szent-Györgyi rektor*, és megkérte, hogy a szegedi egyetemen lépjen fel kizárólag a diákoknak adott hangversenyen, amelyre a belépti díj 50 fillér. A kiváló zongoraművésznő lelkesen csatlakozott *Szent-Györgyi Albert* tervéhez, s ígéretének megfelelően *hangversenyt ad a szegedi egyetemen*. Hat hétig most *Svédországban és Finnországban* hangversenyez, utána visszatér Budapestre, ahol várja a szegedi egyetem rektorának értesítését a hangverseny idejét illetően. Ez a kedvezményezés kiszélesíti a szegedi egyetem munkájának területét: nemcsak *tudósok és írók*, hanem *zeneművészek* is szerepelnek az egyetemi „*katedrákon*”. Nagy távlatokat nyit ez az újítás, a diákság kultúrigényeinek kielégítését is szélesebb alapokra helyezni.

Sík Sándor az irodalmi szemináriumokról

Hasonló újítás az is, amelyről már beszámolt a *Délmagyarország*, hogy *Sík Sándor* a modern magyar írókról tartott irodalmi szemináriumokra *meghívja azokat az írókat, akikről az előadás szól*. Erről az újításról *Sík* professzor a következőket mondotta: – Most még csak bölcsőjében ring ez a munka. A tervnek megfelelően *írtam néhány magyar írónak, a válaszok nagy része már megérkezett*. Mint minden terv keresztülvitelénél, ennél is mutatkoznak némi akadályok, amelyek nagyrészt a jelenlegi helyzetből adódnak. Az *erdélyi írók* tekintetében például a közlekedési viszonyok jelentenek némi nehézséget, a többieknél pedig tekintettel kell lenni arra, hogy milyen időpontban állhatnak az írók a szegedi egyetem rendelkezésére. A munka még csak a kezdetén van, remélem azonban, hogy *az év végére már kialakul olyan helyzet a mi munkánk viszonylatában, amely alapja lesz a további munkálkodásnak*. Akkor,

amikor már leszűrhetem egy esztendő tanulságait, majd többet mondhatok erről. A diákok nagy érdeklődéssel és szeretettel kapcsolódnak ebbe a munkába, amelynek az újítás jellegét az adja meg, hogy *eddig nem volt szokás az egyetemen előadni a ma élő írókról. Maguk a hallgatók is élénk levelezésben állanak az írókkal*, ami kétségtelen jele annak, hogy *fokozott érdeklődés kíséri az egyetem irodalomtörténeti munkásságát*. De bizonyosága ez annak is, hogy bár *a mai kor nem kedvez az irodalomnak, a fiatalságban él a jövő hite, él az a tudat, hogy az elkövetkezendő kor talán a tudomány és a művészet virágzását hozza magával*. A jövő hite csendül ki Sík professzor szavaiból. Ez a hit az, amely erőt ad ma, és csodákat ad át örökségül a jövőben a világnak. Ez a hit nem engedi, hogy csak egy pillanatra is megálljon a kéz, amely szerszámot vagy író tollat tart: dolgozni kell fáradhatatlanul, megalkuvás nélkül a – jövőért.

Kalmár-Maron Ferenc

SZOMBAT, 1941. FEBRUÁR 8.

Készülnek a diákotthon helyiségei a központi egyetemen, az egyenlőre szünetelő jogi kar termeiben

(A Délmagyarország munkatársától.)

Néhány nap óta igen érdekes és jelentős építkezések, illetve átalakítások kezdődtek meg az egyetem központi épületében. Az átalakítások az épület második emeletén kezdődtek, azokban a helyiségekben, ahol tavaly még a Ferenc József Tudományegyetem jogi és államtudományi kara működött, és amelyek üresen állottak azóta, mióta a kolozsvári egyetem hazaköltözött, és a Horthy Miklós szegedi egyetemen egyelőre szünetel a jogi kar munkája. Ezekben az üresen maradt helyiségekben kapnak most otthont, valóságos egyetemi otthont a különböző szervezés alatt álló diákintézmények. Ez a nagy jelentőségű szervezés és otthonteremtés szerves kapcsolatban áll azzal az új utakon járó mozgalommal, amelyet Szent-Györgyi Albert rektor indított el a diákegység megteremtésére. A mozgalom nemcsak otthont kíván teremteni minden egyetemi polgár számára az egyetem falain belül, de ezzel és még számos más irányú munkával meleg baráti kapcsolatot kíván létesíteni az egyetem hallgatósága és azon város között, ahol a diákság tanulmányait folytatja és diákéletét éli. A mozgalmat a diákság nagy örömmel fogadta, és még nagyobb volt a lelkesedés, amikor megkezdődött az egyetemi diákotthon megteremtése. Naponként most számos diák nézi a második emeleti átalakításokat, lelkes örömmel figyeli, mint alakulnak át az egyelőre üresen maradt jogi kari termek diákotthonná. Az egyetem hallgatói alig várják, hogy az építkezések befejeződjenek,

és bevonulhassanak az otthonosan berendezett egyesületi és klubszobákba. Szent-Györgyi rektor keresve sem találhatott volna alkalmasabb helyiségeket a diákok otthon céljaira, mint a jelenleg üresen maradt, szünetelő jogi kar második emeleti helyiségeit. Ott, ahol a jogi kar előadótermei voltak, néhány fal húzásával, átjárók bontásával, egy helyen a körbe futó folyosó elzárásával készülnek a diákklub helyiségei. (...)

VASÁRNAP, 1941. FEBRUÁR 16.

Féléves szünet után tovább halad az Egyetembarátok egyesületének munkája

Csütörtökön megkezdődnek a szabadegyetemi előadások – Batitzfalvy professzor a korszerű előadások jelentőségéről és programjáról

(A Délmagyarország munkatársától.)

Beszámoltunk arról, hogy a Ferenc József Tudományegyetem hazatérésével nehézségek és bonyodalmak merültek fel az Egyetembarátok Egyesületének további működése előtt. Az egyesület igen fontos és tevékeny működést fejtett ki nemcsak az egyetem munkájában, de a város kulturális életében. Az Egyetembarátok tették lehetővé többek között az egyetem publikációinak, az »Acta« füzetek kiadását, ezenkívül fontos tudományos munka folyt az egyes szakosztályokban, valamint a közönség számára szinte pótolhatatlan szabadegyetemi előadásokat rendezett. Legutóbb a kolozsváriakkal való kibontakozás, valamint az egyesület tekintélyes vagyonának biztosítása, nemkülönben a zavartalan további működés érdekében Szent-Györgyi Albert rektor értekezletet hívott össze, amelyen elhatározták, hogy addig is, amíg a nehézségeket és vitás kérdéseket a kolozsvári Ferenc József Egyetemmel sikerül megoldani, és amíg megalkulhat most már a Horthy Miklós Egyetem Barátainak Egyesülete, mindenképpen meg kell indítani a további munkát úgy a szakosztályokban, mint valamennyi területen. Szent-Györgyi rektor felkérésére dr. Purjesz Béla professzor vállalta az orvosi szakosztály munkájának irányítását, dr. Kiss Árpád professzor a természettudományi szakosztályét, dr. Batitzfalvy János professzor pedig a fontos hivatású és nagy népszerűségnek örvendő szabadegyetemi előadások vezetését. A két szakosztályban – mint ismeretes – már meg is indult a munka, most pedig Batitzfalvy professzor kidolgozta az idei szabadegyetemi előadások programját, és rövid előkészítés után már most, csütörtökön, 20-án ismét megkezdődnek az eddig kényszerűségből szünetelő előadások. Az előadásokat február 20-tól kezdődően minden hét csütörtökjén rendezik a művelt

közönség számára mindenkor az egyetem aulájában. Olyan programot sikerült összeállítani, amely biztosítja a szabadegyetemi előadások fontos hivatását Szeged kulturális életében, és egyben változatlan népszerűségüket; örvendetes tény, hogy az eddigi kényszerű szünet után Szent-Györgyi Albert kezdeményezésére és Batitzfalvy professzor vezetésével tovább folyik ez a kulturális munka, és addig sem lesz törés ebben a vonalban, amíg sikerül véglegesen tisztázni Kolozsvárral a ma még függőben levő kérdéseket. A jelekből ítélve még nagyobb lendülettel fejlődik tovább az a munka, amelyet az Egyetembarátok két évtizeden át Szegeden végeztek. A csütörtökön megkezdődő előadások még külön jelentőséget nyernek azzal a ténnyel, hogy Batitzfalvy professzor a szabadegyetemi sorozatot kapcsolatba hozta a mai élettel, az előadások középpontjában a legkorszerűbb témák állanak, amelyek felé a legnagyobb érdeklődés figyel. Ezenfelül is számos olyan újítással bővítették ki a sorozatot, amelyek újabb nagy fejlődést ígérnek. A szabadegyetemi előadások programját rövid előkészítés után Batitzfalvy professzor egyelőre május közepéig állította össze, a rendkívül érdekes témák előadására a legkiválóbb előadókat kérte fel. A csütörtöki előadások programja a következő: Február 20: Halasy-Nagy József: A géptől a lélekig. Február 27: Szent-Györgyi Albert: A szegedi diákegység. Március 6: Koch Sándor: A mesterséges ékkövekről. Március 13: Ábrahám Ambrus: Az élet eredete. Március 20: Hermann Egyed: Mennyiben volt felelős Ferenc József az aradi vértanúk haláláért? Március 27: Eperjessy György: Az alumínium jelentősége napjainkban. Április 3: Sándor István: A magyar vers útja Aranytól Adyig. Április 17: Szögi [később Szeghy] Endre: A magyar népzene. Április 24: Bruckner Győző: A kémiai szintézis csodái az emberi jólét szolgálatában. Május 1: Bereczk Péter: A Fehér-tó jelentősége Szeged életében. Május 8: Nyíró Gyula: A tömegpszichózis. Május 15: Eperjessy Kálmán: Szeged és Délmagyarország. Ezenkívül Sík Sándor, Greguss Pál, Ivanovics György és Kesselyák Adorján professzorok helyeztek kilátásba előadásokat. Az egyetemnek és a város társadalmának szorosabb együttműködése érdekében Szent-Györgyi rektor kezdeményezésére az előadások vezetésére Széchenyi István, Széll Gyula, Tonelli Sándor és Vinkler Elemér személyében üléselnököket kértek fel, akik az előadások kapcsán bemutatják a hallgatóságnak az előadókat, és ismertetik tudományos pályájuk eseményeit. A most meginduló szabadegyetemi előadások sorozatáról alkalmunk volt beszélni dr. Batitzfalvy János professzorral, aki célkitűzéseit a következőkben világította meg a Délmagyarország munkatársa előtt: – Több tekintetben új rendszert igyekezünk meghonosítani, elsősorban az egyetem és a főiskola új professzorait kértük fel, hogy szaktárgyaik köréből tartsanak előadást, akik még nem szerepeltek az Egyetembarátok Egyesületében. Ezzel új kapcsolatokat is igyekezünk teremteni az egyetem és a város társadalma között. Az előadások

során főképpen olyan korszerű – természetesen általános jelentőségű – kérdésekről lesz szó, amelyek ma a legjobban érdeklik a művelt közönség széles rétegeit. Természetesen felkértünk egyetemen kívül álló előadókat is, és ezt az irányt folytatni kívánjuk. – Úgy terveztük – folytatta Batitzfalvy professzor –, hogy az első előadás megtartására Szent-Györgyi rektor urat kérjük fel, erről azonban le kellett mondanunk azért, mert rektorunk a megnyitó előadás idején nem tartózkodhatik Szegeden. 21-én tartja ugyanis ünnepélyes keretek között évenkénti díszülését a Budapesti Királyi Orvosegyesület, amely idei előadóul Szent-Györgyi professzort hívta meg, és felkérte a Korányi- emlékelőadás megtartására, amely az orvostársadalomnak minden évben ünnepi eseménye. A rektor úr így a sorozat második előadását tartja meg 27-én, amikor a szegedi diákegység érdekében megindított ismeretes mozgalmát világítja meg, célkitűzéseit összegezi és beszámol tapasztalatairól, valamint megadja a kezdeményezés végleges programját. Az előadássorozat megnyitására Halasy-Nagy Józsefet sikerült felkérnünk, a nagynevű magyar filozófust, akinek munkásságát több önálló kötet értékeli, és akinek előadása méltó módon vezeti be a szabadegyetem új ciklusát.

Végül örömmel jelenthetem – fejezte be szavait Batitzfalvy professzor –, hogy Szent-Györgyi rektor úr nagylelkűségéből sikerült beszerezni az aula részére egy modern vetítőkészüléket, és így megoldottuk a legkorszerűbb vetítés problémáját. Reméljük, hogy a szabadegyetemi előadássorozat új ritmust hoz Szeged kulturális életébe, és folytatni fogja azt a munkát, amelyet az Egyetembarátok Egyesülete eddig is teljesített.

CSÜTÖRTÖK, 1941. FEBRUÁR 20.

Szent-Györgyi professzor előadása az Egyetembarátok Egyesületének orvosi szakosztályán új biokémiai vizsgálatairól

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szerdán délután nagy érdeklődéssel kísért szakülést tartott az Egyetembarátok Egyesületének orvos/természettudományi szakosztálya. A bőrgyógyászati klinika előadótermét teljesen megtöltötte az orvosokból és szakemberekből álló hallgatóság, amely nagy figyelemmel kísérte azt a tudományos beszámolót, amelyet dr. Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas tudósunk tartott legújabb, illetve intézetében évek óta folyó új kutatásokról, amelyek most egyik jelentős állomásához érkeztek el. Szent-Györgyi professzor előadásában vázolta, hogy nem tartja lehetetlennek, hogy az új vizsgálatok feleletet adnak eddig ismeretlen kérdésekre. Ugyancsak nagy érdeklődéssel kísérte a szakülés dr. Troján Emil tanár előadását a gyermekklinikán folytatott vizsgálatokról.

Dr. Purjesz Béla professzor nyitotta meg a szakülést, majd Szent-Györgyi Albert lépett az előadói asztalhoz, és „Az energetika continuuis⁵⁶ elmélete” címen tartotta meg előadását. Bevezetőben vázolta, hogy az atomot az irodalom ma úgy fogja fel, mint a mag körüli elektronok rendszerét. Vázolta a kémiai reakciók szerepét, majd a „vegyérték elektronok” jelentőségének ismertetéséből utalt arra, hogy hogyan képződnek a molekulák. A molekulák nem bírnak tetszőleges energiámmennyiséggel, ennek során szemléltető geometriai ábrákon mutatta be az elektronok mozgását. Eddig az ebből levont felfogás uralta a biokémiai gondolkodást – mondotta, de az utolsó évek vizsgálatai kimutatták, ha egy nagy számú atom nagy számban helyezkedik el a térben, akkor az energia vonalait zavarni kezdik, és összefolynak. Ha egy újabb energiát adnak az elektronnak – folytatta fejtegetéseit –, az ki fog repülni egy felsőbb pályára, oda, ahol az elektron szabadon mozoghat. Ebből a felismerésből fontos új tény következik: az elektron szabadon kering a pályán, és más helyen fog energiát végezni. Ez a felismerés nagy jelentőségű, mert az anyagnak egészen új sajátoságot ad. – Fel kell tenni ezután a kérdést: vajon ehhez hasonló állapotok találhatók-e az élő szervezetben? Ha így van, ez a tény új problémákat tár fel. Ebben az esetben ugyanis a biokémiának egy új fejezete kezdődhetik majd meg. Természetesen ez a kérdés nem oldódik meg egyetlen kísérlettel, csak évtizedek alatt felmerülő megfigyelések után. Végleges megoldás tehát most nem várható, de el kell indulnunk az anyaggyűjtés területére. Ez a munka már megindult, és fontos lépéssel kapcsolódik a biokémia alapvető kérdéséhez. A fotoszintézis problémáit vázolta ezután, majd megállapította, hogy az egész élővilág energiaforrását a szénhidrátokból kapja, ismertette az ezt a kérdést megvilágító új vizsgálatokat, majd a fehérjék molekuláinak kérdésére tért át. A probléma itt az – mondotta –, hogy nincs-e ezeknek a nagy komplexumoknak közös energianívója? Ebben az irányban intézetében Laky Kálmán végez méréseket, és máris jelentős megfigyeléseket észlelt. Ezek a vizsgálatok is azt igazolják, hogy egy molekulán belül közös energianívók alakulnak ki. Vázolta ezután Szent-Györgyi professzor másik két munkatársának: Bangának és Gerendásnak intézetében folytatott vizsgálatait, majd azt a megállapítást vonta le, hogy a megfigyelések szerint közös energianívók alakulnak ki, esetleg az egész sejtre kiterjedően. – A biokémikus előtt most az a kérdés merül fel, hogy szerepe van-e ennek a megállapításnak a sejt életében. A kérdés még egészen új, és még hiányzik a bizonyító erő, de az irodalom állása rendkívül biztató. – Húsz éven át folytatott saját vizsgálataim során – mondotta a továbbiakban Szent-Györgyi professzor – itt-ott eljutottam bizonyos apró eredményekhez, de a lényegi kérdésre sohasem tudtam választ adni.

⁵⁶ Folyamatos, folytonos (latin).

Ha ezeket a kérdéseket most újra előveszem, lehetőségek nyílnak a megoldás elé. Ezeknek a kérdéseknek vizsgálata pedig alapvető fontosságú. Azokról a vizsgálatokról beszélt a továbbiakban, amelyek az izom energetikájára vonatkoznak és összekapcsolódnak a legfőbb kérdéssel, az oxidációk rendkívül bonyolult problémájával. A másik fontos kérdés, amelyre eddig nem tudott feleletet adni: miért van az, hogy az oxidációk mechanizmusához tartozó fermentek élesen két csoportra oszlanak – majd fejtegetéseit így folytatta: – Ha az ember igazán belemélyül a biokémiába, akkor ezek a kérdések szinte megdöbbennek, mert ezeknek nagy principiális jelentőségüknek kell lenniük a természetben. Ha az új vizsgálatok erre feleletet adnak, alapvető kérdéseket tudunk majd megmagyarázni. Az egész biokémia ma szinte rendkívül bizarr benyomást tesz, rendkívül nagy sikere van, fantasztikus reakciókat tudunk képezni, de hogy a biokémikus hogyan csinálta ezeket a reakciókat, szégyenkezve kell bevallania, hogy egy igazi életjelenséget a maga teljes mélységében nem tud megmagyarázni. Nem tartom kizártnak – fejezte be nagy figyelemmel kísért fejtegetéseit Szent-Györgyi Albert –, hogy a közös energianívónak az ismerete talán magyarázatot fog adni. Ezért tartottam szükségesnek ezeket a kérdéseket ismertetni. A sokáig tartó tapsal fogadott nagy jelentőségű fejtegetések után dr. Troján Emil tartotta meg előadását – „Tapasztalatok a veleszületett csípőficam Bauer-féle kezelésében” címmel. Vázolta azokat a megfigyeléseket és új kezelési, gyógyítási módszereket, amelyeket a szegedi gyermekklinika végeztek igen biztató megismerésekkel és gyógyászati eredményekkel. Többek között a veleszületett csípőficamok kellő időben történő felismerése érdekében a gyermekklinika konziliárusa a szegedi nőgyógyászati klinikán ebből a szempontból is megvizsgálja az újszülötteket. Troján tanár nagy érdeklődéssel kísért fejtegetéseit azokkal a vetített képekkel illusztrálta, amelyeket a gyermekklinika folyó új rendszerű eljárások során készítettek. Az előadást meleg tapsokkal fogadta a nagyszámú közönség, az előadóknak dr. Purjesz Béla professzor mondott köszönetet.

PÉNTEK, 1941. FEBRUÁR 21.

Csütörtökön megkezdődtek a szabadegyetemi előadások

Dr. Halasy-Nagy József professzor: „A géptől a lélekig”

(A Délmagyarország munkatársától.)

Az Egyetem Barátainak Egyesülete, amely a Ferenc József Tudományegyetem Kolozsvárra való áthelyezése miatt keletkezett helyzet tisztázása miatt az elmúlt félévben szüneteltette működését, ismét megkezdte tevékenységét,

és csütörtökön megrendezte első szabadegyetemi előadását. Szeged közönsége a kényszerszünet után meghirdetett első szabadegyetemi előadás alkalmából zsúfolásig megtöltötte a központi egyetem auláját. A rendkívüli érdeklődés a szabadegyetemi előadásorozatnak, az előadó Halasy-Nagy József személyének, az ismert filozófusnak és írónak is szólt. A megnyitó előadáson dr. Széchenyi István kormányfőtanácsos foglalta el az elnöki széket, a múlt szokásaitól eltérően, amikor mindig egyetemi tanár elnökölt. A professzorok széksoraiban ott láttuk Szent-Györgyi Albert rektor vezetésével az egyetem csaknem minden tanárát. Az elnök megnyitó szavai után feszült figyelem közepette kezdett hozzá Halasy-Nagy professzor előadásához, amelynek „A géptől a lélekig” címet adta. Előadásában abból a közismert jelenségből indult ki, hogy az ember a valóság gazdag világából nem mindent vesz észre, hanem csak az őt érdeklő vonásokat, és ezekből alkotja meg világvégét.

(...)

PÉNTEK, 1941. MÁRCIUS 7.

Megszűnt Szegeden a Ferenc József Egyetem Barátai Egyesülete, megalakult a Horthy Miklós Egyetem Barátai Egyesülete

(A Délmagyarország munkatársától.)

Megírta a Délmagyarország, hogy dr. Szent-Györgyi Albert kezdeményezésére nemrég összeült az Egyetem Barátainak Egyesülete, hogy döntsön abban a kérdésben, amely a Ferenc József Tudományegyetemnek Kolozsvárra való visszaköltözése által felmerült. A kérdés körvonalait ismertette az első megbeszélésen a rektor, s ebben a kérdésben döntöttek csütörtökön este, amikor a Ferenc József Tudományegyetem Barátainak Egyesülete mint szegedi szervezet feloszlott, és egyben megalakult a Horthy Miklós Tudományegyetem Barátainak Egyesülete.

(...)

SZOMBAT, 1941. MÁRCIUS 8.

Kétszáz éves szegedi diákszínészek

Az egyetemi Hamlet elődei

(A Délmagyarország munkatársától.)

A szegedi egyetem diákjai március második felében mint színészek lépnek a nagyközönség elé: Shakespeare drámáját, a *Hamletet* keltik életre a színpadon

azzal a céllal, hogy az irodalmat, az igazi művészetet szolgálják. A diákságnak ezzel a tettevel ősi hagyományok kelnek életre: a történelemben mint igen fontos hatótényező jelentkezett a századok folyamán a diákszínjátás. (...)

A szegedi egyetemi ifjúság néhány évvel ezelőtt maga elé tűzte azt a célt, hogy a diákságot a színjáték mesterségének, sőt tudományának szolgálatába állítja. Különféle, főleg anyagi akadályok miatt ez a munka megakadt, most azonban Szent-Györgyi rektor kezdeményezésére új erőre kapott, s a hírek szerint nagy sikernek néz elébe.

SZERDA, 1941. MÁRCIUS 19.

Szent-Györgyi Albert előadása Pécsen a diákegység-mozgalomról

Pécs, március 18. A pécsi egyetem meghívására Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem rektora, kedden délben előadást tartott arról a mozgalomról, amely a Nobel-díjas tudós kezdeményezésére indult meg a szegedi egyetemen a *diákegység* megvalósítása érdekében, és amelynek célkitűzéseit és feladatait legutóbb szabadegyetemi előadása során ismertette részletesen országos visszhangot keltve. Most a pécsi egyetem hívta meg Szent-Györgyi rektort, hogy ismertesse a diákegység-mozgalmat. Az előadást *Faluhelyi Ferenc* pécsi egyetemi tanár bevezető szavai előzték meg. Szent-Györgyi professzor előadása bevezetőjében örömet fejezte, hogy *ezen az egyetemen tartja ezt az előadást, amelyről tudományos pályája kiindult*. Tizenegy éve jött vissza Magyarországra. Akkor az volt a feladata, hogy *jó professzor legyen*. Azt látta azonban, hogy az egyetem csak tudományt közöl, de az életre nem nevel. Az egyetemnek egészen más a hivatása. A következőkben azt fejtette, hogy mit *kell magával vinnie az egyetemről az ifjúságnak*. Nem a szaktudást, hanem *az érdeklődést kell előtérbe helyezni, a jellem szilárd építőköveit kell az ifjúságnak magával vinnie*. Az előadó alkalmazkodjék az ifjúság érdeklődéséhez. Az ifjúságot csak önmaga nevelheti, de *ehhez egység kell*. A diákságnak *egységbe kell tömörülnie, amelyben megvédi a maga jogait*. A továbbiakban a szegedi diákegységgel kapcsolatban felmerült nehézségekkel foglalkozott. *Otthont kell teremteni az egyetem diákságának, tartalommal kell kitölteni a meglévő kereteket*. Vitaelőadásokat kell rendezni, hogy kifejlesszék a diákság ítélőképességét. Elsősorban a *kötelesség*, másodsorban pedig a *diákság iránti szeretet* vezette a szegedi diákszervezet megalapításakor. *A közéletben sok széthullást, fegyelmetlenséget, áltekingés-tiszteletet látott*. Ezeket kívánja megszüntetni azzal, hogy *az ifjúságot elsősorban emberré kívánja nevelni*. A szervezkedés a *diákság köréből indult*, és az egyetem tanáraival karöltve kell megvalósítani. A cél az, hogy *az ifjúság problémáit megértő, gerinces,*

művelt magyar embertípus alakuljon ki. Az előadás után a pécsi egyetem bajtársi egyesületeinek vezetői szólaltak fel.

SZOMBAT, 1941. MÁRCIUS 29.

Nyitány az egyetemi »Hamlet«-hez

Megjelent az egyetemi színjátszó társaság ismertető könyve

(A Délmagyarország munkatársától.)

Néhány nap múlva kerül bemutatásra a szegedi színház deszkáin az egyetemi hallgatók színjátszó társaságának előadásában Shakespeare tragédiája, a *Hamlet*. Amilyen gonddal, szeretettel és hittel készülnek a szegedi egyetem diákszínészei erre az előadásra, annyi ötlettel, művészettel és gonddal kívánták fel-támasztani a mai időkben azt a régi hagyományt, amely egy-egy diákelőadás előtt ismertető könyvecskékben jelentette meg mindazt a munkát, törekvést, amely a színpadon kívül játszódott le mindaddig a pillanatig, míg a munka eredménye életre nem kelt a színpadon. A régi, százados „Ismertető füzetek” felölelték az előadandó színdarab tartalmát, a munka menetét, tanulmányokat, hozzászólásokat közöltek, amelyek mint fel-fellobbanó lángok kísérték magát az előadást, fényt adva az előadás lelkének, a munka értékének. Ezt a hagyományos ismertető füzetet adták most ki a szegedi egyetem diákszínészei, fel-támasztva ezzel nemcsak egy régi szép hagyományt, hanem utat jelölve meg a jövőre a színjátszó társaság színpadon kívüli munkája tekintetében.

Szent-Györgyi Albert: Ez a Hamlet bizonyágtétel...

A művészi kiállítású ismertető könyvnek Szent-Györgyi Albert rektor írta az előszavát. Néhány szóban ismerteti annak a munkának célját, amelyet a szegedi egyetem diákjai maguk elé tűztek. A diákság összefogott egy új, gazdagabb diákélet megteremtésére – írja előszavában –, az egyetem és tanácsa két kézzel hozta a segítséget, és adta meg a külső keretet, míg a professzori kar büszke örömmel vett tudomást a diákság új megindításáról, s teljes szívvel csatlakozott a mozgalomhoz. A *Hamlet* előadása egyik legfontosabb lépésünk ezen az úton. Akik annak rendezésében és előadásában részt vesznek, a dráma, az irodalom, a színjátszás szeretetét fogják egyetemünkről magukkal vinni. De ez nem minden; magukkal viszik az önzetlen munka, a baráti szellem, a baráti együttműködés kulcsait is. Ez a *Hamlet* egyben bizonyágtétel is. Aki látta a diákokat az előkészítő munkánál,

az nem kételkedik abban, hogy a mi ifjúságunkban megvannak azok a jellembeli tulajdonságok, amelyekre egy jobb, derűsebb, igazabb jövőt fel lehet építeni. (...)

A szegedi egyetemi színjátszás jövője

Szent-Györgyi Albert meleg szeretettel írt sorai után Németh Antal nemzeti színházi igazgató tanulmánya következik a színházi kultúra és az állam, valamint a színháztudomány és az egyetem kapcsolatairól. (...)

A világ diákszínpadjai

Sík Sándor a szegedi egyetemi színjátszó társaság munkájának és céljainak ismertetése mellett vázolja a diákszínjátszás múltját és jelenét az egész világon. Európa és Amerika számos egyetemén évtizedes hagyományokra tekinthet vissza az egyetemi színjátszás.

(...)

A szegedi színház és a szegedi diákszínészek

Kardoss Géza színigazgató írása következik a könyvben. – Mint színházi szakember – írja Kardoss Géza – lelkesülő örömmel vettem tudomásul azt a híradást, hogy Szent-Györgyi Albert, az újjáalakított szegedi egyetem világhírű rektora, az ifjúság körében elvetette az egyetemi színjátszás magvait; a híradás bővülése csak fokozza lelkesedésem, míg végül az egyetem és az ifjúság formális megkeresése után létrejött a szegedi színház és a szegedi egyetem kapcsolata.

(...)

SZERDA, 1941. ÁPRILIS 30.

A szegedi tábla szeptemberben visszaköltözik régi épületébe

7 törvényszékkel és 25 járásbíróssággal bővül hatásköre

Teljes bizonytalanság az egyetemi kérdések körül – Szily államtitkár nyilatkozata szerint most még nem tárgyaltak a jogi kar visszaállításáról és a központi épület felépítéséről

(A Délmagyarország munkatársától.)

Két napja – mint ismeretes – Szegeden tárgyalt Szily Kálmán kultuszminiszteri államtitkár. A megbeszélések –, amelyek egymást követően a városházán, az egyetemen és az ítélőtáblán –, kedden este fejeződtek be, amikor is az államtitkár visszautazott Budapestre, hogy jelentést tegyen *Hóman* Bálint kultuszminiszternek. A kétnapos tárgyalások részleteiről nem hangzott el tájékoztató nyilatkozat, és jelenleg még az egész kérdéskomplexum bizonytalanul látszik, az egyetem ügyének fejlődését még nem lehet megítélni. Jelenleg homály fedi mindazokat a kérdéseket, amelyek megoldását Szeged nyilvánossága a legnagyobb érdeklődéssel várja, és amelyek természetesen merültek fel a Délvidék visszaszerzésével kapcsolatosan. Azt jelenleg még nem lehet megítélni, hogyan fejlődött a jogi kar visszaállítása, valamint a központi épület felépítésének ügye. Egy azonban kétségtelennek látszik, ez pedig az, hogy a szegedi ítélőtábla – amely a Délvidék visszatéréseivel visszanyerte egész régi területét –, visszatér eredeti székhelyébe.⁵⁷

(...)

A keddi tárgyalások

Kedden délután Szily Kálmán államtitkár újabb, hosszabb megbeszélést folytatott az egyetemen Szent-Györgyi Albert rektorral, és értesülésünk szerint a tanácskozásokba bevonták az egyetem tanácsának több tagját is. Az egyetemről az államtitkár az *ítélőtábla épületébe*⁵⁸ ment, ahol Falkay Gyula táblaelnökkel folytatott megbeszélést, majd utána megszemlélte a táblának már régebben is szűk és alkalmatlan épületét.

Szent-Györgyi rektor a megbeszélésekről

Kedden délután a megbeszélések befejezése után Szent-Györgyi Albert rektor a következő nyilatkozatot tette: – A megbeszéléseken *nem kerültek szóba azok a kérdések, amelyek az egyetem szempontjából a Délvidék felszabadulásával kapcsolatosak. Az államtitkár úr időnként szokásos látogatását tette egyetemünkön, természetesen felhasználtuk az alkalmat arra, hogy kívánságainkat előterjesszük. Az államtitkár úr a tőle megszokott megértéssel fogadta az előterjesztéseket, és közölte, hogy kéréseinket tolmácsolni fogja a kultuszminiszter*

⁵⁷ Az egyetem központi épületébe, Dugonics tér 13.

⁵⁸ Ekkor a Tisza Lajos körút 50. sz. alatt működött.

úrnál. – A szegedi közvéleményt meg kell nyugtatni – folytatta a rektor –, hogy a mostani tárgyalások más irányzata nem jelenti azt, hogy az egyetem kibővítésére irányuló eddigi tárgyalások eredménytelenek volnának. A kérdés jelenleg még nem időszerű, de mód nyílik majd arra, hogy a legközelebbi jövőben megtárgyalhassuk a kultuszminiszter úrral.

(...)

Az ítélőtábla visszatér régi épületébe

Annak ellenére, hogy az elhangzott nyilatkozatok szerint a kétnapos megbeszéléseken konkrét formában nem kerülhettek szóba az egyetemmel kapcsolatos kérdések, befejezett ténynek látszik, hogy *az ítélőtábla már a közeljövőben visszatér régi épületébe.* Ezt erősíti meg az a nyilatkozat, amelyet kedden délben *Falkay Gyula* ítélőtáblai elnök tett. – Az ítélőtábla épülete már régóta nem megfelelő, mint az köztudomású – mondotta *Falkay* elnök. – Ez a tény most még jobban nyilvánvalóvá válik, amikor az ítélőtábla igen jelentékenyen kibővült és *visszakapja egész és megcsonkítatlan régi területét.* Eredetileg is a szegedi táblához tartozott *a szabadkai, az újvidéki, a kikindai, a becskereki és a zombori törvényszék, hozzájön meg ehhez a pancsovai és a fehértemplomi, úgy, hogy összesen hét törvényszékkal, 25 járásbíróssággal bővül ki a szegedi tábla kerülete.*

A szegedi és a bajai törvényszékkal együtt összesen kilenc törvényszék tartozik tehát a szegedi ítélőtáblához, míg a gyulai törvényszék visszakerül Nagyváradhoz. – Azzal, hogy visszakaptuk egész régi területünket, gondoskodni kell természetesen az *ítélkező tanácsok számának felemeléséről.* Jelenleg mindössze két polgári és két büntetőtanács működik, *legalább ugyanennyit kell felállítani, de esetleg még ennél is többet, hiszen nemcsak hét új törvényszék ügyeiről lesz szó, hanem a tábla hatáskörébe tartoznak a magyar és a szerb földbirtokreformmal kapcsolatos ügyek is.* – Bejelentettem az államtitkár úrnak – folytatta *Falkay Gyula* táblaelnök –, hogy *a Dugonics téri eredeti épületünkhöz ragaszkodom, és annak visszaadását szeptember 1-re kérem.*

KEDD, 1941. MÁJUS 6.

Színház és művészet

A szegedi egyetemi színjátszók együttese elutazott Kolozsvárra. A szegedi egyetem színjátszó társaságának tagjai, akik, mint jelentettük, a *Hamletet* játsszák el szerdán és csütörtökön Kolozsvárott, hétfőn reggel a gyorsvonat-

tal elutaztak. A szegedi gárda hétfőn este megérkezett Kolozsvárra, a keddi napot próbázással töltik, szerdán este pedig a lámpák elé lépnek. Csütörtökön délutáni előadás keretében mutatják be kitűnő produkciójukat. Az erdélyi egyetemi város közönsége és ifjúsága nagy érdeklődéssel és szeretettel várja a szegedi egyetemistákat, akiket útjukra elkísért Sík Sándor professzor, a színjátszó társaság tanárelnöke is. Dr. Szent-Györgyi Albert rektor szerdán autóval utazik diákjai után. A rektor a kolozsvári egyetem meghívása folytán előadást tart Kolozsvárott az általa kezdeményezett szegedi diákegység-mozgalomról. A szegedi rektor előadása után, miként Pécsen, most valószínűleg Kolozsvárott is meg fogják szervezni az itteni diákegységet. A szegedi diákok színielőadásával a kolozsvári napilapok is bőven foglalkoznak. Az Ellenzék azt írja, hogy a szegedi diákok vendégszereplését városszerte nem tapasztalt érdeklődés előzi meg.

KEDD, 1941. MÁJUS 20.

Önálló vegyész kamaráért harcolnak a vegyészdoktorok

Országosan kiterjesztik a szegedi egyetemről kiindult mozgalmat

(A Délmagyarország munkatársától.)

Hírt adott róla a *Délmagyarország*, hogy a Szegedi Egyetem Ifjúsága szervezet keretében mozgalom indult a *vegyészek összefogására*. Mint ismeretes, a vegyészek nem természettudományi, hanem *bölcsészdoktori oklevelet* kapnak. Ez a helyzet bizonyos mértékig *háttérbe szorítja őket a vegyész mérnökökkel szemben*. A mérnöki kamara privilégiumai szerint a vegyészdoktorok például *hivatalos analízist nem végezhetnek, de még csak ciánozó vállalatot sem vezethetnek*, holott képesítésük alapján kitűnően el tudnák végezni ezt a munkát. Ezeknek a visszas helyzeteknek a kiküszöbölése érdekében indult meg a szegedi vegyészek mozgalma. Először az egyetemi hallgatók körében, később a végzett vegyészek is csatlakoztak hozzá, és részt vett az összejövetelen dr. Gerendás Mihály és dr. Straub Brunó, dr. Laky Kálmán, Szent-Györgyi Albert három tanársegéde is, valamint dr. Katona Emil és dr. Vass Péter vegyészek, sőt dr. Bruckner Győző professzor is megígérte támogatását. Az egyik összejövetelen Bruckner professzor felszólalt, és kifejtette, hogy *a vegyészdoktor még inkább specialistának vallhatja magát, mint a vegyész mérnök*, mert éppen a vegyészdoktorok azok, akik a legjelentősebb eredményeket érték el a vegyészeti tudomány terén. Mindenképpen indokolatlan a vegyészdoktorok háttérbe szorítása. Annál is inkább szükség van a mozgalomra, mert a mér-

nökök még jobban korlátozni akarják a vegyészek működési területét. Az erre vonatkozó törvényjavaslat készülóban van.

Mit akarnak a vegyészek?

A megbeszéléseken kialakult, hogy mit akarnak a vegyészek. Megállapították: 1. szükséges, hogy a vegyészek vegyészdoktori diplomát szerezhessenek; 2. a vegyészek érdekeinek védelmére érdekképviselőti szövet kell felállítani. Ennek a két célnak megvalósítása érdekében elhatározták, hogy a mozgalmat országosan kiterjesztik, és kívánságukkal az illetékes kormánytényező elé lépnek. Az országos propaganda már megindult, a többi vidéki egyetemen hasonló mozgalmak keletkeztek, és rövidesen egy táborban lesz Magyarország valamennyi vegyész.

Memorandum a kultuszminiszterhez

A szegedi megmozdulás vezetői memorandumot szerkesztettek, amelyet az ország többi egyetemén tanuló vegyészeknek is megküldöttek. A memorandumban foglaltakat az ország többi vegyészeti is megtárgyalják, és aztán együttesen terjesztik fel a kultuszminisztériumba, kérve az önálló vegyészkamara felállítását és a vegyészek számára a mérnökökkel egyenlő jogok biztosítását. A memorandum kifejti, hogy a technikai haladás eredményeképpen specializált szakemberekre van szükség az ipar minden ágában, mert az ipar további fejlesztése ma csak az elméleti tudományok eredményeinek felhasználásával lehetséges. Ilyen szakember a vegyészdoktor, aki tanulmányai során kényszerítve van az önálló kutatásra és ezzel kapcsolatban a teljes szakirodalom megismerésére. Az ilyen elméleti tudós képes arra, hogy új gondolatokat vigyen az iparba, és gyakorlati úton meg is valósítsa gondolatait. (...)

SZERDA, 1941. MÁJUS 21.

Dr. Kogutowicz Károly az egyetem jövő évi rektora

(A Délmagyarország munkatársától.)

Az egyetemi karok elektorai kedden rektorválasztó ülésre ültek össze. Az elektorok megállapították, hogy a Horthy Miklós Tudományegyetem jövő évi rektorát a soron következő bölcsészeti kar adja. Az ezután megejtett választáson a bölcsészeti kar professzorai közül rangsorban következő dr. Kogutowicz

Károlyt választották meg az egyetem jövő évi rektorául. Este az egyetem tanári kara vacsorát rendezett az új rektor tiszteletére.

CSÜTÖRTÖK, 1941. MÁJUS 22.

Nincs pályája a SZEAC-nak

Miniszteri bizottság alkalmasnak találta a Szukováthy teret⁵⁹ az egyetemi stadion részére

A Pálffy József-leventepálya felügyelő bizottsága és a bérlő SZEAC⁶⁰ között olyan megállapodás jött létre, amelynek értelmében az egyetemisták eladták a tribünt a pályatulajdonosnak, de a bérleti szerződés is megszűnik. Ebben a pillanatban tehát az a helyzet, hogy a SZEAC-nak nincsen pályája. Persze ez a helyzet csak átmeneti, amit az is bizonyít, hogy most már gyors lépésekkel közeledünk az egyetemi stadion felépítéséhez. Ezt célozta annak a miniszteri bizottságnak a látogatása a Szukováthy téren, amely Szent-Györgyi Albert rektor vezetésével megvizsgálta a sporttelepet. A bizottság megállapította, hogy a tér alkalmas az egyetemi stadion céljainak. Elhatározták, hogy a kerítést elbontva meghosszabbítják a pálya területét, és annak bal oldalára műjégpályát, klubházat, tribünt és sportcsarnokot építenek. Az első kellék magának a futballpályának a kiképzése. A SZEAC egyelőre még a leventepályán tartózkodik, edzeni azonban csak a régi felsővárosi pályán lehet, mert a tribün előtti játéktér víz alatt áll.

KEDD, 1941. MÁJUS 27.

Hírek

– Az egyetem évváró ünnepe. A szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem június 5-én csütörtökön délelőtt fél 12 órakor tartja évváró ünnepségét az egyetem dísztermében. Az ünnepélyen dr. Szent-Györgyi Albert rektor beszédet mond, a karok jelentést tesznek a pályamunkákról, majd kiosztják a pályadíjakat, utána a Szegedi Egyetemi Ifjúság képviselője mond beszámolót, Szent-Györgyi rektor megemlékezik kormányzó urunkról. Az ünnepség az Egyetemi Énekkar énekével fejeződik be.

⁵⁹ Ma Ady tér.

⁶⁰ Szegedi Egyetemi Atlétikai Club.

PÉNTEK, 1941. MÁJUS 30.

»Szegedi Híd«

Lapot adott ki a Szegedi Egyetemi Ifjúság

A szegedi egyetemről kiindult diákegység-mozgalom, a SZEI újabb megnyilatkozással folytatta mozgalmát. A diákotthon megvalósítása, a különböző előadások, viták rendezése és a *Hamlet* előadása után most „Szegedi Híd” címmel diáklappal léptek a nyilvánosság elé. A „Szegedi Híd” úgy tartalomban, kiállításban és célkitűzésben méltóan reprezentálja a szegedi diákmozgalmat, és ebben is hű eddigi megnyilatkozásaihoz. A híd szimbólum – mondja a lap bevezető cikke –. A híd embereket, közösségeket, felekezeteket, társadalmi osztályokat, népeket köt össze, a híd önzetlenül szolgál... A *szegedi híd* az egész magyarságot köti össze a trianoni rommal, szerepe a múltból a jövőbe ívelő magyar híddá teszi. Az első oldalon a „Szegedi Híd” Nagyurunk előtt, kormányzó urunk előtt hódol emelkedett lélekkel, a szegedi ifjúság lelkéből szólva, majd köszönti a visszaszerzett Délvidéket. Szent-Györgyi Albert rektor „A SZEI-ről” címmel írt bevezető cikket, melyben megjelöli a diákegység-mozgalom célját és jelentőségét, egyben válaszol a mozgalmat ért támadásokra. A SZEI-nek a szelleme magyar, nemzeti és keresztény – írja a Nobel-díjas tudós. – A mi hazafiasságunk példaképe egyetemünk patrónusának és Telekinek a hazafisága, az áldozatos, munkás hazafiság, amelyet élni és nem hangoztatni kell. A mi hazafiságunk ne legyen hangoskodó, a szent eszméket ne koptassuk örökös hangoztatások által jelszavakká, hogy megszokjuk, hogy érzéseinket ne szavakba, de cselekedetekbe öntsük. A méltatlan támadásoknak a szótlán elviselése volt talán rektorságom legnehezebb része – írja Szent-Györgyi. – De csak az nem esik le a lóról, aki nem ül fel rája, csak azt nem támadják, aki nem csinál semmit. Ezt mind belekalkuláltam abba az áldozatba, amit az egyetemért és ifjúságunkért hoztam, amikor laboratóriumomat odahagytam és a rektor-széket vállaltam. De meg volt az én jutalmam is; ma a diákarcon több a mosolygás, és tudom, hogy egy kavicsal én is hozzájárultam egy jövendő jobb, igazabb, magyarabb Magyarország épületéhez. (...)

CSÜTÖRTÖK, 1941. JÚNIUS 19,

Szent-Györgyi professzor a kultúra hivatásáról

„Csak a nagy emberi ideálok tudják megmenteni a világot”

Budapest, június 18. A Collegium Hungaricum Szövetség a Gellért-Szállóban társasvacsorát rendezett. A társasvacsorán jelen volt Szent-Györgyi Albert, aki

beszédet mondott a Collegium Hungaricum tagjaihoz. *Szent-Györgyi Albert* beszéde elején felszólította a vacsora résztvevőit, hogy *össze kell fogniuk azoknak, akik a tudomány, a kultúra ápolására szentelték életüket*. Különösen nagy felelősség nyugszik a kultúra embereinek vállán most, amikor az egész világ vajúdik, a katasztrófa felé halad nagy sebességgel. *Nemcsak a világ, hanem a kultúra is katasztrófa előtt áll*. Katasztrófák akkor lépnek fel, amikor elfogadott értékek meginognak, az emberek újat keresnek, amit még nem találtak meg – mondotta.

Történelmi visszapillantást vetve, kifejtette, hogy a XIX. század eredménye a nacionalizmus gondolata. Ahogyan valamikor a vadember a másik vadember ellen harcolt, most nációk küzdenek nációk ellen. Ez a jelenség végtelen szomorusággal tölti el a kultúra munkásait, és felmerült a nagy kérdés: *Hol itt a kiút?*

– A mi vállunkon – hangsúlyozta Szent-Györgyi –, nagy felelősség nyugszik rajtunk, akik a kultúra munkásai vagyunk. Arra kell törekednünk, hogy *a kultúrában megváltsuk önmagunkat és csakis önmagunkat, mert mindenki, minden nemzet csak önmagát válthatja meg. A nagy emberi ideálok tudják megmenteni a világot*.

SZERDA, 1941. AUGUSZTUS 20.

A modern magyar konzervgyártás

A korszerű táplálkozás új elvei az egész világon magukkal hozták az élelmiszerek konzerválásának nagy fejlődését. Ebben a fejlődésben méltó szerepet játszik a magyar konzervgyártás. A márkás magyar konzervek ma már a vitaminok megóvására is nagy súlyt helyeznek. – A haladás oly fokú, hogy olyan magyar konzervek is kerülnek piacra, amelyek egyenesen vitamint konzerválnak. – A Globus pritamín például az eddig ismert legtermészetesebb természetes C-vitaminos tápszer, amelyből egy kávéskanálnyi kb. 6–7 jó citrom C-vitamin tartalmának felel meg. Egy kávéskanálnyi Globus pritamín tehát az emberi szervezet minimális napi C-vitamin szükségletet fedezni képes. Mint a pritamín szó mutatja (paPRiKa viTAMIN összevonásából származik) ez a tápszer a magyar paprikából készül, amelynek különleges nagy C-vitamin tartalmát Szent-Györgyi, a világhírű magyar professzor fedezte fel.

CSÜTÖRTÖK, 1941. SZEPTEMBER 18.

A szegedi egyetemen tilos a »Méltóságos uram«!

(A Délmagyarország munkatársától.)

Régóta esedékes, széles körben hosszú ideje várt és őszinte helyesléssel fogadott példadadó határozatot hozott a szegedi Horthy Miklós Egyetem legfelsőbb önkormányzati

szerve, az egyetem tanácsa. Rövid és világos határozattal közölte az egyetem ifjúságával, hogy az egyetemi életben megszűnt a „méltóságos uramozás”. Mindenkit egyszerűen az őt képzettsége, tudományos rangja vagy kinevezése alapján megillető címzés jár, minden külön cím- és rangkórság kultusza nélkül. Végre tehát van egy magyar tudományos intézet, amely kimondta a halálos ítéletet az ok nélküli, visszatetsző, gerinchajlító „méltóságosuramozásra”. Az egyetem hivatalaiban, intézeteiben, tantermeiben, vizsgáin, az írásos érintkezésben, beadványokon a jövőben tilos a méltóságos hajbókolás, elég és mennyivel szebb, ha az egyetem tanárait egyszerűen „Professzor úrnak”, a dékánokat röviden „Dékán úrnak”, a rektort pedig a régi hagyományos latinsággal „Magnifice Rectornak” nevezik. A szegedi egyetem tanácsa ezzel az elhatározással valóban főiskolai tanítói hivatást teljesített, és példát mutatott a közélet felé, szűnjék meg végre az indokolatlan és visszatetsző, de mindjobban elharapódzó címkórság. A szegedi egyetem mindenestre régen esedékes lépéssel megállította ezt a folyamatot, és visszatért a régi magyar egyetemi formákhoz. Nincs is szebb és rangosabb megszólítás, mint az a cím, amit a megszólított munkája, tudományos rangja, egyéni érdeme szerint elért – mennyivel szebb és mennyivel többet mond a professzor úr a nyakló nélkül divatozó méltóságosuramozás helyett –, de nemcsak az egyetemen, hanem a hivatali és közélet szinte mindegyik szakaszán mennyivel szebb és megtisztelőbb volna ez a szép, magyar-latin hagyomány – vajon szebb és rangosabb címzés a „méltóságos uram”, mint: „Tanácselnök úr”, vagy „Polgármester úr”? Méltóságos sok van, de a professzor, a tanácselnök vagy a polgármester a maga munkájával, a maga egyéni kötelességteljesítésével érte el ezt a rangot, amely többet is mond mindennél. A szegedi egyetem diáksága a legnagyobb örömmel és lelkesedéssel tette magáévá a tanács határozatát, és szinte egyik napról a másikra megszűnt a bokacsattogtató méltóságosuramozás. Alig néhány nap alatt megszokta az ifjúság az új rendet, ma már alig-alig hangzik fel véletlenül egy-egy régi konvencionális bókolni próbálkozás – ilyenkor pedig szépen, tapintatosan értésére adják, hogy a méltóságos úrnál jobban illeti az egyetem tanárát a „Professzor úr”. Nagy örömmel vették tudomásul az új megszólítási rendet különösen a Felvidékről, Erdélyből és a Bácskából érkezett egyetemi hallgatók, akik mióta – hála Istennek – Szegeden folytathatják tanulmányaikat, sokszor valósággal közelharcot kellett vívniuk önmagukkal, amíg rájárt a nyelvük a minden helyzetben, minden hivatalban felhangzó – és valljuk be, sokszor megkövetelt – méltóságos uramozásra. Most fesztelenül, belülről való tisztelettel mondják egyszerűen az egyetem tudós tanárait megillető megszólítást. A méltóságos címzés verdiktjét könnyűszerrel szokták meg azok a hallgatók is, akik a Bácskából érkeztek Szegedre, és akik huszonhárom évi távollét után még csak most gyakorolják a magyar nyelv finom és hajlékony árnyalatait.

*A jótékony tanácsi rendelkezés előkészítése még dr. Szent-Györgyi Albert⁶¹ most lelépett rektor egyik utolsó javaslata volt, amelyet a tanács egyhangúan tett magáévá. Természetesen a határozatot dr. Kogutowicz Károly, az egyetem új rektora is magáévá tette. A tanács határozatát minden karon a dékán hirdette ki, és a kari hirdetőtáblákon az egyetem minden polgárának el kellett olvasnia. Így hamarosan mindenki tudomásul vette, és ma már majdnem mindenütt meg is szűnt a sokszor túlzottan és tolakodóan jelentkező méltóságosuramozás.
(...)*

Ritkán volt még ilyen határozat, amely a legszélesebb körű népszerűsége tarthat számot. A szegedi egyetem mindenestire azzal, hogy száműzte a tudományos munka hajlékának falai közül a méltóságosuramozást, példát adott számos intézménynek, hivatalnak, mondhatni a magyar közéletnek. Az egyetem az egész magyar társadalmat alakító pedagógiai feladatot teljesített, ideje volna, ha minél szélesebb körben utánoznák. A professzor urak lemondtak méltóságos címzésükről, de azért ugyanazok maradtak működésükben, munkájukban, emberi értékeikben, tudományos rangjukban és tekintélyükben, A szegedi ifjúság is reméli, hogy az egyetem példája mihamarabb egyetemes lesz.

KEDD, 1941. SZEPTEMBER 23.

Ünnepélyes külsőségek között nyitották meg a Horthy Miklós egyetem második tanévét

Szent-Györgyi Albert: „Az első esztendő a megértés, a szeretet és a békés munka éve volt” – Kogutowicz Károly rektori székfoglalója a tájféldrajz jelentőségéről és a szegedi egyetem hivatásáról

(A Délmagyarország munkatársától.)

Hétfőn délben nyitották meg ünnepi külsőségek között a szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem második tanévét. Háborús idők jegyében indul az ifjú egyetem második esztendeje, sok gond, nehézség vár a magyar felsőoktatásnak erre az intézményére, s mégis ünnepélyes büszkeséggel tölt el mindenkit annak tudata, hogy ilyen vészterhes időkben is szilárdan áll itt, a Délvidék fővárosában a magyar kultúra fellegvára és a régi hagyományokon továbbépíti a nemzet fejlődését, jövődjét. Az ünnepi megnyitón megjelentek az egyházi és társadalmi élet vezetői.

⁶¹ Szent-Györgyi a merev, poroszos egyetemet az általa kedvelt angolszász mintára akarta átalakítani.

(...)

Néhány perccel 12 óra előtt vonult be az egyetemi tanács, a tanári kar, élén az ünnepségre a társegyetemekről kiküldött vendégekkel. Az egyetemi tanács tagjai a Horthy Miklós Tudományegyetem új sapkáját viselték, amelyet *Kopasz Márta* egyetemi lektor tervezett. A tanács elfoglalta helyét, és pedig az elmúlt évi tanácsstagok: dr. *Szent-Györgyi Albert* rektor, dr. *Veress Elemér* orvoskari, dr. *Fröhlich Pál* matematikai és dr. *Branner János* bölcsészkarai dékánok ültek a tanács asztala mellé. A *Tudományos Akadémiát* dr. *Polner Ödön* professzor, a kolozsvári *Ferenc József Tudományegyetemet* dr. *Szentpétery Zsigmond* rektor és *Gelei József* professzor, a budapesti műegyetemet *Csányi Károly* professzor képviselte.

Szent-Györgyi Albert búcsúja

A *Hiszekegy* hangjai után dr. *Szent-Györgyi Albert*, a lelépő rektor mondotta el búcsúszavait. Elsősorban üdvözölte a Tudományos Akadémia, a kolozsvári egyetem és a műegyetem kiküldötteit, a meghívottakat, majd arra tért rá, hogy „*egy rektor kétszer örül – mondotta –, először akkor, amikor megválasztják, másodszor pedig akkor, amikor leköszön.*”

– *Hogy lelkemet most öröm tölti el, annak nem az az oka, hogy megszabadulok a rektori hivattal járó gondtól és munkától, hanem az, hogy a Gondviselés megengedte nekem, hogy az egyetem ügyeit egy esztendőn át zavartalanul vezethessem, amely esztendő a megértés, szeretet és konzolidáció esztendeje volt a Horthy Miklós Tudományegyetem életében – folytatta, majd hangoztatta abbéli reményét, hogy az elmúlt év, az egyetemnek ez az első tanéve biztos alapot jelent majd a távolabbi szép tágas, nagy jövő felé. Szent-Györgyi Albert beszélt ezután az elmúlt évi megnyitási ünnepségekről, amelynek örömmünnpel jelleget kölcsönzött Erdély egy részének visszatérése, s fényt, ragyogást adott a Kormányzó úr megjelenése. Az egyetem három karral indult, ez volt az egyetlen fájdalom momentum az öröm harangzúgása közepette. A továbbiakban rátért a tanári kar lelkes, buzgó és lankadatlan munkálkodására, amelynek következtében sok kitüntetés érte a Horthy Miklós Tudományegyetemet.*

A békés munka, egység és szeretet esztendeje

A távozó rektor beszámolójából megtudtuk még, hogy az elmúlt tanév első fél esztendejében 1097, a második félévben 1168 hallgatója volt a szegedi egyetemnek, s a hallgatók 36, illetve 56 százaléka összesen 34 000 pengő

tandíjkedvezményben részesült. Az egyetem polgárai az elmúlt évben csöndesen dolgoztak, a csöndes, békességes munkát sem torzsalkodás, sem egyenetlenség, sem izgalom nem zavarta meg.

– *A békés munkán keresztül a Haza felépítéséért élünk* – folytatta a távozó rektor, s mint egyik fontos eseményt említette az *egyetemi diákegység* megalakulását.

– *A diákság ezen keresztül összeforrt tanáraival és egyetemével, s ilyen módon tágasabb, derűsebb diákélet lehetőségét teremtette meg az egyetem falain belül.* – Utalt a *Hamlet* előadás szép sikerére, majd rámutatott arra, hogy az egyetem ma a diákság igazi otthona, s a hallgatókat áthatja az a tudat, hogy az egyetem sajátjuk, igazi *Alma Materük*, édesanyjuk. *Szent-Györgyi Albert* sajnálattal regisztrálta, hogy a sportok terén az elmúlt évben nem tudtak olyan haladást elérni, amilyenre kedvezőbb körülmények között alkalmuk lett volna. Ennek oka az volt, hogy *az egyetemnek nincsen megfelelő sportpályája*; most épül az új egyetemi sportpálya, amelynek kapuit nemsokára megnyithatják.⁶²

– Az egyetem a diákságnak minden rendelkezésére álló eszközzel segítségére sietett. A diákjóléti intézmények nagyszerű működést fejtettek ki, amelyért köszönet illeti a vezetőket, ugyancsak köszönet és elismerés jár dr. *Purjesz Béla* orvosprofesszornak, aki a *Horthy Kollégium* vezetését szívvel és lélekkel látta el. *Szent-Györgyi Albert* végül háláját tolmácsolta mindazoknak, akik az egyetem vezetésében segítségére voltak, és tanácsaikkal, bizalmukkal mellette állottak; valamint a diákságnak, amiért megnyitotta szívét a rektor előtt, és a mindig tárt rektori ajtón olyan bizalommal kopogtattak. Ezután *Szent-Györgyi Albert* átadta a rektori láncot utódjának: *Kogutowicz Károly* ez idei rektornak, aki az új egyetemi tanáccsal együtt elfoglalta helyét az emelvényen. Az új egyetemi tanács tagjai: dr. *Baló József* orvoskari, dr. *Halasy-Nagy József* bölcsészkar és dr. *Kiss Árpád* matematika- és természettudományi kari dékánok. A jogi kar dékáni lánc nem cserélt gazdát, *változatlanul ott maradt az üresen hagyott jogi kari dékáni szék támláján.*

Dr. Kogutowicz Károly rektori székfoglalója

Szent-Györgyi Albert professzor néhány közvetlen meleg szóval üdvözölte az új rektort, hangsúlyozva, hogy a rektori láncsal sok gondot, terhet, munkát, de

⁶² A mai Ady téren épült sportpálya a 2000-es évek elejéig szolgálta az egyetemi sportot. Ekkor beépítették, és a József Attila Tanulmányi és Információs Központ van a helyén.

sok örömet is helyez át Kogutowicz Károly professzor vállára. Szép terveireh sok szerencsét kívánt, és Isten áldását kérte munkásságára.

A közönség meleg tapssal fogadta az új rektort, aki megilletődött hangon kezdte székfoglalóját:

– *Teljes tudatában vagyok annak, hogy a vérzivataros idők és ifjú egyetemünk problémái súlyos terheket rónak ránk – mondotta –, ám remélem és hiszem, hogy a húszszendős tradíciókra támaszkodva munkánkat sikerrel végezzük el.*

Rátért ezután arra, hogy székfoglalójának tárgyát, a régi egyetemi hagyományokhoz híven *szaktárgyából* merítette. Teljesen elméleti témát választott, s témája valóban méltó volt ahhoz az új rektort megkülönböztető jelentőséghez, hogy *a magyar egyetemek történetében Kogutowicz Károly a harmadik, aki mint geográfus professzor került rektori székbe.* Kifejtette, hogy *a földrajz⁶³ mai különös fontossága megindokolja, hogy a geográfia tudományának alapvető kérdéseivel foglalkozzék. (...)*

Az ünnepség a *Himnusz* eléneklésével véget ért.

VASÁRNAP, 1941. OKTÓBER 19.

Dr. Szent-Györgyi Albert házassága

Szombaton délután dr. *Szent-Györgyi* Albert, a szegedi egyetem Nobel-díjas tudósa házasságot kötött *Borbíró* Mártával. A házasságkötés nyilvános ünnepség nélkül történt. Délután 5 órakor megjelent *Gácsér* György anyakönyvvezető Szent-Györgyi professzor házában, és bensőséges formák között megkötötte a házasságot. A házasságkötésnél csak a hivatalos személyek és tanúk voltak jelen, a professzor részéről a szegedi egyetem egyik kiválósága, a menyasszonya részéről családjának egyik bácskai tagja. Az anyakönyvvezető és a tanúk rövid és külső formaságoktól mentes hivatalos eljárás után őszinte érzésekkel, meleg szeretettel köszöntötték a világhíres professzort és feleségét, és házasságukhoz minden jót, zavartalan boldogságot kívántak. Dr. Szent-Györgyi Albertné *Borbíró* Márta első házasságában dr. *Miskolczy Dezsőnek*,⁶⁴ a kolozsvári *Ferenc József* Tudományegyetem országos hírű ideg- és elmegyógyász professzorának

⁶³ Ekkor a földrajz a bölcsészkarhoz tartozott, ma a természettudományihoz.

⁶⁴ *Miskolczy Dezső* (1894–1978) 1930-tól a szegedi egyetem professzora volt, többek közt *Juhász Gyula* kezelőorvosa is, és tanulmányt is írt a költő betegségéről (1963). 1940-ben Kolozsvárra távozott, 1944/45-ben ott volt rektor, majd az orvoskar költözésével Marosvásárhelyt dolgozott. 1964-től nyugdíjba vonulásáig, 1969-ig a budapesti Orvostovábbképző Intézet tanszékvezető tanára volt.

volt a felesége. Dr. Szent-Györgyi Albertné Demény Kornélia, a professzor első felesége két év óta Amerikában tartózkodik. 1938-ban férjével együtt hajózott át az Óceánon. A hosszabb ideig tartó amerikai előadói és kutatói körút végével továbbra is kint maradt, és nem tért vissza férjével Szegedre, azóta állandóan Amerikában tartózkodik. A világhírű tudós minden feltűnés és hangos külsőségek nélkül kötött most házasságot. Az új frigyet őszinte jókívánságokkal köszöntik mindenütt, ahol Szent-Györgyi Albert kivételes egyéniségét, munkásságát és tudományos alkotásait ismerik és tisztelik.

KEDD, 1941. OKTÓBER 21.

Két szegedi húszéves diák megrázó tragédiája

Tóth Kata és ifj. Horváth István közös öngyilkosságot követett el

(A Délmagyarország munkatársától.)

A színházi események higgadt és tárgyilagosságra kötelezett referense, aki áprilisban egy megindítóan örömteli estén a játékról és a műről: az egyetemi diákszínjátósok *Hamletjéről* számolt be, megragadva az ifjúság hitének, lelkesedésének láttán, most itt áll a riport fájdalmas színterén, két fiatal holttest előtt, és beszámolóra botladozik a tolla a shakespearei tragédia szereplőiről, akik saját életükkel lettek mozdulatlan szereplői a shakespeare-i sorstragédiának. Valósággal sorstragédia az, ami bekövetkezett Hamlet lobogó, rajongó rendezője és Gertrúd királyné égő megszemélyesítője: ifj. Horváth István és Tóth Kata életében. Két rajongó és tehetséges fiatal lélek tűnik el a dráma mélységében, shakespearei záróakkord, megnyílik a kettős sír az ötödik felvonás fináléjában, elhangzanak a gyászzené megrázóan komor akkordjai... »Jó éjt királyfi. A többi?... A többi néma csönd...« Horatio búcsúzó szavai szólnak Hamlet teteménél – ahogy tízszer is hallottuk, hogy az ifjú rendező intonálja a tragédia színpadi záróakkordját. Horatio szavai, amelyet megrázóan hangolt meg az ifjú rendező, most a kettős dráma záró szavai. A többi néma csönd... (...)

CSÜTÖRTÖK, 1941. OKTÓBER 23.

Eltemették ifj. Horváth Istvánt

(A Délmagyarország munkatársától.)

A tragédia utolsó fejezete véget ért. A tragikus kettős öngyilkosság egyik áldozata, Tóth Kata holttestét szülei nem hozhatták haza Szegedre beteg

édesanyjára való tekintettel. A kimagasló tehetségű szeretetreméltó egyéniségű 21 éves vegyész diákleányt kedden temették el csöndben, csak néhány hozzátartozója és barátja jelenlétében Budapesten. A tragédia másik szomorú végű áldozatának, ifj. Horváth Istvánnak holttestét utolsó kívánsága szerint édesapja Szegedre szállíttatta, hogy annak a városnak földjében pihenjen, amelynek egyetemén életének legszebb esztendejét töltötte fiatalságának lobogásában. A fiatal bölcsészhallgató holtteste reggel érkezett Szegedre, és szerdán 3 órakor kísérték el utolsó útjára a szegedi református temetőben őszinte részvét mellett. A ravatalt a belvárosi temető hátsó kisravatalozója előtt állították fel, kint a szabadban, a fáradtan kinyíló októberi nap fényében. A ravatalt elborította a koszorúk, a virágok fehér és színes szalagos tömege. Elküldték utolsó búcsújukat vigasztalanul maradt övei mellett volt tanárai a különböző egyetemi diákintézmények és egyesületek, barátai, társasága és elküldte üdvözlétét a gimnázium is, ahol az életre készült, és amelynek padjait olyan szép ígérettel, jeles eredménnyel hagyta el. A koporsón egy fehér és egy piros koszorú feküdt, az édesapa és az édesanya utolsó csókjai. Hozzátartozói támogatták az összeroskadt édesanyát, akinek megrázó fájdalmas zokogása kísérte végig az utolsó búcsú perceit. Ott állt a koporsó mellett édesapja, Horváth István, az OMKE főtitkára, és ott voltak barátai, diáktársai, mindazok, akik ismerték, és akikkel együtt dolgozott, álmodott, akikkel együtt élte át vidáman, lelkesedve, készülve a szegedi diákélet egy esztendejét Az egyetemi ifjúság tagjai nagyszámmal vették körül a ravatalt. Ott volt Ofélia, Hamlet, Horatio, Claudius, Leartes, a sírásó, csak Gertrud királynő hiányzott... Az egyetem tanárai közül megjelent a temetésen dr. Szent-Györgyi Albert és dr. Sík Sándor professzor. Megjelent dr. Balkányi Kálmán, az OMKE ny. igazgatója és számszerűen azok közül, akik édesapja mellett felnőni látták a kiváló tehetségű diákot. A koporsón rajta az aranybetűk „Ifj. Horváth István élt 19 évet”. A református egyház bensőségesen egyszerű szertartása szerint zsoltár éneklésével kezdődött az egyházi szertartás. Bakó László lelkész megindító imát mondott, majd búcsúbeszédében még egyszer felvázolta a húszéves diák életét, egyéniségét. Isten is jókedvében teremtette ifj. Horváth Istvánt – mondotta –, mégis amikor a maga életében nehéz, fájó kérdés elé került, ez a kitűnő fiú nem tudta megoldani a kérdést, és a lét helyett a nemlétet választotta... Befejezésül a fiatal rendező Hamlet tanulmányának egyik részletét mondotta el, ahogy Horváth István megrajzolta Hamlet öröklétének kezdetét a holttestére ömlő fehér fényben... Zsoltáréneklés után megindult a gyászmenet a református temető felé, ahol a nyitott sír előtt Bakó lelkész még egy imát mondott, majd zsoltárok hangjai mellett leeresztették a koporsót a sírba. A megindult nagy gyászoló tömeg sokáig állta körül mozdulatlanul a domboruló sírt, amelyet betemettek

a szeretet, az emlékezés búcsúkoszorúi. Sem a ravatalnál, sem a sírnál nem hangzott el gyászbeszéd. Előlépett a sírásó, ez alkalommal Hamlet életéből való alakja, s mint az emberélet nagy költőjének színpadán, betemette a szegedi földdel a bölcsészt, aki az élet csúcsára indult, és alig 20 éves korában lét helyett a nemlélet választotta.

CSÜTÖRTÖK, 1941. OKTÓBER 30.

A SZEAC új tisztikara

Dr. Szent-Györgyi Albert elnöklésével tartotta meg a SZEAC tisztújító közgyűlését, amelyen megválasztották a vezetőséget: (...).

VASÁRNAP, 1942. FEBRUÁR 22.

A kormányzó Szent-Györgyi Albertet és Bartók Györgyöt a Magyar Érdemrend középkeresztjével tüntette ki

Budapest, február 21. A kormányzó a miniszterelnök előterjesztésére a magyar tudomány szolgálatában szerzett kimagasló érdemei elismeréséül dr. Bartók György egyetemi ny. r. tanárnak, a Ferenc József Tudományegyetem volt rektorának, dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi ny. r. tanárnak, a Horthy Miklós Tudományegyetem volt rektorának és dr. Vendl Aladár egyetemi ny. r. tanárnak a m. kir. József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem volt rektorának a Magyar Érdemrend középkeresztjét adományozta.

VASÁRNAP, 1942. ÁPRILIS 12.

A Turul válsága

A Szeged Egyetemi Ifjúság röpirata éles támadást intéz a „kopaszodó diákvezérek” ellen, és az Ambrus-rezsim eltávolítását kívánja a Turul Szövetség éléről

(A Délmagyarország munkatársától.)

A vajúdó magyar élet egyik fájdalmas válsága napjainkban a Turul körül bonyolódik. A Turul Szövetség, amely az ellenforradalmi idők alakult meg, és a magyar egyetemek, főiskolák ifjúságát volt hivatva egységbe tömöríteni, s mely az idők folyamán jól-rosszul be is töltötte ezt a hivatását, amint a napilapok

beszámolóiból olvassuk, most válságba jutott. A szövetség lelkileg kétfelé hasadt. Csak nemrégén számoltak be a lapok a Turul Debrecenben megtartott országos követtáboráról, ahol az ellentétek kirobbanáshoz vezettek. Itt ugyanis a Turul tényleges egyetemista és főiskolás tagjai állástfoglaltak a „kopaszodó diákvezérek” ellen, akik zsiros állásokban ülve akarják irányítani a magyar diákság életét. Mozgalmuk azt célozta, hogy kibuktassák a Turul fővezéri tisztségéből Ambrus József szigorló orvost, a Nemzetőr című jobboldali hétfői lap szerkesztőjét, és Fitos Vilmost ültessék helyébe. Az akció nem sikerült, Ambrusék győztek, és a kopaszodó diákvezérek tovább irányítják a bajtársi egyesületeket.
(...)

SZERDA, 1942. MÁJUS 20.

A szegedi egyetem jövő évi rektora:

Fröhlich Pál

(A Délmagyarország munkatársától.)

Jelentettük legutóbb, hogy a szegedi egyetemen megkezdődtek az előkészületek a rektorválasztásra, amely minden egyetem autonómiájának egyik legfontosabb ténykedése, mert hivatva van kiválasztani azt a professzort, aki a következő tanévben vezetni fogja az egyetem egész életét. A karok megválasztották az elektorokat, és az elektorok kedden délben ültek össze rektorválasztó ülésre. Az első ülésen kellő előkészítés után kialakult az elektorok álláspontja, és így mindjárt ezen az ülésen sorra is kerülhetett a jövő évi *rector magnificus* megválasztása. A szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem – egyelőre még mindig csonka, jogi kar nélküli – jövő évi rektorának *Fröhlich Pál professzort a matematikai és természettudományi kar tanárát választották meg*. Fröhlich Pál a Horthy Miklós Egyetem harmadik rektora. Első rektort az orvosi kar adott, amikor a Nobel-díjas *Szent-Györgyi Albert*et tüntette ki a rektori lánccal, míg tavaly a bölcsészkar adott rektort dr. *Kogutowicz Károly* professzor személyében. Így került sor, hogy harmadízben a matematikai és természettudományi kar professzorai sorából kerüljön ki az egyetemi autonómia jövő évi vezetője. *Fröhlich Pál* az egyetem egyik kiváló tudós professzora került a rektori székbe. Az új rektor a kísérleti fizika tanára, a fizikai intézet igazgatója, 1926 óta nyilvános rendes egyetemi tanár. Tudományos működését az egész tudományos világ ismeri és értékeli. Ennek elismeréseképpen a Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta.

(...)

SZERDA, 1942. MÁJUS 27.

A padovai egyetem díszdoktorává avatja dr. Szent-Györgyi Albertet

Május 31-én a 700 éves világhírű olasz egyetem ünnepségein nyújtják át a szegedi egyetem Nobel-díjas tudósának a díszdoktori oklevelet

(A Délmagyarország munkatársától.)

A magyar tudományosságot és vele a szegedi Horthy Miklós Tudományegyetemet újabb rendkívüli megtiszteltetés és ritka kitüntetés éri. A legrégebb olasz egyetem, a világszerte mindenütt ismert padovai tudományos intézet most tartja jubiláris ünnepségeit, és ezeket az ünnepségeket azzal teszi fényessé, hogy több kiváló európai tudóst a 700 éves egyetem díszdoktorává avat. Az elsők között tüntette ki a padovai egyetem díszdoktori diplomájával a világhírű magyar tudóst, a szegedi Horthy Miklós Egyetem büszkeségét: dr. Szent-Györgyi Albertet. Ez a kitüntetés megbecsülést és tiszteletet jelent az egész magyar tudományos és szellemi élet számára. Szent-Györgyi Alberten keresztül Európa egyik legősibb tudományos intézete nyújtja át a legnagyobb elismerést, amit egyetem nyújthat a magyar tudománynak, azoknak a bátor és megalkuvást nem ismerő kutatóknak, akik egész életüket a megismerésnek, az emberi élet jobbá tételének szolgálatába állítják. *Ilyen férfiú Szent-Györgyi Albert is, aki évtizedek óta munkálkodik a biokémia területén azért, hogy felkutasson az emberi megismerés számára eddig homályban lévő és ismeretlen területeket, és hogy eredményeivel hozzájáruljon az emberi szenvedés csökkentéséhez. Szent-Györgyi Albert nevét régóta ismeri és becsüli az egész nemzetközi tudományos világ, munkásságát köszöntötte 1937-ben az orvosi Nobel-díj, míg most, az azóta is változatlan célkitűzéssel folytatott kutatásait, emberi és tudományos magatartását koszorúzza meg az ősi padovai egyetem díszdoktori diplomája. A padovai egyetem a közelmúltban értesítette Szent-Györgyi professzort, hogy a tanács egyhangúlag díszdoktorává választotta. Az értesítéssel egyidejűleg azt is közölte az egyetem rektora, hogy éppen a különleges ünnepségre és a mai viszonyokra való tekintettel, súlyt helyez rá a padovai egyetem, hogy *Szent-Györgyi professzor személyesen jelenjék meg a díszdoktoravatáson. A legnagyobb egyetemi kitüntetés a tudományos érdemek elismerése mellett dokumentálni kívánja a szellemi együttműködés eszméjét, valamint a magyar-olasz kollaborációt is. Ilyen körülmények között a mai sok utazási és egyéb nehézség ellenére Szent-Györgyi professzor nem térhetett ki a meghívás elől, és ma indul el Olaszországba, hogy május 31-én jelen legyen a padovai egyetem jubiláris ünnepségén. Az egyetem az ünnepségek alkalmából még több nemzetközi nevű tudóst avat díszdoktorává, akik között**

a szegedi egyetem világhíres professzora képviseli a magyar tudományosságot. Ezért kettős jelentősége is van a díszdoktori oklevélnek. Az avatást az ősi padovai szokások szerint tartják meg, a padovai egyetem részletesen méltatja a díszdoktor tudományos érdemeit, majd amikor átnyújtják a díszdoktori oklevelet, Szent-Györgyi professzort előadás tartására kérik fel, amelyben ismerteti legújabb kutatásait, és méltatja a magyar–olasz tudományos együttműködés jelentőségét. A kitüntetés annál nagyobb jelentőségű, mert Szent-Györgyi Albertnek eddig nem voltak közvetlen kapcsolatai a padovai egyetemmel, évek előtt néhány hónapot Nápolyban dolgozott, de a közvetlen kapcsolatok eddigi hiánya ellenére is számon tartotta munkásságát a padovai egyetem, és most, amikor kimagasló díszdoktorrá avatással kívánta fényessé tenni jubiláris ünnepségeit, az egyetem választása egyhangúlag esett a világhíres magyar tudósra. Szent-Györgyi Albertnek ez lesz a harmadik díszdoktori kitüntetése. Elsőnek a szegedi egyetem, akkor még a Ferenc József Tudományegyetem avatta saját tanárát díszdoktorrá, amikor a stockholmi Nobel-ünnepségekről visszatért, és ismét elfoglalta katedráját a szegedi egyetemen. Utána a világ egyik leghíresebb egyeteme, a párizsi Sorbonne avatta díszdoktorává, míg most Európa másik legrégebb és leghíresebb tudományos intézete nyújtja át számára a díszdoktori oklevelet. Alig van magyar tudós, akit egymás után két ilyen díszdoktori diplomával tüntettek ki. A padovai egyetemet 1222-ben alapították.

KEDD, 1942. JÚNIUS 2.

Átadták a padovai egyetem díszdoktori oklevelét Szent-Györgyi Albertnek

Padova, június 1. A Livius-emlékünnepelethez fűződő kulturális ünnepségsorozat keretében, amely az elmúlt héten folyt le, sok olasz és külföldi előkelőség jelenlétében átadták a díszdoktori okleveleket a szövetséges államok tudósainak. Az egyetem rektora kiemelve ennek az ünnepségnek erkölcsi jelentőségét, méltatta a szabadságért és civilizációjának védelméért küzdő Európa tudományos szolidaritását. Ezután egyes fakultások dékánjai kihírdették a tiszteletbeli doktorokká avatandók nevét és tudományos érdemeit. A tudományos kitüntetésben a következők részesültek: a jogi karon Scholz Richard, a lipcsei egyetem tanára; a bölcsészeti karon Filov Bogdan bolgár miniszterelnök és Cartoian bukaresti egyetemi tanár, valamint Spranger Eduard berlini egyetemi tanár; az orvoskaron Szent-Györgyi Albert, szegedi egyetemi tanár, az 1937. évi Nobel-díj nyertese és Sauerbruch Ferdinand berlini egyetemi tanár; a matematikai szakon Nlaske hamburgi tanár; a fizikai tudományok terén Guthnik

Paul, a berni–babelsbergi csillagvizsgáló igazgatója, a geológiai szakon Pertti Eskola helsinki egyetemi tanár; a vegyészmérnöki szakon Discher, a berlini műegyetem címzetes tanára. A német kitüntetettek nevében Scholz egyetemi tanár fejezte ki köszönetét, Filov miniszterelnök nevében pedig a római bolgár követ, majd a finn követ és Szent-Györgyi Albert tanár köszönték meg az oklevelet. Az ünnepségen résztvett Del Gludice közoktatásügyi államtitkár, Markensen római német *nagykövet*, Máriássy Zoltán római magyar követ, továbbá Finnország, Románia és Bulgária római követei.

VASÁRNAP, 1942. JÚNIUS 21.

Hírek

Szent-Györgyi Albert hazaérkezett Páduából

Szent-Györgyi Albert, a szegedi egyetem világhírű tudós professzora hazaérkezett Szegedre. Mint ismeretes, a Nobel-díjas tudós Páduában járt, ahol az előkelő olasz egyetem fennállásának 700 éves évfordulója alkalmából díszdoktorrá avatták. Ez a kitüntetés egyetlen magyar tudóst ért csupán a 700 éves egyetemi jubileumon: Szent-Györgyi Albertet, a Horthy Miklós Egyetem kiváló professzorát.

VASÁRNAP, 1942. JÚLIUS 12.

Ingtalanforgalom

Gál József és neje eladták⁶⁵ dr. Szent-Györgyi Albertnek Bethlen u. 20. sz. házukat, 279 négyszögöl kerttel, 4 96 K kataszteri jövedelemmel, 35 000 P-ért.

SZOMBAT, 1942. AUGUSZTUS 29.

Két újabb vitamin-találmányát jelentette be a Szabadalmi Bíróságnál Szent-Györgyi Albert professzor

Egy szegedi gyári tisztviselő találmánya fordulópontot jelent a világtársban – a Délmagyarország munkatársának látogatása a Szabadalmi Bíróságon

⁶⁵ Eszerint most lett tulajdonos Szent-Györgyi, eddig csak bérelte?

(A Délmagyarország munkatársától.)

Nemrégiben egyik kiállítással kapcsolatban egy német tudós azt a megállapítást tette, hogy a mai rendkívüli időket – a történelmi jelentőségükön túlmenően – bátran elnevezhetnék a pótanyagok korszakának. Nálunk is, de főként külföldön, százsámra jelentik be a vegyipari találmányokat, amelyek rendszerint valamilyen nehezebben hozzáférhető anyag pótanyagát tartalmazzák. A szappanféléktől a mûgumiig és a különféle textilanyagoktól a benzinig, mind megannyinak feltalálták már a pótanyagát. Újabban sok élelmiszer-pótanyag került forgalomba nálunk is, ezek jól beváltak. Budapesten, az Akadémia utca 12. számú háromemeletes bérpalotában működik a Magyar Királyi Szabadalmi Bíróság. Itt kell bejelenteni a találmányokat. (...)

A szabadalmi hivatal szegedi származású hivatalnokától érdekes dolgokat tudtunk meg a találmányokkal kapcsolatban: – Újabban igen megszorodtak a találmányok nálunk is – mondotta. Egy-egy évben átlag 1000 szabadalmat jelentenek be a szabadalmi hivatalban. Az ország minden részéből érkeznek nap nap után bejelentések, és közöttük meglehetősen gyakran előfordul szegediek találmánya is. Újabban főleg pótanyagokra vonatkozó találmányokat jelentenek be nagy számban, naponta számos ilyen bejelentés érkezik a bírósághoz. Már hosszú évek óta nem keltett találmány oly nagy érdeklődést, mint Szent-Györgyi Albert professzor C-vitamin találmánya, melyet szintén bejegyeztek a szabadalmi bíróságon. A bejegyzés a következő címet viseli: *Eljárás a flavon-csoportba tartozó anyagok előállítására*. A Nobel-díjas tudósunk mellett Szegedről más mérnökök, vegyészek, hivatalnok foglalkozásúak, sőt iparosok is jelentkeztek találmányukkal a szabadalmi bíróságnál. A közzétételi teremben padok sorakoznak egymás mögött. Beültünk egy padba, és végigböngésztük a műszaki leírásokat. Már az elején szegedi névre akadtunk: Mészáros Lajos kísérletügyi adjunktus néven. Mészáros Lajos⁶⁶ a szegedi vegykísérleti állomáson dolgozik, és mostanában szabadalmaztatta az ismeretes szappanregenerálási eljárását. Egy szegedi drogista viszont szappanpótanyagra nyújtott be találmányt. Olvastuk itt cipőfényesítő pótanyag szabadalmi leírását is, ezt egyik szegedi belvárosi cipésmester adta be. Másik két érdekes találmányt is nemrég engedélyezett közzétételre a szabadalmi bíróság. Az első, amelyet S 18634 alapszám alatt jegyeztek be, ezt a sokat jelentő címet viseli: *Eljárás jól eltartható nagy C-vitamin tartalmú készítmények előállítására*.

⁶⁶ Mészáros Lajos (1917–2001) vegyészdoktor (1942), 1951-ben az egyetemre került, népszerű oktató volt, kandidátus (1973), docens (1976). 1967-ben föltalálói aranyérmert nyert, 1976-ban kiváló feltaláló arany fokozatot. Az Alkalmazott Kémiai Tanszék docenseként ment nyugdíjba.

A másik szabadalom száma 18635, és ezen megjelöléssel került bejegyzésre a szabadalmi bíróságon: *Eljárás nagyértékű, könnyen eltartható, C-vitaminban dús készítmények előállítására*. Mindkét találmányt dr. Szent-Györgyi Albert professzor küldte be Szegedről. A szabadalmi bíróság a két találmányra meg is adta már az engedélyt, és azok gyakorlati kivitelezésére hamarosan sor kerül. A találmány eddig nem ismert, nagy értékű vitaminkészítmény előállítására vonatkozik, és szakkörökben általános érdeklődéssel várják azok megjelenését. (...)

SZERDA, 1942. OKTÓBER 14.

Hírek

Elsötétítés este 9-kor.

Az Egyetem Barátai Egyesületének orvosi szakülése

Az Egyetem Barátai Egyesülete szaküléseit a most induló tanévben szerdáról keddre tette át. Kedden este 6 órakor dr. Rávnay Tamás professzor elnöklésével rendkívül érdekes tárgysorozatú szakülés folyt le a bőrgyógyászati klinika tantermében. A terem zsúfolásig megtelt érdeklődővel, ugyanis Szent-Györgyi Albert, az egyetem Nobel-díjas professzora tartott hatalmas érdeklődéssel kísért előadást az izom-összehúzóással kapcsolatos legújabb kísérleteiről. Igen érdekes volt Zárday Imre budapesti OTI-főorvos előadása is az EKG tengelyelméletének gyakorlati tanulságairól. Greiner Károly szerepelt még egy példátlan méretű hydrocephalus bemutatásával.

VASÁRNAP, 1942. DECEMBER 13.

Művészet

Vinkler László képkiallítása

Nem ismeretlen Szeged műértékelő társadalma előtt Vinkler László festői pályájának néhány területe. Mint arcképfestő, hosszabb idő óta jelentős sikerrel működik úgy Szeged, mint a főváros előkelő köreiben, mint freskófestő a Somogyi-telep templomának, a Szt. Imre Kollégium kápolnájának falain mutatkozott be. Az arckép- és freskófestés közötti hatalmas művészi területet most mutatja be először a múzeumban rendezett gyűjteményes kiállításán. Sok művészi vívódásnak, rengeteg kísérletezésnek eddig elért eredményét szemlélhetjük, amelyek

itt-ott a legmagasabb csúcsokra törve bizonyítják a művészetnek sokféle járható útjait s az alapos alaptudással, művészi műveltséggel bíró festő kutatási jogát, amellyel saját egyéniségének művészi karakterét óhajtja kifejezni. Vinkler László festészetét nem lehet egyetlen karaktervonást feltüntetően méltatni, mert a sokféle orientálódó kísérletei és figyelemre méltó részleteredményei egyelőre vezérszólamra törekvően csendülnek ki a szintézisre törekvő munkáiból is. Kiállított képeiből három döntő érvényű tényezőt figyelhettünk meg, amelyek közül az egyik – ám biztos rajztudáson, formakészségen is jól felhasznált karakterérzéken nyugszik, s a másik kettőtől független, és ez az arckép. (...)

Kontraktust jelent naturális arcképei a kissé teóriákon alapuló kompozíciói között *Szent-Györgyi* professzor fotelben ülő portréja. Itt a természetábrázolásba sűríti transzcendens elképzeléseinek sok eredményét. A háttér finom színeibe és vonalaiba érzékelteti az Apokalipszis üvegszkláinak nyugtalanul vibráló emlékét, de már líraivá hangszerelt táj motívumokban. Az arc és alak naturális formáiba zártan pedig a nyugodt méltósággal ülő alak ellenére is sok nyugtalan, forrongó festői mondanivalót sejtet. Az egész kiegészíti az arcképpozíció biztosan nyugodt vonalvezetése. A kiállításon szerepel még egy *Szent-Györgyi*-arckép, ennél csupán a háttér fénytől csillogó hangulata megoldott, maga az arckép rajzban elnagyolt, színeiben zavaros hatású. (...)

KEDD, 1942. DECEMBER 29.

Svájci lap Szent-Györgyi Albert kutatásairól

Genf, december 28. A Bernben megjelenő *Der Bund* foglalkozik Szent-Györgyi Albert egyetemi tanárnak az izommozgások terén végzett kutatásaival. Szent-Györgyi megállapításai új irányt adtak a kutatásnak – írja a lap –, és megnyitják a lehetőségét a kérdés végleges megoldásának, mert azok az elméletek, amelyeket eddig e téren felállítottak, nem támaszkodtak elegendő kísérleti alpra. (MTI)

VASÁRNAP, 1943. FEBRUÁR 14.

Szent-Györgyi Albert nagy sikerű előadása az istanbuli egyetemen⁶⁷

Istanbul, február 13. Az istanbuli egyetem meghívására a Nobel-díjas *Szent-Györgyi* Albert szegedi egyetemi tanár pénteken délután az egyetem

⁶⁷ A tudományos program fedő eseménye volt politikai tárgyalásainak, a Kállay-kormány megbízásából az angolokkal tárgyalt a háborúból való kiugrásról.

előadótermében „Az élet kémiája” címmel előadást tartott. Az előadás rendkívül nagy érdeklődést keltett, és valósággal lebilincselte a hallgatóságot. Bár még félévi szünet van az egyetemen, valamennyi fakultás hallgatói, sőt a katonai főiskola sok hallgatója és az egyetemi tanárok összessége megjelent, úgyhogy az ötszáz hallgatóra berendezett teremben ezernél többen zsúfolódtak össze. Az egyetem rektora meleg hangú bevezető szavai után Szent-Györgyi Albert ötnegyedórás előadásában foglalkozott kutatásaival, a C-vitamin rendeltetésével és hatásával. A hallgatóság nagy érdeklődéssel kísérte az értekezést, amelynek súlyos, tudományos tartalmát kiegyensúlyozta a könnyed előadásmód. Befejezésül a rektor megköszönte a magyar tudós értékes előadását, amely a magyar–török kulturális kapcsolatok egyik jelentős láncszeme. (MTI)

SZOMBAT, 1943. FEBRUÁR 20.

A török újságok méltató cikkei Szent-Györgyi Albertről

Az istanbuli magyar kolónia vacsorája a szegedi tudós tiszteletére

Istanbul, február 19. Dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár tiszteletére az istanbuli magyar kolónia vacsorát adott. A vacsorán Mihalkovics János főkormányzó mondott köszönetet, amelyre az ünnepelt válaszolt. Ezután P. Vendel felkérésére Szent-Györgyi Albert keresetlen szavakkal számolt be tudományos felfedezésének történetéről. A török lapok méltatják Szent-Györgyi professzor előadását, és hosszú cikkekben foglalkoznak Szent-Györgyi Albert egyetemi tanárnak, a magyar tudományos világ nemzetközileg elismert képviselőjének, istanbuli látogatásáról. (MTI)

KEDD, 1943. MÁRCIUS 2.

Szent-Györgyi Albert hazaérkezett Törökországból

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár, a szegedi egyetem világhírű Nobel-díjas professzora, az elmúlt hónapokban hosszabb időt töltött Törökországban, ahol újabb kutatásairól több, nagy érdeklődést keltő előadást tartott. A kiváló tudós most érkezett vissza Törökországból, s rövidebb budapesti tartózkodás után hazatért Szegedre, és átvette intézetének vezetését.

CSÜTÖRTÖK, 1943. MÁRCIUS 4.

Szent-Györgyi Albertet a lausanne-i egyetem díszdoktorává választotta

A szegedi Nobel-díjas tudós Svájcba utazik a diploma átvételére

(...)

SZOMBAT, 1943. ÁPRILIS 17.

Megoperálták Szent-Györgyi professzort

Amint értesültünk, dr. Szent-Györgyi Albert, egyetemünk világhírű Nobel-díjas tudósa, mandulaműtéten esett át. Az operációt pénteken délelőtt hajtotta végre a Tóth-szanatóriumban dr. Erdélyi Jenő főorvos, a mandulaműtétek kiváló specialistája. Dr. Karátsony Aladár főorvos, a szanatórium vezetője érdeklődésünkre közölte, hogy a műtét kitűnően sikerült, a beteg jól érzi magát, és előreláthatólag néhány nap múlva el is hagyja a gyógyintézetet.

CSÜTÖRTÖK, 1943. MÁJUS 13.

Szent-Györgyi professzor érdekes rádióelőadása a tudósok háborús szerepéről és legújabb kutatásairól

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szerdán délután érdekes rádióelőadás hangzott el Budapest I. hullámhosszán. A magyar tudósgárda kiemelkedő egyénisége: dr. *Szent-Györgyi* Albert, a szegedi Horthy Miklós-tudományegyetem Nobel-díjas professzora tartotta meg húszperces rádióelőadását „Magyar tudós a háborúban” cím alatt. Szent-Györgyi professzor előadásának bevezető részében arról a testvéri kapcsolatról beszélt, amely a világ valamennyi igazi tudós elméjét összefűzi, s egy szoros közösségbe állítja. Mindegy, hogy a tudomány kutatója ki, és hol él, milyen nép vagy nemzet tagja, beletartozik abba a nagy testvéri közösségbe, amely minden tudásával, akarásával az emberi haladást szolgálja. Természetesen történnek olyan dolgok is, amelyek más elbírálás alá kényszerítik néha a tudósokat is. Így volt az első világháború után, amikor aszerint kezdték megítélni a kutatókat, aszerint kapott katedrát, hogy milyen nemzet, nép vagy közösség tagja. Szent-Györgyi professzor ezzel kapcsolatosan hangsúlyozta, hogy nem mind vérbeli tudós az, aki valahol katedrát kap és tanít, gyakran a csöndben,

visszavonultan munkálkodó kutatók viszik előbbre a tudomány nagy ügyét. Érdekes és figyelemre méltó volt Szent-Györgyi Albert előadásának az a része is, amelyben a tudósok háborús szerepéről beszélt. A professzor kiemelte, hogy igen sokszor kell a tudósnak olyan dolgokkal foglalkoznia, amely nem vág teljesen a szakmájába, például háborús időben háborús célokért kell dolgoznia. Ezt is el kell vállalni, erre is fel kell készülni, mert a kutatótól, a tudóstól néha nemzete, hazája érdeke ezt is megkívánja. Az előadás további részében Szent-Györgyi professzor megemlékezett arról a nagyszerű kutatómunkáról, amit a szegedi Orvosi Vegytani Intézetben, a Nobel-díjas tudós intézetében végeznek. Az izom-összehúzóadás problémáját oldja meg jelenleg Szent-Györgyi Albert és munkatársainak kitűnő gárdája. Olyan kérdés ez, amellyel – mondotta a professzor – már száz esztendeje teoretikusan foglalkoznak. Ő is először teóriákkal próbálta megoldani a problémát, azonban rájött arra, hogy teóriákkal nem érhet el sikert, s ekkor vegytanilag tökéletesen kianalizálta az izomrostokat, és a nagy jelentőségű kutatások eredményeként sikerült olyan mesterséges izomszálat előállítani, amelyet kémiaileg izolálnak, s épp úgy viselkedik, mint maga az élő izom. Szent-Györgyi professzor előadása befejezéseként kihangsúlyozta, hogy nem egyedül dolgozik ezen a nagy jelentőségű kérdésen, hanem kitűnő munkatársai vannak, s ezért sikerült elérnie ilyen szép eredményeket.

A Regime Fascista Szent-Györgyi Albertről

Róma, május 12. A *Regime Fascista* hosszabb cikkben ismerteti a *C-vitamin felfedezésének jelentőségét*. Ennek kapcsán megemlékezik *Szent-Györgyi Albert* világhírű magyar tudósról, méltatja tudományos munkásságát és közli fényképét is. (MTI)

SZERDA, 1943. JÚNIUS 16.

Szent-Györgyi Albert lesz a tihanyi biológiai intézet igazgatója

(A Délmagyarország munkatársától.)

Budapesten híre terjedt, hogy a tihanyi biológiai kutatóintézet vezetésében a közeljövőben mélyreható változások fognak történni. Ezek szerint a hírek szerint a nagy jelentőségű tudományos intézetnek dr. Entz Géza professzor halálával megüresedett igazgatói székét nem fogják betölteni, hanem az intézményt kettéválasztják, és az önálló intézetté váló mindkét tudományos szerv

élére külön vezetőt fognak állítani. Az intézet két osztálya közül az egyik az állattani, általános biológiai osztály, amely a Balaton-kutatással és vízi biológiai kutatással foglalkozik, *a másik pedig az orvosélettani osztály*. Ez a két tudományos ág szétágazó és sokoldalú, hogy a két osztály elkülönítését az eredményes bűvárkodás érdeke egyre inkább megkívánja. A terv maga nem új, kivitelére azonban eddig azért nem került sor, mert dr. Entz Géza életében nem akarták ezt a könnyen félreértésekre okot adható reformot keresztülvinni. Az intézet nagy tekintélyű vezetőjének elhunytával azonban aktualitást kapott az elgondolás, és az most egyes budapesti lapok híradása szerint valóra is válik. Szeged szempontjából ennek a tervezett megoldásnak az ad különös jelentőséget, hogy hitelt érdemlő forrásból eredő hír szerint az intézet önállóvá váló orvosélettani osztályának élére a kultuszminisztérium Szent-Györgyi Albertet, a szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem világhírű Nobel-díjas professzorát szemelte ki. A *Délmagyarország* munkatársa ezzel a hírrel kapcsolatban kérdést intézett dr. Szent-Györgyi Albert professzorhoz, aki a következőket jelentette ki: – A személyemmel kapcsolatos kombinációkról eddig hitelt érdemlő helyről semmiféle értesítést nem kaptam, így nincs is módomban arról érdemben nyilatkozni. Ugyanígy idő előttinek tartok ezzel kapcsolatban bármiféle tervezetést is. A professzor környezetében úgy tudják, hogy abban az esetben, ha a tihanyi orvosélettani intézet igazgatójává való kinevezés valónak bizonyulna, dr. Szent-Györgyi Albert semmi esetre sem szakad el végleg Szegedtől, legfeljebb csak arról lehet majd szó, hogy tevékenységét *megosztja* a két tudományos intézet között, és az évnek csupán egy bizonyos részét töltené Tihanyban.

KEDD, 1943. JÚNIUS 22.

Betörők jártak Szent Györgyi Albert újszegedi villájában

Ruhaneműt és értékes ezüst evőeszközöket loptak

(A Délmagyarország munkatársától.)

Szegeden az utóbbi időben elszaporodott betörések károsultjainak sorába most egy világhíres név viselője lépett: dr. *Szent-Györgyi Albert*, a szegedi egyetem Nobel-díjas tanára. A tudós professzor hétfőn délelőtt elpanaszolta a rendőrség bünygyi osztályán, hogy Újszegeden, a Bethlen utcában bérelt⁶⁸ villájában betörők jártak, akik a *padlásajtót feltörve, a padláson elhelyezett ruhásládát*

⁶⁸ Időközben megvásárolt! Lásd az 1942. július 12-i ingatlanhírt.

teljesen kiűritették. A nagy értékű ruhaneműkkel együtt az ismeretlen tettesek magukkal vitték a professzor 18 személyes ezüst evőkészletének több darabját is, így az okozott kár értéke meghaladja a 2000 pengőt. A rendőrség a feljelentés alapján erélyes nyomozást indított, amelynek gyors eredményét azonban egyelőre hátráltatja az a körülmény, hogy a lopás időpontját eddig nem sikerült pontosan megállapítani. A házbeliek csak ritkán járnak a padlásra, és így ők sem tudnak erre nézve támponttal szolgálni. Lehetséges, hogy *hetekkel ezelőtt elkövetett bűnesetről van szó.* A detektívek most más nyom hiányában azt kutatják, hogy az ismeretlen tettesek hol értékesítették a lopott ruhaneműket és ezüst evőeszközöket. Remélik, hogy ezen az úton mégis sikerül nyomára jutni a Szent-Györgyi villa betörőinek.

VASÁRNAP, 1943. AUGUSZTUS 15.

Látogatás a tihanyi Biológiai Intézetben, amely Szent-Györgyi Albert irányító munkáját várja

(A Délmagyarország munkatársától.)

Komoly tudományos kutatómunka folyik a tihanyi Biológiai Intézetben, amely – mint jelentettük – a közeljövőben új igazgatót kap a szegedi egyetem Nobel-díjas professzora: dr. Szent-Györgyi Albert személyében. A szegedi egyetem természetesen emiatt nem veszíti el Szent-Györgyi Albertet. A kérdést úgy oldják meg – mint értesülünk –, hogy társigazgatót állítanak a tihanyi kutatóintézet élére Szent-Györgyi professzor mellé, s a vezetés adminisztratív teendői így a másik igazgatóra hárulnának. A tihanyi Biológiai Intézet számára viszont nagy nyereség volna Szent-Györgyi Albert irányító munkája. Az intézetben nagy tisztelettel és szeretettel beszélnek egyetemünk kiváló professzoráról, aki nemrég töltött ott tíz napot, és részt vett a minden nyáron megrendezendő Symposionon, a magyar biológus tudósok szellemi lakomáján.

Szent-Györgyi Albert Tihanyban

A Symposion a biológusok nyári értekezlete volt Tihanyban, amely elismerten a Balaton legszebb és legkellemesebb pontja, a kék ég és a gyöngyházfényű víz társaságában, a festői Tihanyi apátság árnyékában gyűlnek össze nyaranta az életjelenségek titkait kutató tudósok, hogy megvitassák a legújabb problémákat. Nemrégiben zajlott le ez a tíznapos értekeztetés, amelyen Szent-Györgyi Albert fiatal tudósokból álló „vezérkarával” vett részt. A Symposionon részt

vettek és hozzászóltak a kérdésekhez dr. Banga Ilona egyetemi magántanár, dr. Laky Kálmán, dr. Straub Brunó és dr. Gerendás Mihály, Szent-Györgyi Albert kitűnő munkatársai, valamint más egyetemek kiküldöttei. (...)

KEDD, 1943. AUGUSZTUS 24.

Az ősnomádok életét éli egy havasi kunyhóban Szent-Györgyi Albert

(A Délmagyarország munkatársától.)

A magyar tudományos élet kitűnősége: Szent-Györgyi Albert, egyetemünk Nobel-díjas professzora néhány héttel ezelőtt eltűnt Szegedről. Az a közhit alakult ki népszerű professorunk eltűnése felől, hogy nyári szabadságának egy részét a Balaton mellett, Tihanyban tölti, ahol – mint arról legutóbb részletesen beszámoltunk – a Biológiai Kutatói Intézet igazgatói székébe várják. Szent-Györgyi Albert professzor valóban eltöltött Tihanyban tíz napot, s részt vett a biológusok ottani nyári értekezletén. Tihanyból azonban már július végén eltávozott. Azóta egyszerűen nyoma veszett... Illetőleg akkor az a vélemény alakult ki tudományos körökben, hogy Szent-Györgyi Albert valószínűleg Svájcba utazott, ahol a lausanne-i egyetemen díszdoktorrá avatják. Ezek után elképzelhető, milyen nagy volt néhány szegedi turista meglepetése, amikor a Radnai-havasokban járva, egy primitív kis menedékházban, 1650 méter magasságban felfedezték Szent-Györgyi professzort, világhírű Nobel-díjasunkat, amint az ősnomádok életét éli, és hajnali 6 órától napáldozatig turistáskodásnak, a levegő és napfény élvezetének szenteli magát.

Szegediek a Lóhavason

– Óradnáról indultunk, s Borberekén keresztül akartuk megmászni a Radnai-havasok hegygerincét. Azonban a hegygerinc olyan sűrű ködbe burkolódzott, hogy kerülővel tudtunk csak átvergődni a hegyen, s estére a Lóhavason 1650 méter magasságban lévő „Anikó” menedékházig jutottunk el – mesélte az egyik szegedi turista, aki beszámolt nekünk arról a kedves kalandról, amelyben a Radnai-havasokon része volt. – Nagyon fáradtak voltunk, s nem éppen kellemesen érintett a hír, hogy a menedékház „foglalt”. A menedékház lakóival nem is találkoztunk akkor este, s mi a menedékháznak kinevezett primitív kis fészernél épített istállóban aludtunk. Csak egy vékony deszkafal választott el a menedékház lakóitól, akik már nyugalomra tértek. Mi bizony jó

hangosan diskurálgattunk egy ideig, és nem is sejtettük, hogy kinek a pihenését zavartuk meg. Arról ugyan, hogy megzavartuk volna az éjszakai pihenést, másnap egy szó sem esett, de mégis röstelkedtünk, amikor reggel korán – még 6 óra sem volt – találkoztunk kint, a havasi pázsiton Nobel-díjas professzorunkkal, Szent-Györgyi Alberttel... A turista eleven színekkel írta le, hogyan él már hetek óta a Lóhavason, 1650 méter magasságban, a legnagyobb egyszerűségben és igénytelenségben Szent-Györgyi Albert. Hajnali 6 órakor mezítláb, úszódresszben végzi sétáját a havasi gyepen, majd kirándulásokkal telik el napja. Az „Anikó” menedékház, ahol sógornőjével és Kramár professzorral lakik, az elképzelhető legegyszerűbb havasi faház, benne a legszükségesebb bútordarabokkal. A bútorok fenyőfából, havasi módon készültek, és a legkisebb kényelmet biztosítják csupán. Szent-Györgyi professzornak étkezése is legegyszerűbb, úgy él és étkezik, mint az a havason a legelszántabb turisták szokása. Az igazi tudós szerénységével és igénytelenségével választotta ki ezt a helyet, közel az Istenhez és a szent természethez, és távol a világ zajától, az emberektől... Így készül világhírű professzorunk a további munkára, amelyből – minden bizonnyal – még sok haszna lesz az egyetemes emberi haladásnak.

Esküvő a havason

Igen kedves epizódja volt a szegedi turisták ott-tartózkodásának az a havasi esküvő, amelynek leírása Nyíró József vagy Tamási Áron tollára méltó. Egy havasi legényt és leányt áldott meg a katolikus egyház ott fenn az Isten kék egének szomszédságában. Virágos oltárt állítottak fel a havason, másfélezer méter magasságban, és a borsabányai plébános jött fel az esküvői szertartás elvégzésére. A kántori tisztet – ilyesmi nem volt a közelben – a szegedi ifjúság egyik legnépszerűbb és legkitűnőbb nevelője, Majtényi Béla⁶⁹ hitoktató vállalta magára, aki a turistacsoport tagja volt. Az esküvő közönsége igen előkelő volt. Sok turista ment fel a Lóhavásra, hogy jelen lehessen ezen az eredeti mennyegzőn, s ezek között fővárosi és erdélyi társadalmi vezető emberek is voltak. Megjelent az esküvőn Szent-Györgyi Albert professzor, sógornője és Kramár Jenő orvostanár társaságában. A borsabányai plébános, amikor megpillantotta a násznép között Szent-Györgyi Albertet, a házasulandókhöz intézett beszédének legnagyobb részét a magyar tudományosság Nobel-díjas

⁶⁹ Majtényi Béla (1907–1992) a női felső-kereskedelmi iskola hittanára volt. Pálfy György városi kulturális tanácsnok megbízásából az oroszok bejövetele után a Városi Múzeum és Somogyi Könyvtár igazgatója volt 1944/45-ben.

kitűnőségének magasztalására fordította... A másfélezer méter magasságban, Isten szomszédságában érces hangon emelte ki a magyar szellemi élet diadalát. Szent-Györgyi Albert tudományos munkásságát, mint az Isten különös kegyét, az emberi haladásba és felsőbbrendűségbe vetett hit eleven példáját... A szép beszédre Szent-Györgyi Albert utánozhatatlanul kedves, elbájoló modorában és tudóshoz illő szerénységgel válaszolt. Elhárította magáról a sok díszítő jelzöt és dicséretet, ehelyett az új házaspárnak kívánt békét, boldogságot és sok szerencsét. Szent-Györgyi Albert egyébként ezúttal mutatkozott be először, mint – költő. Rögtönzött, rendkívül szellemes versben szólt az új házasokhoz, hasonlóan a havasi esküvőkön szokásos rigmusos köszöntőkhöz. A Nobel-díjas tudóst, úgy is, mint költőt és úgy is, mint egyszerű, jóságos szívű embert lelkesen ünnepelte a havasi esküvő közönsége. A turisták a következő napon tovább mentek, és elbúcsúztak Szent-Györgyi professzortól s társaságától, akik még ott maradtak a havason, hogy tovább élvezzék a szent természet nagy szabadságát és a búcsúzó nyár minden szépségét, amit csak másfélezer méter magasságban találhat meg igazán és tisztán a békére és evangéliumi egyszerűsége vágyódó ember... (cs. p.)

PÉNTEK, 1943. SZEPTEMBER 17.

Meleg szeretettel, családi hangulatú ünnepségen köszöntötték munkatársai az 50 éves Szent-Györgyi Albertet

Üdvözlő levelek és táviratok az ország minden részéből

(A Délmagyarország munkatársától.)

Kedves, szinte családi hangulatú ünnepség színhelye volt csütörtökön az egyetem orvosi vegytani intézete. Szent-Györgyi Albert, egyetemünk s a magyar tudományos élet büszkesége csütörtökön ünnepelte 50. születésnapját. Helyesebben környezete legbensőbb munkatársai ünnepelték a professzort, a kiváló tudóst abból az alkalomból, hogy elérkezett élete delelőjéhez, alkotókedve és az alkotni tudása csúcspontján. Maga Szent-Györgyi Albert – aki ismeri őt, jól tudja – végtelenül szerény és önzetlen gondolkozású ember, aki ki szokott térni minden ünneplés elől, s most is a legnagyobb csöndben és visszavonultságában akarta eltölteni ezt a minden ember életében jelentős évfordulót.

– Nem nyilatkozom, és nem szerepelek – mondotta munkatársunknak –, dolgozni akarok. Egyetlen kívánságom, hogy csöndben és nyugodtan dolgozhassak.

De hát az az ember, aki dicsőséget szerzett nemzetének, és az egész szellemi világ figyelmét a megcsonkított ország határain belül élő, küzdő és íme, le nem törhető magyar népre irányította, nem rejtőzhetik el azok elől, akik még a mai zaklatott időkben is érzik és átérzik, mit jelent az alkotó, az egész emberiség javáért dolgozó szellem értéke, s akik gratulációikkal, jókívánságaikkal, szívük legőszintébb szeretetével halmozták el a Nobel-díj egyetlen magyar birtokosát ezen a napon. A magyar sajtó értékes része már napokkal előbb ünnepi cikkekben méltatta Szent-Györgyi Albert munkásságát, ragyogó tudományos pályafutását és emberi értékeit. Vezető cikkeket, sőt költeményeket írtak Szent-Györgyiről és Szent-Györgyihez, és az ország minden részéből a táviratok, gratuláló levelek egész tömege érkezett Szegedre, a magyar tudományos élet vezéralakjának kutatóintézetébe. Késő estig, állandóan érkeztek az üdvözlő táviratok az ünnepezt tudós intézetébe. Társadalmi vezető személyiségek és a tudományos világ elitje köszöntötte a távolból Szent-Györgyi professzort. Az összes magyar egyetemek professzorai üdvözlő táviratokat küldtek, elsősorban természetesen az experimentális tudomány képviselői. De köszöntötte Szent-Györgyi Albertet a szegedi egyetemi ifjúság is, amely gyönyörű vörös rózsákkal és szekfűkkel megrakott kosarat küldött az ifjúság őszinte pártfogójának és nagy barátjának. Az orvosi vegytani intézet munkatermeiben már a kora reggeli órákban élénkség uralkodott. Virágokkal díszítették fel Szent-Györgyi Albert munkaasztalát. A lombikok, fiolák és rejtelmes rendeltetésű szerkezetek köre hófehér rózsakoszorút fontak a munkatársak szerető kezei, és a munkaasztal közepére vörös szekfűből hatalmas „50”-est varázsolt a szorgalmas hölgy munkatársa: dr. Banga Ilona magántanár. Szent-Györgyi Albert fél 10 óra tájban érkezett meg intézetébe, meghatva vette tudomásul a számára oly nagy szeretettel és tisztelettel előkészített szerény ünneplést. Aztán nyomban munkához látott, és zöld szemellenzővel a homlokán, elmaradhatatlan pipájával a szájában, egyszerű, szürke munkaruhájában éppen úgy dolgozott, mint máskor. Szent-Györgyi professzor intézetében egész nap serény munka folyt, és olyan értékes kísérleti eredményekre jutottak, amely munkateljesítmény szempontjából is ünneppé avatta ezt a napot. A világhírű kutató ugyanis – mint ismeretes – jelenleg a myosin-kísérletekkel foglalkozik, az izom összehúzódás titkait boncolgatja. Délután 5 órakor egy félórásra szünetelt a munka. Szent-Györgyi Albert ugyanis megvendégelte munkatársait az intézetben. Az uzsonnán részt vett Szent-Györgyi Nelly is, a professzor leánya. Jegeskávét és tortákat szolgáltak fel az ünnepi uzsonnán, ennyiből állott az a kedves, valóban családi ünnepség, amelyet Szent-Györgyi Albert ezen a napon engedélyezett. Az uzsonna előtt nyújtották át a munkatársak kedves és ötletes meglepetésüket Szent-Györgyi professzornak, egy tréfás

kis felszerelést. Az ünnepi beszédet dr. Straub F. Brunó egyetemi magántanár mondta ez alkalomból. Szent Györgyi Albert nagyon örült a kedves meglepetésnek, amelyre annyi gonddal készültek benső munkatársai.

SZOMBAT, 1943. SZEPTEMBER 25.

Az adófelszólamlási bizottság tárgyalásai

A szegedi I. számú adófelszólamlási bizottság szeptember 27-én az alábbiak fellebbezését tárgyalja: Ormos János, Tisza L. körút 8a., Patzauer Dezső, Kölcsey u. 9., dr. Kertész Dezső, Klauzál tér 2., dr. Szent-Györgyi Albert, Bethlen u. 20., Répás János, Tisza L. körút 46., Szeitz Ferenc, Oroszlán u. 4., Czimer János, és így tovább...

(...)

SZOMBAT, 1943. NOVEMBER 13.

A Nobel-bizottság 1750 svéd koronát utalt ki Hevesy György Koppenhágában élő magyar professzornak

Helsinkiből jelenti az MTI, hogy a finn lapok stockholmi jelentés alapján magyar tudós nagy kitüntetéséről számolnak be. A Nobel-bizottság vegytani csoportjának javaslatára a svéd akadémia a vegytani különleges alapból 1750 svéd koronát utalt ki Hevesy professzornak, aki az akadémia külföldi tagja, és a radioaktív indikátorok terén különleges kutatásokkal foglalkozik. Hevesy professzor személyéről és munkásságáról érdeklődtünk Szent-Györgyi Alberttől, Nobel-díjas tudósunktól, aki elmondta, hogy Koppenhágából ismeri a kiváló munkásságú, fiatal tudóst.⁷⁰ Hevesy György mint a koppenhágai egyetem tanára a radioaktivitással, illetőleg az atomszerkezettel foglalkozik évek óta, és kutatásait kiterjeszti a fiziológiai és biológiai kérdésekkel való kapcsolatokra is.

A kitűnő fizikus – Szent-Györgyi professzor említette – néhány évvel ezelőtt Magyarországon is járt, és több helyen előadást tartott. Nagyon rokonszenves egyéniségű fiatal tudós, aki magyar származású, és igen jól beszél magyarul, annak ellenére, hogy évek óta külföldön él és dolgozik. Hevesy professzor svéd kitüntetésé⁷¹ újabb külföldi elismerés a magyar tudományosság felé.

⁷⁰ Hevesy György (1885–1966) 8 évvel idősebb volt Szent-Györgyiné.

⁷¹ Ez tulajdonképpen a kémiai Nobel-díj odaítélése volt, amit hivatalosan 1944-ben kapott meg.

 PÉNTEK, 1943. DECEMBER 17.

Szent-Györgyi Albert előadása Debrecenben az izommal kapcsolatos kutatásainak eredményiről

Debrecen, december 16. Világhírű vendége volt a Debreceni Tisza István Tudományos Társaságnak. A Nobel-díjas Szent-Györgyi Albert professzor tartott előadást a belklinika előadótermében, mely bizony nagyon kicsinynek bizonyult erre az ünnepélyes alkalomra.

Viharos ováció fogadta a terembe lépett Szent-Györgyi professzort, akit a társaság nevében dr. Went István professzor, elnök üdvözölt meleg szeretettel a Tisza István Tudományos Társaság székfoglaló előadása alkalmából.

– Amidőn társaságunk mélyen átérezte annak szükségességét, hogy szoros személyi és munkatársi kapcsolatot teremtsen a magyar biokémiai kutatás legnagyobb mesterével, akkor ezzel egyrészt tiszteletét nyilvánítja Szent-Györgyi professzor személye és elismerését az ő rendkívüli értékű tudományos munkássága iránt, másrészt azonban meg akarta hajtani az elismerés zászlaját az előtt a tudományág előtt is, amelyet Szent-Györgyi Albert személye képvisel. Különös örömet jelent számunkra, hogy a biokémiai kutatás egyik legzseniálisabb úttörőjét, a felfedezések hőst, Szent-Györgyi professzort körünkben üdvözölhetjük.

Percekig tartó tapsvihár zúgott fel, amikor Szent-Györgyi professzor az előadóasztal mellé lépett, hogy „az izomrángás problémáiról” beszéljen.

– Régi tapasztalat – mondta nagy érdeklődéssel kísért előadásában –, hogy az ember saját hazájában lehet legkevésbé próféta, és ott nem nagyon nyer méltánylást. Annál érdekesebb, hogy ilyen meglepetés éri, és ilyen meleg fogadtatásban részesül, amilyenhez én csak külföldön vagyok szokva. Hálájának adott kifejezést, amiért a Tisza István Tudományos Társaság megtisztelte.

– Most először számolok be nyilvánosság előtt azokról a kutatásokról, amelyek három év óta minden erőmet, nappalomat, sőt éjszakámat is igénybe veszi. Miért szeretjük mi fiziológusok és biokémikusok az izmot? Minden biokémikus és fiziológus szerelmese az izomnak. Medikus koromban két dolgot utáltam: a vitaminokat és az izmokat. (*Zajos derültség.*) Most már másként látom a dolgot. Tulajdonképpen mindegy, hogy milyen szervet vizsgálunk. Az élet mindegyik szervben egyformán nyilvánul meg, mindegyik ugyanazt az alapvető funkciót tárja elénk. Ezután megmagyarázta, mit jelent az izomkontrakció problémája. Milyen mechanizmus teszi képessé az izmot, hogy egyszerre rövidebbé és vastagabbá váljék? Ez a kérdés 100 év óta foglalkoztatja a fiziológusokat, sok teóriát is csináltak rá.

– Elsősorban arra van szükség – mondta a nagy tudós –, hogy legnagyobb odaadással, szerénységgel próbáljuk szétszedni ezt a masinát, és megismerni alkatrészeit, kimérni rajta mindent, megismerni fizikáját, kémiáját.

Részletesen foglalkozott az izom lényegével, és Szent-Györgyi hatalmas tudásával fordított arányú egyszerűséggel és érthetőséggel világította meg kutatásainak lényegét. Nagyszerű magyarázatát adta, honnan veszi az izom az energiát: az adenozin-trifoszfát két foszforsav kötésből, amely 11 000 kalóriát képvisel. Elmondotta kutatásának egész történetét, útját, a sok próbálkozást, amelyek meghozták az eredményt. A már régebben ismert myosinról, az izom legfontosabb anyagáról mondott el még eddig nem hallott dolgokat.

– Tisztában voltunk vele – folytatta –, hogy a kutatások eredménye azon fordul meg, hogy az ember nyitott szemmel járjon, és minden apróságot megfigyeljen. A legnagyobb élményem volt tudományos kutatásaim alatt, hogy az izomból sikerült kikészíteni egy olyan szálat, amely bizonyos körülmények között összehúzódott, és munkáját a mikroszkóp alatt meg lehetett figyelni. Ez volt az actomyosin.

Nagyon sok érdekes és frappáns részletét mondta el munkatársaival folytatott kísérletsorozatának, melyek eredménye az volt, hogy kémiai úton sikerült előállítani az izomrángás jelenségét. Kifejtette azt a meggyőződését, hogy az élet legprimitívebb jelenségeinél az ionok nagy szerepet visznek. Erre bizonyítékokat is tudtak szerezni. Az ionreakciók különféle változásokat képesek előidézni. Hangoztatta, hogy a természetben lustaságot lehet tapasztalni, amely sohasem végez felesleges munkát. Különösen érdekesek a hullákon végzett kutatások. A legújabb kísérletek bebizonyították, hogy az itt feltárt érdekes jelenség nemcsak a kémcsövekben, *in vitro* folyik le, hanem ezek az ismeretek az élő szervezetben lejátszódó izom-összehúzódásra is érvényesek.

Hosszan tartó tapsviharral köszönte meg a közönség a nagyszerű előadást és dr. Went István elnök Szent-Györgyi professzornak tudományos értékekben nagyon gazdag és lebilincselő előadásáért a társaság hálás köszönetét tolmácsolta. Történelmi jelentőségűvé avatta ezt az ülést azzal, hogy új vizsgálatairól itt számolt be először Szent-Györgyi professzor.

SZERDA, 1944. FEBRUÁR 16.

Szent-Györgyi Albert munkatársainak nagy jelentőségű beszámolója az orvosi szakülésen

(A Délmagyarország munkatársától.)

Nagy jelentőségű előadások színhelye volt kedden délután 6 órakor a bőrgyógyászati klinika nagyterme. Az Egyetem Barátai Egyesületének ez idei első orvosi szakülésén Szent-Györgyi Albert munkatársai bizonyosságot tettek arról a nagy haladásról, amelyet a magyar tudomány keretén belül elsősorban

a szegedi egyetem orvosi kutatói a háborús viszonyok ellenére felmutatnak. A nyugati államok és elsősorban Németország múlt századbeli nagy kulturális és tudományos fellendülése igen nagy mértékben annak tulajdonítható, hogy egyes nagy szellemek körül tudományos iskolák alakultak ki, amelyek a korabeli tudományos kutatásnak messze előtte jártak. Hazánkban egy-két kivételtől eltekintve erre nemigen volt példa. Egy ilyen iskolának létrehozása nemcsak a tudáson és az anyagi lehetőségeken múlik, hanem a kutatócsoport fejének szervezési és általános emberi tulajdonságain. A szegedi egyetem barátai az elmúlt több, mint egy évtized folyamán szemük előtt láthatták egy ilyen iskolának a keletkezését, amely Szent-Györgyi Albert vezetése alatt a szegedi Orvosi Vegytani Intézetben fejlődött ki. Ez elsősorban a nagy tudós, de ugyanakkor a szuggesztív tanító érdeme, és joggal várható, hogy a szegedi biokémiai iskola, amely az elmúlt esztendőök során már Nyugatról is vonzott tehetséges fiatalokat, a jövőben mind nagyobb és nagyobb felfedezésekkel járul majd hozzá Magyarország kulturális felemelkedéséhez. Ez pedig a legfontosabb érv, amely a nemzet életrealitását a háború utáni időkben bizonyítani fogja. A keddi szakülésen dr. Laky Kálmán és dr. Straub Brunó, a világhírű szegedi egyetemi Orvosi Vegytani Intézet magántanárai tartották meg rendkívül érdekes előadásukat. Az előadások a tudományos körök érdeklődését méltán keltették fel. A szenzációs felfedezésről szóló beszámolókról Szent-Györgyi Albert, a Nobel-díjas professzor a következőket mondta munkatársunknak:

Szent-Györgyi Albert nyilatkozata a nagy jelentőségű felfedezésekről:

– *Mindkét előadás igen nagy jelentőségű felfedezésről számol be.*

Dr. Laky Kálmán vizsgálatai a véralvadással foglalkoznak. Dr. Laky a vérnek egy eddig ismeretlen alkatrészét fedezte fel, amely döntő szerepet játszik a véralvadás mechanizálásában. Ez a véralvadás problémáját új megvilágításba helyezi. Dr. Laky felfedezésének azonban nemcsak elméleti, de gyakorlati jelentősége is igen nagy, mert ennek az újonnan felfedezett anyagnak a hiánya okozza a hemofiliát, az öröklődő vérzékenységet, amelynek ilyen módon mindjárt a gyógyszere is a kezünkbe jutott. Valószínű azonban, hogy az új anyagnak a legkülönbözőbb vérzések csillapításánál is fontos szerepe lesz. Örvendetes – mondotta ezzel kapcsolatban a Nobel-díjas professzor –, hogy éppen most tehetjük ezt az eredményt a világ asztalára, amikor annyian véreznek.

– Dr. Straub Brunó az izomnak fedezte fel egy igen fontos új építő követ – mondotta a továbbiakban dr. Szent-Györgyi Albert –, dr. Straub vizsgálatai fontos részét képezik azoknak az igen kiterjedt munkálatoknak, amelyek a szegedi Orvosi Vegytani

Intézetet évek óta foglalkoztatják. Ezeknek a vizsgálatoknak fő eredménye az, hogy sikerült az izmot vegyi alkotórészeire bontani, és ezeket az alkotórészeket újra úgy összetenni, hogy azok ismét mozgásra képesek. Ily módon egyik legfontosabb és legalapvetőbb életjelenség, a mozgás megértéséhez jutottunk egész közel. A szakülés egyébként nagy érdeklődés mellett folyt le. Az első előadást dr. Laky Kálmán egyetemi magántanár tartotta, aki a Szent-Györgyi professzor által hangoztatott elvek alapján a véralvadás ősrégi kérdésében tett igen jelentős megfigyeléseket. Kimutatta azt, hogy a véralvadás nem úgy folyik le, mint ahogy azt régebben gondolták, hanem ahhoz egy eddig ismert anyag, a *plazmakinin* jelenléte is szükséges. Ez az anyag hiányzik a vérzékenységben szenvedők véréből. Ez a felfedezés nagymértékben elősegíti a vérzékenység gyógyításának régóta megoldatlan kérdését, és fontos gyógyászati eredményekkel kecsegtet. A másik előadó, dr. Straub F. Brunó egyetemi magántanár az izom-összehúzóással kapcsolatos vizsgálatairól számolt be. Előállított az izomból egy eddig ismeretlen fehérjét, az *aktint*, amely már a régebben ismert myozinnal együtt az izom összehúzóó alkotórészét képezi. Straub magántanár vázolta azokat a kísérleteit, amelyekből arra lehet következtetni, hogy ezen anyagok ismerete lehetővé teszi annak megértését, milyen vegyi folyamatok játszódnak le akkor, amikor idegingerület hatására az izom összehúzóódik. A nagy jelentőségű vizsgálatokról – mint Szent-Györgyi professzortól értesültünk –, a részletes beszámoló S. Krager kiadásában Bázelen rövidesen megjelenik. Néhány hét múlva viszont Szent-Györgyi professzor maga számol be az izom-összehúzóásra vonatkozó vizsgálatairól az Egyetem Barátai Egyesületének orvosi szakülése előtt, valamint rövidesen beszámol érdekes kísérleteiről dr. Banga Ilona egyetemi magántanár is, aki szintén Szent-Györgyi Albert munkatársa.

VASÁRNAP, 1944. FEBRUÁR 27.

Szent-Györgyi Albert beszámol a rádióban az új orvosi felfedezésekről

(A Délmagyarország munkatársától.)

Országos visszhangja támadt a közelmúltban azoknak a nagy jelentőségű felfedezéseknek, amelyeket az Egyetem Barátai Egyesületének orvosi szakülésen jelentett be Szent-Györgyi Albert professzor két kiváló munkatársa: dr. Laky Kálmán és dr. Straub Brunó. Erről az orvostudomány szempontjából is gyakorlati jelentőségű nagyszerű felfedezésről – az egyik a véralvadással, a másik az izomösszehúzóással kapcsolatos – maga a nagy tudós: Szent-Györgyi Albert számol be hétfőn este 7 óra 55 perckor a budapesti rádióban, Budapest I. hullámhosszán. Előadásának címe: „Hogyan alvad a vér, és hogyan mozog az izom?”

VASÁRNAP, 1944. MÁRCIUS 12.

Szent-Györgyi Albert előadása

Az Egyetem Barátai Egyesületének orvosi szakosztálya szakülést tart kedden, március 14-én. Elnököl: Rávnay Tamás. Tárgysorozat: Bemutatás: Páldy László: Újszülöttkori tetanus szokatlan szövődménye. Előadások: 1. Becker András: A Golgi készülék a vérképző szervek sejtjeiben. 2. Szent-Györgyi Albert: Újabb vizsgálatok az izomrángásról.⁷² A szakülések helye: a bőrgyógyászati klinika tanterme. Erzsébet rakpart 10. A szolgáló Somogyi utcai bejárat szakülés végéig nyitva. Kezdet: délután fél 6 órakor.

SZERDA, 1944. MÁRCIUS 15.

„A modern biológiai tudomány az eddigi álmvár helyett két szilárd alapkövön nyugszik”

Szent-Györgyi professzor előadása az Egyetembarátok orvosi szakülésén kutatásai legutóbbi négy esztendejéről

(A Délmagyarország munkatársától.)

Rendkívül nagy érdeklődés mellett tartotta meg beszámolóját Szent-Györgyi Albert professzor, a magyar tudományos élet kiemelkedő egyénisége intézetének legújabb kutatómunkájáról az Egyetem Barátai Egyesületének orvosi szakülésén. A keddi esti szakülés közönsége zsúfolásig megtöltötte a bőrgyógyászati klinika nagytermét, és nagy figyelemmel kísérte a Nobel-díjas tudós nagy jelentőségű beszámolóját. A világhírű szegedi Orvosi Vegytani Intézet négyesztendős munkáját foglalta össze beszámolójában az intézet világhírű igazgatója, aki munkatársaival együtt az izom-összehúzódással kapcsolatos kutatásokkal foglalkozott az utóbbi négy esztendő alatt. Ezek a kutatások az izom összehúzódásában résztvevő anyagok felfedezésére és megismerésére irányultak. A kísérletek célja az izom működésének megértése volt. Az izom összehúzódása ugyanis a biológia egyik legalapvetőbb jelentősége, s ennek megismerése elősegíti az élet további titkainak megértését. A vizsgálatok legfontosabb eredménye a myosin és aktin megismerése volt, és azoknak a folyamatoknak tisztázása, amelyek az izomkontrakciót előidézik.

Szent-Györgyi professzor lebilincselő előadói modorában minden vonatkozásra kiterjedően ismertette a kutatások egyes fázisait, és részletesen

⁷² Ezt az ízes kifejezést később felváltotta az izomműködés, izom-összehúzódás.

megmagyarázta a nagy jelentőségű kísérletek eddigi eredményeit. Érdekes módon világította meg a problémát, hogy miért húzódik össze az izom, és melyek azok a folyamatok, amelyek ebben az életjelenségben részt vesznek. Igen érdekes volt az a konklúzió, hogy minden életjelenségnek roppant egyszerű és természetes a magyarázata. Szent-Györgyi Albert a tudományos magyarázatok felsorolása után befejezésként hangsúlyozta, hogy a tudomány a teóriák egész álomvárat építette fel az izom életjelenségeivel kapcsolatosan. Négy esztendő megfeszített tudományos munkája árán Szent-Györgyi Albert és munkatársai eljutottak odáig, hogy az álomvárat két alapkövére bontották fel. Ez a két kavics – az aktin és a myosin ismerete – viszont szilárdabb alap, és – mint a professzor hatásos epilógusában kidomborította – ezekre felépülhet majd az új, modern biológia tudománya. Szent-Györgyi Albert előadását a legnagyobbbrészt professzorokból, orvosokból és szakemberekből álló közönség a legnagyobb figyelemmel kísérte, és lelkes tapsokkal köszönte meg.

VASÁRNAP, 1944. DECEMBER 17.

Szent-Györgyi Albert intézete működik

Beszélgetés dr. Banga Ilonával Szent-Györgyiről és utolsó nagy felfedezéséről

A Nobel-díjas Szent-Györgyi Albert bárhol a világon, ahová a tudomány fénye eljutott, megbecsülést és elismerést talált volna, ő azonban magyarnak vallotta magát, és Magyarországon akart élni és dolgozni. Az egész világ figyelmét Szegedre és a szegedi egyetemre irányította, s mindezért az elmúlt esztendőkből – gáncsot és üldöztetést szenvedett, természetesen fasiszta elemek részéről. Pedig nem tett mást, csak becsületesen gondolkozó ember maradt, s nem volt hajlandó meggyőződését: *a nemzetközi egyetértés szolgálatát* elárulni. Szent-Györgyi Albert *augusztus végén eltűnt Szegedről, s azóta nyoma veszett*. El kellett mennie, mert idegei tovább már nem bírták *a Gestapo állandó kellemetlenkedését*. Intézetét egyik legkedvesebb és legtehetségesebb munkatársára: dr. Banga Ilona egyetemi magántanára bízta. Banga Ilona itt maradt, mindvégig híven kitartott a világhíres Szent-Györgyi-laboratórium lombikjai mellett, s mindent megőrzött, amit Szent-Györgyi Albert és a művelt világ tudományossága egyszer még számon kérhet a szegedi egyetemtől.

Élesztő- és inzulingyártás

Dr. Banga Ilona most itt ül velünk szemben Szent-Györgyi Albert dolgozószobájában, az Orvosvegytani Intézetben. Ez az egyetlen fűthető helyiség

jelenleg az egész intézetben, amelynek nagy problémája a *kályhahiány*. A kísérleti állatokat állandóan egyforma melegben kellene tartani, s ez most szinte lehetetlen. Egyéb problémák is vannak, de ezek fontossága eltörpül amellett, hogy – *Szent-Györgyi Albertről semmit sem tudnak...*

– *Azért dolgoztunk* – mondja bizakodó mosollyal a fiatal magántanárnő. – *Legutóbb élesztőt gyártottunk, és a klinikákat 80 százalékban elláttuk vele. Most pedig szeretnék berendezkedni az inzulingyártásra.* Egyelőre nehézségeink vannak, de reméljük, hogy majd leküzdjük őket. Mintha Szent-Györgyi professzort hallanánk beszélni... Megállapíthatjuk, hogy ha a nagy alkotó zseni távol van is, szelleme itt maradt a szegedi Orvosvegytani Intézet falai között.

Az utolsó nagy munka kész. Mialatt az egész világ égett körülöttünk, Szent-Györgyi Albert intézetében lázasan folyt a tudományos munka. Hatalmas jelentőségű kísérleteket folytattak, amelyek eredményével most akart Szent-Györgyi Albert a világ elé lépni. A munka kész, csak a nyomtatás hiányzik. Nagy halom korrektúrát vesz elő dr. Banga Ilona, s szinte meghatottan igazgatja a lapokat:

– *Az izom-összehúzódról szól, négy esztendei munkánk összefoglalása* – mondja. – *Meggyőződésem szerint kutató zsenije teljében volt a professzor úr, amikor ezen dolgoztunk.* Olyan eredményeket hoztunk ki, amelyek *átalakítják és új alapokra fektetik az izom-összehúzódról alkotott összes eddigi elméleteket.* Jól emlékszünk rá, milyen nagy szenzációt keltett, amikor a múlt év őszén Szent-Györgyi Albert először tartott nyilvános előadást erről a felfedezésről, a *budapesti lapok első oldalán, a hadihelyzetről szóló jelentések előtt tárgyalták Szent-Györgyi Albert beszámolóját.* Természetesen nem a fasiszta lapok... A fasiszta sajtó támadásai azonban nem tudták elkedvetleníteni Szent-Györgyi professzort. Egész nyáron, a legerősebb bombatámadások alatt is lázasan dolgozott, hogy a nagy mű befejezést nyerjen. – *A nagy, július 2-i bombatámadást itt éltük át együtt, a laboratóriumban* – meséli Banga Ilona. Augusztus elején ment fel Budapestre, amikor a munka teljesen kész volt. Szent-Györgyi bujkálni [volt] kénytelen. Szent-Györgyi Albert azóta Budapesten bujkált. *Bujkálni kényszerült a Gestapo elől,* amelynek pribékjei újszegedi villájának kapuja előtt állottak minden reggel. Csak azért nem teheték rá kezüket a világhírű magyar tudósra, mert a magyar rendőrség házi őrizetben tartotta. *Augusztus elején azonban közölték Szent-Györgyivel, hogy a magyar rendőrség tovább már nem tudja a Gestapótól megvédeni.* Ekkor határozta el magát a professzor a budapesti útra.

– *Álnéven s titkos cím alatt írta leveleit azóta* – folytatja elbeszélését dr. Banga Ilona. – *Október 8-án kelt az utolsó levele, amelyben az izom-összehúzódról*

szóló munka kefelevonatait kérte tőlem, hogy átnézzem. A kefelevonatokat sajnos már nem tudtam neki elküldeni...

Szent-Györgyi Albert tehát október 8-án még Budapesten tartózkodott. Arról nem tud Banga Ilona, hogy idegen állampolgárságot szerzett volna, mint ahogy azok, akik a nagy tudós életéért remegnek, remélik. Az tény, hogy megkísérelte megszerezni a svéd állampolgárságot kiváló, tudós munkatársa: dr. *Rusznayk* István professzor számára. Két hónap óta semmit sem tudnak az Orvosi Vegytani Intézetben Szent-Györgyi Albertről. De az intézetben, ha lassan is és küzdelmesen, folyik a munka, s a fasiszta rémálomból felébredt Szeged egyeteme, a megőrzött intézet s az elárvult dolgozószoba visszavárja a Nobel-díjas tudóst, az egyetemes emberiség haladásáért folytatott nemes küzdelem nagy zászlóvivőjét.

Csányi Piroska

KEDD, 1945. FEBRUÁR 13.

Szent-Györgyi Albert visszaérkezett Szegedre

Malinovszki marsall vendége volt a főhadiszállásán

Nagy szenzációja volt vasárnap délután a szegedi színháznak. Kivételesen nem a színpadon, hanem a nézőtéren. A színpadon *Lehár* Ferenc népszerű dalművének, *A mosoly országának* előadása folyt, az egyik első emeleti páholyban pedig megjelent a magyar közélet egyik legérdekesebb alakja, dr. *Szent-Györgyi* Albert professzor, a világhírű Nobel-díjas tudós, akiről hosszú hónapok óta semmi bizonyosat sem tudtak Szegeden, és akinek sorsáról a legfantasztikusabb hírek keltek szárnyra. Szent-Györgyi professzor, *Nelly* leánya és annak férje, *Lingel* Ernő gépészmérnök, valamint egy szépen dekorált fiatal orosz tiszt társaságában foglalt helyet a páholyban. A színházat zsúfolásig megtöltő közönség nem fedezte fel rögtön az érdekes vendéget, aki szerényen húzódott meg a páholy homályában. Az előadás megkezdése előtt dr. *Baranyi* János igazgató jelent meg a színpadon, és néhány meleg szóval üdvözölte Szent-Györgyi professzort, valamint a mellette helyet foglaló orosz kapitányt, akit *Malinovszki marsall* adott kísérőül melléje. A színház közönsége az igazgató bejelentésére óriási lelkesedéssel ünnepelte a világhírű tudóst. Az emberek felugráltak helyükről, és feléje fordulva szünni nem akaró éljenzéssel fejezték ki szeretetüket és tiszteletüket. Szent-Györgyi Albert mélyen megilletődve integetett köszönetet a lelkes közönségnek. Szent-Györgyi Albert az egyik szünetben fölkereste *Pataki Kálmánt* öltözőjében, és nagy szeretettel üdvözölte

a világhírű énekest. A *Délmagyarország* munkatársa fölkereste páholyában Szent-Györgyi Albertet, aki a következőket mondta: Tegnapelőtt érkeztem Szegedre. Annakidején nem azért hagytam el ezt a várost, mintha az oroszok elől akartam volna menekülni, ezt különben a szegedi nép tudja a legjobban. Nyári pihenőn voltam, és a *Gestapo üldözött. Ezért nem jöhöttem vissza Szegedre.* Hosszú hetekig bujkáltam Budapesten, egészen az orosz csapatok bevonulásáig. Rejtekhelyemen ért az a rendkívül jóleső megtiszteltetés, hogy *Malinovszki* marsall küldöttsége felkutatott, és tolmácsolta a marsall meghívását. Így kerültem a főhadiszállásra igen megviselt egészségi állapotban. Egész mostanáig Malinovszki marsall vendége voltam, és most, hogy rendbejött az egészségem, hazalátogattam Szegedre. Szent-Györgyi professzor barátágosan mosolyogva mondja ezeket. *Legközelebbi terveit iránt érdeklődünk,* de kijelenti, hogy ezekről egyelőre még nem beszélhet. A nézőtérről száz és száz mosolygó arc fordul állandóan a hófehér hajú, de meglepően fiatal arcú tudós felé, a szemek ragyogásából látszik az öröm, amelyet a Nobel-díjas tudós visszatérése keltett Szeged népében. (orvog)

SZERDA, 1945. FEBRUÁR 14.

Helyesbítés

Szent-Györgyi Albert színházi ünnepléséről szóló tudósításunkban tévesen jelent meg a Nobel-díjas professzor vejének neve. Szent-Györgyi Nelly ura Libik György gépészmérnök.

KEDD, 1945. MÁRCIUS 6.

Napjaink

25 éves a szegedi egyetem

A szegedi egyetem ebben az évben ünnepli negyedszázados főnnállását. Huszonöt éve annak, hogy a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Szegedre költözött, s az elmúlt negyed század alatt speciálisan szegedivé lett. Az alföldi nagyvárosban fejlődésnek indult a magasabb rendű új energiákkal gazdagodott tudomány élete, így szélesedett ki a szegedi egyetem hatásköre annyira, hogy némely viszonylatban az ország legelső tudományos intézményeként emlegették. Innen kelt a világhírnév szárnyára a Nobel-díjas magyar tudós: *Szent-Györgyi* Albert neve, akinek tudományos munkálkodása és érett,

az egyetemes emberi fejlődés szolgálatában kikristályosodott szellemisége most végre méltó szerepéhez jut a demokratikus Magyarországon. De nemcsak a Nobel-díj fénye ragyogta be a szegedi egyetemet, *egész tudós dinasztiákat nevelt ez az egyetem*, vagy ha nem nevelte, de értékelte és helyet adott falai között a tudomány komoly előharcosainak. Különösen az orvosi kar mutathat fel ilyen kiválóságokat. (...)

SZERDA, 1945. MÁRCIUS 7.

Hétezer európai kiválóságot túszként tartanak a náci

Az angolszász lapok, de a semleges sajtó is sokat foglalkozik mostanában a náci banditák előkészületeivel, amelyekkel vereségük esetére politikai gonosztevéik számára minden menedéket igyekeznek biztosítani. Kiszivárgott hírek szerint a németek hatalmas és különleges berendezésű repülőgépeket tartanak készenlétben, amelyek egyenesen Argentínáig vinnék a kelepcebe került náci vezéreket.

Ezért szerették volna mindenáron *Szent-Györgyi* Albertet is kezükbe keríteni, hogy a többi világhírű európai kiválóságokkal együtt koncentrációs táborba dugják. *A bizalmas jelentések szerint ilyen módon sikerült a náciknak több mint 700 európai kiválóságot összegyűjteni*, akiket túszként tartogatnak arra az esetre, ha minden kötél szakad, és a saját életükkel kell majd felelniük az elkövetett tömérdek gazságért. A túszok közé tartozik többek között maga a *belga és dán király is*, kiket ha egyenlőre nem is vittek gyűjtőtáborba, de máris a legszigorúbb őrizet alatt tartanak.

PÉNTEK, 1945. ÁPRILIS 6.

Az 1. órszázadot Bajcsi-Zsilinszky Endréről nevezték el

A kormány tagjai *Miklós Béla* miniszterelnök elnöklésével minisztertanácsot tartottak. A miniszterelnök bejelentette, hogy *Szent-Györgyi* Albert professzor Budapesten kívánja folytatni tudományos munkásságát. Elvi határozatot kért a minisztertanácstól a laboratórium költségeinek biztosítására: amihez a minisztertanács készséggel hozzájárult. (...)

Faragho Gábor közellátási miniszter jelentést tett Budapest ellátásáról. A Vörös Hadsereg nagyszerű segítsége megmentette az éhségtől a fővárost. Az első szállítmány, 100 vagon liszt és 10 vagon hús már meg is érkezett Budapestre. *Vörös* János honvédelmi miniszter javaslata szerint a minisztertanács

az I. gyalogezredet Kis Jánosról, az I. őrszázadot pedig Bajcsi-Zsilinszky Endréről nevezte el. A honvédelmi miniszter javaslata értelmében megszűnik a karpaszományosi előjog, a honvédségi épületek visszakerülnek a honvédség tulajdonába.

VASÁRNAP, 1945. ÁPRILIS 29.

Szegeden járt tegnap Szent-Györgyi professzor

*A szegedi tudós az Országos Nevelésügyi Tanács elnöke lett
Szent-Györgyi Albert Moszkvába utazik*

Szeged, április 28. Pénteken délelőtt néhány órás látogatásra és közérdekű ügyeinek elintézésére Szegedre érkezett dr. Szent-Györgyi Albert. Jóleső érzéssel láttuk ismét az egyetem falai között a világhírű, Nobel-díjas professzor ősz fejét és még mindig daliás frissességű, sportruhás alakját. Szent-Györgyi a déli órákban részt vett az Egyetemi Tanács ülésén, kora délután meglátogatta a Dóm téren régi kedves intézetét, ahol annyit dolgozott Szeged városáért, a magyarságért és az egész emberiség jobb jövőjéért fáradhatatlan kutatómunkával. Családjával, leányával is már csak rövid időt tudott tölteni, mert hívta a kötelesség, hívta a megállást nem ismerő munka. Délután ötkor már ismét autóján ült, és száguldott vissza Budapestre. Szent-Györgyi Albertnek az Egyetemi Tanácsban tett bejelentéseiről dr. Purjesz Béla professzor, az orvoskar dékánja tájékoztatott bennünket. – Örömhírt kell bejelentenem – mondotta –, habár ez Szeged szempontjából egyúttal veszteséget is jelent, ugyanis el kell ezáltal esnie attól, hogy Szent-Györgyi itt dolgozhasson tovább. Szent-Györgyi professzort Budapestre hívták meg egyetemi tanárnak, a meghívást el is fogadta, és ő lesz az Orvosvegytani Intézet igazgatója. Egyúttal nagyszabású kutatóintézetet is berendeznek ott számára. Bizony nagy probléma most itt nekünk, hogy hozzá hasonló, megfelelő utódot találjunk. – Budapesten kell tartózkodnia azért is, mert ő lett az Országos Nevelésügyi Tanács elnöke. Ennek a tanácsnak célja az, hogy önálló, szabad embereket neveljen a magyar ifjúságból. Amint most megtudtuk, a legfőbb tanács tagjai a következők: Sík Sándor mint ügyvezető elnök, továbbá Szekfű Gyula történészprofesszor, Beznák Aladár élettanprofesszor, Kodály Zoltán zeneszerző, Veres Péter és Illyés Gyula írók, Ferenczy Béni szobrász. Sajnos, ez újabb veszteséget jelenthet Szeged számára, mert valószínű, hogy így meg kell válnia Sík professzortól is.

– Bejelentette még Szent-Györgyi professzor – mondotta a továbbiakban dr. Purjesz Béla –, hogy néhány napon belül Moszkvába utazik. Már régebben

meghívást kapott ugyanis a moszkvai kutatóintézetbe, de eddig széles körű elfoglaltsága miatt még nem tudott eleget tenni ennek a kérésnek. Valószínű, hosszabb időt most sem tud majd ott tölteni, de mindenesetre néhány előadást tart majd eddigi munkájáról, főként legújabb kutatásairól. Amint tudom, legutóbb az izom-összehúzódás biokémiájával foglalkozott. Biztató kezdet lehet ez számunkra a szovjet–magyar kulturális kapcsolatok kifejléséhez, és örömmel láthatjuk, hogy Szovjet-Oroszország is mennyire megbecsüli értékeinket. Amint visszaérkezett a híres professzor moszkvai útjáról, azonnal hozzákezd majd itthon az összes reformproblémák megoldásához, különösen azokhoz, amelyek a demokratikus Magyarország ifjúságának életrevaló, teljesebb emberré és magyarrá történő nevelését szolgálják. *Lőkös Zoltán*

PÉNTEK, 1945. MÁJUS 4.

Szent-Györgyi Albert lemondott a Magyar Tudományos Akadémia tagságáról

Budapest, május 3. A magyar tudományos világban kedden feltűnő gyorsan terjedt el annak a híre, hogy Szent-Györgyi Albert, a magyar szellemi élet első és egyetlen Nobel-díjas tudósa, lemondott a Magyar Tudományos Akadémia tagságáról. A világhírű tudós, aki vasárnap reggel feleségével együtt Moszkvába repült, elutazása előtt a repülőtéren egyik tanártársával közölte ezt az elhatározását, és elmondta, hogy lemondását már el is küldte az Akadémiának. Szent-Györgyi lemondásának okai egyelőre ismeretlenek, de kétségtelenül összefüggésben vannak az Akadémia múlt szombaton tartott zárt ülésének eseményeivel. (MTI)

KEDD, 1945. MÁJUS 8.

Megkezdődött a Nevelésügyi Tanács munkája

A tanítók és tanárok fizetésének rendezését kérte a Tanács – A világért sem akarom elhagyni kedves tanítványaimat – mondta Sík professzor, az Országos Nevelésügyi Tanácsról adott nyilatkozatában

Néhány nappal ezelőtt rövid pár órára Szegedre érkezett dr. Sík Sándor, az Országos Nevelésügyi Tanács ügyvezető elnöke. Amint tudjuk, a Nevelésügyi Tanács nemrég kezdte meg munkáját, és ezzel kapcsolatosan kértünk felvilágosítást a professzortól: – Az országos nevelésügyet eddig az ügynevezett

Közoktatásügyi Tanács végezte – mondotta Sík professzor. – Ez a középfokú oktatás ügyeivel foglalkozott, és elvi kérdésekben a kultuszminisztériumnak volt tanácsadó szerve. Munkája a tantervi utasításokra és az iskolák szervezétére szorítkozott. Ez a mostani Országos Nevelésügyi Tanács sokkal szélesebb munkakörrel és ezért sokkal jelentősebb szereppel van felruházva. Nemcsak a középfokú oktatás tartozik hozzá, hanem a nevelés egész köre. Ennek is legfőbb feladata az elvi kérdések tisztázása és javaslattétel. A végrehajtás már a minisztérium dolga. – Milyen szervezettel működik ez a nevelésügyi tanács? – Az Országos Nevelésügyi Tanács három osztályból áll. Az első a népnevelési osztály, amely az elemi oktatással és a legszélesebb értelemben vett népnevelés problémáival foglalkozik; egy másik osztály a középfokú nevelés, szakiskolák stb. számára létesült; egy harmadik osztály a felsőoktatás, vagyis az egyetemek és főiskolák problémáinak megoldásával foglalkozik, amivel eddig egy egészen külön szerv: a Felsőoktatási Tanács foglalkozott. Mind a három osztály élén egy-egy elnök áll, és mindegyiken belül számos szakbizottság dolgozza fel az ügyeket. Az egészet az elnöki tanács fogja össze, élén a felkért elnökkel, Szent-Györgyi Albert professzorral. Ez az elnöki tanács Szent-Györgyi elgondolása szerint nemcsak nevelőkből áll, hanem a magyar szellem kiváló élő képviselőiből, akik – amint ő mondta – *tudják* azt, hogy milyennek kell lennie az embernek, vagyis annak az ideálnak, amelyre nevelni akarunk. Amint már mondtam is, azért Nevelésügyi Tanács ez a szervezet, hogy nemcsak az oktatással, hanem a vele kapcsolatos minden kérdéssel is foglalkozzék, tehát az *ifjúság* sportjával, cserkészéletével stb. Nemcsak tanításról van tehát szó, hanem a nevelés egész köréről: a falusi iskolákat például mint a falu kultúrcentrumát képzeljük el, amely könyvtárral, rádióval, esetleg keskenyfilmmel, jól megszervezett előadásokkal szolgálhatja majd a falu *kultúráját*. Arra a kérdésünkre, hogy milyen munkát végzett már eddig a *Nevelésügyi Tanács*, Sík *professzor* a következőket válaszolta: – Egyelőre csak az elnöki tanács működik, és első ülésén nyomatékosan kérte a tanítók és tanárok anyagi helyzetének sürgős javítását addig is, amíg gyökeresen orvosolni lehet a bajokat. A második kérdés, amivel azonnal foglalkoztunk, a tankönyvek revíziójának kérdése. *Erre* nézve szintén kiadtuk a legsürgősebb és leggyorsabban végrehajtandó tennivalókat: a könyvekben lévő káros anyag kiküszöbölésére, új tankönyvek *írására* stb. Egyébként maguknak az osztályoknak megszervezése még folyamatban van. Természetesen elsősorban pedagógusokból fog állni, de a szakszervezetek és a pártok vezetői is helyet fognak benne foglalni. Amint *látjuk*, a legszélesebb körű tanügyi *reformról* van szó, az egész *oktatásnak reformjáról*, tehát a népiskolák, a középiskolák szervezetéről, a képesítés módjáról (érettségi), sőt a felsőoktatás (orvosképzés, tanárképzés stb.) reformjáról

is. Itt átfogó, nagy dolgokról van szó, amit nem lehet hetek alatt végrehajtani, mert meg kell hallgatni minden illetékes tényezőt, a pedagógusoktól a politikusokig. Meg kell vizsgálnunk a már beérkezett és folyton beérkező javaslatokat, és mindezt össze kell vetni ezeknek a kérdéseknek évtizedek alatt felhalmozódott és rengeteg értékes anyagot tartalmazó irodalmával. Tisztában vagyunk azonban vele, hogy ez sürgős munka, és minden emberileg lehetőleg megteszünk, hogy minél előbb, minél hasznosabb javaslatokkal állhassunk elő. – Sajnálattal értesültünk arról, hogy professzor úr esetleg kénytelen lesz új munkaköre miatt elszakadni a szegedi egyetemről? – Sajnos, valóban, most, hogy Szent-Györgyi professzor tudományos előadások tartására Moszkvába utazott, kénytelen vagyok erre a félévre szabadságot kérni az egyetemről. Természetesen a szigorlatokra és a vizsgákra lejövök majd, hogy rendelkezésére álljak kedves hallgatóimnak, akiket a világért sem akarok elhagyni. Éppen ezért katedrámtól sem akarok megválni. Sajnos azonban egyelőre a közlekedési viszonyok és a munka sürgőssége lehetetlenné teszi, hogy Szegedről vegyek részt az Országos Nevelésügyi Tanács munkájában, és ezért dr. Bálint Sándor professzort kértem fel, hogy mint a múlt félévben is tette, most is ő folytassa meghirdetett kollégiumaimat.

Lőkös Zoltán

PÉNTEK, 1945. MÁJUS 18.

Önálló szervezet felállítása mellett döntött az egyetemi ifjúság

A megalakítandó egyesület együttműködik a DISZ-szel

Szeged, május 17. Szerdán délután nagygyűlésre gyűlt össze a szegedi egyetem és főiskola ifjúsága a női klinika nagytermében. A mintegy 300 főnyi hallgatóság zsúfolásig megtöltötte a termet. Hosszasan vajúdott már a szegedi ifjúság szervezkedési kérdése, ebben akartak végleges és egységes megoldásra jutni. Szentpéteri Stein István vezette a nagygyűlést, mint a hallgatóktól felkért, a pesti DISZ munkáiban résztvett, annak országos vezetőségétől szóban és írásban a szegedi egyetemi szervezkedés előmozdítására megbízott kiküldött. Bevezetőjében ismertette a szegedi főiskolai ifjúság eddigi próbálkozásait, amelyek azonban kielégítő eredményre nem vezettek, és így közígénnyé vált a pesti és debreceni példára végre átfogó, demokratikus szervezeti formát alkotni.

(...)

A tízes bizottság táviratban jelentette a szervezet megalakulását a DISZ országos központjának, és üdvözölte Szent-Györgyi Albert professzort, aki

először kísérelte meg, éppen a szegedi egyetemen a magyar ifjúság demokratikus megszervezését.

Lőkös Zoltán

SZOMBAT, 1945. MÁJUS 19.

Hírek

Hazaérkezett Moszkvából Szent-Györgyi Albert

Két héttel ezelőtt utazott Moszkvába Szent-Györgyi Albert, ahol fontos tárgyalásokat folytatott. Most érkezett vissza repülőgépen, és a demokratikus pártok operai díszelőadásán ő mondja a bevezetőt.

SZERDA, 1945. JÚLIUS 4.

Szent-Györgyi Albert a budapesti egyetem tanára

Budapest, július 3. A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére az Ideiglenes Nemzeti Kormány dr. Szent-Györgyi Albertet, a szegedi egyetem világhírű professzorát a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem orvosvegytani tanszékére nyilvános rendes tanárrá nevezte ki. A szegedi egyetem és a tudományos élet mélyen fájlalja Szent-Györgyi Albert elvesztését, s reméli, hogy a tudományos decentralizáció elvének érvényesítése a jövőben megakadályozza azt, hogy legkiválóbb professzoraink sorra hagyják el szegedi katedrájukat.

SZOMBAT, 1945. JÚLIUS 7.

Dr. Szent-Györgyi Albert nyilatkozata moszkvai útjáról

A szovjet Akadémia tagjai miniszteri rangban vannak – Élő példáját láttam a Szovjetunióban annak, amit szeretnénk megvalósítani itt, a Duna medencében

Budapest, július 6. Dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár, Nobel-díjas tudós több heti moszkvai távollét után, kedden este visszatért a fővárosba. A Magyar Távirati Iroda munkatársa felkereste Szent-Györgyit, és a magyar sajtó számára kért tőle nyilatkozatot. – Az ünnepséget részben Moszkvában, részben Leningrádban tartották – mondotta Szent-Györgyi professzor. Ezerkétszáz tudós

jött el a világ minden részéből. Szerintem világtörténelmi jelentősége volt ennek az ünnepségnek, mert itt volt a nemzetközi tudomány első találkozója a világháború befejeződése után. A Szovjetunió volt az első állam, amely kézbe vette a világművelődés továbbvitelének ügyét. Minden tudósnak jól esett az a nagy vendégszeretet, amelyben részesült. Meg kell említenem, hogy az Akadémia tagjai miniszteri rangban vannak, és teljes mértékben kihasználhatják ennek minden előnyét. Elvitathatatlan, hogy a Szovjet Tudományos Akadémia valóban az ország legkitűnőbb tudósait egyesíti magában, s így érthető, hogy az állam a legmesszebbmenően gondoskodik zavartalan tudományos működésükről. Meglátogattam még eljöttem előtt Georgiát és Arméniát⁷³ – mondja nyilatkozatának további részében a professzor –, hogy lássam, hogyan bánik a Szovjetunió a rájabizott kisebbségekkel. Minden képzeletet felülmúl az a kép, amit ezeknek a nemzetiségeknek a kultúrája mutatott. Élő példáját láttam annak, amit szeretnénk megvalósítani itt, a Duna medencében. A magyar delegáció együtt volt a román delegációval. Közös elhatároztuk, hogy a jövőben ennek a megoldásnak szellemében fogunk együtt dolgozni.

CSÜTÖRTÖK, 1945. JÚLIUS 12.

Románia gyógyszer és kondenzált tejet ad Magyarországnak

A magyar és román egészségügyi szakszervezetek fontos megállapodása Szent-Györgyi Albert kezdeményezésére újabb magyar–román egyesületek alakulnak

Bukarest, július 11. A magyar egészségügyi szakszervezetek megbízottja néhány napos bukaresti tartózkodása folyamán igen fontos megállapodásokat létesített a romániai egészségügyi szakszervezetek tanácsával. Ennek eredményeképpen román–magyar egészségügyi bizottság alakult. A bizottság négy osztályból áll: kulturális, gazdasági, szakmai és propagandaosztályból. A két nemzet szakszervezetei között legfontosabb megállapodások a következők: A román egészségügyi ipar nyersanyaggal fogja ellátni a magyarországi gyógyszertárakat, és a román egészségügyi szervek kondenzált tejet fognak küldeni Magyarországra a magyar gyermekek ellátására. A magyar egészségügyi szakszervezet húsz román orvost hív meg hosszabb budapesti tartózkodásra, a román egészségügyi szakszervezet pedig ötven magyar gyermek tengerparti nyaraltatását vállalta. Gondoskodás történt, hogy minden, a jövőben

⁷³ Grúziát és Örményországot.

történő tudományos eredményről egymást azonnal értesítsék, a román és magyar tudományos könyveket pedig lefordítják. Erre a célra közös alapot létesítettek.

(...)

Ezt a tervet magyar részről Szent-Györgyi Albert professzor írta alá.

VASÁRNAP, 1945. JÚLIUS 15.

Budapesti mintára magyar–román társaság alakul Bukarestben is

A két nép kibékülésének és egyre mélyülő barátságának kétségtelen jelei mutatkoznak

Szent-Györgyi Albert Bukarestbe utazik

Bukarest, július 14. A bukaresti lapok mindegyike beszámol híradásában, hogy Bukarestben tárgyalások indultak meg egy román-magyar társaság – megalakítása céljából. A magyar fővárosban már meg is alakult a magyar–román társaság, és társadalmi mozgalom formájában akarja szolgálni a két nép közművelődési, gazdasági és népi érdekeit. Mindkét kezdeményezés annak a láncolatnak folytatása, amelynek első szemét Groza miniszterelnök nevezetes beszéde alkotja, és amelyhez szorosan kapcsolódnak az azóta történt megnyilatkozások. Eleinte csak politikusok adtak kifejezést a két ország békülési szándékának. Azután a sajtó is hangsúlyozni kezdte ennek a fontosságát. Nemsokára magyarországi politikusok, gazdasági és egészségügyi szakértők látogattak Romániába. A szovjet tudományos akadémia jubiláris ünnepségén a magyar és román tudósok Moszkvában találkoztak. Itt megbeszélték a magyar–román tudományos együttműködés tervét. Most pedig tanúi lehetünk annak, hogy mindkét országban együtt indul meg egy társadalmi mozgalom olyan baráti egyesület létrehozására, amelynek világosan körvonalazott célja, hogy bevigyék a magyarság és a románság mindennapi életébe a két nép kibékülésének, barátságának és testvériségének tudatát. Ehhez azonban szükség van a legszélesebb néptömegek részvételére, ezért a megalakuló társaságba bele kell kapcsolódnia mindkét ország tömegeinek, hogy így egyesült erővel adhassanak kifejezést annak az őszinte megbékélési vágynak, amely mindkét nép szívében él. Szorosan ehhez a hírhez tartozik az MTI-nak az a jelentése, amely szerint Szent-Györgyi Albert rövidesen Bukarestbe utazik. Az utazás célja annak a megkezdett tárgyalásnak folytatása, amelyet Szent-Györgyi Moszkvában kezdett a román tudósokkal.

KEDD, 1945. JÚLIUS 17.

Megnyílt Budapesten a Szovjet képkiallítása

Budapest, július 16. A Magyar–Szovjet Művelődési Társaság rendezésében szombaton nyitották meg a Szépművészeti Múzeumban a szovjet képkiallítást. Bevezető beszédet *Szent-Györgyi Albert* mondott. A bevezető után *Teleki Géza* gróf kultuszminiszter nyitotta meg a kiállítást, amely élethű képekben mutatta be, hogyan vívta ki a szovjet nép a győzelmet. A kiállítás hatalmas ösztönzést nyújt arra, hogy mi is hozzáfogjunk az újjáépítés nagy munkájához.

CSÜTÖRTÖK, 1945. JÚLIUS 26.

Szent-Györgyi Albert:

„Ha nem megy szép szóval, erőszakkal is átalakítjuk a Tudományos Akadémiát”

A Nobel-díjas tudós feltűnést keltő előadása az egyetem, az Akadémia és a tudomány válságáról

Budapest, július 25. *Szent-Györgyi Albert* professzor, a Budapesti Társadalomtudományi Társaságban „Az egyetem, az Akadémia és a tudomány válsága” címen tartott nagy feltűnést keltő előadást. Az egyetem szerepével foglalkozva megállapította, hogy kezdetben a tudományszomjas ifjak gyülekező helye volt, és ma is ez lenne a feladata, de *ma csupán egyszerű diplomatalpaló hivatallá vált*. Megállapította, hogy *az egyetem ma nem hivatott arra, hogy a tudomány felelős gazdája legyen Magyarországon*. Az Akadémia vagy az állam lehetne a másik két tényező, amely ezt a feladatot elláthatná, de a tudomány igazi sáfárja mégiscsak maga a tudós lehet. Az állam azért nem lehet megfelelő erre a célra, mert a tudomány finom kérdéseit egy valódi tudós is csak évtizedes elmélyült kutatómunka után fogja fel, hogyan értene akkor hozzá az állam. Viszont a Magyar Tudományos Akadémia sem alkalmas erre mai összetételében. *Én már megpróbáltam belülről átalakítani – jelentette ki az előadó –, de ha nem megy belülről, megteremtjük a szükséges testületet kívülről, s ha nem megy szép szóval, megteremtjük erőszakkal*. Ismertette ezután a Nobel-díjas tudós a Szovjetunióban szerzett legutóbbi tapasztalatait ezzel a kérdéssel kapcsolatosan, és elmondotta, hogy *az orosz akadémia 220 tagja a népbiztosokkal⁷⁴ teljesen egyenlő elbánásban, javadalmazásban és tiszteletben részesül*. Ott ugyanis felismerték már, hogy a tudós a nemzet legnagyobb

⁷⁴ Akkor még ez volt a szovjet miniszterek elnevezése.

kincse, ő munkálja ki azokat a lehetőségeket, amelyekkel ezután a politikusnak hivatása gazdálkodni. Erélyes hangon követelte ezután, hogy *a magyar tudósokról vegyék le a megélhetés gondját*. Amelyik állam ezt nem teszi meg, az önmaga sírját ássa, mert a tudomány a nemzet jövője és életlehetősége. A közönség nagy lelkesedéssel és helyesléssel fogadta Szent-Györgyi Albert merész és új szellemiséget hozó szavait. Sokan elragadtatva a nagy tudós szavaitól, így kiáltottak fel: *Éljen a demokrácia, ahol mindezt nyíltan el lehet mondani! Ezért érdemes volt élni!* Ehhez a lelkesedéshez igen jó lenne, ha minél előbb csatlakoznának az Akadémia és az állam illetékes tényezői is, hogy igazán magyar tudományos életet teremtsenek.

CSÜTÖRTÖK, 1945. AUGUSZTUS 2.

Szent-Györgyi Albert megalakítja a Természettudományi Akadémiát

„Az új Akadémia tagjai Magyarországon aktív tudósai lesznek”
 „Működésükkel a mezőgazdaság és ipar fellendítését óhajtjuk elősegíteni”

Budapest, augusztus 1. Vezető természettudósaink egy csoportja felkereste Szent-Györgyi Albert professzort, hogy szervezze meg a Természettudományi Akadémiát. Szent-Györgyi Albert magáévá tette a tervet, és értekezletre hívta meg a hozzá folyamodó tudósokat. Az értekezleten megállapodtak abban, hogy a Magyar Természettudományi Akadémia elnökévé Szent-Györgyi Albertet, alelnökké Bay Zoltánt választják meg. Dr. Szent-Györgyi Albert a MTI munkatársa előtt méltatta az akadémia jelentőségét: – Magyarország újjáépítése természettudomány nélkül lehetetlen, mivel az egész termelés és a társadalom a természettudományon nyugszik. A világháború utáni helyzet a természettudományt olyan nehézségek elé állította, amely sürgősen orvoslást kíván. Ilyen nehézségek a kutatásnak vegyszerekkel való ellátása, műszerek készítése és behozatala, az üvegfúvás kérdése, a tudományos kiadványok kérdése, a tudósok támogatása, anyagi gondoskodás és kezdő tudósok felkarolása. Ezeknek a kérdéseknek megoldása lesz az akadémia első feladata.

KEDD, 1945. AUGUSZTUS 7.

Zilahy Lajos és Nadányi Zoltán előadása a Városi Színházban

A Magyar–Szovjet Művelődési Társaság szegedi csoportja is megkezdte működését
Katolikus püspök a szombathelyi Magyar–Szovjet Társaság élén

Szeged, augusztus 6. A Szegedi Újságírók és Művészek Otthona meghívására szombaton délután Szegedre érkezett Zilahy Lajos, a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság elnöke, vele volt Nadányi Zoltán költő, a társaság tagja. (...)

A társaság célja, hogy megismertesse a magyarsággal az orosz irodalmat, zeneirodalmat, képzőművészetet, filmművészetet és tudományt. A tudományos kapcsolatok elmélyítése céljából töltöttek legutóbb hosszabb időt Moszkvában Szent-Györgyi Albert és tudóstársai.

Zilahy Lajos megbeszélése a szegedi Magyar–Szovjet Művelődési Társaságban

Zilahy Lajos szegedi tartózkodását felhasználta arra is, hogy mint a Szovjet–Magyar Művelődési Társaság elnöke, a társaság szegedi csoportjának vezetőségével megbeszéléseket folytasson. Hétfő délben, az Újságírók és Művészek Otthona klubhelyiségében megtartott megbeszélésen elhatározták, hogy a szegedi társaság, amely májusban alakult meg, de még nem működik, *megkezdje tevékenységét*. A társaság vezetőségét felfrissítik. Előadásokat rendeznek, első előadóul *Szent-Györgyi* Albert professzort kérik fel, aki nemrég jött haza Moszkvából. Októberben nagy seregszemlét rendez a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság Budapesten az Operaházban legelső vonalbeli orosz művészek részvételével. Erre a seregszemlére a vidéki szervezetek is felvonulnak, s ott lesz Szeged is.

VASÁRNAP, 1945. SZEPTEMBER 2.

Hazaérkezett Szent-Györgyi Albert legkitűnőbb munkatársa

Straub Ferenc Brunó, a fiatal biokémikus érdekes elbeszélése a Németországban lévő magyarok sorsáról

Szeged, augusztus 31. Straub Ferenc Brunóért igen sokan aggódtak, különösen az utóbbi időkben, amikor legalább híreket lehetett hallani azokról, akik túléltek Németországban a történelem legnagyobb gázságait, amelyeket valaha emberek ellen elkövettek. Straub Ferenc Brunót mint Szent-Györgyi Albert legkiválóbb munkatársát ismerték nemcsak Szegeden, de mindenütt, ahová a szegedi Szent-Györgyi-intézet tudományos híre eljutott. A fiatal, rendkívül tehetséges biokémikust 1944 áprilisában, a német megszállást követően nyomban behívták katonának. (...)

CSÜTÖRTÖK, 1945. SZEPTEMBER 6.

Megalakult az Országos Nemzeti Bizottság

A bizottság elnöke Tildy Zoltán, társelnökök: Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád és Kovács Imre

Budapest, szeptember 5. saját tudósítónk telefonjelentése. Az Országos Nemzeti Bizottság kedden délután tartotta alakuló gyűlését. A gyűlés a *Himnusz*-szal kezdődött, majd Szakasits Árpád mondott bevezető beszédet, rámutatva arra, hogy milyen nagy szerepe volt a legnehezebb időkben a vidéki nemzeti bizottságoknak.

(...)

Pártközi értekezleten elhatározták, hogy az eddig nélkülözött központi irányítás megteremtésére Országos Nemzeti Bizottságot alakítanak. Ennek elnökül Tildy Zoltánt, a Független Kisgazdapárt vezérét választották meg. A társelnökök: Rákosi Mátyás elvtárs, Szakasits Árpád és Kovács Imre. Az Országos Nemzeti Bizottságba meghívták ezenkívül a magyar közélet és tudomány nagy képviselőjét, dr. Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas tudóst és Szentiványi Sándort, a Polgári Demokrata Párt elnökét. A nemzeti bizottság főtitkára Rajk László elvtárs, titkárok pedig Rosta László és Halász Alfréd. Szakasits Árpád beszéde után Tildy Zoltán mutatott rá arra, hogy a nemzeti bizottságok milyen nehéz körülmények között kezdték meg munkájukat.

(...)

Különös jelentősége van az Országos Nemzeti Bizottság megalakításának azért, mert a választások előestéjén tartották szükségesnek megalakítását a Függetlenségi Frontba tömörült pártok. Ennek a bizottságnak központi vezetésével gondoskodnak a vidéki nemzeti bizottságok arról, hogy a választások ne fajúljanak el, hanem fegyelmezetten, példás rendben és szabadon történjenek meg. Rákosi Mátyás elvtárs, Kéthly Anna, Kovács Imre és Szent-Györgyi Albert felszólalása után az Országos Nemzeti Bizottság első gyűlését a *Szózat* hangjaival fejezték be.

SZERDA, 1945. SZEPTEMBER 19.

Befejeződött a Madisz országos nagygyűlése

Szent-Györgyi Albert és Tildy Zoltánné beszéde a záróülésen

Budapest, szeptember 18. (Saját tudósítónk telefonjelentése.) Vasárnap zajlott le a Madisz-konferencia befejező gyűlése Budapesten. Ez alkalomból

Szent-Györgyi Albert beszélt, és többek között kijelentette, hogy örömnép számára, hogy megjelenhetett az ifjúság között, mert mindig szívesen siet az ifjúság meghívására; – örömmel látom – mondotta –, hogy megszületett a magyar ifjúság öntudatra ébredése. A továbbiakban meleg szavakkal emlékezett meg a Szovjetunióban tett látogatásáról, foglalkozott a nevelés és a természettudományos nevelés kérdésével. Fokozottabb harcra hívta fel az ifjúságot és a Madiszba tömörült fiatalságot az ország anyagi és szellemi újjáépítésére.

Szent-Györgyi Albert professzor után Tildy Zoltánné a Nőszövetség nevében beszélt, majd a szovjet ifjúsági szervezet kiküldöttje és a jugoszláv, osztrák, bolgár, albán antifasiszta ifjúsági kiküldöttek üdvözölték a nagygyűlést. A nagygyűlés táviratban köszöntötte a környező államok baráti ifjúsági szervezeteit és a londoni világifjúsági tanácsot. Végül Koós Béla országos titkár zárószavaival a Madisz négynapos kongresszusa véget ért.

VASÁRNAP, 1945. OKTÓBER 14.

Kijelölték az első 10 magyar nemzetgyűlési képviselőt

Budapest, október 13. A választójogi törvény megadja a lehetőséget, hogy a nemzetgyűlés megalakulása előtt az ország szellemi és közéleti személyiségek soraiból tíz képviselőt válasszon. Pártközi megegyezés alapján a következőket jelölték ki: *Bölöni György, Juhász Nagy Sándor, Károlyi Mihály, Kodály Zoltán, Miklós Béla, Moór Gyula, Pátzay Pál, Szent-Györgyi Albert, Szőnyi István, Tamási Áron.* (MTI)

SZOMBAT, 1945. DECEMBER 1.

A nagyhatalmak képviselőinek jelenlétében Ünnepeles külsőségek között megkezdte munkáját az új magyar nemzetgyűlés

Megválasztották a Ház elnökségét és a különböző bizottságokat – A nemzetgyűlés új elnöke Nagy Ferenc, alelnökei: Kossa István és Kéthly Anna

Az új elnök megnyitó beszédében a magyar nemzet el nem múló háláját tolmácsolta elsősorban a Szovjetuniónak, majd a nyugati hatalmaknak

Budapest, november 30. Csütörtökön délelőtt rendkívül nagy érdeklődés mellett ült össze a világ legdemokratikusabb választójoga alapján megválasztott magyar nemzetgyűlés. (...)

Ennek a nemzetgyűlésnek legfontosabb feladata, hogy felszámolja a múltat, és lerakja az új, demokratikus Magyarország alapjait. (...)

Megválasztják a Ház tisztikarát

Tizenegy óra 40 perckor nyitotta meg újból az ülést Malasits Géza korelnök. Az igazoló-bizottság jelentése alapján a felsorolt képviselőket igazoltnak jelentette ki. Ezután bejelentette, hogy a nemzetgyűlés választásáról szóló törvényrendelet szerint a Ház további tíz képviselőt választ az ország szellemi és közéleti vezetői közül. Ennek alapján javaslat érkezett hozzá, hogy ne tíz, hanem tizenkettő szellemi és közéleti vezetőt hívjanak be a nemzetgyűlésbe. Indítványozta, hogy a kormány ebben a tárgyban törvényjavaslatot terjesszen elő. Bejelentette továbbá, hogy pártközi megállapodás alapján az ország szellemi és közéleti vezetői közül a következőket hívták be: Bölöni György, Dálnoki Miklós Béla, Juhász Nagy Sándor, Károlyi Mihály, Kodály Zoltán, Pátzay Pál, Szőnyi István, Szent-Györgyi Albert, Moór Gyula, Tamási Áron, Vámbéry Rusztem, Zsedényi Béla. A Ház lelkes tapsa közepette vonultak be a terembe a jelenlevő képviselők, akiket az elnök személyesen üdvözölt.

(...)

PÉNTEK, 1945. DECEMBER 7.

Szent-Györgyi Albert ismételen lemondott akadémiai tagságáról

*„Az Akadémia nagymértékben felelős nemzeti katasztrófánkért”
Csak a tagok revíziója biztosíthatja az Akadémia megújítását*

Budapest, december 6. Dr. Szent-Györgyi Albert levelet intézett a Magyar Tudományos Akadémia főtítkárához: „Őszinte és mély sajnálkozással állapítottam meg – írja levelében Szent-Györgyi –, hogy az Akadémia elzárkózott minden olyan reform elől, amely megújodáshoz vezetett volna. Ilyen megújulás nélkül pedig az Akadémia nem lehet Széchenyi eszményének méltó képviselője. Az Akadémia nagymértékben felelős nemzeti katasztrófánkért. Alapítójának elgondolása szerint az Akadémiának a szellemi függetlenség és a haladás fellegvárának kell lennie. Ehelyett az Akadémia a szervilizmusnak

és féltudománynak lett a fészke, és ez az Akadémia, amely József főhercegben megtalálta legméltóbb vezetőjét és Orsósban⁷⁵ tudományos eszményét, még ma is szinte változatlanul él együtt és kizárja az ország építő útját. Eddig őszintén reméltem, hogy még lesz az Akadémiában annyi életerő, hogy belülről megújhadjék, most azonban sajnálattal kell belátnom tévedésemet. Mint ahogy már korábbi alkalommal az Akadémia színe előtt kifejtettem, a megújhodást csak a tagok revíziója biztosíthatja, és leghelyesebb útnak tartom, ha a tagok maguk ajánlják fel lemondásukat, ezért kértem a tagok névsorából való törlésemet, és ezt a kérést most bátorkodom megújítani. Dr. Szent-Györgyi Albert.”

A Magyar Tudományos Akadémia több más tagja szintén levelet intézett a főtítkárhoz, és ebben lemond akadémiai tagságáról. (MTI)

SZERDA, 1945. DECEMBER 12.

Az Akadémia rágalmozásért fel akarja jelenteni Szent-Györgyi Albertet

Budapest, december 11. A Magyar Tudományos Akadémia igazgatótanácsa határozatot hozott, hogy *Szent-Györgyi Albert* ellen rágalmozás miatt eljárást indít. (MTI)

SZERDA, 1946. JANUÁR 23.

A baloldali magyar tudósok Szent-Györgyi Albert mellé álltak az Akadémia elleni perében

Budapest, január 22. Bay Zoltán, Rusznyák István, Egerváry Jenő, Csűrös Zoltán, Jancsó Miklós, Ivanovics György, Detre László, Bruckner Győző, Gombás Pál, Laki Kálmán, Wolsky Sándor, Ernst Jenő és Tarczy-Hornoch Antal közös levelet intéztek a Magyar Tudományos Akadémia elnökhelyetteséhez. A levélben kijelentik, hogy azonosítják magukat Szent-Györgyi Alberttel, aki ellen az Akadémia rágalmozási pert indított. (MTI)

⁷⁵ Orsós Ferenc (1879–1962) egyetemi tanár, patológus bűnösségét a katyni tömeggyilkosságról hamis adatok alapján készült jelentése miatt a később előkerült tények cáfolták. Az MTA tagjai közé azonban nem vették vissza, mert a kizárás oka elsősorban az volt, hogy 1939-ben a parlamentben faji törvények meghozását sürgette a romák ellen, beleértve a sterilizációt és az internálást is.

SZERDA, 1946. FEBRUÁR 20.

A Természettudományi Akadémiának nem kell a fasiszta Gelei⁷⁶, de a szegedi egyetemnek igen

A kultuszminisztérium a szegedi orvostudományi karhoz az általános biológia előadására beosztotta Gelei Józsefet. Legutóbb Kolozsváron, azelőtt Szegeden működött Gelei, így kimondottan jobboldali beállítottságát itt mindenki ismeri. Jobboldali beállítottságáról tanúságot is tett egy zavaros, sovíniszta és fajelméleti könyvében. Tudományos munkásságának elbírálására mi nem vagyunk hivatottak, de rámutatunk arra, hogy a demokratikus magyar tudósok gyülekezete, a Szent-Györgyi Albert vezetése alatt álló Természettudományi Akadémia nem találta méltónak arra, hogy tagjai sorába felvegye. Lehet, hogy nem a szegedi orvostudományi kar kérte Geleinek ide való beosztását, de a jobboldali reakciós irányzatot segíti elő akkor, amikor befogadja és nem áll ki gerincesen a demokrácia mellett. Gelei [József] után Batizfalvy [János], azután Kulcsár [Ferenc] fog következni? Az egyetem autonómiája nem ürügy arra, hogy a magyar életbe fasisztákat csempésszenek vissza.

VASÁRNAP, 1946. MÁJUS 26.

Szent-Györgyi professzor kapta a Camaran-díjat

Budapest, május 25. Az edinburghi egyetem a Camaran-díjat Szent-Györgyi professzornak adományozta. A Camaran-díj az angol tudományos élet egyik legmagasabb kitüntetése. A díjat oly egyének kapják, akik az orvostudományt az utóbbi öt esztendőben jelentősen vitték előre.

SZOMBAT, 1946. JÚNIUS 1.

Szent-Györgyi Albert legújabb kutatásai az élet titkának nyomában

Budapest, május 31. Magyar tudományos körökben rendkívül feszült figyelemmel kísérik dr. *Szent-Györgyi* Albert, a Nobel-díjas magyar tudós és dr. *Gombás Pál* professzor, a fiatal, de máris világhírű elméleti fizikus kutatómunkáját,

⁷⁶ Így változik a világ dicsősége. Gelei József (1885–1952) egyetemi tanár, sejtbiológus, akadémikus. Az ő rektorsága alatt nyerte el Szent-Györgyi Albert a Nobel-díjat és kapott az egyetemtől díszdoktori címet. 2005-ben Kálmán téri lakását emléktáblával jelölték meg.

amelynek középpontjában most egy olyan kérdés áll, amely szakadatlanul foglalkoztatja az embert azóta, hogy gondolkozni kezdett: az *élet titka*. A kérdés lényege a következő: *mi a különbség az élő sejt, az életet jelentő fehérje-molekula és a szervesetlen anyag, a szervesetlen molekula között*. A kutatómunka egészen új eredmények és feltevések alapján indult meg, ezeknek lényege az, hogy a biokémiai kutatást messzemenő mértékben fizikai alapokra helyezik át. Dr. Gombás Pál néhány évvel ezelőtt nagy jelentőségű és eredményes kutatást végzett a *fémek szerkezetének vizsgálata* terén. Eredményeinek lényege az, hogy a fémek szerkezete eltér minden egyéb anyagétól. A fémmolekulákban kialakuló energiaállapot felfedezésére jutott, amely szerint az elektronok nem állnak olyan szoros összefüggésben atommagjaikkal, mint más atomokban, hanem speciális módon, szabadabban mozognak az anyag belsejében. Az elektronoknak ez a speciális elhelyezkedése magyarázza meg a fémek elektromos vezetőképességét. Szent-Györgyi Albert biokémiai kutatásai közben figyelmessé vált Gombás professzor eredményeire, és arra a gondolatra jutott, hogy esetleg hasonló elgondolás volna alkalmazható *az élő sejtrel szemben is*. Megkezdtek tehát együtt a gondolatnak elméletté való kifejtését, azután a kísérleteket is. A kísérletek eredménye teljesen megegyezett az elméletileg előre kiszámított hatásokkal. Ezek szerint nagy mértékben eldönthető, hogy *az élő sejt belsejében is megvan ez a feltételezett speciális elrendezés*. Dr. Szent-Györgyi Albert és dr. Gombás Pál kutatásának eredményei arra mutatnak, hogy *az élet titkának nyomában vannak*. További kutatásaik során kétségtelennek látszik, hogy az egész életfolyamat, tehát az élőlény energiaállapota, életerejének a születéstől halálig tartó csökkenése egyet jelent a sejt energiaállapotának egyirányú változásával, tehát magasabb energiaszintről alacsonyabbra való leszállásával. Kutatásaikat most terjesztik ki az élő szervezet egyéb részeire. *Megnyílik tehát annak lehetősége, hogy az életerő hanyatlásának folyamatát valamikor meg tudjuk állítani, vagy éppen visszájára tudjuk fordítani külső energiák latbavetésével*. Elterjedt már az a hír is, hogy a nagy jelentőségű kutatómunka bizonyos vonatkozásban érinti *a rákbetegség problémáját*.⁷⁷ Ezek szerint a két magyar kutató rájött arra, hogy a rák ugyancsak az élő sejt energiaállapotának bizonyos megváltozása. Arról azonban még nincs tudomásunk, hogy ez a felismerés lehetővé teszi-e a külső beavatkozást a rákbetegség lefolyásába. Dr. Szent-Györgyi Albert és dr. Gombás Pál kutatómunkájáról kiszivárgott fenti pár érdekes adat már érthetővé teszi, miért kelt olyan feszült figyelmet e két tudós munkája, amely új fejezetet nyithat meg az egész emberiség történetében.

⁷⁷ Csírájában már itt megjelenik két későbbi, az USA-ban művelt kutatási irány; a bioenergetika és a rákkutatás.

VASÁRNAP, 1946. JÚNIUS 9.

A tudomány a munkásokért, a munkások a tudományért

Dr. Straub Ferenc Brunó elvtárs, egyetemi tanár a Szent-Györgyi Albert vezetésével kezdeményezett mozgalomról

Szeged, június 8. A magyar tudósok egy elitgárdája Szent-Györgyi Albert, a Nobel-díjas tudós vezetésével Budapesten akciót kezdeményezett „*A tudomány a munkásokért, a munkások a tudományért*” jelszó alatt. A magyar tudósoknak Szent-Györgyi Albert vezetésével kezdeményezett akciója felszólítja a munkások által vezetett gyárakat, hogy *siessenek a magyar természettudományos kutatás segítségére*. Ennek megfelelően *a tudósok felajánlják segítségüket a gyárak munkájának és termelésének tökéletesítésére*. Az érdekes mozgalomról dr. Straub Ferenc Brunó elvtárs, egyetemi tanár, a szegedi egyetem fiatal tudósa, Szent-Györgyi Albert egykori munkatársa, aki maga is részt vesz a mozgalomban, a következőket mondta a Délmagyarország munkatársának: – A magyar tudósok felhívása rámutat a *magyar természet-tudományos kutatás katasztrofális helyzetére*.

(...)

SZOMBAT, 1946. JÚLIUS 6.

Szent-Györgyi Albert Dél-Amerikába utazik

Budapest, július 5. Szent-Györgyi professzor dr. Ráth tanár társaságában rövidesen Buenos-Airesbe repül. Gyógyszervegyészeti anyag felkutatása és gyógyszeripari szabadalmak ügyében tárgyalnak.

SZERDA, 1946. JÚLIUS 10.

Rusznyák István lett a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság elnöke

Budapest, július 9. A Magyar–Szovjet Művelődési Társaság második rendes évi közgyűlésén sor került a társaság vezetőségének megválasztására. A kongresszus a következő tisztikart választotta meg: Tiszteletbeli elnök dr. Szent-Györgyi Albert, elnök dr. Rusznyák István, társelnökök Zilahy Lajos, Bölöni György, Hay Gyula, Ortutay Gyula, Fiberer József és Darvas József. Az ügyvezetéssel Darvas Józsefet bízták meg.

KEDD, 1946. JÚLIUS 9.

Tildy köztársasági elnök beszédével megnyílt a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság kongresszusa

Budapest, július 8. A Magyar–Szovjet Művelődési Társaság július 6-ika és 9-ike között országos kongresszust rendez Budapesten. A kongresszusra *Magyarországra érkezett a Szovjetunió népes delegációja*. Az ünnepélyes megnyitó vasárnap délelőtt volt a Zeneművészeti Főiskola nagytermében, amelyen részt vettek a társaság fővárosi és 84 vidéki szervezetének kiküldöttei, valamint a magyar politikai, társadalmi, művészeti és gazdasági élet reprezentánsai. A magyar és a szovjet *Himnusz* után *Szent-Györgyi* Albert, a társaság díszelnöke megnyitójában meleg szavakkal üdvözölte *Tildy* Zoltán köztársasági elnököt, valamint a szovjet kultúrdelegáció tagjait. Ezután nagy figyelem és éljenzés közben *Tildy* Zoltán köztársasági elnök emelkedett szólásra. (...)

SZOMBAT, 1946. JÚLIUS 20.

Szent-Györgyi Albert Angliába érkezett

London, július 19. *Szent-Györgyi* Albert professzor meghívásra Angliába érkezett. *Szent-Györgyi* a repülőtéren a londoni magyar követség tagjai fogadták. Megérkezése után Edinbourgh felé folytatja útját, ahol tudományos nagygyűlésen vesz részt. Július 23-án ugyancsak Edinbourghban átnyújtanak *Szent-Györgyi* Albertnek egy tudományos nagydíjat. *Szent-Györgyi* néhány napos skóciai tartózkodása után visszatér majd Londonba.

PÉNTEK, 1946. JÚLIUS 26.

Szent-Györgyi a legnagyobb fantáziájú kémikus

London, július 25. Megírtuk, hogy dr. *Szent-Györgyi* Albert jelenleg Londonban tartózkodik és az egyik legnagyobb tudományos díjjal tüntették ki. Ez az első eset, hogy magyar tudós megkapta a Camaron-díjat, amely egyike a legnagyobb díjaknak a Nobel-díj után. A díjban azokat a tudósokat részesítik, akik a legjobban szolgálják az orvostudomány fejlődését. Az egyik brit egyetem tanára kijelentette: Ilyen nagy fantáziájú kémikussal még nem találkoztam. A közönség lelkesen ünnepelte *Szent-Györgyi* Albertet, amikor átvette a díjat. Ez az ünnepség már azért is fontos, mert ezzel megkezdődött a nemzetközi békés együttműködés korszaka. *Szent-Györgyi* az első magyar, aki ilyen ügyben látogatott el Magyarországból Angliába.

Szent-Györgyi Albert kijelentette mélyen meghatotta az a tény, hogy Angliában sehol sem éreztették vele, hogy hazája, ha forma szerint is, Németország oldalán állott.

PÉNTEK, 1946. JÚLIUS 26.

Kodály Zoltán az Akadémia elnöke

Az akadémiai nagydíjat Riesz [Frigyes] szegedi tanár kapta. Az Akadémia most tartotta ezévi tisztújító és tagválasztó nagygyűlését, elnökké egyhangúlag *Kodály Zoltánt*, másodelnökké *Szent-Györgyi Albertet* választották. Főtitkár lett *Vojnovich Géza*, osztályelnökök *Pais Dezső* és *Moór Gyula*. A Magyar Tudományos Akadémia nagyjutalmát az 1945. évre *Riesz Frigyes* szegedi egyetemi tanár kapta, az 1946 évre pedig *Szent-Györgyi Albert*.

VASÁRNAP, 1946. OKTÓBER 13.

Szent a béke a Tudományos Akadémián

Budapest, október 12. Ismeretes, hogy a Tudományos Akadémia év elején válságba került. *Szent-Györgyi Albert* professzor vezetésével több akadémiai tag elhagyta az akadémiát, hangoztatva, hogy a Tudományos Akadémia nem fejt ki eredményes munkát. A válság után azonban a Tudományos Akadémia és a kiváltak között tárgyalások kezdődtek, mert mindkét csoport tudatában volt annak, hogy az ország nem bír el két akadémiát. A tárgyalások eredményre is vezettek, amelynek igen jelentős eredménye az október 10-én megtartott igazgatói tanácsülés volt. Ezen az ülésen megjelent a miniszterelnök, a két miniszterelnök-helyettes, a kultuszminiszter, az újjáépítési miniszter, a pénzügyminiszter a két csoport vezetőin kívül. A megjelent miniszterek az új szezonban megalakult akadémiának jelentős anyagi segítséget is helyeztek kilátásba.

KEDD, 1946. OKTÓBER 22.

Megalakult a Délvidéki Sportrepülők Egyesülete

Vasárnap megalakult Szegeden a Délvidéki Sportrepülők Egyesülete, amely a vitorlázó repülés újjáélesztését és fejlesztését tűzte ki elsőrendű céljául. Az egyesület dr. *Szent-Györgyi Albert* professzort, a vitorlázórepülés nagy barátját választotta díszelnöknek. Alelnökök: *Győry Béla*, *Somogyvári László*, *Juhász Endre*. Titkár: *Kelemen István*, jegyző: *Bokor Olga*, pénztáros: *Gavallér Ferenc*.

Orvosok: Dr. Lajos Sándor és dr. Kaumann Imre. Az egyesület november 10-én tartja közgyűlését a városházán. Ez alkalommal tárgyalják meg a tavasszal megindítandó gyakorlati kiképzés ügyét. Az egyesület munkájába – mint értesültünk – több világháborús repülő is bekapcsolódik.

KEDD, 1946. DECEMBER 10.

Szent-Györgyi nem utazhat Amerikába

Budapest, december 9. *Szent-Györgyi* Albert, akinek néhány nap múlva Amerikába kellett volna utaznia, hogy több tudományos előadást tartson, váratlanul hazaérkezett Budapestre. Párizsban várta hosszabb ideig beutazási engedélyét az Egyesült Államokba. Az Egyesült Államok külügyi hivatala nem tagadta meg a beutazási engedélyt, de *az erre vonatkozó kérvényt nem intézték el. A beutazási engedély kérése mértékadó tájékoztatás szerint szoros összefüggésben áll a világhírű tudósnek a Magyar Kommunista Párt kongresszusán való szereplésével.* Ezzel kapcsolatosan bizonyos tengerentúli körökben ellenséges folyamat indult meg ellene, amelynek eredményeképpen a bevándorlási törvénynek azt a rendelkezését kívánták alkalmazni, amely annak idején kimondta, hogy *a kommunista világszemlélet propagálói nem kapnak amerikai vízumot.*

PÉNTEK, 1947. JANUÁR 3.

Francia elismerés Szent-Györgyi Albertnek

Párizs, január 2. Az Action című nagy francia kommunista lap újévi számában nagy cikket szentel Szent-Györgyi Albertnek, a C-vitamin felfedezőjének. A lap részletesen ismerteti Szent-Györgyi Albert életpályáját és nemzetközi hírnevének állomásait. Az a Szent-Györgyi Albert, aki tegnap időt tudott szakítani laboratóriumi munkájából, hogy tevékenyen küzdjön a náci ellen, ma olyan ifjúság formázásából veszi ki részét, amelyet az egész emberiség számára azonos és hasznos eszmék hatnak át.

CSÜTÖRTÖK, 1948. JANUÁR 22.

Ki kell nyitni a szegedi egyetem ablakait is

A szegedi egyetemnek a múltban kettős arca volt. Az egyetem által művelt és terjesztett tudományágakban, az orvos-, matematikai és természettudományokban

olyan egyéniségek nyomán, mint Szent-Györgyi Albert, haladó felfogás uralkodott, viszont a jog, bölcsészet és történelem területén áltudományosság és szellemi sötétség terjengett.

Ez a kettősség a felszabadulás után sem mosódott el, sőt az orvoskar haladó erőinek növekedésével jobban mutatkozik. A demokrácia jóvoltából egyetemi tanári székben maradt egyes személyek a „sötét” fakultásokon, elsősorban a bölcsészeten, de a jogtudományi karon is, a reakció őszi általános támadásával összefüggően, korukkal és egyéniségükkel ellentétben virgoncan, hévvel igyekeztek megállítani a haladást, fejlődést és fenébe fúrni a magyar demokrácia hajóját. (...)

VASÁRNAP, 1948. MÁRCIUS 14.

Kiosztották a Kossuth-díjakat

A demokrácia negyvennégy legjobb munkását jutalmazta meg a kormány – Jancsó Miklós szegedi professzor is díjat kapott

A minisztertanács a Kossuth-díj jelölőbizottságának a vallás- és közoktatásügyi miniszter útján tett előterjesztésére Kossuth-díjban részesítette a következőket:

I. A természettudományok terén elért kiváló eredmények jutalmazására adományozható díjak közül a hat 20 ezer forintos díjat kapta: Gombás Pál egyetemi nyilvános rendes tanár a fizika terén, Ernst Jenő egyetemi nyilvános rendes tanár a biofizika terén, Zemplén Géza egyetemi nyilvános rendes tanár a kémia terén, Szent-Györgyi Albert⁷⁸ egyetemi nyilvános rendes tanár az élettan terén, Fehér Lipót egyetemi nyilvános rendes tanár a mennyiségtan terén, továbbá egy 20 000 forintos díjat, megosztva, Mihailich Győző egyetemi nyilvános rendes tanár és Schimanek Emil nyugalmazott egyetemi nyilvános rendes tanár a műszaki tudományok terén és ugyancsak egy 20 000 forintos díjat megosztva Vendl Aladár egyetemi nyilvános rendes tanár a műszaki tudományok terén és Vadász Elemér egyetemi nyilvános rendes tanár a természettudományok terén elért kiváló eredményeik jutalmazására.

II. A szellemi tudományok terén elért kiváló eredmények jutalmazásául adományozható díjak közül három 20 000 forintos díjat kap Lukács György egyetemi nyilvános rendes tanár az esztétika és az irodalomtörténet terén, Horváth János egyetemi nyilvános rendes tanár az irodalomtörténet terén és

⁷⁸ Mivel Szent-Györgyi Albert 1947 augusztusa óta az USA-ban tartózkodott, és nem jött haza átvenni a díjat, kérdéses, hogy Kossuth-díjasnak tekinthető-e.

Németh Gyula egyetemi, nyilvános rendes tanár a nyelvészet terén elért kiváló eredmények jutalmazásául.

III. *A művészet és irodalom terén elért kiváló eredmények jutalmazására* adományozható díjak közül hét 20 000 forintos díjat kapta elsősorban a nemzet három nagy halottja: *Bartók Béla, József Attila és Derkovits Gyula*, továbbá *Nagy Lajos és Illyés Gyula* a szépirodalom terén, *Kodály Zoltán* a zeneművészet terén, valamint egy 20 ezer forintos díj kettéosztásával *Déry Tibor* és *Füst Milán* a szépirodalom terén.

IV. *Az újjáépítés terén gyakorlati munkával elért kiváló teljesítmények jutalmazására* adományozható díjak közül:

a) *az új munkamódszerek bevezetéséért* a fizikai dolgozóknak kiosztható három 20 ezer forintos díjat kapta *Mekis József*, a salgótarjáni acélgyár munkásigazgatója, az üzem átszervezése terén elért kitűnő eredményeiért, valamint egy 20 000 forintos díjat csoportosan, egyenlő megosztásban *Oroszi János* és *Varga Balázs* ormospusztai, *Pallagi János* és *Pallagi Nándor*, valamint *Sági József* dorogi vágárok. Ugyancsak egy 20 000 forintos díjat csoportosan megosztva, egyenlő megosztásban *Gábor Sándorné Goldberger-gyári selyemszövő, Fábrián Magda*, a hazai pamutszövő befűzőnöje, *Bruckner Lipót* cérnázó, a Magyar Pamutipar Rt. munkásai közül, *Ványus János* kikészítőmester, az Első Magyar Gyapjúmosó gyárból és *Szandi Józsefné* selyemszövő, a Goldberger-gyár munkásai közül.

b) *A mérnököknek kiosztható két 20 000 forintos díjat* kapja csoportonként egyenlő megosztásban *Szécsi Károly*, a közlekedésügyi minisztérium főosztályának vezetője és *Kovács Alajos*, a MÁVAG hidosztályának vezetője, valamint *Kozma László* gépészmérnök, a Standard-gyár aligazgatója, *Fehér István* vegyészmérnök, a Wolfner-börgyár főmérnöke és *Akarat Endre* elektromérnök, az Agrolux-üzem főmérnöke.

V. *A demokratikus nevelés gyakorlati munkájában elért eredményekért* adományozható négy 10 000 forintos díjat kapta *Bartos László* népi kollégiumi tanár, *Szávai Nándor* budapesti tankerületi főigazgató, *Boros József* zeleméri tanító és *Öveges József* állami pedagógiai főiskolai tanár.

A közegészségügy gyakorlati fejlesztése terén legeredményesebben működő személyeknek adományozható négy 10 000 forintos díjat kapta *Vilmon Gyula* közegészségügyi felügyelő, *Hoffman Ferenc* vármegyei tiszti főorvos, *Hall József* vármegyei tiszti főorvos és *Újhelyi Károly*, az országos közegészségügyi intézet oltóanyagtermelő osztályának vezetője.

A Kossuth-díjak kiosztása során még 10 000 forintos díjat kapott többek között Jancsó Miklós egyetemi nyilvános rendes tanár az orvostudomány terén elért kiváló munkássága jutalmazásaként.

Köztársasági érdemrendet kaptak

A magyar köztársaság elnöke a március 15-i centenáris ünnepély alkalmából az alábbi kitüntetéseket adományozta:

Az MKP tagjai közül a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztjét kapták: Farkas Mihály, Révai József, középkeresztjét a csillaggal: Horváth Márton, Kovács István, a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét: Dögei Imre, Erdei Mihály, Farkas István, Kállai Gyula, Kiss Károly, Köböl József, Orbán László, dr. Szónyi Tibor, dr. Andics Erzsébet, dr. Sebes Sándor.

A Kisgazdapárt képviselői közül a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét a csillaggal kapták: Szentiványi Lajos, Filó Sámuel, középkeresztjét Rácz Lajos, dr. Reök Iván, tiszti keresztjét Tolnai Gábor, Kiss Gergely és Dancs József.

A Szociáldemokrata Párt tagjai közül a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét a csillaggal kapta Marosán György, középkeresztjét Harustyák József, Révész Ferenc, tiszti keresztjét Mónus Illésné, kiskeresztjét Antal János, Tausz János, Jászaki Károly.

A [Nemzeti] Parasztpárt képviselői közül a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét kapta Szabó Pál, Nánási László, tiszti keresztjét Tóth Endre és Székely Béla.

A szakszervezetek tagjai közül a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét a csillaggal kapták: Kossa István, Apró Antal, Ratkó Anna, Rácz Gyula, Zgyerka János,

dr. Weil Emil, Piros László, tiszti keresztjét Zentai Béla, Köves András, Szabó László, Szipka József, Basta Rezső, Szász Ferencné, Badari László.

VASÁRNAP, 1948. MÁRCIUS 21.

Három Kossuth-díjat hódított el a szegedi orvosi kar

Nyilatkoznak Jancsó, Straub és Ivanovics egyetemi tanárok⁷⁹

Az elmúlt évben a Magyar Kommunista Párt javasolta a Kossuth-díj alapítását, hogy azokat, akik alkottak, akár a kétkezi munka, a tudomány vagy a művészet terén, s akik az ország újjáépítésének sikeréhez kiváló egyéni

⁷⁹ Mivel Straub és Ivanovics neve nem szerepelt az eredeti listán, valószínű, hogy Szent-Györgyi át nem vett díjának összegét ők kapták megosztva

teljesítménnyel hozzájárultak, kitüntessék. Három szegedi tudós is részesült az idei Kossuth-díjban.

Felkerestük dr. Kalmár László egyetemi ny. r. tanárt, a természettudományi előkészítő-bizottság elnökét s a jelölőbizottság szegedi tagját, mondja el, milyen szempontok érvényesültek a jelölésnél, és milyen tudományos munkássággal érdemelte ki a három szegedi tudós a Kossuth-díjat.

– Nagyon sok díjazásra alkalmas jelölt közül történt a választás – mondja a professzor.

– Nehéz volt a jelölőbizottság munkája, és az lesz még jövőre is. Az idén a jelöltek egész élete munkásságát vettük figyelembe. Jövőre a felszabadulás óta elért tudományos eredményt vesszük alapul, azután pedig évről évre egy évnek a tudományos munkásságát. Az idén sokkal több kiváló tudósunk jött volna számításba, mint ahány díjat szétoszthattunk. Nagydíjakat feleztünk el, hogy valamennyire ki tudjuk elégíteni a legkiválóbbakat.

– A pestiek irigyelnek bennünket, szegedieket, kiváló orvoskarunkért.

Általános volt a vélemény, a szegedi orvosi kar teljes mértékben rászolgált arra, hogy három tagját ilyen nagy kitüntetés érje. Igen nagy megtiszteltetésnek éreztem, hogy benne lehettem abban a bizottságban, amely ilyen nagy embereknek Kossuth-díjat osztott. A nehéz választásban természetesen a szakszempontok érvényesültek. A professzor kérésünkre rövid ismertetőt is ad a Kossuth-díjas szegedi tudósokról.

– Dr. Jancsó Miklós, a szegedi egyetem gyógyszeratan professzora a legszéniálisabb kutatóink egyike. A vitamin és a szervezet védekező berendezésének összefüggése terén világhírű, teljesen eredeti, alapvető megállapításokra lett szert. Új gyógyszerek, így például az azulenol felfedezése és kiértékelése terén is igen jelentőset alkotott. Jancsó professzor pár helyiségből álló intézete volt ebben az időben a világ farmakológiai kutatásainak központja. Jancsó professzor tudásánál csak szerénysége nagyobb. Így történhetett meg, hogy a kiváló tudós intézete tudományos célokra mindössze havi 180 forint állami támogatást kapott. Ennek – véleményünk szerint – részben az is oka, hogy az állami támogatásnak az egyes intézetek között való felosztása az egyetemi autonómiára van bízva, az pedig nem akar különbséget tenni kiváló tudományos munkát kifejtő és csak éppen vegetáló intézetek között. Annál jelentősebb, hogy ilyen nehéz körülmények között is világhírt szerzett kutatásaival, amit a Kossuth-díjjal jutalmaztak.

– Teljesen váratlanul ért a kitüntetés – mondja Jancsó professzor. Gyönyörű dolog, hogy a tudósokat is megbecsüli a magyar nép kormánya. Most már a tudományt is meg kell becsülni – céloz a havi 180 forint támogatásra. Ebből az összegből szerzem be a kísérleti állatokat, táplálékukat, az anyagot,

műszereket, dologi kiadásokat fedezek belőle, és tudományos folyóiratokat kellene beszereznem. A baj eddig az volt, hogy mindent magunknak kellett megszereznünk, s ez felemésztette energiánkat. Praktikus munkákat végeztem gyárak részére, hogy tudományos kutatásaimat folytathassam. Remélem és bízom benne, hogy a hároméves terv során ezeket az alapvető bajokat is orvosolni fogják. Felemelő érzés volt egy ilyen ünnepségen együtt látni a bányászokat, tudósokat, munkásokat, művészeket, parasztokat. Mindez a munka megbecsülését jelenti, legyen az fizikai vagy tudományos munkásság. Igen jól esett a szegedi gyufagyár dolgozóinak távirati gratulációja is. A felvilágosult, öntudatos munkásság elismerését jelenti a tudománnyal szemben, ami nagy mértékben elősegíti és összhangba hozza a dolgozók táborát.

Dr. Straub Brunó – folytatja Kalmár professzor az ismertetést –, a szegedi egyetem biokémia professzora. Szent-Györgyi Albert felfedezésében, az izom-összehúzó mechanizmusa, a C-vitamin és P-faktor kémiájának és hatásának tanulmányozása, a véralvadás mechanizmusának vizsgálata, igen tevékenyen és jelentősen vett részt. Ő izolálta először az aktint, az izom-összehúzó hatóanyagát, és ezzel Szent-Györgyi professzor megállapításainak bizonyításában alapvető munkát végzett. Megkérdeztük Straub professzort, milyen fejlődési lehetőséget lát a tudományos kutatás terén a Kossuth-díj alapításával?

– A tudományos kutatói pálya – mondotta Straub professzor – a múltban olyan kevésbé volt jutalmazva, hogy sokakat eltérített a munkától. Hogy az erkölcsi sikeren kívül most ilyen díjak léteznek, kétségkívül hozzájárul ahhoz, hogy nagyobb kedvre serkentse a kutatókat. Biztos vagyok benne – írta az MKP végrehajtó bizottságának –, hogy nemcsak azok számára, akik Kossuth-díjban részesültek, hanem minden tudományos kutató számára rendkívül nagy jelentőségű a Kossuth-díj, amelyet a haladó magyar kormány a munkában elért eredményeit elismeri. Éppen ezért hálásan köszönöm a Magyar Kommunista Pártnak ezt az akciót, valamint ezt az elismerést, és remélem, hogy az ország további haladásában és felemelkedésében munkámmal a jövőben fokozottabb mértékben tudok résztvenni.

A harmadik kitüntetett dr. Ivanovics György, a szegedi egyetemen a kórtan professzora. A kémiai gyógyszerek hatásmódjának elméletével kapcsolatban nagy értékű, világszerte ismert és méltatott megfigyeléseiért, valamint a baktériumok tokanyagának kémiai azonosítása terén végzett nagyjelentőségű kutatásaiért részesült a Kossuth-díjban. Ivanovics professzornál az iránt érdeklődtünk, mennyiben befolyásolja kutatásait a Kossuth-díj elnyerése, és mik a jövő tervei?

– A Kossuth-díj elnyerése nem befolyásolja eddigi elméleti munkámat – válaszolta a professzor –, hiszen ez végeredményben kitüntetés, ami az eddigi

munkám elismerése volt, és további, még fokozottabb ösztönzést nyújt arra, hogy az elméleti pályát, amennyiben időm és lehetőségeim megengedik, jobban kihasználjam. A magyar demokrácia a Kossuth-díj megteremtésével méltó elismeréssel adózik az ország újjáépítése és a nemzet felemelkedése terén kiválót alkotókkal szemben. A magasabb munkateljesítmény, amelyet a Kossuth-díj jutalmaz, adja meg a leglényegesebb feltételét az ország felemelkedésének és haladásának.

CSÜTÖRTÖK, 1948. SZEPTEMBER 16.

Pillanatsfelvétel a kitüntetett egyetemi tisztviselőnről, professzorról és az üb-elnök művezetőről

A demokrácia kitüntetései lényegesen mások, mint a hírhedt fasiszta világ megrendelhető és megfizethető ordói voltak. A kitüntetett hiába vásárolt címet, rendjelet, szemébe hízelegtek, háta mögött kinevették, kigúnyolták. A dolgozók kitüntetése a munkának elismerése, nem pedig egy kormányzatnak végzett politikai ügynökölés jutalma. Az élmunkásokat, a kiváló munkáért elismerteket, a köztársasági kitüntetetteket az egész ország hálája, megbecsülése veszi körül, mint ahogy három kiváló szegedi dolgozó elvtársunkat és elvtársnőnket halmozzák el a szeretetnek és az együttérzésnek minden jelével. Czétényi Margit elvtársnőről, Molnár János és dr. Hetényi Géza elvtársakról van szó, akik a legutóbbi napokban részesültek kitüntetésben becsületesen végzett munkájuk jutalmaként.

Czétényi Margit a „Kiváló munkáért” jelvényt kapta az egészségügyi szak-szervezet javaslata alapján a szaktanácstól. Régi munkása az egyetemnek. Majd két évtizede dolgozik a szegedi univerzításon, 14 évig volt Szent-Györgyi Albert titkárnője, és ebbéli minőségében arról vált nevezetessé, hogy a világ-hírű professzorhoz képtelenség bejutni, mert Czétényi Cerberusként őrizte Szent-Györgyit dolgozószobájában.⁸⁰ Különös cselre és fortélyra volt szüksége annak, akinek mégis sikerült Czétényi elvtársnő őberségét kijátszani és a professzor elé kerülni. Jelenleg az egyetem gazdasági hivatalában az igazgató titkára. Nagyon boldog, de azért szabadkozik, és mindjárt azzal kezdi, hogy a kitüntetés nem is személyének, hanem rajta keresztül valamennyi egyetemi

⁸⁰ Ez Szent-Györgyi tudtával és biztatására történt, amiről 1940 nyarán, sportrepülés közben így nyilatkozott: „Ősszel aztán újra bevonulok az egyetemre és folytatom a megkezdett új kísérleteimet. Titkárnőmnek már jó előre kiadtam az utasítást: senkinek nem vagyok ott, mindenkinek tagadjon le, s ha kell, viharágyúval riassza el a látogatókat.”

egészségügyi dolgozónak szól. – Azt hiszem – mondja nagyon kedvesen –, azért kaptam ezt a szép kitüntetést, mert nagyon szeretek dolgozni, de azért nagyon boldog voltam, hiszen egyáltalában nem vártam. Az egészségügyi szakszervezet, amelyhez én is tartozom, 30 jelöltet hozott javaslatba a szaktanácsnak. Úgy gondolom, hogy az egyetem történetében ez az első eset, hogy nem tudományos eredményekért, nem a vezetésért tüntettek ki valakit, hanem kizárólag azért a munkáért, amellyel, ha közvetlenül nem is, de közvetve ugyancsak az egyetemen folyó tudományos, kutató, gyógyító és tanító munkát szolgálja.